

БЕРА СТОЈЧЕВСКА — АНТИК
СЛАВЕ НИКОЛОВСКИ — КАТИН
ЕПИСКОП КЛИМЕНТ

40 ПОКЛОНЕНИЈА ПРЕД ГРОБОТ
НА СВ. КИРИЛ ФИЛОСОФ ВО РИМ

КНИГОИЗДАТЕЛСТВО „МАКЕДОНСКА ИСКРА“ -
СКОПЈЕ

Едиција: ЦРКОВНА ИСТОРИЈА

40 ПОКЛОНЕНИЈА ПРЕД ГРОБОТ НА СВ. КИРИЛ ФИЛОСОФ ВО РИМ

**ВЕРА СТОЈЧЕВСКА - АНТИК
СЛАВЕ НИКОЛОВСКИ - КАТИН
ЕПИСКОП КЛИМЕНТ**

**Рецензенти:
Архиепископ г.г Стефан
Проф. д-р Ѓоко Ѓорѓевски**

Корица: Св. Кирил, фреска од Сливничкиот манастир, XVII век

Сите права се заштитени. Ниту еден дел од оваа публикација не може да се размножува или пренесува во било кој облик без да се добие дозвола од издавачот, со исклучок на критичар - уредник кој има потреба да цитира кратки делови во врска со некој текст пишуван за медиумите.

БЕРА СТОЈЧЕВСКА — АНТИК
СЛАВЕ НИКОЛОВСКИ — КАТИН
ЕПИСКОП КЛИМЕНТ

40 ПОКЛОНЕЊИЈА ПРЕД
ГРОВОТ НА Св. КИРИЛ
ФИЛОСОФ ВО РИМ

ПРВО ПЕЧАТЕЊЕ ВО
МАКЕДОНИЈА, 2008

VERA STOJČEVSKA - ANTIK
SLAVE NIKOLOVSKI - KATIN
EPISKOP KLIMENT

QUARANTA
PELLEGRINAGGI SULLA
TOMBA DI S. CIRILLO IL
FILOSOFO A ROMA

Пораката на светиот апостол Павле - помнете ги вашите наставници, што ви го проповедаа Словото Божјо ... (Евр. 13,7), нашла и има вистинско место меѓу македонскиот народ кога е во прашање чествувањето на македонските и сесловенските просветители, браќата од Солун - светите Кирил и Методиј.

Од средината на 9 век па наваму, овие двајца просветители и учители, свештнослужители и рамноапостоли, имаат водечко место во духовната историја на македонскиот и на словенските народи. Како нови апостоли и учители на сите земји во коишто огрејаа на земјата како сонце со вистинска вера и љубавина... го просветија и нашиот народ и нема да се посраиме споредувајќи ги сите нивни добри дела и подвизи со оние на Божјите љгодници.

Со своето епохално и цивилизациско дело, со неповторливиот подвиг и неспоредливото човекољубие и богољубие, овие двајца нови проповедници и светила на целата вселена, светнаа како сонце, и истерувајќи го мракот на гревот; ги просветуваа луѓето со писмо...

Ўште од најрани времиња, како благодарност за нивното просветителско и спасоносно дело, и двајцата нашле место, и во календарот на нашата Света Црква, и во иконографијата и живописот; во книжевноста и образованието. Посебно биле чествувани во преродбенскиот период, кога нивното мисионерско и книжевно дело било вистински бедем во одбраната и зачувувањето на културната и националната посебност на македонскиот народ и на другите европски народи, каде што за делото на светите Браќа имало плодна почва.

Особено по Втората светска војна, откако во составот на порнешната Југословенска држава, како федерална единица влезе и дел од Македонија, уште повеќе можеше да се истакнуваат заслугите на просветителите од Солун. А по прогласувањето на возобновената самостојност (1958) и автокефалност (1967) на Охридската Архиепископија (како Македонска Православна Црква), меѓу нашиот народ се оствари полното чествување на овие наши рамнопостоли.

Годинава, по 40-ти пат, Македонската црковно-државна делегација ќе се поклони на гробот на свети Кирил во Рим, а на свети Методиј ќе му се даде заслужна почит во Еванген - Германија, местото каде што темнувал повозрасниот брат. Исто така, претставници на МПЦ и на Министерството за култура при Владата на Р. Македонија ќе учествуваат на Бесловенското чествување во Русија. Секако, покрај молитвено во храмовите на МПЦ, во Татковината и меѓу иселените Македонци по светот; на св. Браќа ќе им се оддаде почит од институциите што ги носат нивните имиња, од просветните работници, студенти и ученици и од сите коишто го почитуваат делото на големите просветители и рамнопостоли, светите браќа Кирил и Методиј. Од оваа година во Р. Македонија нивниот ден е прогласен за државен празник.

Архиепископ Охридски и Македонски
г. г. Стефан

Il messaggio del Santo Apostolo Paolo "Ricordate i vostri maestri che vi hanno predicato la parola di Dio.." (Ebr/ 113.7) ha trovato e trova tuttora il suo posto presso il popolo macedone quando si tratta della celebrazione di civilizzatori macedoni e panslavi, il fratelli thessalonicensi – i santi Cirillo e Metodio.

Dalla metà del secolo nono, questi due civilizzatori e maestri, servi di Dio e apostoli hanno un posto di guida nella storia spirituale del popolo macedone e di popoli slavi. Come "nuovi apostoli e maestri di tutti i paesi nei quali hanno scaldato la terra come il sole con la vera fede e bellezza..." per il nostro popolo sono stati elevati questi maestri che hanno illuminato il nostro popolo e non ci vergogneremo comparando tutte le loro opere buone e le loro imprese con quelle di uomini giusti di Dio.

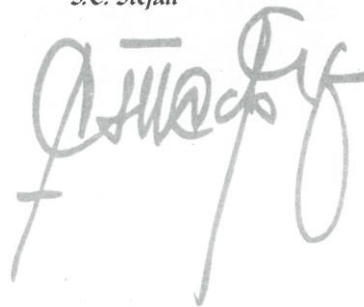
Con la loro opera memorabile e civilizzatrice, con la loro impresa irripetibile e l'incomparabile umanità e l'amore per il Dio, "questi due nuovi predicatori e le luci di tutto l'universo emmersero come il sole scacciando le tenebre del peccato, illuminarono la gente con la scrittura..".

Già dai periodi più remoti, come gratitudine per la loro opera di civilizzazione e salvezza, tutti e due trovarono il loro posto anche nel calendario della nostra Santa Chiesa e nella iconografia e negli affreschi, nella letteratura e nell'istruzione. Erano venerati soprattutto nel periodo del risorgimento, quando la loro opera missionaria e letteraria rappresentavano un vero baluardo nella difesa e nella salvaguardia della particolarità culturale e nazionale del popolo macedone e di altri popoli europei dove l'opera dei santi Fratelli aveva trovato un terreno fertile.

Soprattutto dopo la Seconda guerra mondiale, quando una parte della Macedonia come unità federale divenne parte dell'ex Stato jugoslavo, i meriti dei civilizzatori thessalonicensi si potevano rilevare ancora di più. Ma, dopo la proclamazione del ristabilimento dell'autonomia (nel 1958) e dell'autocefalia dell'Arcivescovado di Ocrida (nel 1967) (come Chiesa Ortodossa Macedone), tra il nostro popolo si stabilisce la commemorazione completa di questi nostri apostoli.

Quest'anno, per la 40-esima volta, la delegazione ecclesiastica-di Stato macedone si inchinerà davanti alla tomba di San Cirillo a Roma mentre San Metodio sarà meritamente onorato a Elwangen, in Germania, dove il fratello maggiore era prigioniero. Ugualmente, i rappresentanti della Chiesa Ortodossa Macedone e del Ministero della cultura del Governo della Repubblica di Macedonia parteciperanno alle celebrazioni panslave in Russia. Senz'altro, accanto alle preghiere nelle chiese della Chiesa Ortodossa Macedone, nella patria e tra i Macedoni sparsi nel mondo, i santi Fratelli saranno onorati anche nelle istituzioni che portano i loro nomi, dai docenti e maestri, studenti e allievi, da tutti che rispettano l'opera dei grandi civilizzatori ed apostoli, i santi fratelli Cirillo e Metodio. Da quest'anno, la loro festa, 24 maggio, è stata proclamata festa nazionale macedone.

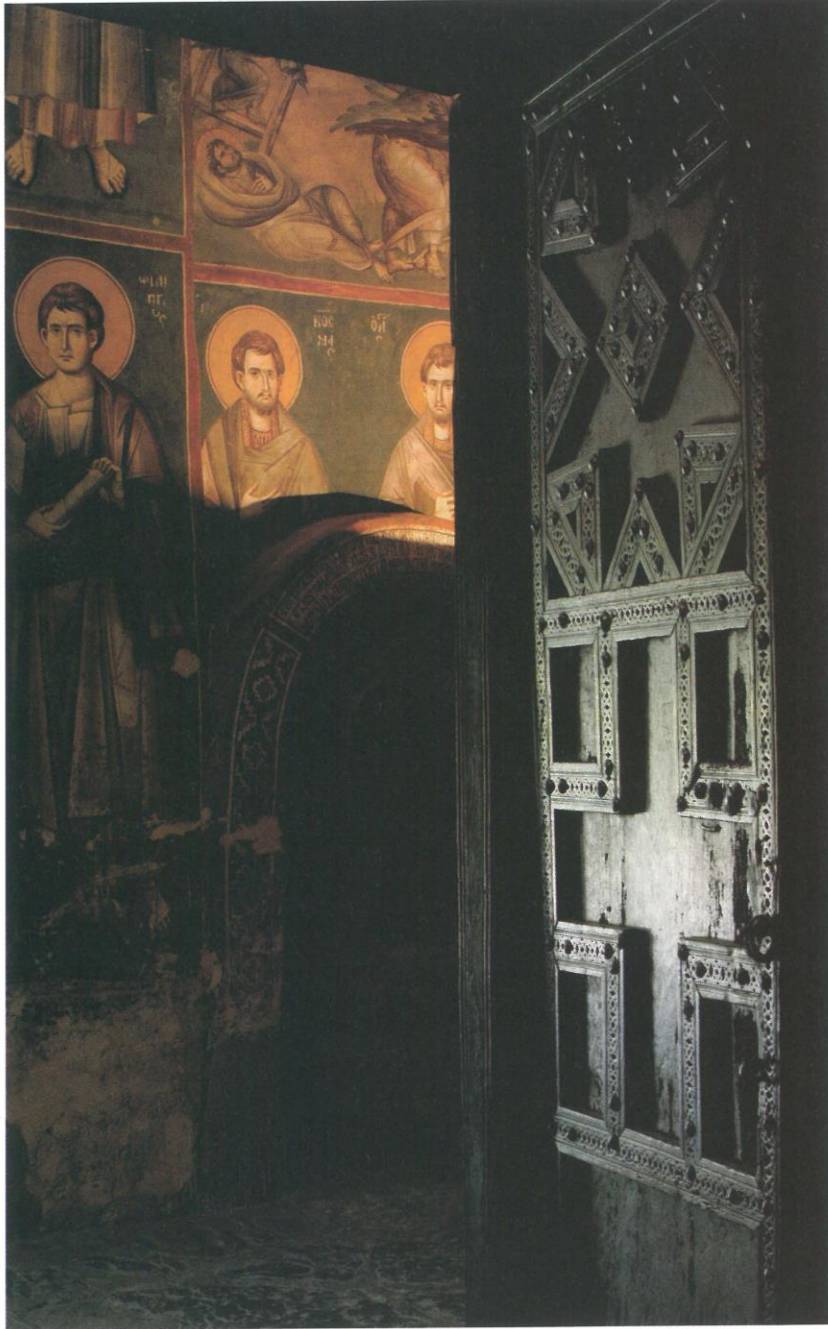
Arcivescovo d'Ocrida - della Macedonia
S.E. Stefan

A handwritten signature in dark ink, appearing to be 'S.E. Stefan', written in a cursive style. The signature is positioned below the typed name.

ПОСЛАНИЕ

Без вас, Тире и Сидоне,
Овде се живеело илјадници години
и пак ќе се живее.
Ние луѓето сме како тревана -
ја газат, се суши, се задушува, гние.
Само земјата останува.
Ние луѓето сме како мравине -
ги гмечат, ги ништат и пак се збрале купче.
Одовде тргнал некогаш поход до Инд,
кој можел да го предвиди тоа?
По Via Egnatia Цицерон одел во прогонство
во Солун.
Близу до Драма
призракот на Цезар му се јавил на Брута
под шаторот
спроти решителната битка.
Па се посветиле во Тивериопол
петнаесет маченици.
Наум соградил манастир
на изворот на Белото Езеро.
Оваа земја го крепела и Марка Кралета.
И сепак,
зар не доживувала таа униженија?
Зар можело без тоа до зрелоста?
Сето е предвидено -
Ние си одиме,
а земјата останува.

Блаже Конески

КОКЕД

Во 2008 година се навршуваат 40 години од македонските поклоненија пред гробот на св. Кирил и Методиј во Рим. Оваа просветителска и културна дејност на претставниците од почетоците на формирањето на словенската писменост и книжевност оставала траги низ вековите во Македонија. За оваа забележана традиција доста често е пишувано во славистиката, Притоа, се заклучува дека и во пишаните извори, а и во народната усна традиција постои континуираност. Токму затоа, со ова издание сакаме да ги проследиме во еден преглед поважните дејности во врска со кирилометодиевската традиција во периодот од 1969 до 2007 година. На овој начин ги регистрираме барем поважните појави во Македонија поврзани со епохалното дело на светите браќа и нивните ученици, укажувајќи на длабоките корени на оваа традиција кај нас, зачувана и во нашето современо живеење и чествување како долг кон беспримерните наши учители.

Македонскиот јазик спаѓа во јужнословенските јазици, а се формирал од словенските племиња што се населиле најјужно на Балканскиот Полуостров. Уште тогаш, во IX век, тој се одликувал со карактеристични особености во однос на јазичните црти. И понатаму во својот развој доживувал своевиден напредок. Прашањето за современиот литературен македонски јазик било поставено уште во XIX век, а решено дури со победата на НОБ. Македонскиот литературен јазик ја доживеал својата кодификација со одлуките донесени на АСНОМ 1944 година. Во педесетгодишниот период растеше јазично-творечката дејност. Во поновиот труд на Блаже Конески со наслов „Македонскиот литературен јазик“ (Реферати на македонските слависти за XI Меѓународен славистички конгрес во Братислава, Скопје, 1993,9-33), не случајно е истакнато: „Развитокот на функционалните стилови на македонскиот литературен јазик во периодот на неговата кодификација ја потврдува обемноста и успешноста на таквите напори“.

Веднаш по НОБ се обновува училиштата во Македонија. Повеќе од нив го задржаа или го добија името „Кирил и Методиј“ и „Климент Охридски“. Овие имиња на нашите современи македонски училишта не се само симболични наслови, туку една жива врска на писмената, книжевната и културната традиција што ја вкоренија солунските браќа а и светители Кирил и Методиј во IX век.

Важен дел од манифестациите посветени на браќата Кирил и Методиј во Македонија се организирани во чест на свети Кирил Филозоф

СЛОВЕНСКИТЕ ПРОСВЕТИТЕЛИ И СВЕТИТЕЛИ КИРИЛ И МЕТОДИЈ

Ако ги запрашаш грчките книжевници: "Кој ви ги создал буквите, кој ви ги превел книгите и во кое време? - ретко кој од нив тоа го знае. Но, ако ги запрашаш словенските книжевници: "Кој ви ја создал азбуката и кој ви ги превел книгите? - сите знаат и ќе одговорат: "Свети Константин Филозоф, наречен Кирил, тој ни ја создаде азбуката и ни ги преведе книгите и брат му Методиј."

Црноризец Храбар

е појавија на ветрометините од влијанијата меѓу Цариградската патријаршија и Папската столица во Рим, вкрстени над Балканот и Словените. Набргу, нивните просветителски и светителски ореоли станаа симболи за дејноста на браќата Солунци. Вакво најраното бележење чува Асемановото глаголско изборно евангелие од крајот на X или од почетокот на XI век, со провениенција од Охридската книжевна школа. За овој споменик важни се студиите на Блаже Конески за култот и канонизацијата на словенските светци, на Владимир Мошин и други слависти.

Кирилometодиевската литература и библиографија доживува постојан растеж до ден-денес, иако браќата Кирил и Методиј се јавуваат на општествено-историската сцена на Словените во далечниот IX век, односно пред повеќе од единаесет векови. Импозантната цифра на библиографски единици, собрани во делото на Г. А. Илинскиј и М. Г. Попоруженко - „Опит систематическој Кирило-Методиевској библиографии“, до денес е толку зголемена, што и најновите библиографски податоци од средините на сите словенски книжевности не можат прецизно да ја заокружат нивната бројна состојба. Во секој случај, сигурно е дека и покрај ваквата ситуација воопшто во славистиката, постојано

се јавуваат значајни студии или ракописи коишто го привлекуваат вниманието на истражувачите.

Епохалното дело на светите Кирил и Методиј ги постави темелите на словенската култура воопшто, стана достоинство на словенската писменост, книжевност и култура, бидејќи резултатите од нивната дејност најдоа благопријатна почва кај Словените. Нивната активност ќе отпочне по иницијативата на моравскиот кнез Ростислав, а ќе биде пресудна за растежот на сите Словени. Барањето на моравскиот кнез упатено до византискиот император Михајло се состоело во истакнатата потреба од христијански мисионери коишто ќе умеат да го шират Христовиот збор на разбирлив словенски јазик. Византискиот император имал токму такви луѓе, испробани мисионери во Сараценската и Хазарската мисија.

Словенските првоучители и апостоли потекнувале од видна фамилија и нивните родители, таткото Лев и мајката Марија, живееле во средновековниот културен центар Солун. Таткото заземал висок чин на воен заповедник друнгариј (потстратег) и на децата им овозможил солидно образование. Во тој поглед посебно се истакнал младиот Кирил кој, откако ја завршил високата Магнаурска школа во Цариград, го добил називот Филозоф. Љубовта кон книгата го следела Кирил од најмладите години, истакнуваат Панонските легенди, коишто се најважните извори за проследување на животниот пат на браќата. Иако досега книжевната историја не ги утврдила точните податоци за потеклото на нивните родители, познато е дека во Солун и неговата околина живееле македонски Словени, што значи дека тие имале можност добро да го научат словенскиот јазик. Кирил, по завршувањето на високата школа каде што ги совладал: граматиката, поезијата, геометријата, дијалектиката, филозофијата, реториката, итн., ги добил сите почесни титули и станал библиотекар во цариградската црква „Света Софија“. На 24-годишна возраст бил испратен од византискиот двор да ја изведе верско-дипломатската мисија кај Сарацените (851-855?). Втората мисија на двајцата браќа била Хазарската (860-861). Третата била Моравската мисија, која ја започнале во 863 година.

КОН ХАЗАРСКАТА МИСИЈА НА СВЕТИ КИРИЛ И МЕТОДИЈ

"Откако свесно примија крст на плекитѐ, ја зедаа сета вселена исполнувајќи ја со поуки. А во оние места во кои не се запреа или заради долгиот пат или заради мноштво други околни земји, вон нив се растурија како сончеви зраци, осветлувајќи го со светлината на благоумноста снот свет..!"

*Од "Похвалата за свети Кирил и Методиј" од
Климент Охридски*

На 14 февруари 869 година во Рим починал Кирил Филозоф во екот на изведувањето на Моравската мисија, задолжувајќи го својот постар брат Методиј да ја доора започнатата бразда. Оваа важна мисија, со непроценливо значење за културниот развој на сите словенски народи, настанала по претходно остварената Хазарска мисија, во којашто учествувале и двајцата браќа. Од далечната хазарска одисеја, браќата ги одонеле во Рим светите реликвиуми-моштите на римскиот папа Климент, заради што папата Адријан II им укажал посебна почест.

Во IX век Византија била моќна империја, чиешто непрегледно се-страно богатство го свртувало вниманието на соседните народи и племиња. Во 860 година на север и североисток од државата постоела видлива опасност од инвазијата на словенските и хазарските народи. Словенските племиња претставувале постојана опасност уште од VI век, додека источно-турските номадски хазарски племиња во VIII век формирале силна држава - Хазарски каганат, по долниот тек на реките Волга и Дон. Сакајќи да ја елиминира опасноста од експанзијата на Хазарите, византискиот двор прибегнал кон испробаната практика и ја организирал Хазарската христијанска мисија, којашто имала суштинска политичка цел и преку верскиот карактер на преговорите требало да се наметне христијанската религија. Византија честопати преку христијанизацијата успевала да ги смири скитачките и воинствено расположените племиња и да ги сопре нивните завојувачки намери.

Главната улога при изведувањето на оваа мисија им била доверена на браќата Кирил и Методиј.

Хазарите имале можности да се запознаат со еврејската и со муслиманската религија. Пратениците на Хазарите побарале од византискиот император учени луѓе коишто ќе им докажат на Хазарите, Евреите и на муслиманите дека христијанската вера е единствената вистинска вера. Императорот веднаш го повикал Кирил Филозоф и, според опширното Кирилово житие, му рекол: „Оди Филозофе кај тие луѓе па проповедај им и протолкувај им за Светата Троица, со нејзина помош, зашто никој друг тоа не може да го стори подостојно“.

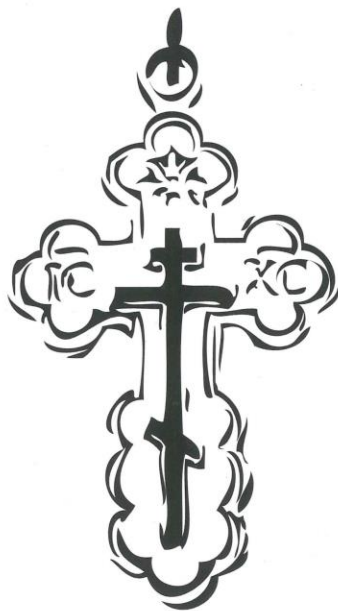
На патот кон Хазарите, Кирил и Методиј навратиле во градот Херсон на Црното Море, каде што Кирил одлично го изучил еврејскиот јазик и превел осум делови од граматиката. Потоа, во овој град Кирил стапил во контакт со еден Самаритјанин и ги изучил и самаритјанските книги. Панонските легенди соопштуваат дека во Херсон Кирил го изучил и рускиот јазик, а пронашол и евангелие и псалтир пишувани со руски букви. Тука Кирил ги пронашол моштите на одамна починатиот римски папа Климент, коишто по деветгодишна одисеја ги пренел во Рим. Пронаоѓањето на моштите го инспирирало Кирила и по тој повод составил три книжевни творби: расказ за пронаоѓањето на моштите, свечено слово по истиот повод и химна за херсонскиот настан. И трите творби биле составени на грчки јазик, а потоа преведени на латински јазик од Анастасиј библиотекарот.

Кирил и Методиј пристигнале кај хаварскиот каган којшто прв беседувал со нив, а потоа браќата се впуштиле во долготрајните полемии со Евреите и муслиманите, кои успеале помасовно да им ја наметнат својата религија на Хазарите, додека христијанските приврзаници биле најмалубројни. Искусните браќа, одлични полемичари и со длабоки познавања на суштинските поставки на христијанската религија, предизвикале восхит кај непријателите. Кирил им објаснил многу непознати работи во догмите, а посебно суштинското значење и славењето на Светата Троица. Учениот каган бил многу задоволен од одговорите и го пофалил Кирила кај византискиот император. Каганот сакал да им даде богати дарови на мисионерите, но овие го замолиле да им ги подари заробените Грци. Според Панонските легенди, по успешните толкувања на христијанската религија, многу луѓе од хазарската држава го примиле христијанството, а односите меѓу Византија и Хазарскиот каганат биле подобрени. Верската нота на мисијата постигнала значајна политичка и дипломатска цел.

По завршувањето на мисијата, вредниот Кирил ја составил книжевната хазарска полемика, којашто во оригинал не достигнала до нас, но многубројните цитати што ги среќаваме во Панонските легенди го откриваат нејзиниот книжевен извор којшто сигурно достигнал до раката на житиеписецот.

Третата државна мисија на двајцата браќа била познатата Моравска мисија, којашто отпочнала по барање на моравскиот кнез Ростислав во 863 година. За нејзиното остварување и двајцата браќа макотрпно ја граделе низата отстапки што ја извршувале римските папи, заинтересирани за младите словенски кнежевства и држави, како и цариградските патријарси и императори. Нивната пожртвуваност и љубовта што ја негувале кон словенскиот род им била основна поента на многу слависти кога се определувале за нивното словенско потекло. Но, без оглед на нивната припадност, делото на солунските браќа останува како траен залог, вткаен во културната историја на Словените.

Браќата Кирил и Методиј се појавиле пред Словените во пресудните моменти од нивното егзистирање, во IX, век кога овие народи се бореле за опстојување, опколени со држави со долга традиција и со аспирации за престиж во соседството. Затоа, мисијата што ја покренал моравскиот кнез Ростислав ќе биде од пресудно значење за натамошниот општествено-културен растеж и зацврстување на Словените, зашто генијалната работа на Константин - Кирил врз создавањето на словенската азбука ќе биде општо достоинство за сите нив. Првите преводи на старословенски јазик, врз основа на дијалектот на македонските Словени од околината на Солун ќе бидат подеднакво разбирливи за сите Словени, иако биле наменети за изведување на мисијата во Моравија.

Фреска св. Кирил и св.Климент, катедрална црква „Св. Софија“
во Охрид - XI век

КНИЖЕВНОТО И ПРЕВЕДУВАЧКОТО ДЕЛО НА СВЕТИ КИРИЛ И МЕТОДИЈ

"Како аргати на лозје, откако ја споделиле дневната мака и горештината заедно со оние што дошле во единаесеттиот час, што беа удостоени во иста мерка со Божја благодат, така во последниот век, на истото дело дојдоа овие двајца нови проповедници и светила на целата вселена и тие, опишани со добар подвиг и со цврста вера, поминаа како сонце, осветлувајќи ги темните места со своите стапки и ја разгонуваа со духовен оган секоја еретичка и паганска магла, не поштедувајќи ги ни своите тела, ни своите души, секогаш борејќи се за правата вера слатко да ја испијат Христовата чаша..."

Свети Климент Охридски

Никој подобро не можел да ги знае делата и подвизите на словенските просветители Кирил и Методиј од Климент Охридски, нивниот вреден ученик, којшто најдоследно ја продолжил значајната кирилометодиевска традиција во средновековната Охридска школа. И Климент Охридски во IX век, а и ние денес, ќе се согласиме во смисла на најсовременото сознание дека нивната основна карактеристика била трудољубивоста. Од неа се изродувале значајните дела на браќата коишто се сметаат за најдостојни патоводители на словенските народи кон културен растеж, којшто започнал во втората половина на далечниот IX век. Панонските легенди, нивните најзначајни и најопширни житија изобилуваат со податоци за нивната сестрана културна дејност. Меѓутоа, и покрај големиот број извори што достигнале до нас на словенски, грчки и латински јазик, до нас не достигнал ниту еден автограф од двајцата првоучители. Токму затоа до денес немаме целосна реконструкција на нивното сеопшто дело, особено на нивните книжевни лични и преведувачки творби.

Откако, првин, ја составиле словенската азбука, Кирил и Методиј го издигнале старословенскиот јазик на ниво на литературен јазик во чијашто основа влегол говорот на македонските Словени од околината на Солун. И денес во говорот на селата од оваа област: Сухо,

Зарова и Висока се наоѓаат најстарите остатоци од тој јазик. Кирил и Методиј ја отпочнале значајната преведувачка работа од грчки на словенски јазик користејќи го токму овој говор. Потребата од преводите на најнеопходните црковни книги се наметнале веднаш, бидејќи пред нив претстоел долгиот пат за изведување на нивната трета значајна мисија - Моравската. Во славистиката се смета дека првиот преведен стих се наоѓал во Евангелието од Јован со кое почнувало Изборното евангелие: „*Искони бе Слово, и Слове бе у Бога и Бог беше Слово*“. Неуморните браќа морале да работат бргу, зашто во Моравија ги чекале со нетрпение да ја отпочнат христијанската служба на словенски јазик. Претстава за првиот превод на Изборното евангелие денес можат да дадат старите зачувани споменици: глаголското Асеманово евангелие настанато во Македонија во X-XI век.

Од двајцата браќа, Кирил се одликувал со посебен книжевен талент, којшто дошол до израз уште во неговите најрани години. Неговиот инспиратор, учител и патоводител по врвиците на богатата византиска книжевност бил многу познатиот и популарен византиски автор Григориј Богослов, чиешто бројни поетски дела почнале да го формираат младиот Кирил. Иако немаме многу податоци и извори за неговите први книжевни чекори, се смета дека својот прв поетски состав, една кратка молитва, му го посветил на Григориј Богослов. Благодарение на цитатите со коишто избобилуваат панонските легенди, овој вдахновен и искрен поетски состав е зачуван во третата глава од Панонските легенди. Кириловата приврзаност кон христијанската религија и кон Бога од најраните години, наоѓа одраз и во другата молитва којашто, исто така, се наоѓа во споменатата глава од Панонските легенди. Меѓутоа, подоцна кога своите длабоки и сестрани познавања ѝ ги ставил на услуга на својата земја, во творбите до израз ќе дојдат конкретните акции и желби и неговата висока општествена свест. Веќе во третата, претсмртната молитва, којашто ја наоѓаме во осумнаесеттата глава од Панонските легенди, неговата најголема желба е да продолжи започнатото дело, т.е. Моравската мисија.

Покрај овие молитви коишто се зачувани на словенски јазик, односно вклопени во нивните опширни житија, Кирил составил и книжевни форми на грчки јазик. Книжевните полемики биле доста омилена и распространета литература во Византија. Кирил, кој одлично ги запознал достигнуањата на византиската наука, култура и литература, се обидел и на ова поле, бидејќи акциите што ги презел во трите изведени мисии му овозможиле богат и интересен материјал. И овие негови грчки состави не се стигнати до нас во оригинален вид, туку ги среќаваме во делови, расфрлени како цитати во делата што им се посветени точно ним. Во X глава од Кириловото житие нагласено е дека Кирил составил книги, подоцна преведени на словенски јазик од Методиј и поделени на осум делови. Житиеписецот сигурно ги имал тие состави при рака, зашто употребил доста голем број цитати. Првиот Кирилов полемичен

и книжевен труд се однесува на полемиката со византискиот патријарх Јован VII, кој им бил верен приврзаник на иконоборците. Во 842 година во Византија повторно бил воспоставен култот кон иконите, а на Јован VII му престанала патријаршката должност. Кирил во тој период бил младо момче, но образовано и подготвено да влезе во полемика со белокошиот и упорен иконоборец Јован. Кирил воопшто не се збунил на прашањата на симнатиот патријарх, туку, напротив, многу смело му одговарал на нападите коишто имале за цел да не се признае светоста и култот на иконите.

Се смета дека во 851 година, веќе познат на византискиот двор како многу учен и паметен човек, бил испратен да ја изведе првата мисија - Сараценската, со верско-политичка цел. Багдадскиот калифат многу се проширил во IX век и Византија ја презела оваа дипломатска мисија со цел преку христијанството да воспостави мирнососедски односи со Сарацените. Во оваа мисија учествувал и брат му Методиј. Учениите Сарацени поставувале прашања од најсложените поставки на христијанската религија. Притоа, им го објаснил значењето на Светата Троица, сфаќање коешто посебно ги збунувало муслиманите. Покрај точните и убедливи одговори, Кирил во полемиките покажал надареност за вонредно убаво изразување, користење на стил којшто многу одговарал на полемичната нота, потоа со сликовито разјаснување на проблемот доаѓал до убедлив заклучок така што ги збунувал противниците и излегувал како мудар победник.

И полемиката кај Хазарите, во врска со изведувањето на третата Хазарска мисија, оставила траги во опширното Кирилово житие преку бројните прашања и одговори, преку цитатите коишто зборуваат и за постоењето на овој книжевен состав. Кај Хазарите, Кирил и Методиј морале да им се спротивстават и на двете религии: еврејската и муслиманската коишто зафатиле многу подлабоки корени во државата на Хазарите, додека бројот на христијаните бил многу мал. Светата Троица повторно била предмет на разговори, полемии, потоа односите на византискиот двор, неговите постапки, особеностите на христијаните, итн. И од оваа полемика браќата излегле како победници и, како подарок, им биле дадени, како и кај Сарацените, заробените Византијци. Хазарскиот каган со високи пофалби ги испратил браќата и мисионерите.

Четвртата полемика се случила во Венеција кога Кирил и Методиј по престојот во Моравија тргнале кон Цариград или Рим, за да го издејствуваат ракоположување во повисоки чинови. На нападите од тријазичниците, коишто никако не го признавале словенскиот јазик како рамноправен со трите „богоизбрани“ јазици, Кирил им одговорил со зборови коишто убедливо го расчистувале патот по кој одеа браќата просветители: *„Не врне ли дожд од Бога еднакво врз сите? А сонцето не грее ли исто за сите? Зарем не дишеме воздух сите еднакво? Па*

тогаш, како не се срамите да признаете само три јазици и сакате сите други народи да бидат слепи и глуви?.. ”.

Во врска со изведувањето на Хазарската мисија Кирил составил уште три состави на грчки јазик, посветени на чинот на изнаоѓањето на моштите на одамна починатиот римски папа Климент. Задоволен што токму нему му паднала таа чест, Кирил составил расказ, свечено слово и химна по повод ненадејното наоѓање на светите мошти. За жал, и овие состави, коишто биле преведени и на латински јазик (освен химанта) од Анастасиј Библиотекарот, не стигнале до нас во оригинален вид.

За книжевните состави на Методиј знаеме многу помалку. За некои дела од славистиката постојат противречни исказувања. Меѓу раните трудови на Методиј се споменува делото „Закон судниј лјудем“. Една од хипотезите е дека составот настанал во Стримонската Клисура, каде што управувал или кнезувал, Методиј и тоа некаде околу 835 година. Според тоа, и важноста на овој труд е од неспорно големо значење бидејќи настанал пред Моравската мисија.

Методиј претставува горостас во културната историја на Словените преку значајни преводи, особено на Библијата којашто ја превел целосно, 60 глави (освен Книгата којашто ја сметал за еретичка) и на неа работел речиси до последните часови од својот живот. Покрај овој обемен труд во славистиката сè уште предизвикуваат интерес и се истражуваат преводите на Номоканонот и Петерикот.

КЕСТИТЕ ЗА КИРИЛ И МЕТОДИЈ СПОРЕД ИТАЛИЈАНСКАТА ЛЕГЕНДА

На 14 февруари 869 година во Рим починал помладиот брат од двајцата словенски првоучители - Кирил, кој заедно со братот Методиј го вткал своето дело во основите на сеопштата словенска култура. Бројни словенски, грчки и латински извори даваат материјали според кои е извршена реконструкција на нивниот животен пат насочен кон побрзото издигнување на словенскиот род во редот со другите културни народи во Европа.

Меѓу латинските извори за св. Кирил и Методиј посебно место зазема и Италијанската легенда, позната уште и под името Римска легенда. Овој извор предизвика бројни дискусии во науката, особено во поглед на нејзината старина и веродостојност како историски документ. Италијанската легенда првпат била објавена во латинскиот зборник „*Acta Sanctorum*“ со наслов „*Житие и пренесување на моштите на свети Климент*“. Зборникот бил отпечатен на 9 март 1668 година. Во недостиг на ракописни варијанти од овој извор, долго време во науката се мислело дека легендата потекнува од XIV век. Се јавиле разновидни хипотези и во однос на нејзиното авторство. Како нејзин автор се споменува велетрискиот епископ Гаудерих, меѓутоа, славистите кои се застапувале за тезата дека таа потекнува од XIV век морале да го отфрлат авторството на Гаудерих, зашто тој бил современик на браќата и учествувал во нивното произнесување во повисоки чинови во Рим, како што соопштуваат Панонските легенди.

За разрешување на ова прашање помогна објавувањето на писмото на Анастасиј Библиотекарот упатено до Гаудерих, со коешто му дава сведенија за животниот пат на Кирил и Методиј, кои во својата втора мисија, т.н. Хазарска, во градот Херсон, ги пронашле моштите на папата Климент Римски II. Гаудерих добил задача да го состави Житието на папата Климент, а знаејќи дека браќата ќе ги донесат неговите мошти во Рим му се обратил за помош на Анастасиј Библиотекарот кој знаел грчки јазик. Анастасиј со писмото му испратил и две творби од Кирила, Расказ за пронаоѓањето на моштите на папата Климент и Пофално слово за пронаоѓањето на моштите, коишто му ги превел од грчки на латински јазик. За жал, овие творби како грчки или латински состави не се зачувани. Денес во науката се прифаќа мислењето дека

Италијанската легенда била составена врз основа на следниве извори: писмото на Анастасиј Библиотекарот (кое е зачувано), Кириловото житие и двете споменати книжевни творби од Кирил кои се зачувани во словенски преписи. Земајќи го предвид податокот дека писмото било напишано меѓу 875 и 876 година, а Италијанската легенда била напишана по смртта на факонот Јован Химонид 879-880 година, како можни години за осоставување на Легендата би биле од 879 до 882 година. Последната година се смета како гранична, бидејќи Гаудерих му го посветил составот на папата Јован VIII, кој починал во 882 година. Според искажаното, јасно е дека и Кириловото житие било составено непосредно по смртта на Кирил, веројатно од неговиот ученик Климент и така составено можело да послужи како извор и за Италијанската легенда. Всушност, третиот дел од споменатото Житие на Климент Римски ја претставува Италијанската легенда составена од Гаудерих.

Авторот на легендата заинтересиран, пред сè, за моментите сврзани со изнаоѓањето на моштите, во првиот дел од текстот се задржува најмногу на податоците во врска со втората мисија на Кирил - Хазарската на којашто го испратил византискиот император Михаил III. Хазарите му се обратиле за помош на императорот: *„Од една страна Евреите, од друга Сарацените се мачат да не привлечат кон својата вера. Ние не знаеме кон која страна да се приклониме и затоа бараме совет од најголемиот вселенски император за нашата вера и спасување, бидејќи и најмногу веруваме во вашата верност и старо пријателство“*. Мисијата, покрај верскиот, секако, носела и политички карактер. Понатаму, овој извор најопширно се задржува на самиот опис и тек на престојот во Херсон. Очеvidно е дека составувачот имал посебно интересирање за овој дел. Кирил не можел да дознае од жителите на Херсон каде се наоѓа ковчетот, но по упорно барање успеал да го пронајде местото каде што се наоѓале моштите, коишто биле свечено пренесени во Херсон. Во пресрет на моштите излегол целиот народ и, поради големото мноштво, процесацијата не можела да напредува. Моштите преноќиле во црквата Свети Созонт, а другиот ден биле пренесени во соборната црква „Свети Леонтиј“.

Натамошниот текст накратко се задржува на идните настани. По опишаниот настан Кирил стигнал кај Хазарите, *„Со силата на својата красноречивост тој ги ослободил од заблудите сите оние, кои биле заблудени од итрината на Сарацените и на Евреите“* - вели овој извор. Хазарите, зарадувани од неговите проповеди, ја сфатиле вистинската вера и го пофалиле Филозофот во писмото што му го испратиле на Михаил III. Кога Хазарите го испраќале Филозофот, му понудиле богати подароци, но тој, наместо нив, побарал да ги ослободат христијанските заробеници. Неговата желба била исполнета.

Во седмата Глава од Италијанската легенда станува збор за последната мисија на браќата - Моравската. Моравскиот кнез Ростислав раз-

брал дека Филозофот одлично ја извршил Хазарската мисија и побарал од византискиот император обучени мисионери. Во легендата јасно стои: „Но, тие немале таков учител кој може јасно и совршено да му ја разјасни на народот верата, барањата на законот и патот кон вистината“. За таа цел, Михаил III ги испратил браќата Кирил и Методи. Во Моравија браќата биле примени срдечно, особено поради фактот што со себе ги носеле моштите на Климент Римски и преводот на Светото Евангелие „преведено на сопствен јазик“ од споменатиот Филозоф. Во Моравија, браќата останале четири и пол години, откако ги подготвиле сите книги потребни за црковното служење.

Легендата зборува за нивната популарност, за која чул римскиот папа Николај I кој ги поканил во Рим, каде што браќата и пристигнале. Меѓутоа, во меѓувреме починал папата Николај I и тие биле свечено дочекани од новиот папа Адријан. Целиот народ од Рим се радувал што по толку години биле донесени моштите на Климент Римски. Легендата зборува за поставувањето на Методиј за епископ, но во науката е докажано дека оваа реченица била погрешно расчитана од старите издавачи на текстот.

На 14 февруари 869 година во Рим починал Кирил Филозоф, а папата наредил на неговиот погреб да присуствуваат сите грчки и римски духовници. Оддадената почит била достојна како за еден папа. Методиј го помолил папата да му го даде телото на Кирил да го пренесе во татковината, како што барала нивната мајка, но папата бил наговорен од сите епископи сепак да не го даде телото, бидејќи било досудено по толку долг пат да почине токму во нивниот свет град Рим. Папата наредил да биде свечено погребен во храмот на Свети Петар. Тогаш, Методиј го замолил да биде погребан во храмот Свети Климент, чиешто мошти Кирил со толку труд ги донел во Рим.

Ова, главно се податоците што се црпат од Италијанската легенда за животниот пат на Свети Кирил и Методиј. Јасно е дека многу места се слични со текстот од Панонските легенди, коишто се сметаат за најопширни историски словенски извори за кирилметодијевскиот период.

КИРИЛОМЕТОДИЈСКАТА ТРАДИЦИЈА ВО МАКЕДОНИЈА

Најраната дејност на светите Кирил и Методиј во Македонија би требало да се бара во времето пред изведувањето на Моравската мисија. Во славистиката е познато дека Методиј управувал во една словенска област. Меѓу убедливите докажувања каде се наоѓала таа област, мошне показателни се и укажувањата за неговото дејствување во Македонија, при што посебно се подвлекува Струмичката област, како и Брегалничкиот регион. Во врска со оваа дејност на младиот и снажен Методиј се споменува посебно неговиот труд „Закон суднии модем“ составен на словенски јазик. Во славистиката мошне убедливи документи во прилог на ваквото тврдење изнесе С. Троицки, истакнувајќи ја македонската теорија како место каде што настанало ова дело, составено со грчки алфавит, наспроти панонската и бугарската теорија.

Во развојниот период на славистичката наука, особено во периодот на активноста на Копитар и Миклошич, била афирмирана панонската теорија, којашто, главно, се базирала врз основа на бројните моравизми и панонизми што се среќавале во најстарите словенски ракописи. Со истражувањата на В. Јагик, и потоа на В. Облак, убедливо предимство ѝ било дадено на македонската теорија, според која во основата на старословенскиот јазик, издигнат од браќата св. Кирил и Методиј на ниво на литературен јазик, влегол говорот на македонските Словени од околината на Солун. Во селата Сухо, Зарова и Висока биле пронајдени остатоци од назалниот изговор на носовките, како и многу други стари црти, карактеристични за споменатиот јазик. Со ваква македонска основа, старословенскиот јазик ја одиграл онаа спонтана обединувачка улога меѓу Словените кои во тој стадиум од развитокот, речиси подеднакво го разбирале тој јазик.

На овој јазик биле преведени од грчки јазик најнужните црковни дела неопходни за изведување на Моравската мисија, кога преведувачката работа на браќата солунци продолжила, исто така, интензивно. Со проширувањето на првите словенски преводи и со афирмацијата на писмениот словенски јазик доаѓало и до интензивирање на македонските дијалекти, вткаени во општата основа на литературниот јазик.

Во 885 година, со смртта на Методиј, беше означен крајот на Моравската мисија. Непријателите на словенската култура и самостојност мошне сурово и нечовечки започнале да се однесуваат кон учениците на Кирил и Методиј, грижливо и систематски подучувани со години, првин од двајцата браќа, а потоа само од Методиј, кој по смртта на Кирил во 869 година самиот го понел тешкиот товар на мисијата. Горазд, својот наследник, Методиј го избрал за време на животот. Тој, како сите кирилометодијеви ученици бил измачуван и протеран од Моравија и Панонија. Едни од нив, можеби највредните, Климент и Наум Охридски со група други ученици преку Белград стигнале во Бугарија, каде што кнезот Борис пријатно ги дочекал бидејќи бил заинтересиран за словенски просветители и афирматори на словенскиот јазик. Меѓутоа, многу бргу, речиси сè уште неодморен од страдањата и патот, Климент заминал да учителствува во Кутмичевица, со средиштата: Девол, Главеница и Охрид. Во последниов центар Климент ќе ја формира познатата средновековна школа, т.н. Охридска книжевна школа или прв Словенски универзитет. Во овој важен центар ќе се пренесе целата кирилометодијевска традиција, зашто Климент и Наум Охридски, целата наука што им ја пренеле браќата, ќе ја втемелат во овој центар, од каде што се издигнале нови 3 500 ученици кои во разни делови од Македонија ја продолжиле кирилометодијевската традиција, којашто се огледувала низ повеќе развојни тенденции.

Во Охридската книжевна школа долго време продолжила глаголската традиција. Низ целиот X и XI век преовладувале глаголски словенски ракописи, а се јавувало и паралелно присуство на кирилските текстови. Јазикот на најстарите текстови е доста близок до кирилометодијевскиот. И во однос на лексиката, како и според одредени граматички својства, глаголските ракописи покажуваат поголема старина во однос на кирилските. Покрај тоа, тие откриваат одредени фази од развитокот на народниот јазик во X век: губење на еровите, нивна замена во силна позиција во O и E, итн.

Зачуваните глаголски споменици од оваа школа влегле во старословенскиот канон. Меѓу нив посебно место зазема Асемановото евангелие, изборно евангелие пишувано со обла глаголица. Денес се чува во Ватиканската библиотека. Интересно е прашањето во врска со неговото датирање, кое се движи во распон од X до крајот на XI век. Постарата славистичка школа беше склона да го датира во XI век, додека најновите истражувања датирањето го поместуваат во X век. Ова Евангелие го содржи најстариот словенски глаголски синаксар. Во него се наоѓаат словенските светители: Кирил и Методиј и Климент Охридски. Блиску до овој словенски споменик стои и Зографското глаголско евангелие.

Од кирилските споменици од овој центар кои стојат блиску до кирилометодијевската традиција, спаѓаат: Охридскиот апостол, апракос од неполн текст на апостолски читања; Добромировото евангелие, мошне значајно македонско четвороевангелие препишувано во

јужномакедонски центар каде што се чувствувало и влијанието на грчкиот говор; Македонското кирилско ливче, класичен пример на старословенскиот канон и претставува дел од Методиевиот епилог (повор) кон словенскиот превод на полниот Нов завет (или на целата Библија); Евангелието на поп Јован, македонско изборно евангелие, кое покажува доста сличности со Остромировото евангелие, Савината книга, Асемановото евангелие, Листовите на Ундолски, Добромировото евангелие; Болонскиот псалтир, всушност претставува толковен псалтир, пишуван во охридското село Рамне и се јавува како типичен претставник на ракописната традиција во Охрид од XIII век.

Во Охридската книжевна школа е вткаено целокупното дело на Климент Охридски кој ја пренел и негувал глаголицата и успеал најдолго да ја одржи, за разлика од Преславската школа во која уште во почетокот на X век преовладувала кирилицата. Климент Охридски е автор на многубројни книжевни состави кои, главно, се поделени на поучителни и пофални слова, а се однесуваат на претставници и настани од христијанската религија, која Климент сакал да ја доближи до народот по еден јасен и трасиран начин. Откако во 893 година бил избран за велички епископ, неговата работа во Кутмичевица, особено во Охрид, ја продолжил Наум Охридски, за кого веќе се знае дека се јавува и како учител и како автор на химнографски творби. И двајцата ја негувале и употребувале глаголицата. Нивните творби биле проширувани преку бројните словенски преписи низ наредните векови кај сите Словени.

Постојат уверливи докази дека кон Охридската школа припаѓа и делото на Црноризец Храбар, трактатот „О писменах“, кој ги изразува мошне битните етапи од развитокот на словенската писменост, како и продолжителните полемики со тријазичниците кои го оспорувале словенскиот напредок воопшто. Во науката преовладува мислењето дека Храбаровата полемика првобитно била напишана со глаголска азбука. Сè почести се искажувањата од современите слависти дека и Азбучната молитва од епископ Константин била напишана со глаголски букви.

Од книжевните извори што се однесуваат на животот и делото на свети Климент Охридски добиваме најконкретни показатели за продолжувањето на кирилometодиевската традиција. Анономен автор ги составил опширните словенски житија за Климент и Наум Охридски. Било пронајдено краткото словенско житие за Наума, а подоцна и второто кратко словенско Наумово житие. За нивната слава, што се пренесувала низ вековите, зборуваат дејностите на охридските архиепископи, по потекло Грци, кои секогаш имале неадекватен однос кон словенските културни придобивки. Во XI век архиепископот Теофилакт го составил опширното грчко житие за Климент Охридски, кое и денес претставува основен извор за проучување на животниот Климентов пат. Дека во XIII век Климент

бил присутен и актуелен се гледа од Краткото грчко житие, што го составил охридскиот архиепископ Хоматијан. Живата традиција на свети Кирил и Методиј, што ја пренеле свети Климент и Наум Охридски се протега и во XVIII век, кога во Москополската печатница се печателе грчките служби и житија посветени на свети Климент и Наум Охридски, составени од грчките архиепископи: Хоматијан, Кавасила Григориј и од охриѓанецот Козма - драчки митрополит. Овие грчки автори оставиле убави канони и тропари во нивна чест. Оваа традиција е засведочена и преку Стематогафијата на Христифор Жефаровиќ. И во XIX век не била заборавена оваа традиција и покрај засиленото влијание на грцизмот, особено во јужните делови од Македонија. Првиот македонски превод на опширното Климентово житие го направил македонскиот преродбеник Партениј Зографски, употребувајќи го притоа галичкиот дијалект. Браќата Миладиновци биле живо заинтересирани за оваа традиција, особено по контактите на Димитар Миладинов со рускиот славист Виктор Григорович. Светите Кирил и Методиј и Климент и Наум Охридски се присутни во творештвото на Рајко Жинзифов, Ѓорѓи Пулевски, Кузман Шапкарев, Марко Цепенков, Григор Прличев и други. Почит кон кирилometодиевското дело изразиле Гоце Делчев, Ѓорче Петров, Крсте Мисирков и Димитар Чуповски. Посебни творби им посветиле Григор Прличев и подоцна Никола Јонков Вапцаров, како и други. Денес современите македонски поети честопати се задржуваат врз нивното трајно и значајно дело. Тие се присутни и во богатото македонско народно творештво.

Интересно е да се констатира дека македонските современи писатели, особено поетите, им посветиле посебни творби на творците на словенската писменост - браќата свети Кирил и свети Методиј и на нивните ученици свети Климент и свети Наум Охридски. Секако, во овој случај предничат творбите што му се посветени на свети Климент Охридски, чија традиција во Македонија живеела низ вековите, а денес како да воскреснува со нови сили и со нов крвоток кој тече.

Од прозните автори посебно треба да ги потенцираме имињата на Лазо Каровски, Видое Подгорец и Томе Арсовски. Лазо Каровски ги состави првите романизирани биографии за светите Климент и Наум Охридски. Подгорец со делото „Аз, буки, веди...“ го сврте вниманието кон словенските просветители на поширокиот читателски круг. Во најново време кон оваа дејност беше насочено вниманието на Томе Арсовски, кој покрај дводелниот телевизиски драмски текст за св. Климент Охридски, го состави романот „Свети Климент Охридски“, оживувајќи ја повторно словенската епопеја од времето на IX и X век.

Повеќе македонски поети им посветиле песни на светите Кирил и Методиј. Меѓу нив да ги споменеме: Славко Јаневски (Браќата Солунски), Петре Бакевски (Свездата на Константин Филозоф), Јован Павловски (поема „Строгоста на живеењето“ посветена на св. Методиј),

Тодор Чаловски (Вруток на утока), Веле Смилевски (Вратени од San Klemente), Кирил Бујуклиев (На Солунските браќа) итн.

На свети Климент му се посветени и бројни и одбрани стихови. Посебен поетски однос кон него реализира поетот Матеја Матовски, симболизирајќи ја неговата непроодност и неуништливост преку насловот на песната „Сенката што пее“. Метафоричниот крај како да ги следи изминатите векови:

"Езерото веќе се крева над мрежата на моите очи,
Од темните дланки на твојата ореова снага
Свети твоето време,
Неговото сончево јаболко го лџла езерото
И сенката ја учи да пее!"

Поетот Радован Павловски му посвети на свети Климент посебна песна, изнаоѓајќи го Климентовото дело низ вокалите распрснати во ѕвездите на еден народ. За Климент испеале стихови: Бошко Смаќоски, Јован Котески, Славко Јаневски, Георги Сталев, Душко Наневски, Цане Андреевски, Трајан Петровски, Љупчо Стојменски, Ристо Јачев, Радмила Трифуновска и многу други. Него го опеале и поетите од македонското иселеништво: Невена Аџиевска, Рада Видиновска, Џим Томев, Гоче Малинов и други.

Активниот однос на современите македонски уметници кон словенските просветители е видлив и присутен во Македонија. Сликарските и скулпторските дела во Македонија ја збогатуваат нивната претстава и визија. Ваквиот однос само ја потврдува живата традиција на словенските просветители денес во Македонија.

СВЕТО ДРЕВО ИТО СТИМ МОШУРИЗ СЛАГО ИОАНИА Д ТЕУН
ТАКОЖЕ ВЪЗВЪСТЪДЕТЬ П СОТВОРИСА ВО ВРЕМА СМЕРЕНИО ИГЪ
ВО ДЪПРО О

Св. Кирил и Методиј, споменик во Охрид,
автор Томе Серафимовски

КОН МАНИФЕСТАЦИЈАТА "ВО ЧЕСТ НА СВЕТИ КИРИЛ ВО РИМ"

Во пресрет на 1969 година, кога се навршуваа 1.100 години од смртта на сесловенскиот просветител свети Кирил Солунски, се роди идејата секоја година на 24 мај во Рим, со пригодна свеченост од името на македонскиот народ, да му се оддава должната почит на свети Кирил за неговото епохално дело. Во познатата базилика „Сан Клементе“, каде што се наоѓа скромниот гроб на свети Кирил Солунски, се одвива церемонија во присуство на амбасадорите на СФРЈ при Република Италија, односно при Светата столица, со членови на колективите на амбасадите, Југословенската културна делегација, делегацијата на Македонската православна црква, официјални претставници од редот на италијанските државни и верски органи, организации, институции и асоцијации, новинари и други јавни и културни работници пријатели на СФРЈ и на Македонија од Југославија на работа во Рим, странски туристи и групи верници од Македонија што доаѓаат да присуствуваат или да земат учество (црковни хорови) на овој редок и значаен настан. Тоа е трајно запишано на македонски и на италијански јазик на бакарната спомен-плоча поставена 1970 година, преку која веќе се чувствува превезот на патината на времето.

Свечениот церемонијал отпочнува со чинодејствието што го изведува делегацијата на Македонската православна црква со асистенција на хорот на „Русикум“ од Рим и на македонскиот црковен хор. По пригодната беседа на шефот на делегацијата на Македонската православна црква, на гробот на свети Кирил полагаат венци амбасадорите на СФРЈ при Република Италија и при Светата столица и Југословенската културна делегација, а букети свежо цвеќе - многубројните почитувачи на споменот и делото на свети Кирил Солунски.

Сé до 1978 година само СР Македонија подготвуваше програма поврзана со чествувањето на свети Кирил. Потоа манифестацијата доби нов и поширок организациски карактер, под наслов „Југославија во чест на свети Кирил“. Се одвиваа разновидни и богати програми во Рим, а дел од програмите на манифестацијата се изведуваа и во Неапол, Л'Аквила и во областа Лацио (Терачино), а секогаш е договорано и за нови видови соработка во областа на културата и науката (Равена, Си-

цилија и др.). Од 1978 година па наваму програмата и составот на Југословенската културна делегација го определуваше Меѓурепубличкиот координационен одбор за меѓународна културно-просветна соработка (МКО). По одлука на ова тело, координацијата и организацијата на оваа заедничка манифестација ѝ беше доверена на СР Македонија, односно на Републичката комисија за културни врски со странство. Во манифестацијата редовно учествуваше делегацијата на МПЦ, како и претставници од областа на политиката, културата, науката.

Секоја година се изведуваа разни активности, со свечен дел, односно посета и почит на моштите на свети Кирил во црквата „Сан Клементе“, културни приредби од разновиден карактер и средби и разговори на официјалната културна делегација со италијански и ватикански државни органи и културни институции и творци.

Еден дел од програмата за престојот во Рим и надвор од него, односно протоколарниот дел се покажа како многустрано полезен за двете страни. Престојот во Рим, мотивиран, пред сè, од желбата да му укаже достојна почит на свети Кирил, се наметна како среќен повод и прилика за воспоставување на непосредни контакти со соодветни претставници на Република Италија. Овие бројни средби дури и кога, од формална гледна точка, имаа протоколарен белег, имаа благотворно дејство за подоброто меѓусебно запознавање и разбирање, што наполно се совпаѓаше со заедничките интереси и желби - преку проширување на меѓусебната доверба и пријателска соработка. Досегашниот историјат на манифестацијата покажа дека престојот и програмата на Југословенската културна делегација и на делегацијата на Македонската православна црква се одржува на мошне високо ниво. Започнаа и редовни средби и со поглаварот на католичката црква - папата Јован Павле II. Треба да се подвлече дека плодотворните контакти што ги остваруваа споменатите делегации во Рим и Ватикан се должеа и на тесната соработка и ангажирањето на дипломатските претставници на земајта при Република Италија и при Светата столица со италијанските официјални органи и културни институции.

Разновидните одбележувања, свечености и средби што редовно се одвиваа од 1969 до 2008 година ги претставуваме во пресек по хронолошки редослед.

СТАМАНИН СТАМНИСКОМ СТАМНИСКОМ СТАМНИСКОМ СТАМНИСКОМ

ПРВО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1969

"Споменете ги вашите наставници што ви го проповедаа словото Божје, и имајте го предвид крајот на нивниот живот; поддржавајте ја верата нивна!"

Свети апостол Павле (Евр. 13,7)

Во 1969 година Македонската православна црква, македонската држава и македонскиот народ достоино го одбележаа 1100-годишниот јубилеј од смртта на сесловенскиот и рамноапостол свети Кирил Солунски, авторот и творецот на словенската азбука и темелоположителот на нашата писменост. Во таа година одлучено е Светиот архијерејски синод на Македонската православна црква да испраќа своја поклоничка група во Рим заедно со државна делегација во базиликата посветена на свети Климент Римски каде што мирува телото на свети Кирил Солунски, Константин Филозоф, како што веќе го викаа во Магнаур, заради бистрината на умот и заради логичноста на мислењето.

Кај нашиот народ отсекогаш било длабоко и искрено почитувањето на свети Кирил Солунски и неговиот брат св. Методиј. Нашите прадедовци и дедовци на нив им се обраќале молитвено за закрила и духовно раководство, речиси секојдневно, а не само кога бил денот на нивниот празник. Ги споменувале за да се потсетат какви светители стојат во нивното црковно и национално битие. Им се молеле за духовна поткрепа и светлина тогаш кога нивните непријатели биле жестоки и кога сопствените сили им биле при крајот, тогаш кога темнината била ужасна, а надежта на умирање. И тогаш кога ропството и гневот биле неподносливи, светите браќа и нивните ученици им болскале во мракот и ја поткрепувале нивната вера во посветла и поубава иднина.

Денес кога ги обновуваме древните црковно-народни традиции, кога е обновена Охридската архиепископија во лицето на Македонската православна црква, кога на најсвечен начин ги прославуваме јубилеите на нашите црковни и народни великани, одлуката за поклонички патувања, во период од 25 години, пред гробот на сесловенскиот апо-

стол, е одлука на чувството на благодарност и пиетет кон свети Кирил. Тој ги посеал првите семиња на словенската писменост која станала движечка и животворна сила за сите словенски народи. Светите браќа ги развиле своите духовни дарби и создале дело од непроценлива културно-уметничка вредност, што претставува голем придонес во духовната и културната ризница, не само за македонскиот и другите словјански народи, туку и за човештвото во целина.

На 14 февруари 1969 година се навршија 1100 години од блажената смрт на свети Кирил Солунски. На тој ден во базиликата „Свети Петар“ се отслужи концелебрација (сослужение) во слава на просветителското дело на свети Кирил Солунски. Во таа импозантна катедрала посветена на првиот Христов апостол кој, исто така, како и свети Кирил Солунски, дошол од Исток во илјадалетниот град или градот на вечноста - Рим, за да го проповеда христијанското учење. Свети Кирил Солунски дошол да го брани тоа учење, да докаже дека може да се проповеда и на јазикот на Словените, а не само на грчки, латински и еврејски јазик, како што дотогаш се верувало. Дошол кај поглаварот на западните христијани пред единаесет векови и бил разбран и оттогаш христијанската вера се проповеда и на словенски јазик.

На концелебрацијата што ја одржаа словенските бискупи, присуствуваше и делегација од Република Македонија и тоа: делегацијата на Македонската православна црква којашто ја сочинуваа митрополитите преспанско-битолски г. Климент, американско-канадско-австралиски г. Кирил и протојереј-ставрофор г. Климе Малевски, во делегацијата на Извршниот совет на СР Македонија беа: д-р Иван Катарциев и Владо Малески, а делегацијата на Македонската академија на науките и уметностите и на Универзитетот во Скопје, кој од 24 април 1969 година го носи името „Кирил и Методиј“ а денес - „Свети Кирил и Методиј“ ја сочинуваа академикот проф. д-р Харалампие Поленаковиќ и проф. Фрањо Бачиќ. Светата литургија во црквата Свети Петар ја служеше светиот отец папата Павле VI, со учество на четириесетина кардинали кои служеа на словачки јазик, а присуствуваа околу 800 поклоници од Чехословачка. По литургијата папата Павле VI одржа слово за животот и делото на свети Кирил Солунски на италијански јазик. По таа боженствена богослужба, на којашто покрај поклониците присуствуваа и бројни туристи, папата Павле VI ја поздравил македонската делегација и во разговорот со претставниците од Македонија изрази благодарност за присуството на концелебрацијата.

Истиот ден попладне на гробот на свети Кирил Солунски во базиликата „Свети Климент Римски“, македонската делегација му оддаде почит на личноста и делото на свети Кирил, изразувајќи благодарност што јазикот на македонските Словени го издигнал на степен на книжевен јазик, прифатен од сето словенство. Во таа пригода, делегацијата на Македонската православна црква отслужи молебен, а делегацијата на тогашниот Извршен совет на СР Македонија положи ве-

нец од името на благодарниот македонски народ со натпис: „На Кирил Солунски, сесловенски просветител, со израз на благодарност од македонскиот народ“. Исто така, делегацијата на МАНУ и на Скопскиот универзитет положија венец од името на Советот на академиите на тогашна Југославија и на заедниците на тогашните југословенски универзитети. Потоа повелбата беше прочитана на македонски и на латински јазик.

Треба да се одбележи дека папата Павле VI ги дочека делегациите на словенските народи со иста срдечност со каква што беа пречекани словенските просветители, светите браќа Кирил и Методиј од папата Адријан II. Делегацијата на Македонија, пак, беше дочекана од претставникот на тогашна СФРЈ при Светата столица, г. Вјекослав Цврље, кој организираше прием во чест на македонската делегација. На приемот присуствуваа високи личности од црковниот, политичкиот и културниот живот на италијанската престолнина, меѓу кои кардинали и бискупи при Ватикан и при Секретаријатот за единство на христијаните. На таа заедничка трпеза, меѓу другите, присуствуваше и кардиналот д-р Фрањо Шепар, префекторот на Конгрегацијата за верски доктрини на Ватикан, како и надбискупот д-р Вилибрандс, прв секретар на Секретаријатот за единство на христијаните при Светата столица.

Престојот на делегацијата од Македонија беше видно одбележан во тамошните средства, особено по двете прес-конференции, најнапред со претставници на италијанската агенција АНСА, а потоа со директорот на списанието за информирање „Релационе религиозе“. Притоа на делегацијата ѝ беше пружена можност да ги искаже впечатоците во врска со прославата на свети Кирил преку Радио Ватикан. Во изјавата, митрополитот Климент меѓу другото рече:

„Оваа година е света за целиот христијански свет, а посебно за словенските народи бидејќи се навршија точно 1100 години од смртта на светиот отец Кирил, творец на првото словенско писмо. Следејќи го повикот на светиот апостол Павле: ‚Споменете ги вашите наставници кои ви го проповедаат словото Божјо...‘, ние, наследниците на нашите прадедовци, македонските Словени, дојдени сме од Македонија да се поклониме пред гробот на нашиот првоучител и просветител Кирил.

Македонската православна црква се однесува со посебен почит спрема словенските просветители, светите браќа Кирил и Методиј и нивните ученици свети Климент Охридски и свети Наум Охридски и ги смета ‚земнија тврди ѕвезди и светила трисолнечнога сијанија, благодати јасни проповедници, благоглаголиви писании учителие, закона Божија велегласни правовјесници, раја достојни мителие и долнија к горнему наставници‘.

Македонија не е голема земја, но има голема вера во Господа, а Македонската православна црква е чувар и пазител на тронот на Охридската света црква чијшто основоположник е еден од првоучените на светите браќа - свети Климент Охридски.

И ние во Македонија ќе го почествуваме споменот на нашите апостоли преку свети служби и свечени духовни академии.

Истовремено изразуваме и искрена благодарност поради вниманието на кое наидовме при нашиот неколкудневен престој во овој вечен град Рим, а по повод 1100-годишниот јубилеј. Посебна благодарност изразуваме и на Радио Ватикан за укажаната можност со оваа наша изјава да бидат запознати неговите многубројни слушатели”.

Во текот на престојот што траеше од 12 до 17 февруари 1969 година, претставниците на Македонската православна црква го посетија Секретаријатот за единство на христијаните при Светата столица, каде што покрај другото, се разговараше за прогласувањето на автокефалноста на Македонската православна црква, за којашто беше речено дека е од понов датум, од јуни 1967 година и дека е предмет на интересирање. Домаќините беа информирани дека автокефалноста на најстарата словенска црква на Балканот, односно Охридската архиепископија, којашто постои речиси од времето на свети Кирил Солунски, неканонски беше укината во 1767 година со ферман на турскиот султан, а по барање на Цариградската патријаршија.

Вечерта во просториите на југословенското пратеништво во чест на делегацијата беше приреден прием, на кој покрај делегацијата присуствуваа многу видни личности од римскиот кардинален кор, меѓу кои, неговата превозвишеност кардиналот Шепар и кардиналот Монсињор Вилебранс.

По повод 1100-годишниот јубилеј за свети Кирил Солунски, Македонската академија на науките и уметностите и Универзитетот во Скопје, со Советот на академиите на СФРЈ и Заедницата на југословенските универзитети, на 14 февруари 1969 година на гробот на свети Кирил положија посребрен венец. Текстот го потпиша претседателот на МАНУ - Блаже Конески и ректорот на Универзитетот во Скопје - Благоја Попов.

По повод 1100-годишнината од смртта на свети Кирил, големиот учител и просветител, творецот на словенската азбука, во зградата на Македонската архиепископија беше одржана свечена академија. На академијата присуствуваа најеминентни претставници на општествениот и културниот живот на СР Македонија, како и претставници на верски и други организации.

Јубилејните свечености започнаа со архијерејска богослужба во црквата „Свети Димитрија” во Скопје. Светата литургија ја служеше поглаварот на Македонската православна црква, архиепископот охридски и македонски г. Доситеј, во сослужение на нивните високопреосвештенства: митрополит Наум, митрополит Методиј и митрополит Кирил, повеќе протојереи, протоѓакони и ѓакони.

На крајот од службата Божја, поглаварот на Македонската православна црква Неговото блаженство митрополитот охридски и македонски г. Доситеј одржа беседа, во која, меѓу другото рече: „Свети Кирил заедно со својот брат свети Методиј ги удрија темелите на словенската писменост, составувајќи ја првата азбука за превод на богослужбените книги на словенски јазик со една возвишена цел - ширење и утврдување на православната вера во словенските краишта. Животот на свети Кирил беше, всушност, тешка борба против „триезичната ерес“ - мислење дека на Бога можело да му се служи само на грчки, еврејски и латински јазик. За среќа, тогашниот папа Адријан II, кај кого светите браќа биле тужени и морале да одат во Рим, бил разборит човек и не само што не ја осудил работата нивна, туку и ги благословил преведените словенски богослужбени книги. Истоштен од тешката работа и од напорниот пат свети Кирил не можел повеќе да се врати кај својата сакана паства. Тој починал во Рим во 869 година“.

Понатаму во беседата Неговото Блаженство го изнесе значењето на делото од свети Кирил за работата и дејноста на неговите ученици: свети Климент, Горазд, Ангелариј и други. Тој рече дека духот на свети Кирил ги поел и ги инспирирал душите на нашите верници и светители, кои само така можеле да ги издржат тешките искушенија и мачења за својата православна вера.

По божјата служба, свеченостите продолжија со академија во новите простории на Македонската архиепископија. Салата беше свечено украсена, а меѓу повеќето плакати можеше да се прочита и оваа: „*Кој јазик ќе ги искаже подвизите, напорите и чистотата на неговиот живот?*“ (свети Климент за свети Кирил).

Свечената академија започна со молебен, што го отслужи Неговото Високопреосвештенство г. Кирил, во асистенција на повеќе протојереи и протоѓакони.

Потоа Неговото Блаженство г. Доситеј ги поздрави присутните на академијата со зборовите:

***Почитувана господо,
Драги гости,***

Ние, претставниците на Македонската православна црква чувствуваме за свој посебен долг, а по повод 1100-годишнината од смртта на свети Кирил, сесловенски апостол и просветител, на еден ваков скормен начин да ја оддадеме нашата почит и благодарност за неговиот свет придонес за сесловенскиот род, а посебно за македонскиот.

Исто така, по повод овој голем јубилеј за нашата македонска црква и македонска нација, се радуваме што можеме во нашата средина да ги поздравиме многубројните гости“.

По поздравниот говор митрополитот дебарско-кичевски, г. Методиј одржа поопширно предавање на тема: „Значењето на делото на свети Кирил и Методиј за македонскиот народ“. Во предавањето беа опфатени сите поважни моменти од животот и работата на светите браќа, а посебно беше потцртано значењето на нивното дело за православната вера и книжевното творештво.

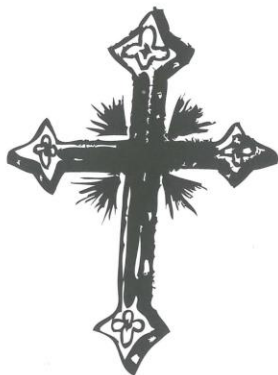
Илјада и стогодишнината од смртта на Кирил Солунски беше свечено и богато одбележана во Македонија. Централно место му беше дадено на симпозиумот „Кирил Солунски“, што се одржа од 23 до 25 мај 1969 година во Скопје и Штип. Организациониот одбор, што го формира МАНУ на 19 јуни 1968 година, го сочинуваа: Х. Поленаковик, Р. Угринова-Скаловска и В. Иљоски. Се пријавија 52 учесника од сите југословенски славистички центри. Симпозиумот се одвиваше во Скопје, во училиштето „Јохан Хајнрих Песталоци“ и во Педагошката академија во Штип. На 25 мај беше посетен археолошкиот локалитет Баргала во Штип.

Со воведно излагање, симпозиумот го отвори претседателот на МАНУ - академикот Блаже Конески. Собирот го поздравил: претседателот на Академијата на Босна и Херцеговина Бранислав Гурѓев, претставникот на ЈАЗУ - Марко Костренчиќ, претседателот на САНУ - Михаило Стевановиќ и претставникот на Словенечката академија - Милко Кос.

Во врска со оваа свеченост, во МАНУ беше отворена изложба на словенски ракописи. Беа презентирани словенски ракописи најдени во Македонија по НОБ. Изложбата ја подготви Архивот на Македонија, под раководство на Владимир Мошин.

Гостите на симпозиумот имаа можност да ги посетат културно-историските споменици во Скопје и Штип.

Поднесените реферати се објавени во двотомен зборник во 1970 година.

ВТОРО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1970

Илјада деветстотини и седумдесеттата година ќе остане со златни букви забележана во историјата на Светиклиментовиот гроб во Рим, на Македонската православна црква и на македонскиот христијански народ. Имено, во таа година, по повод празникот на словенскиот Апостол, по вторпат беше одржана поклоничка свеченост на којашто присуствуваше поглаварот на Македонската православна црква Неговото Блаженство архиепископот орхидски и македонски г. Доситеј, кој на свечен начин ја откри спомен-плочата на гробот на свети Кирил, сесловенскиот просветител.

Владата на СР Македонија и Светиот архијерејски синод на Македонската православна црква донесоа одлука видно да ја одбележат и овековечат багодарноста и признателноста на македонскиот народ спрема свети Кирил Солунски со поставување спомен-плоча над неговиот гроб во римската црква „Свети Климент Римски“. Државната делегација ја сочинуваат: потпретседателот на Собранието на СР Македонија г. Ванчо Апостолски, членот на Извршниот совет на СР Македонија и претседател на Републичката комисија за односи со верските заедници д-р Анте Поповски, секретарот на Бирото за односи со странство г. Димитар Колемишевски, потпретседателот на Македонската академија на науките и уметностите проф. д-р Харалампие Поленаковиќ и проректорот на Универзитетот „Кирил и Методиј“ проф. д-р Димитар Грчев. Црковната делегација, пак, ја предводеше поглаварот на Македонската православна црква Неговото Блаженство архиепископот охридски и македонски г. г. Доситеј, заедно со членовите на Светиот синод на МПЦ митрополитите злетовско-струмички г. Наум и дебарско-кичевскиот г. Методиј. Двете делегации беа придружени од поголем број свештеници, од културни и јавни работници, како и од Камерниот оркестар при Филхармонијата на СР Македонија и Хорот на Радио-телевизија Скопје.

Уште со пристигнувањето на гостите во Рим, црковната делегација беше примена од претседателот на Ватиканскиот секретаријат за единство на христијаните, кардиналот Вилебрандс, во присуство на генералниот секретар на истиот Секретаријат, Монсињор Хамер и се-

кретарот на добротворната организација „Каритас интернационалис“ Монсињор Баер.

Кардиналот г. Вилебрандс срдечно се поздрави со црковната делегација, и ја изрази својата духовна радост и и посака успех во светата народна мисија. Потоа, Неговото Блаженство г. г. Доситеј од името на делегацијата и од свое име, ја искажа благодарноста за топлиот прием и христијанското разбирање и, меѓу другото, рече:

„ ... Тоа го правиме со голема христијанска љубов, почит и благодарност кон сесловенскиот просветител свети Кирил, кој потекнува од дамнешните предци на македонскиот народ и овие денови ја чувствуваме големата христијанска и евангелска екуменска радост што при Вас и Неговата Светост папата Павле VI наидовме на сестрано разбирање за ова наше христољубиво и родољубиво дело“.

Потоа, во дијалозна форма, кардиналот Монсињор Вилебрандс рече: *„Ние сме запознаени со историјата на вашата Црква и вашиот народ и се радуваме дека и вие работите врз јакнењето на екуменизмот во светот и премостување на сè она што ги раздвојувало христијаните, а прифаќање на она што ги соединува“.*

На 22 мај 1970 година во Рим, Неговата Светост папата Павле VI во специјална аудиенција ја прими делегацијата на Владата на СР Македонија и на Македонската православна црква. Приемот траеше околу еден час. Притоа поглаварот на Македонската православна црква, архиепископот охридски и македонски господин Доситеј на папата Павле VI му ги пренесе поздравите од македонскиот народ и Македонската православна црква, заблагодарувајќи му се на аудиенцијата и срдечниот прием и, меѓу другото, рече:

„Дозволете, Ваша Светост, срдечно да Ви заблагодариме на приемот и воедно да Ви ги пренесеме поздравите од македонскиот народ и од верниците и свештенството на Македонската православна црква. Исто така, Ви благодариме што наидовме на христијанско разбирање при Вас и Вашите соработници, да можеме да поставиме и откриеме спомен-плоча над гробот на сесловенскиот просветител свети Кирил во црквата „Свети Климент“, од името на благодарниот и признателен македонски народ.

Ние сме претставници на тој народ, кој во текот на својата национална и црковна историја преживеал вековни ропства и, благодареејќи на бесмртното дело оставено од рамноапостолиите свети Кирил и Методиј и нивните ученици, успеал да го сочува своето национално обележје, својот култ и својата православна вера.

Нашиот народ и црква знаат што значи да се биде национално и црковно поробен, па одејќи по зацртаниот пат на свети Кирил и Методиј и нивните ученици, на чело со свети Климент Охридски, се залагаме за остварувањето на прокламираните екуменски принципи и Ве уверува-

ме дека Македонската православна црква безрезервно ги спроведува во живот и се стреми кон нивното полно остварување”.

Потоа, папата се поздрави со митрополитот господин Наум кој, меѓу другото, рече: „Во нашата Митрополија каде што духовно раководиме, во градот Струмица се наоѓа голема светиња посветена на Светите петнаесет тивериополски маченици, со чија вера нашиот народ се надахнуваше во текот на многуте ропства и успеа да ја сочува својата прадедовска православна вера и своите народни традиции”.

Папата се поздрави и со митрополитот дебарско-кичевски господин Методиј кој, откако се претстави, во своето поздравно слово ја истакна големата црковно-национална улога на Светиклиментовиот град Охрид - „Мал Ерусалим и Сион за словенските народи” и нагласи дека Македонската православна црква ги негува традициите на свети Кирил и Методиј и нивните ученици св. Климент и Наум Охридски, нејзини основоположници, и настојува да ги спроведе во живот принципите на екуменизмот.

Поздравувајќи се со папата Павле VI, потпретседателот на Собранието на СР Македонија г. Ванчо Апостолски, меѓу другото, рече: „Ваша Светост, дозволете ми од името на Владата на СР Македонија и наше лично име да Ви заблагодариме за моралната и материјална помош што ја дадовте по катастрофалниот земјотрес што го снајде Скопје и неговите жители, како и за другите пострадани места во нашата земја, и Ве уверуваме дека тој Ваш акт на христијанска солидарност ќе остане со особена почит длабоко всаден во нашите чувства”.

На приемот, Неговата Светост папата на црковната и државната делегација на Македонија и на македонскиот народ им упати една порака со следната содржина:

„Мошне сум срекен што можам да ја поздравам делегацијата на високи личности од Социјалистичка Република Македонија, која дојде на комеморација на големиот свети Кирил, кого, како и неговиот брат свети Матодиј, оправдано го слават како апостол словенски, основач на словенската книжевност.

Свети Кирил беше голем апостол кој на посебен начин знаеше да ја оствари рамнотежата меѓу барањето на единство и законот на различност. Тој го основа ова традиционално и неменливо начело: црквата ги почитува и ги прифаќа сите услови, сите извори, сите животни облици на народот, со кои се заветува Евангелието на Господа, прочистувајќи ги, зацврстувајќи ги и здружувајќи ги. Така свети Кирил и Методиј можеа да го постигнат Христовото откровение, и литургискиот и духовниот живот на христијаните да го одомаќинат во културниот живот на словенските народи.

Меѓутоа, колку напори му требаа на свети Кирил за да го оствари таквото дело.

Неговото вдлабочување во јазикот и културата на словенските народи беше плод на долго и настојчиво проучување, постојано одречување,

поткрепено со ретка генијалност, способност на тој јазик и на таа култура да ѝ го даде првото писмо, што ќе послужи како адекватно средство да се изрази и прошири преку Светото писмо.

Со тоа тој ги постави темелите на огромниот книжевен и културен развој, кој, сè до денес, се прошируваше, разгрануваше, развој на кој вашиот народ му даде голем придонес.

Ние сме ви многу благодарни на вашата посета.

Нека свети Кирил, кој и натаму останува пример за денешните луѓе во настојувањето да се приспособат кон новонастанатите промени, ве вдahнува во вашите напори за слога и мир меѓу народите со различни култури и традиции”.

На крајот, папата топло им се заблагодари на своите гости за големиот и драгоцен подарок - оригинална икона „Свети Крштение на Господа Исуса Христа” од манастирот „Свети Богородица” с. Карпино-Кумановско, од XVI век, која ја симболизира културната самостојност на македонскиот народ, како и Светото евангелие (во кожни корици) печатено на македонски јазик, чија основа ја поставил свети Кирил.

Домаќинот им врачи подароци на своите гости, пожелувајќи им успех во нивната црковно-народна мисија.

По повод Денот на свети Кирил и Методиј - 24 мај, на претпразненството на 23 мај 1970 година во Рим, со глема радост и гордост, се одржа очекуваната, пригодна свеченост во базиликата „Свети Климент” каде што веќе полни 11 векови се наоѓаат светите останки на свети Кирил Солунски.

Свеченостите почнаа со молепствието над гробот на свети Кирил, на кое чинодејствуваа поглаварот на Македонската православна црква, архиепископот охридски и македодонски господин Доситеј и членовите на Светиот архијерејски синод на МПЦ; митрополитот злетовско-струмички господин Наум и митрополитот дебарско-кичевски господин Методиј со асистенција на дваесетмина свештеници од Македонија.

Претставникот на Владата на СР Македонија, потпретседателот на Собранието на СРМ г. Ванчо Апостолски и претседателот на Комисијата за верски прашања и член на Извршниот совет на СР Македонија г. Анте Поповски положија венец од Социјалистичка Република Македонија на гробот на свети Кирил.

На свечениот чин - молепствие и откривање на спомен-плочата присуствуваа и претседателот на Сојузната комисија за верски прашања во СФР Југославија г. Мило Јовичевиќ, југословенскиот амбасадор во Рим г. Срѓан Прица, членовите на Радио-телевизијата и Хорот и Филхармонијата на СР Македонија од Скопје и голем број културни и јавни работници, како и туристи, кои специјално допатуваа во Рим за да учествуваат на оваа наша голема национална свеченост и на тој начин да му оддадат почит на својот далечен и заслужен предок.

Архиепископот охридски и македонски господин Доситеј ја откри спомен-плочата изработена во бакар на која на македонски и латински е испишан следниот текст:

"На Свети Кирил Солунски, сесловенски просветител со благодарност од македонскиот народ"

Од името на македонскиот народ и Македонската православна црква говореше архиепископот господин Доситеј кој рече:

Пресвети и преблажени наш, преподобни оче Кириле,

Над гробот каде почиваат Твоите свети мошти, денес во овој миг се наоѓаме ние потомците, чедата на народот од чии пазуви си излегол и Ти, преподобни оче Кириле Солунски. Се најдуваат чедата на оној народ на чиј јазик си го направил најблагородниот чекор во просветувањето и зацврстувањето во верата Божја на словенските народи.

Овде, во вечниот град Рим, дојдени од нашата Македонија, која била удостоена од спасителната мисија и на свети апостол Павле, се најдуваме ние претставниците на македонскиот народ и Црква. Тука сме ние наследниците на Вашите ученици и следбеници, на рамноапостолите и нашите светители и просветители св. Климент и Наум, охридските чудотворци.

Тука, над Твојот гроб, дојдени сме да Ти се помолиме, преподобни оче Кириле, и скромно да Ти искажеме должна признателност и благодарност. Зашто, Твоите молитви и просветителното дело се најзаслужните што и Твојот македонски народ, заедно со другите словенски народи, можеше да ги преброди тешките искушенија низ кои мораше да помине во својата макотрпна национална и црковна историја.

Додека ги изговарам овие зборови, чувствувам дека Ти, преподобни оче Кириле, со право ми го поставуваш прашањето: Зошто ова го чиниме со вакво големо задоцнување? Зашто се работи за доцнење од цела една епоха, 1.101 година од Твојата смрт?

Сакаме да Те увериме, преподобни оче Кириле, дека тоа не се должи на невниманието, непризнанието, уште помалку на неблагодарноста на Твојот народ. Причините за ова се исклучително во тешкото и макотрпно минато низ кое македонскиот народ и светата Македонска православна црква мораше да помине. Требаше да помине повеќе од еден милениум на тешко ропство, за да, слава на Бога, на Вас свети браќа и наши патрони свети Климент и Наум и македонскиот народ да го огрее сонцето на слободата, а светата Македонска православна црква да го продолжи благородниот пат на Светиклиментовата Охридска архиепископија што беше неканонски и од иноверна власт прекината во кобната 1767 година.

Преподобни оче Кириле,

Македонскиот народ дури пред четврт век, и тоа само во еден дел од својата сакана земја, се најде слободен. Оној народ на чиј јазик, со Божјата промисла, Ти ги преведе првите книги на словенски јазик и со словенско писмо, народот на Светиклиментовиот древен Охрид, каде пред повеќе од илјада години работеше и првиот Словенски народен универзитет, низ кој поминале преку 3.500 ученици, народот што има големи заслуги за просветата на сите словенски народи, ја имаше најтрагичната судбина последен да се ослободи и со својот литературен јазик последен да влезе во ризницата на светската култура и цивилизација.

Меѓутоа, Те уверувам, преподобни оче Кириле, дека во тешките дни на искушенијата низ кои врвеше мојот народ и Црква, честите молитви што нечујно ги искажуваше кон Господа нашиот човек, беа упатени и кон Тебе, кон Твојот брат свети Методиј и Вашите ученици свети Климент и Наум, Сава, Горазд и Ангелариј. Преку Вас Спасителот, Господ Бог ги услыши нашите молитви и еве денес ние Ве славиме на глас и ја искажуваме нашата топла и срдечна благодарност.

Можеби ќе ни замериш преподобни оче Кириле што на вака скромен начин ја искажуваме нашата благодарност. Те уверуваме дека тоа е честитата и срдечна интима што кон Тебе ја изразува Твојот македонски народ и Црква. Нека оваа скромна плоча биде само симболот на нашата безгранична почит и благодарност. А прикложувајќи се кон Тебе, ние Ти се молиме, како досега, така и во иднина да бидеш наш застапник пред престолот Господов. Едновременно, со честита совест Те уверуваме дека македонскиот православен народ, верен на своите претшественици, е и ќе остане доследен кон спасителното учење на Христовата вера.

Во оваа прилика не можам, а да не искажам голема благодарност и кон блаженопочившиот свети отец папата Адријан II, што така својски Те прими кон крајот на 867 година во Рим, како и на почитуваните ирски доминиканци, со чија заслуга и до ден-денес се чувани Твоите свети мошти во овој Божји храм. Впрочем, тоа е должно внимание кон Тебе, преподобни оче Кириле, и затоа што со твоја заслуга моштите на свети Климент Римски денес почиваат во овој свети храм.

Поставувајќи ја оваа скромна спомен-плоча ние чувствуваме долг да изразиме признание и кон вечниот град Рим, што во неговите пазуви повеќе од 11 столетија почиваат светите мошти на рамноапостолот и сесловенскиот просветител, свети Кирил Солунски.

Прикложувајќи се во нашите божествени молитви пред Тебе, преподобни оче Кириле, Ти ветуваме дека доследно ќе го продолжиме патот кон спасението по кој Ти, свети Методиј, свети Климент и Наум нас не поведовте. Зашто и денес Твоето учење е исто толку, ако не и повеќе од нужно луѓето и народите, човекот да биде брат со други-

от, а границите сè помалку да ги делат среќните и несреќните. Онака, како што Ти од Твојата татковина појде во други земји и татковини да ги учиш луѓето и народите.

А М И Н !

На крајот, Хорот на Скопската радио-телевизија исполни делови од „Литургијата на свети Јован Златоуст“ од познатиот македонски композитор од XIX век, Атанас Бадев.

Делегациите имаа повеќе приеми кај официјални црковни и државни функционери и насекаде беа пречекувани со мошне забележливо внимание, почитување и интересирање.

Делегацијата мошне срдечно беше пречекана од страна на градоначалникот на Рим г. Клелио Дарида, кој на шефовите на делегациите, архиепископот господин Доситеј и потпретседателот на Собранието на СР Македонија г. Ванчо Апостолски, им врачи златни медали по повод 2700-годишнината од основањето на Рим, а на другите членови на делегациите спомен-плакети.

По завршувањето на главната свеченост, откривањето на спомен-плочата над гробот на свети Кирил, нашите делегации со претседателот на Сојузната комисија за верски прашања г. Мило Јовичевик, југословенскиот пратеник при Светата столица г. Вјекослав Цврље и нивните соработници го посетија кардиналот господин Шепар.

Домаќинот срдечно ги пречека своите гости и пројави голем интерес за приемот кај папата Павле VI, за средбите со високите претставници на римокатоличката црква, а особено за свеченостите по повод откривањето на спомен-плочата над гробот на свети Кирил.

Со посебно задоволство претставниците на обете делегации го истакнаа својот голем восхит од срдечноста и гостприемноста на Неговата Светост папата Павле VI, кардиналот господин Вилебрандс и другите еминентни претставници на Римокатоличката црква.

На кардиналот Шепар му се искажа особена признателност и благодарност за неговиот вонреден придонес за успешното извршување на оваа мисија, како и за посредништвото при создавањето на блиски екуменски врски со претставниците на католичката црква.

Во знак на внимание му беше предаден скроман подарок - *Албум на фрески* (копија) од најстарите цркви во Македонија.

Кардиналот господин Шепар топло се заблагодари на вниманието и го изрази своето големо задоволство за сè она што во името Божјо го сториле нашите делегации во Рим. Се извини што поради своето слабо здравје не можел лично да учествува на тие свечености. Мислено и духовно бил на истите.

На 24 мај 1970 година, делегацијата на Македонската православна црква, на чело со архиепископот господин Доситеј направи куртоазна

посета на Ориенталниот институт во Рим и мошне срдечно беше при-
мена од ректорот г. Иван Жужек и професорскиот колегиум.

Неговото Блаженство со избрани зборови ги поздравил домаќините
и им пожелал успех во нивната научна и мисионерска работа, а потоа
им предал подароци: на ректорот своја лична фотографија и албум од
репродукции на средновековните фрески и икони од манастирите и цр-
квите во Македонија; на професорот г. Лацко ист албум; и на Институтот
(за библиотеката): *Свето писмо на Новиот завет* (на македонски јазик);
„Свети Климент Охридски“ (916-1966 година); *„Од свети Кирил и Мето-
диј до нашите денови“*; *Молитвеник*; *Црковна историја на Македонската
православна црква*; *Историја на македонскиот народ (во три тома)*.

Од страна на државната делегација на СР Македонија на Инсти-
тутот му беа подарени 50 одбрани дела од македонската историја и
литература.

Во прекрасната сала Гонфалоне се одржа концертот на Хорот на
Радио-телевизија Скопје, на чија програма се наоѓаше *„Златоустова-
та литургија“* од Атанас Бадев, *„Иже херувими“* од Трајко Прокопиев,
„Величание на свети Кирил и Методиј“ од Тодор Скаловски, *„Тропар“* и
„Светилен“ од ораториумот *„Похвала Кирилу и Методију“* од Томислав
Зографски.

Во вториот дел на програмата настапи Камерниот оркестар на Ма-
кедонската филхармонија, под диригентство на г. Ванчо Чавдарски,
кој исполни дела од македонските композитори: суитата *„Тонска ре-
продукција“* од Мiodраг Јановски, *„Полиномот бр. 1“* за гудачки орке-
стар од Сотир Голабовски и *„Класичната суита“* за камерен оркестар
од Томислав Зографски.

Целата оваа музичко-литературна програма се одвиваше во импо-
зантен амбиент украсен со изложените фрески од Македонија, посве-
тени исклучително на свети Кирил и Методиј и нивните ученици свети
Климент и Наум Охридски.

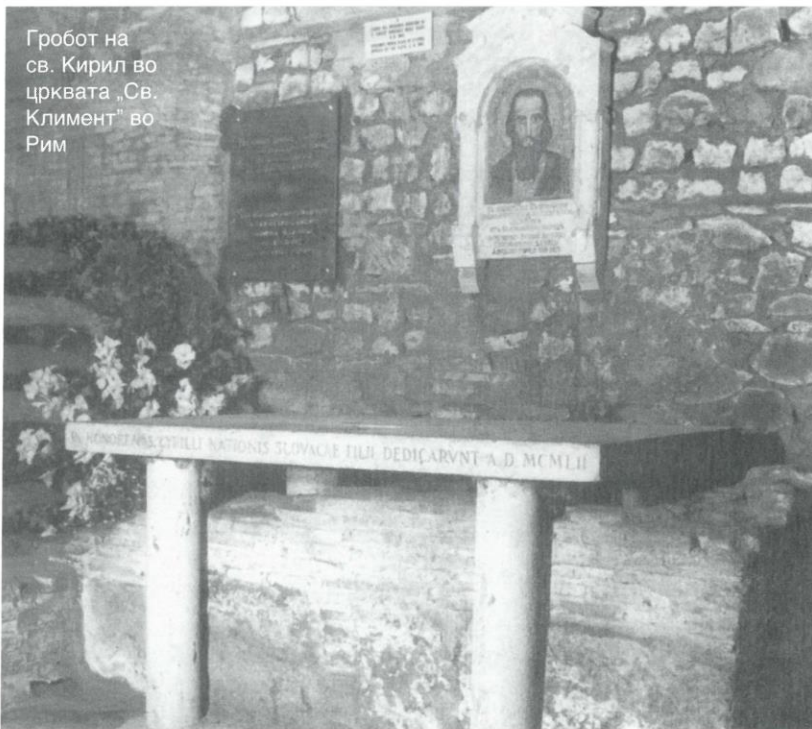
Во 1970 година, МАНУ во два тома ги издаде поднесените реферати
на симпозиумот: Кирил Сонунски, I, II, (МАНУ-Скопје 1970).

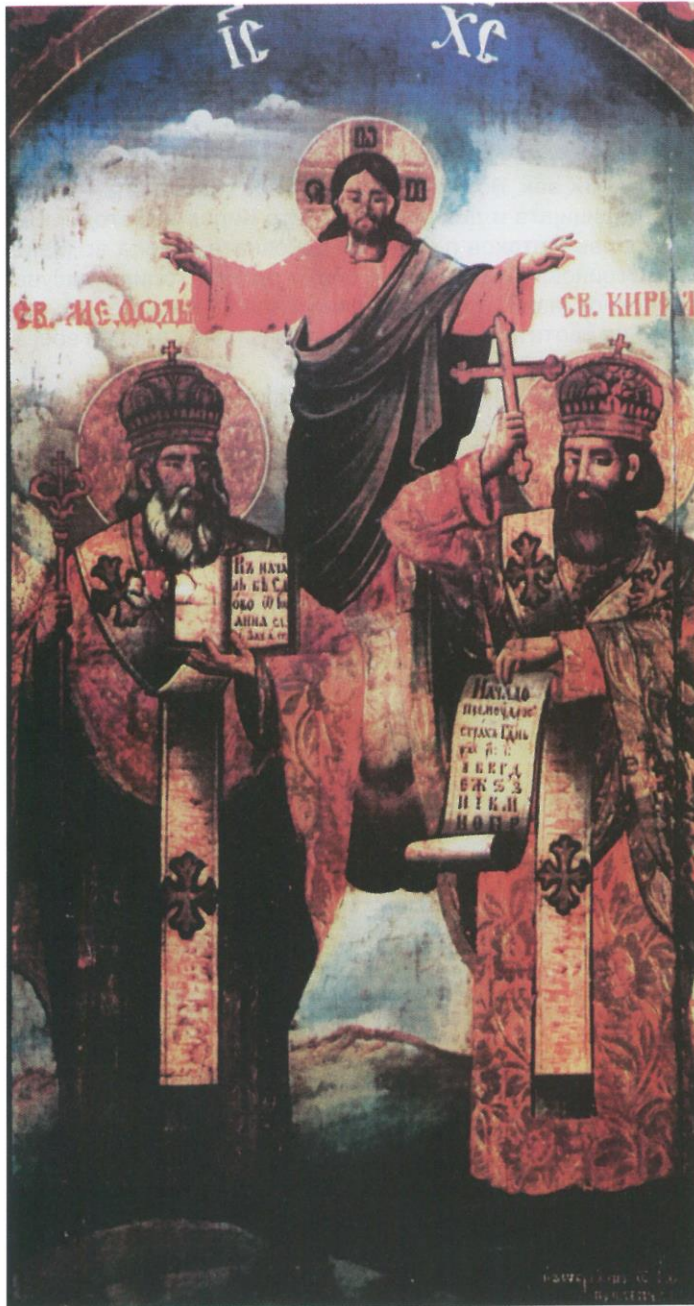
Од 1970 година во Рим почна да излегува годишното списание *„Gloria
a San Cirillo“*, секогаш на 24 мај (24 maggio Roma), во кое, меѓу другото,
се застапени следните материјали: Во бројот од 1970 година воведна
статија за светите браќа Кирил и Методиј напишал Гане Тодоровски,
Петар Миљковиќ Пепек пишува во истиот број за ликовите на светите
браќа од Солун и на нивните ученици во Македонија. Во 1971 година
Георги Сталев објавува труд за улогата на светите браќа Кирил и Мето-
диј како создавачи на словенската култура. Цветан Грозданов пишува
за минијатурите во македонските средновековни ракописи. Драгослав
Ортаков објавува статија за црковната музика во Македонија. Во бројот

од 1971 година, пак, Бранко Панов дава историски пресек за делото на светите Кирил и Методиј меѓу Словените.

Списанието од 1974 година ѝ е посветено на македонската поезија. За бесмртното дело на светите Кирил и Методиј се однесува написот на Томе Саздов во бројот од 1975 година. Коста Балабанов се јавува со труд за култот на светите Кирил и Методиј во сликарството на Македонија од XIX век. Во списанието од 1976 година Блаже Конески говори за традицијата и делото на светите Кирил и Методиј. Во истиот број Драгослав Ортаков пишува за црковната музика во Македонија. Радмила Угринова-Скаловска во бројот од 1977 година пишува за старословенскиот јазик. Во 1978 година Вера С. Антиќ објавува статија за делото на светите Кирил и Методиј, а Блаже Конески есеј за свети Климент Охридски.

Во 1988 година се појави јубилејниот број на списанието "20 anni della manifestazione" "La Jugoslavia in onore di San Cirillo". Во овој број со воведник се јавува Вера С. Антиќ и говори за делото на светите Кирил и Методиј. Следи и хронографија на дваесетте години од манифестацијата "Југославија во чест на свети Кирил" (1969-1978), 37-52 (во наредниот текст „Во чест на свети Кирил“).

Св. Кирил и Методиј, икона од Штип

ТРЕТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1971

 д 1970 година доаѓањето во вечниот град Рим не беше само оддавање почит на делото на свети Кирил Солунски и неговиот брат Методиј, туку и презентирање на достоинствата на Македонската православна црква и културата на македонскиот народ, која се базира токму на азбуката и писменоста што овие просветители ги втемелија во словенството, вградувајќи го јазикот на македонските Словени во писменоста на Словените. Од минатата година тоа се и „Денови на македонската култура во Рим“.

Манифестацијата „Македонските денови на културата во Рим“ во 1971 година почна на денот на свети Кирил и Методиј, со оддавање почит на кирилометодиевското дело на гробот на свети Кирил Солунски. Свеченоста се одржа во базиликата „Свети Климент Римски“, во нејзината длабочина, таму каде што се наоѓа првобитната црква, којашто уште во 386 година е споменувана во записи како една од најзначајните и најубавите, а свети Кирил Солунски, претчувствувајќи го својот близок крај, во 869 година изразил желба тука да го најде својот мир. Посмртните останки на свети Кирил Солунски се наоѓаат во новоподигнатата базилика која се темели на старата во капелата на Јосип Јурај Штросмајер.

По повод празникот на светите сесловенски рамноапостоли солунските браќа свети Кирил и Методиј, од 23 до 29 мај 1971 година во Рим престојуваше делегација на Македонската православна црква и на општествено-културните работници на СР Македонија, и тоа: црковната делегација ја предводеше злетовско-струмичкиот митрополит г. Наум, во придружба на протојереј-ставрофор Стојче Петров и протоѓаконот Стојан Јанковски, додека членови на културно-просветната делегација на СР Македонија ја предводеше Феми Муча, помошник републички секретар за внатрешни работи. Заедно со делегацијата во Рим допатуваа Хорот на Радио-телевизија Скопје со своите солисти Елисавета Христова и Благој Николовски, како и диригентот Драган Шуплевски.

На празникот, на 24 мај, на гробот на свети Кирил Солунски во базиликата „Свети Климент Римски“, на свечен начин, црковната делегација на чело со Неговото Високопреосвештенство митрополитот г. Наум, во присуство на амбасадорот на СФРЈ при Ватикан, г. Вјекослав Цврље

и другите членови на амбасадата, положи венец и беше отслужен молебен. Кон величественоста на овој чин на оддавање почит на делото на свети Кирил Солунски и неговиот брат Методиј, кои ја создадоа првата словенска азбука и ги напишаа првите книги на словенски јазик, на јазикот на македонските Словени, на кои се градени културите на словенските народи, придонесе и Хорот на Радио-телевизија Скопје со исполнувањето на духовната музика на словенски и македонски композитори.

На свечена пригода, злетовско-струмичкиот митрополит г. Наум на гробот на свети Кирил Солунски одржа слово, при што, меѓу другото, рече:

... И годинава светиот град ја почествува делегацијата на Македонската православна црква. Ние тоа високо го почитуваме и длабоко го цениме и затоа сме и ополномоштени во името на македонскиот народ, на вечниот град, во лицето на неговите црковни и граѓански претставници да му ја пренесеме молитвената благодарност и топлиите желби за секое негово евангелско преуспевање.

Длабоко и со восхит молитвено благодарни кон Твоето осведочено ходатајство пред воскреснатиот наш Бог и Спасител Исус Христос, Кириле оче наш, еве и годинава светата автокефална Македонска православна црква во обновената Светиклиментова Охридска архиепископија, во лицето на своите бескомпромисни последователи и почитатели како силни акценти на духовно-патриотскиот елан на македонското поднебје, себлаговејно застанале пред светиот и целебен Твој трон, манифестирајќи ритуално-патриотски доказ за својата признателност кон Тебе и кон Твојот брат Методиј...

Манифестацијата „Македонските денови на културата во Рим“ продолжија истата вечер со ораториумот Гонфалоне, со концертот на Скопскиот хор, под диригенство на Драган Шуплевски и солистите Благоја Николовски и Елисавета Христова, што го даде за абонентите на Коро полифонико Романо, во чијашто соработка беше организирано ова гостување. Исто така, во Гонфалоне, црквичка во стариот дел на градот, подигната и зографисана во почетокот на XV век, беше даден концерт за поканетите личности од страна на амбасадорот на СФРЈ при Република Италија, Срѓан Прица, на кој, меѓу другите, присуствуваше и амбасадорот на СФРЈ при Ватикан, Вјекослав Цврље. На програмата, покрај делата од Петар Илич-Чајковски, Павле Песников, Стеван Мокрањац и Сергеј Рахманинов, во вториот дел беа застапени композиции од македонските композитори Атанас Бадев, Трајко Прокопиев, Властимир Николовски, Томислав Зографски и Тодор Скаловски. Концертот беше добро примен од публиката, особено беше поздравена композицијата „Слава за свети Кирил и Методиј“ од Тодор Скаловски.

Хорот на Радио-телевизија Скопје го одржа третиот концерт во живописното крајбрежно гратче Терачино за членовите на Лино-клубот, коишто тие денови имаа симпозиум. И овој концерт што се одржа

во просториите на црквата „Свети Салваторе“ беше поздравен со френетичен аплауз.

На 28 мај, пак, во библиотеката на Институтот за ориенталистика на Ватикан беше отворена изложба на минијатури од средновековни македонски ракописи, копии од Љ. Стефовска-Василев, во експозиција на Нико Този. Изложбата ја отвори амбасадорот г. Вјекослав Цврље, а нејзиното прикажување го поздрави и ректорот на Институтот проф. Иван Жужек. Презентирајќи ја изложбата, г. Цврље, меѓу другото, истакна:

„Македонскиот народ, познат со својата долга и маченичка историја, кој живеел и создавал не од вчера (како што сакаат некои да тврдат), туку многу векови наназад, кој создал своја Црква, свои богословски училишта, своја култура, првиот Словенски универзитет и така натаму, во текот на вековите во своите скриптарии, кои во најголем број постоеле во рамките на црквите и манастирите, создал една богата колекција ракописи познати по нивната уметничка убавина. Но, поради различни историски околности, ова значајно историско богатство на единствените ракописи (впрочем исто се случило и со иконите), се изнесени од подрачјето на кое се создадени и денес се наоѓаат во библиотеките и во приватни колекции, блиски и далечни. Тоа е основниот мотив поради кој претставниците на културата на денешна СР Македонија не беа во можност да донесат и да ни ги покажат оригиналите, а со тоа и сето блескаво богатство на средновековните македонски ракописи и, истовремено, и на македонските минијатури...

Денешниот културен и креативен процес на уметноста на македонскиот народ во рамките на југословенската федерација, продолжи г. Цврље и не можеше да почне од создавањето на македонската Република, туку е преломно и слободно продолжување, богато со различности на илјадагодишната македонска култура. Почетоците на ракописите и литературната активност кај Македонците истовремено претставуваат почеток за литературата на словенските народи воопшто, зашто првите словенски текстови што ги создадоа просветителите свети Кирил и Методиј се пишувани на дијалект на македонските Словени. ”

Изложбата на минијатурите од средновековните македонски ракописи остана и натаму да се прикажува за посетителите на Институтот за ориенталистика, а Хорот на Радио-телевизија Скопје по концертот во гратчето Терачино се врати во Скопје, додека делегацијата на Македонската православна црква, на чело со митрополитот г. Наум остана во Рим извесно време. Имено, црковната делегација водеше разговори со претставници на Светата столица и Секретаријатот за единство на христијаните, како и со Колегиумот на чехословачкиот институт „Свети Кирил и Методиј“.

Посетата на црковната делегација во Рим, како и средбите и разговорите поврзани со програмската работа низ сите свечености, одржани по повод празникот на светите браќа Кирил и Методиј, беа оценети

позитивно, Посебно одржаниот молебен на гробот на свети Кирил Солунски, учеството на Хорот на Радио-телевизија Скопје и на делегацијата на општествено-културните работници од СР Македонија, уште еднаш ги потврдија добрите односи на релација црква-држава, а со тоа се придонесе и за посилна афирмација на Македонската православна црква и на Македонија.

Владимир Мошин „Словенските ракописи во Македонија“ I, II, Скопје 1971. (Соработници: Лидија Славева, Султана Кронева, Јованка Јакимова). „Македонија - земја на првото запознавање на словенските просветители Кирил и Методиј со словенскиот јазик, лупка на словенската писменост, врз чие создавање работеле првите ученици и соработници на солунските браќа, Климент и Наум; јадро на Самоиловата држава, која во последната четвртина на X век го опфаќала и Преслав, центарот на бугарската просвета, во т.н. златно време на Климентовите современици Јован Егзарх и Константин Презвитер... денеска, поради историските околности, можеби е најсиромашната од сите словенски земји со ова старо ракописно богатство“ - Со овој вовед В. Мошин го започнува предговорот кон важното и значајно дело - описот на словенските ракописи во Македонија. Авторот на двата тома, заедно со соработниците, ги опишал зачуваните ракописи, кои денес се сопственост на следниве установи: Архив на Македонија, Народна и универзитетска библиотека, Филозофски (денес Филолошки) факултет, Институт за македонски јазик, Скопска митрополија, храм Св. Богојавление во Прилеп, црква во село Ропотово - Прилеп, манастир „Св. Јован Бигорски“, манастир „Св. Пречиста“ - Кичевско, Народен музеј Охрид, Историски архив-Охрид, Историски архив-Титов Велес, Стојмир Поповски с. Манастир, Доленци, Кичевско, село Лавчани - Кичевско. Опишани се 134 ракописи, 18 фрагменти, 58 документи, записи и писма.

При опишувањето на ракописите авторите се служеле со сите пропозиции од достигнуањата на современата палеографска наука и ексцерпирани се најважните наслови и поднаслови, со сите нужни податоци, за да се добие целосна претстава за односниот ракопис. Вториот том содржи фотокопии од опишаните ракописи.

ЧЕТВРТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1972

Традиционалната манифестација „Денови на македонската култура“ во Рим, годинава се одржа од 24 до 28 мај. Иако таа не беше вклучена во меѓународната програма за културна соработка, сепак беше изведена под покровителство на градоначалникот на Рим, а целосно беше посветена на македонското народно творештво. За време на манифестацијата што ја организираше Комисијата за културни врски со странство, беше отворена изложбата „Народната уметност на Македонија“, што ја подготви Етнолошкиот музеј од Скопје, додека членовите на реномираниот Ансамбл за народни игри и песни „Танец“ од Скопје приреди концерти во Рим, Терачино и Неапол. Професорот д-р Кирил Пенушлиски, пак, одржа предавање за народното творештво на Македонија.

На годинешното, четврто по ред, поклонение на гробот на свети Кирил Солунски, како и во минатите години, гробот го посетија и положија венец и свежо цвеќе државна и црковна делегација. Во државната делегација што ја предводеше д-р Деса Миљовска, републички секретар за култура при Извршниот совет на СР Македонија, беа професорот на Филозофскиот факултет д-р Кирил Пенушлиски, д-р Димче Коцо, претставник на Македонската академија на науките и уметностите, Кочо Битољану, потпретседател на Градското собрание на град Скопје и Вера Кличкова, директор на Етнолошкиот музеј. Црковната делегација, пак, ја предводеше Неговото Високопреосвештенство митрополитот американско-канадско-австралиски г. Кирил, а во делегацијата беа и протојереј-ставрофор Методи Гогов, ректор на Македонската православна богословија и протоѓаконот Александар Цандовски. По повод манифестацијата отпечатена е пригодна публикација „Слава на свети Кирил“ со илустрации и текстови на македонски јазик.

Четвртото поклонение на гробот на свети Кирил Солунски, кој цврсто веруваше во божественоста на евангелието и во рамноправноста на словенскиот јазик со латинскиот, грчкиот и еврејскиот, ќе остане забележано по тоа што за првпат над овој гроб прозвучи македонскиот современ литературен збор во црковната служба (молебенот), во која досега се употребуваше црковнословенскиот јазик. Овој свет чин на оддавање почит на македонските и сесловенските просветители, го

отслужи американско-канадско-австралискиот митрополит г. Кирил, заедно со прото-стфаврофорот Методи Гогов и протоѓаконот Александар Цандовски, а со учество на хорот на Ансамблот „Танец“. Во говорот пред присутните гости, поклоници и туристи, митрополитот Кирил, меѓу другото, истакна:

... Светите браќа Кирил и Методиј биле вистински апостоли, учители и просветители за сите словенски народи. Тие им ја дале писменоста и преку неа им го доближиле Христовото евангелско учење, со што ни создале широки и светли хоризонти за сестран духовнокултурен напредок. - И ние Македонците и Македонската православна црква, отсекогаш сме имале голема љубов и длабока благодарност кон свети Кирил и Методиј. Ги чувствуваме блиски и се гордееме со нив оти тие се родиле, израснале и духовно зреле во средината на македонските Словени, нашите далечни прадедовци, и што на нивниот јазик го превеле Светото писмо и другите свети книги. Иако тие израснале, се формирале и твореле на наше тло, иако нивните идеи, тогаш кога постоела опасност потполно да бидат уништени, биле прифатени, утврдени, проширени и продлабочени, пак на наше тло - во светиот град Охрид, на Сесловенскиот универзитет, воден од нивните ученици свети Климент и Наум и нивните следбеници - ние сме далеку од помислата нив да ги присвојуваме само за себе. Напротив, среќни сме што им припаѓаат на сите словенски народи, што инспирирани и водени од св. Дух, успеале да се ослободат од тесните регионални граници и го сфаќале светот како една неделива целина, а народите како едно големо семејство, кое треба да живее во духот на љубов и сестрано културно соработување и заемно помагање...

Потоа бројните поклоници останаа и натаму крај гробот, целувајќи го и гробот и крстот и оставајќи подароци: пари, чорапи, кошули, крпи и друго, по старите обичаи во Македонија. Исто така, дел од поклониците изразија желба да им бидат кренати пресветите и спомнати имињата за здравје на нивните блиски и пријатели, што им беше удоволено од протојерејот Методи Гогов.

По излегувањето од криптата, старешината на црквата патер Дуфи ги покани гостите од Македонија во својот кабинет, каде што со нив се задржа во пријателски разговор, во кој, освен членовите на Македонската православна црква, зедаа учество и д-р Деса Миљовска и професорот Димче Коцо. Во разговорот, патер Дуфи ги информира гостите дека во изминатите години присуствувал на повеќе молебени, но дека овој молебен кај него оставил голем впечаток. Притоа, подароците што на гробот на свети Кирил Солунски ги оставија македонските ходочасници му беа предадени на старешината на црквата, со објаснување дека сите подароци, според црковно-народните обичаи во Македонија ѝ припаѓаат на црквата. Државната делегација, пак, на управата на црквата ѝ подари фреско-копија на малтер со ликот на

свети Климент Охридски, а митрополитот Кирил го замоли патер Дуфи да прими 100.000 лири во знак на благодарност за грижата околу гробот на светителот.

Во текот на престојот државно-црковната делегација имаше прием кај југословенскиот амбасадор при Ватикан г. Стане Колман, и кај југословенскиот амбасадор во Италија г. Миша Павичевиќ. Потоа беа одржани средби во Секретаријатот за единство на христијаните, со кардиналот Вилебрандс и со отците Питер и Џон, при што беше изразена благодарност што и оваа година е обезбедено служењето молебен на гробот на свети Кирил Солунски. Во разговорот кардиналот Вилебрандс рече:

„Високо ја цениме улогата на православната црква. Ние веруваме дека православие то може многу да помогне во реализирањето на екуменската идеја. Тоа може да даде голем придонес за зајакнување на екуменизмот во светот и за зближување на христијанските цркви. Во сето ова што го прави Македонската православна црква ние гледаме знак на сестрана отвореност кон светот и кон христијанските цркви. Тоа, навистина, е важно во процесот на зближувањето на христијаните со различни истории, култури и црковни традиции“.

Митрополитот Кирил, пак, срдечно ги поздрави присутните и притоа меѓу другото, рече:

„Со најголем пиетет и длабока молитва вчера се поклонивме пред гробот на свети Климент. Тој, заедно со своите соработници, бил предвесник на духовна широчина и вистински екуменизам. Водени од желбата ова поклонение да добие сè пошироки размери и да му служи на екуменизмот, Светиот архијерејски синод на нашата Црква им се обрати со писмо на сите православни словенски цркви, оваа година да се направи заеднички молебен на гробот на свети Кирил. Тоа не се оствари, но ние веруваме дека во иднина и тоа ќе се прави“.

Завршувајќи го својот говор, митрополитот Кирил на кардиналот Вилебрандс му подари фреска со ликот на свети Климент Римски (фреско-копија), чијшто оригинал е изработен во 1925 година и се наоѓа во црквата „Свети Климент“ во Охрид. Тоа беше подарок од поглаварот на Македонската православна црква, архиепископот Доситеј и од Светиот архијерејски синод. На крајот, на кардиналот Вилебрандс митрополитот Кирил му ја пренесе поканата од поглаварот на Македонската православна црква да ја посети Македонија.

Незаборавен ќе остане и приемот кај градоначалникот на Рим, каде што се водеа пријателски и срдечни разговори, а по завршувањето на разговорите на двете делегации им беа предадени спомен-плакети

лично од градоначалникот, кој беше љубезен и на делегацијата ѝ ги покажа сите знаменитости што се чуваат во Римската општина.

Потоа делегацијата беше примена од кардиналот Шепар во Конгрегацијата за вера, каде што се водеа пријателски разговори. Во разговорот кардиналот Шепар рече: „Ако некогаш ми се пружи прилика, сакам да ја посетам Македонија, особено Охрид и вредните христијански светињи во него и околу него. Сакам да го видам Скопје, градот што толку многу настрада за време на катастрофалниот земјотрес. Ја следам неговата интензивна изградба и се радувам што така брзо се обновува и изградува“.

Исто така, делегацијата на Македонија го посети и Понтификалниот ориентален институт и имаше разговори со професорите и ректорот, монсињор д-р Иван Жужек, кој запознавајќи ги гостите со организацијата на Институтот и со дејноста на професорите, меѓу другото, нагласи: „Освен професорот Михаил Лацко, сите сме од западен грегоријански обред, но сите имаме ориентален ум. Без ова не би можеле да ја проучуваме духовната ризница на Источната црква. Имаме 34 професори, 51 редовен студент и над 80 слушатели. Студентите се од над триесет народности, половина се од Запад, а другите од Исток, меѓу кои има студенти од Либан, Грузија и Ерменија. Студентите ги подготвуваме, главно, за професори во богословиите, на богословските факултети, за црковни великодостојници, егуменски работници и научни работници“.

Делегацијата на Македонската православна црква го посети и Словачкиот богословски институт „Свети Кирил и Методиј“, во придружба на професорот Лацко, каде што беше пречекана од ректорот патер Срефан со професорите и учениците, пред кои митрополитот Кирил говореше за улогата на светите браќа за сето словенство. Истиот ден делегацијата го посети д-р Антонио Јерков, директорот на „Релациони Мачедониа“ и „Релациони религиозе“ голем пријател на македонскиот народ, со кого се задржа во подолг разговор.

Во текот на „Деновите на македонската култура“ во Рим беше отворена изложба на македонското народно творештво, која пред две години наиде на одличен прием во Париз. Изложбата ја подготви Етнологскиот музеј од Скопје, а на неа беа прикажани 270 експонати од народното творештво: носии, везови, накит, кујунџиство, резба и грнчарство. Низ таа уметност, низ црниот и црвениот конец, како што пее поетот, изразена е маката и вербата на поробуваниот македонски народ во подолг бар и посреќен живот. Д-р Кирил Пенушлиски преку предавањето за студентите од Ориенталниот институт во Неапол направи преглед на богатството од форми и содржини на македонските песни, игри, обичаи, усното кажување и друго.

Со своите концерти во Рим, Неапол и Терачино, „Танец“, пак, најцелосно ја заокружи темата. Преку својата спектакуларност, на италијанската публика живо ѝ го презентираше македонскиот бит

и уметност низ која е проткаена и макотрпната историја на опстојување и себедоказување. Римските дневници настапите на „Танец“ ги забележуваа како своевидно доживување за римската публика.

„Деновите на македонската култура“ во Рим се обединети и во една публикација, којашто излегува секоја година, а во која се поместени животот и делото на свети Кирил и Методиј и нивното општословенско дело, како и текстови за македонското народно творештво.

На 23 април 1972 година охридскиот и македонски архиепископ г.г. Доситеј го постави камен-темелникот на Соборниот храм во Скопје „Свети Климент Охридски“. Првиот прилог од 1.000.000 динари го даде Неговото Блаженство Доситеј. На значајната свеченост настапи хорот на Македонската православна богословија „Свети Климент Охридски“. Во камен-темелникот беше оставена посебната повелба, потпишана од Неговото Блаженство архиепископот Доситеј и митрополитите.

На 30 септември и 1 октомври 1972 година во Охрид беше свечено одбележан петгодишниот јубилеј од автокефалноста на МПЦ. Чествувањето беше поврзано со празникот на седмочислениците: св. Кирил и Методиј, Климент и Наум, Сава, Горазд, Ангелариј. Во црквата „Света Софија“ беше одржана свечена духовна академија. Реферат поднесе Неговото Блаженство Доситеј.

Во 1972 година Денот на словенските просветители и светители, Кирил и Методиј, беше свечено одбележан во Перт, Австралија. На свечената академија за нивното дело говореше протојерејот Спасе Стефановски. Во програмата се вклучија и учениците од Неделното училиште „11 Октомври“, со дела посветени на браќата свети Кирил и Методиј.

Доне Илиевски *„Автокефалноста на Македонската православна црква“, Скопје 1972.*

Авторот Доне Илиевски со ова дело даде заокружена целина на развојните правци на МПЦ. Тој започнува со христијанизацијата пред доаѓањето на Словените, за времето од нивното дефинитивно населување, посебно запирајќи го вниманието кон периодот од словенската писменост. Охридската архиепископија, од нејзиното формирање па сè до нејзиното укинување, зазема заслужен третман. Потоа следат хронолошките развојни периоди, сè до прогласувањето на автокефалноста на МПЦ.

Св. Кирил и Методиј, споменик во Скопје,
автор Боро Митриќески

ПЕТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1973

Традиционалната манифестација „Денови на македонската култура“ што по четврти пат се одржа од 24 до 30 мај во Рим и годинава беше во знакот на оддавање почит на кирилومتодиевското дело, со одржување молебен на гробот на свети Кирил Солунски. Овој пат, црковната делегација ја сочинуваа митрополитот дебарско-кичевски г. Методија, факонот Јован Таковски, професор во богословијата „Свети Климент Охридски“ во Скопје и протојереј-ставрофор Велко Филипов, секретар на Преспанско-битолската митрополија и претставник на Здружението на свештениците на СР Македонија, додека државната делегација, односно во делегацијата на културата на чело со г. Благој Михов, секретар за односи со странство на Извршниот совет на СР Македонија, беа проф. д-р Харалампие Поленаковиќ, потпретседател на МАНУ, г. Димче Мире, директор на Архивот на Македонија, Тома Прошев, шеф на камерниот оркестар „Света Софија“, Борис Петковски, директор на Музејот за современа уметност, Глигор Чемерски, сликар и комесар на изложбата „16 современи македонски сликари“, Спасе Куновски и Борис Вишински, претседател на Одборот за организирање на манифестацијата „Денови на македонската култура“ во Рим при Комисијата за културни врски со странство на СРМ, што беше и организатор на оваа манифестација.

Свеченоста на оддавање почит беше одржана токму на Денот на свети Кирил и Методиј, на 24 мај, длабоко во катедралата „Свети Климент Римски“, таму каде што и сега постојат остатоци од ранохристијанска црква, од IV век и каде што и сега можат да се покажат остатоци од четири тогашни римски куќи. И годинава средиште на манифестацијата „Денови на македонската култура“ во Рим беше одржувањето молебен на гробот на свети Кирил Солунски, што се одржа на 24 мај, а на кој чинодејствуваше митрополитот дебарско-кичевски г. Методиј, заедно со свештени лица, а во присуство на целата делегација од Македонија, како и бројни поклоненици од Македонија, меѓу кои имаше и неколку свештеници и монаси кои беа дошле да му се поклонат на свети Кирил. Манифестацијата ја збогати октетот на Богословијата „Св. Климент Охридски“ од Скопје. На крајот Неговото високопреосвештенство г. Методиј одржа говор во кој, меѓу другото, истакна:

...Вечниот град Рим, градот на светите апостоли и маченици Петар и Павле и безброј други, кои со својата маченичка крв го осветија и стана светилиште на многу поклоненици, е чувар на светите мошти на свети Кирил Солунски, како божји угодник.

Нека ми биде дозволено, од името на Светиот синод на Македонската православна црква и во свое име, за оваа наша посета искрено да му благодариме на поглаварот на Римокатоличката црква Неговата Светост папата Павле VI, кој во евангелската љубов и признателноста на возвишената христијанска мисија на св. Кирил, следејќи го патот на папата Адријан II, кој пред единаесет векови ја одобрил проповедта на словенски јазик на кој е извршена и богослужба во Рим, и ја укажува својата висока чест на делегацијата на Македонската православна црква, високите претставници на Социјалистичка Република Македонија и верниците со своето одобрение и прием.

Пресвети, преблажени и богомудри оче Кириле,

Ние, твоите духовни чеда преродени, збогатени и просветени со премудроста Божја, преку твојата самопрегорна апостолска служба и подвиг, со кои ни се отворија дверите на Божјата премудрост, вистина и љубов, смирено и молитвено се поклонуваме на твоите свети мошти и искрено те величаме. Радувај се, Кириле, златна труба на вистинското богопознание, преблажен учителе на словенскиот род, изворе на животочната вода, вистински пастиру на словенското стадо.

Твојот евангелиски глас се пронесе по целиот словенски род и твоите зборови на роден јазик го закрепи нашиот народ во вистината Христова...

Во рамките на манифестацијата „Денови на македонската култура“, ансамблот за модерна музика „Света Софија“, под диригентството на Тома Прошев одржа концерти во Рим, Неапол и Терачино. Во Неапол, пак, во Семинарот за славистика беше прикажана изложбата „Македонски поетски книги“, на која беа презентирани изданијата на Заедницата за издавачка дејност на НИП „Нова Македонија“, двете поетски ликовни збирки „Арс поетика“ со ликовно-творечка опрема, кои со форматот потсетуваат на мусандри изработени во дрво, песните на наградените на Струшките вечери на поезијата, објавени на јазикот на поетот и на македонски јазик и, пред сè, репродукциите на графики на современите македонски ликовни творци Ордан Петрески и Петар Хаџи Бошков. Исто така, во галеријата „Гулија“, беше отворена изложбата под наслов „Современи македонски ликовни уметници“, со дела на 16 ликовни творци, за која зборуваше италијанскиот критичар Дарио Митаки, кој рече: „Овие млади луѓе се македонски и интернационални сликари. Нивната сила не е во спектаклот и во монтажата: таа е во една примарна енергија, било конструктивна, било отпорна, зашто тие со погледот и јасната мисла секогаш успеваат да копаат во човекот и во современите човечки барања“.

Проф. д-р Харалампие Поленаковиќ, пак, при отворањето на изложбата зборуваше за книжевните и културните врски меѓу Македонија и Италија од времето на свети Климент Охридски па наваму, правејќи осврт на македонското преведувачко дело на поетите кои во своето творештво имаат преводи од италијански, како Григор Прличев, кој прв се обиде да го преведе од италијански познатиот еп „Бесниот Орландо“.

Во текот на манифестацијата, се одржаа поголем број средби и разговори, меѓу кои треба да се одбележи оној што се одржа веднаш по молебенот со старешината на базиликата „Свети Климент Римски“, патер Дуфи, како и приемот и ручекот што амбасадорот г. Миша Павичевиќ ги приреди во чест на делегацијата. Исто така, делегацијата ја посети Ватиканската библиотека, каде директорот патер Штиклер ѝ го посочи Асемановото евангелие, што е пишувано со глаголско писмо во Македонија.

По повод манифестацијата „Денови на македонската култура“ во Рим, билтенот „Релациони Македонија“, што го уредува и издава г. Антонио Јерков, отпечати посебен број, а отпечатен е и нов број на публикацијата „Слава на свети Кирил“ („Gloria a San Cirillo“).

Харалампие Поленаковиќ „Во мугрите на словенската писменост“, Мисла, Скопје, 1973, 9-289.

Професорот Харалампие Поленаковиќ повеќе години ѝ посвети на средновековната книжевност во Македонија, кој предмет и го предаваше на Филозофскиот факултет во Скопје. Во 1973 година се појави петтомното издание на одбраните трудови на Х. Поленаковиќ, од кои една книга ѝ е посветена на средновековната книжевност во Македонија, со наслов „Во мугрите на словенската писменост“. Во овој труд се собрани најважните и најсуштинските студии на проф. Х. Поленаковиќ, поместени во два дела. Во првиот дел од книгата се наоѓаат тематските студии кои се однесуваат на почетоците на словенската писменост, на творците на таа писменост, браќата просветители Кирил и Методиј. Низ сите овие шест студии може да се каже дека читателот може да добие заокружена претстава за нивниот животен пат, за нивните бројни дејности, за дипломатското значење на мисиите што ги презеле за својот живот, за кирилometодиевското прашање кај Македонците во XIX век.

Вториот дел од книгата содржи пет труда, кои се однесуваат на Климент Охридски, родоначалникот на старата македонска литература. Во овој дел се изнесени ред хронолошки моменти од животниот пат и делото на Климент Охридски. Посебно се прави осврт врз неговото литературно дело, врз Панонските легенди, односот на нашите преродбеници кон Климента, потоа станува збор и за односот Климент Охридски - Црноризец Храбар.

На крајот од книгата доаѓа списокот на кратенките користени во трудовите.

Моше Алтбауер „Добромирово евангелие, кирилски споменик од XII век“, МАНУ, Скопје 1973.

Добромировото евангелие претставува значајно македонско евангелие. Тоа е четвороевангелие и било препишувано во јужномакедонски центар. Главниот текст на ова Евангелие денес се чува во Народната библиотека во Ленинград, 183 листа. М. Алтбауер пронајде уште 23 листа од овој текст во манастирот „Света Катерина“ на Синај. Во издање на МАНУ се појави целосниот текст, подготвен од М. Алтбауер. За него е карактеристична правилната употреба на носовките со извесни незначителни исклучоци. По проучувањата на овој текст од страна на: Вокресенски, Сперански и Јагиќ, изданието на М. Алтбауер пополни и дополни повеќе непознати и нејасни прашања во врска со ова најстаро кирилско евангелие.

МЕСТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1974

Нова година прекрасниот Рим, тој вечен град, како многумина го нарекуваат, беше место каде се презентираше дел од македонската култура. И сето тоа по повод традиционалните денови на културата од Македонија посветени на македонските и словенски просветители свети Кирил и Методиј Солунски. Во текот на манифестацијата „Денови на македонската култура“ во Рим, на италијанската јавност, или поточно на пријателите на поетскиот збор им беше презентираан дел од македонската современа поезија. Притоа, значаен белег на манифестацијата даде отслужувањето на молебенот пред гробот на свети Кирил Солунски.

Овогодишната црковна делегација ја предводеше митрополитот американско-канадско-австралиски г. Кирил, а членови беа протојереј-саврофор Методи Гогов и ѓаконот Јован Каровски (денешниот преспанско-битолски архиепископ г. Петар), додека делегацијата од културата на Македонија ја предводеше проф. д-р Александар Спасов, заедно со членовите-поети Славко Јаневски, Матеја Матевски и Петре Андреевски. Во музичкиот дел, пак, настапија првенците на Скопската опера Ѓорѓи Божиков и Искра Божиновска-Савин, во клавијанска придружба на Јасмина Георгиевска-Чакар.

Црковната делегација на 21 мај пристигна на аеродромот „Леонардо да Винчи“ во Рим, а на 22 мај со авион отпатува за Бари, каде што беше пречекана од секретарот на Патристичкиот институт падре Дамјано Бова, од југословенскиот конзул г. Г. Поповиќ и други претставници на југословенската дипломатија. Всушност, делегацијата отпатува во Бари како гостин на Патристичкиот институт и, по краткиот престој во доминиканскиот калуѓерски ред, во црквата „Свети Николај“, каде што се наоѓаат моштите на овој голем христијански светител, македонската црковна делегација отслужи благодарствен молебен на македонски јазик.

Во Патристичкиот екуменски институт делегацијата на Македонската православна црква имаше средба и водеше разговори со ректорот и професорите. Оваа институција е од понов датум, основана е пред пет години со цел да се запознае богатата ризница на светото православие, а со желба за екуменско зближување во православната црква. Во

рамките на Институтот дејствуваат четири институции: Институтот за патристичка литература и догматско учење на црквата; Институтот за патристичка литература и коментарите на Светото писмо; Институт за патристичка литература и богослужението и Институт за патристичка литература и современиот христијански екуменизам

Во текот на престојот на Бари, црковната делегација имаше средба и заеднички ручек со епископот Генадиос, епархиски архијереј за православните Грци во Неапол под јурисдикција на Вселенската патријаршија од Цариград и професор на Патристичкиот институт во Бари. Притоа делегацијата го посети архиепископот на Бари Амброзио Алберто Балесреро, а потоа со авион се врати повторно во Рим.

Во Рим, пак, на 24 мај на Денот на свети Кирил и Методиј, делегацијата на Македонската православна црква официјално беше примена од секретарот за единство на христијаните при Светата столица кардиналот Вилебрандс и неговите соработници. Притоа, митрополитот г. Кирил ги пренесе поздравите од архиепископот Доситеј и членовите на Светиот архијерејски синод на Македонската православна црква и ја изрази благодарноста за разбирањето и братската помош. Митрополитот Кирил, исто така, ги запозна домаќините и со постигнувањата на Македонската православна црква и нејзините настојувања на екуменски план.

Делегацијата од Македонија беше примена и во нејзина чест беше приреден ручек од југословенскиот амбасадор при Светата столица г. Стане Колман. На ручекот присуствуваа и југословенскиот амбасадор во Република Италија г. Мишо Павиќевиќ, кардиналите Шепар и Вилебрандс и нивните блиски соработници, заменикот на кардиналот Казароли, како и професорите од понтификалните просветни институции: д-р Иван Жужек, г. Михаил Лацко и г. Антонио Корен. За време на ручекот беа водени опширни разговори со кардиналите Вилебрандс и Шепар и со нивните соработници.

Истиот ден во 17 часот беше отслужен благодарствен молебен над гробот на свети Кирил Солунски во базиликата „Свети Климент Римски“. На гробот беа положени венци и свежо цвеќе, а во придружба на хорот на Институтот „Русикум“ митрополитот Кирил со свештените лица го служеше молебенот на македонски јазик. По молебенот, митрополитот Кирил го одржа следното пригодно слово:

...Се наоѓаме во големо светилиште. Пред малку се приклонивме пред светиот престол во кој почиваат светите мошти на св. Кирил, а сега стоиме пред гробот во кој со векови почивале. Еве веќе шест години Светиот архијерејски синод на Македонската православна црква испраќа своја делегација да се поклони и да се помоли од името на православниот македонски народ пред гробот и моштите на светителот и првоучителот на сите словенски народи рамноапостолот свети Кирил Солунски.

Изминаа цели единаесет векови од блаженото упокоение на свети Кирил. Овде, во овој свет град, во кој почиваат моштите на илјадници христијански маченици, во кој се и гробовите на врховните свети апостоли Петар и Павле, го завршил својот земен живот овој свет човек, за кој свети Климент Охридски во своето похвално слово за него вели: „Уште од младост беше чист како ангел, се оддалечуваше и одбегнуваше од животните наслади... одеше само по оној пат по кој се искачува на небото.“ Украсен со силна вера во Бога, деноноќно трудољубив, љубов кон Христовата вистина, со силна желба да Му биде послушен на Бога во сè, да им служи и послужи на своите блиски, уште од најраната младост почнал да се подготвува за ова возвишено служење. Неговиот висок научен и духовно-морален авторитет е вистинската причина за да му бидат доверени одговорните мисионерски задачи кај Хазарите, Сарацените и кај други источни народи. Најпосле, откако со успех ги завршил сите дотогашни мисионерски задачи, му била овозможена најголемата и најодговорната задача: заедно со својот брат Методиј да го проповеда, словото Божјо на словенски јазик на словенските племиња во Моравија и Панонија. Пред заминувањето во овие западни словенски земји, свети Кирил ја создал првата словенска азбука и ги превел најпотребните богослужбени книги од грчки на словенски. Најголемата негова заслуга е во тоа што истовремено подготвил и не мал број ученици-последователи...

Во текот на престојот црковната делегација повторно го посети Институтот „Русикум“, при што му подари дрвена статуа со фигура на свети Климент Охридски и албум од репродукции на македонски икони. Потоа делегацијата го посети Понтификалниот ориентален институт, каде беше пречекана од ректорот Јурај Дежефе, а во разговорите учествуваа и професорите Алберт Аман, Вилјам Деврие, Роберт Тафит, Пелопидас Стефану, Џон Режат, Михаил Лацко, Винцент Поги и Алфонс Раес, коишто живо се интересираа за дејноста на Македонската православна црква.

Црковната делегација имаше средба и со ректорот на Словачкиот институт г. Доминик Хрушковски и професорот г. Михаил Лацко, а во разговорите учествуваа и професорите: Андреј Павлини, Андреј Шандор, Лудвик Мацак, Алојз Андрејка, Стефан Враблез, Стефан Нахалка, Јозеф Томко, Франтишек Шкода и Антон Ботек. Митрополитот Кирил заедно со свештените лица отслужи молебен на македонски јазик во капелата на Институтот, која е посветена на свети Кирил и Методиј и на чијшто престол се наоѓаат моштите на свети Климент Охридски, подарени со специјална грамота од поглаварот на Македонската православна црква.

Посебен впечаток на делегацијата ѝ остави средбата со г. Антонио Јерков, човекот со силна љубов и почит кон македонскиот народ, кон Македонската православна црква, кон македонското народно творештво и современите културни вредности. Инаку г. Јерков го преведуваше

излагањето на митрополитот Кирил во Понтификалниот институт, а на оваа посета ѝ посвети голем простор во своите публикации.

Во поетскиот дел од „Деновите на македоската култура“ што се одржа само во Рим, свои лични творби читаа истакнатите поети од Македонија: Матеја Матовски, Славко Јаневски и Петре Андреевски, додека песните на италијански ги читаа поетите Елио Филипо Акрока, Лино Курчи и Марио Сократе. Претставувајќи ја македонската поезија поетот Елио Филип Акрока истакна: „Ова е вечер на пријателите со Македонија, со поетите од Македонија, со земјата со која се имам запознаено на Струшките вечери на поезијата“. Во продолжение поетот Акрока со воодушевување зборуваше за Македонија како мост и како престолнина на поезијата од целиот свет, каде што се среќаваат поети од разни земји и континенти, затоа, рече тој, со право се вели дека поетите од Македонија, навистина, се браќа на сите поети од целиот свет.

Во воведното излагање за современата македонска поезија проф. д-р Александар Спасов, покрај другото, нагласи: „Многу значаен резултат, имајќи ги предвид искуствата од пред три децении на повоеваната македонска поезија, претставува достигнатата рамнотежа меѓу минатото и сегашноста. Со невиден замав се надминати сите пречки и тешките наследства во несреќното минато. Поставен е солиден мост преку бездната на заостанатоста. Можеше да се случи поезијата да западне во инерцијата на провинцијализмот, меѓутоа, се забележува спротивното. Македонската денешна поезија најде видно и значајно место во констелацијата на балканската лирика“. Во истата сала беше отворена изложба на избор на мапите „Реч љубовна“ и „Мостови“.

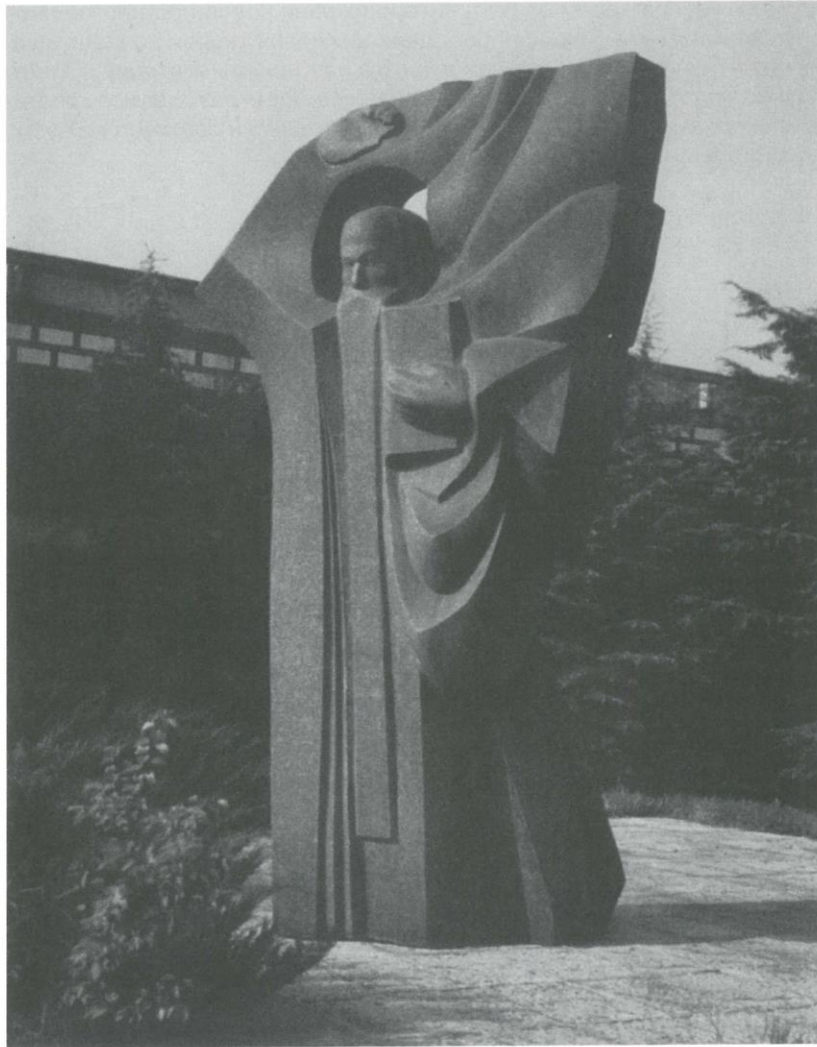
Во чест на манифестацијата „Денови на македонската култура“ беше отпечатена публикацијата „Слава на свети Кирил.“

Климент Охридски; Житија. Слова. Поуки, Предговор: Харалампие Поленаковиќ. Избор, превод и коментар: Радмила Угринова-Скаловска, изд. „Македонска книга - библиотека „Од македонското книжевно наследство“, Скопје 1974, стр. 165.

Овој зборник од книжевни творби на Климент Охридски формира поширока претстава за делото на овој наш книжевен деец. Книжевните творби се преведени на современ македонски јазик, со што се овозможува со нивните содржини да се запознаат поширок круг читатели. Изборот е пропратен со предговор што го напиша Харалампие Поленаковиќ. Во предговорот вниманието е задржано врз изворите за реконструкција на Климентовата биографија, на коментирањето на неговиот животен пат и на богатиот книжевен опус. Изборот, преводот и коментарот го направи Радмила Угринова-Скаловска. Веднаш по предговорот, Угринова се осврнува кон изборот и преводот (што ги изврши на современ македонски јазик) од каде што се согледуваат начелата и методите со кои се служела при работата. Оттаму ја согледуваме и

идејата, изборот да ги опфати сите книжевни родови од книжевниот опус на Климента. Така се предадени книжевни творби концентрирани во четири циклуси: *Похвали и житија на Кирила и Методија*; *Општи поуки за празници, на апостоли и маченици*; *Поуки за големите христијански празници* и *Похвални слова на христијански светители*. Вкупно се застапени дваесет и три книжевни творби.

Споменик на св. Климент Охридски во Скопје,
автор Петар Хаџи Бошков

СЕДМО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1975

На годинава на 24 мај во Рим, во базиликата „Свети Климент Римски“, македонскиот народ и Македонската православна црква го прославија и му заблагодарија на свети Кирил Солунски, кој јазикот на нивните предци го удостои во писменото кажување и токму со тој јазик им даде можност на македонскиот и на сите словенски народи за писмено разбирање и молитви. А оддавањето почит и изразувањето благодарност за делото коешто двајцата Солунски браќа ги издигна на ниво на светители почна со пеењето на тропарот на светите Кирил и Методиј на македонски јазик.

На гробот на свети Кирил Солунски беше шефот на делегацијата на Македонската православна црква, митрополитот американско-канадски и австралиски г. Кирил, заедно со членовите: протојереј-ставрофор Методи Гогов и протоѓаконот Александар Цандовски. Во молебенот на гробот на свети Кирил Солунски, во базиликата „Свети Климент Римски“ учествуваа протојереите-ставрофори Цветко Крстевски, архијерејски намесник од Прилеп, Дамјан Поповски, архијерејски намесник од Тетово, Кирил Николов, старешина на скопската црква „Свети Ѓорѓи“ во Чаир и протојерејот Васил Поповски, парох при црквата „Света Недела“ во Битола, како и хорот на битолската црква „Свети Димитриј“. Крај гробот беа и претставници на повеќе понтификални просветни институции во Рим и мноштво поклоници од СР Македонија. Делегацијата од културата на СР Македонија ја сочинуваа г. Живко Василевски, републички секретар за култура, како шеф на делегацијата, а членови беа мецосопранот Милка Ефтимова, виолончелистката Душка Тасева и пијанистката Јасминка Чакар, кои, за разлика од претходните години, имаа мошне скромна програма за манифестацијата „Денови на македонската култура“ во Рим, што се одржа од 21 до 25 мај годинава.

Оддавањето почит на свети Кирил Солунски започна уште во горниот дел на црквата од Штросмаеровата капела, каде што се светите мошти на свети Кирил и од каде литијата тргна кон криптата, кон гробот на којшто државната делегација на чело со г. Живко Василевски и претставниците на двете југословенски амбасади во Рим положија венци и свежо цвеќе. По молебенот, митрополитот г. Кирил, на гробот на свети Кирил, во своето слово, меѓу другото, рече:

...Во историјата на секој народ има големи личности и предводници на судбоносни историски пресврти. Неспорно е дека ваквите личности за сите словенски народи се светите Солунски браќа Кирил и Методиј. Епохата на нивната самопрегорна апостолска дејност е од решавачко значење за сите натамошни постигнувања. Со тоа што ја создале словенската азбука и ги поставиле цврстите темели на народниот словенски бит и словенско христијанство, тие создале можност да се изрази сè она што е специфично за нашата словенска индивидуалност. И не само тоа. Со својот позитивен однос кон она што е специфично словенско тие овозможиле натамошно развивање и индивидуализирање на одделните словенски народи. Во текот на вековите, во зависност од поднебјето, културно-историското наследство и своевидните влијанија се оформија повеќе словенски народи со своја своевидна самобитност и со своја физиономија. На тој начин се доби изнијансираниот повеќестран личен израз на црковните и културните дејности во сите области. Секој словенски народ во текот на својата историја го удрил својот личен печат врз она што е општо и заедничко. Оваа тенденција се забележува уште во далечното минато - во продолжувачкото дело на најталентираните ученици на светите браќа и на нашите големи светители и просветители - охридските чудотворци Климент и Наум. Вакви ученици и последователи имале Светите Браќа кај сите словенски народи...

Веднаш потоа, старешината на базиликата „Свети Климент Римски“, отецот Лукас меѓу првите пристапи до митрополитот г. Кирил и рече: „Восхитен сум од начинот на кој му се заблагодаруваат чедата на Македонската православна црква на сесловенскиот светител и просветител“.

Својот престој во Рим делегацијата на Македонската православна црква го искористи и за контакти со високи претставници на Светата столица и голем број понтификални просветни институции. Така, делегацијата беше примена од кардиналите Шепар и Вилебрандс, кои појавија интерес за животот и работата на Македонската православна црква, Македонската православна богословија, за изградбата на Соборната црква во Скопје, како и за градбата на римокатоличката катедрала во Скопје. Кардиналот Шепар се интересираше и за одржувањето на Црковно-народниот собор на Македонската православна црква што се одржа во октомври 1974 година, како и за донесените одлуки и препораките во Резолуцијата.

Кардиналот Вилебрандс, пак, особено се интересираше за активната на МОЦ во повоениот период и за суштествената разлика меѓу дејноста на националните православни цркви на балканските народи во Македонија и дејноста што денес ја има самостојната Македонска народна црква. Притоа, митрополитот г. Кирил нагласи дека Македонската православна црква во овој период има можност да ги собира сво-

ите верници во татковината и надвор од неа во името на возвишените црковни идеали.

И овојпат делегацијата ги посети понтификалните просветни институции: Ориенталниот институт, Институтот „Русикум“, „Џуридичи“ и Словачкиот богословски институт „Свети Кирил и Методиј“, со што беа збогатени разговорите од минатите средби. Особено беше интересна средбата во Институтот „Џуридичи“ и разговорот со ректорот монсињор Кармело Нигро, како и со отецот Францис, кој во Рим дошол од централна Африка и кој подолго време се занимава со проучување на историјата на Македонската православна црква.

Двете делегации од Македонија, исто така, беа примени и од југословенскиот амбасадор во Италија г. Миша Павиќевиќ, кој приреди свечен прием по повод светикириловските свечености, на кој македонските уметници приредија концерт, а беа примени и од амбасадорот при Светата столица г. Стане Колман.

Годинава манифестацијата „Денови на македонската култура“ во Рим имаше мошне скромна програма. Во присуство на двете делегации и претставниците на културниот живот на Рим, како и членовите на двете амбасади и пријатели на Македонија од Рим, Милка Ефимова алт, првенка на Љубљанската опера, ја исполни познатата арија на „Орфеј“ од истоимената опера на Глук „Што ќе правам без Евридика“ и Хабанера од „Кармен“ на Жорж Бизе, а Душка Тасева, професор на Високата музичка школа во Скопје ја исполни Сонатата за виолончело и пијано од Вивалди и Малата и Свитата за виолончело од македонскиот композитор Аврамовски.

Во разговорот со делегацијата на СРМ, амбасадорите на СФРЈ дадоа предлог оваа воспоставена традиција да се одржи и истовремено да се извидат можностите за нејзино прераснување во општојугословенска манифестација.

Блаже Конески: „Од историјата на јазикот на словенската писменост во Македонија“, изд. Македонска книга, Скопје 1975, стр. 141.

Овој труд на Блаже Конески, како што и самиот ќе каже во предговорот, претставува зборник од статии што го проследуваат „континуитетот на една писмена активност, со сите нејзини специфики, во смената на историските ситуации“. Според периодите што се проучуваат статиите се поделени во два дела: Стар период и Нов период.

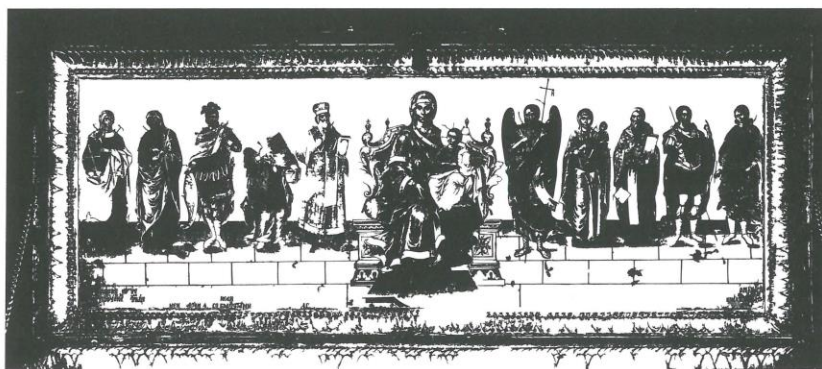
Во „Стариот период“ се поместени истражувања од историјата на јазикот на словенската писменост во Македонија од нејзиното создавање во втората половина на IX век, сè до почетокот на XIX век. Во овој дел се вклопени статиите во кои се зборува за општиот развој на старата словенска писменост во Македонија; карактеристиките на македонската варијанта на црковнословенскиот јазик; зборот „боукарџ“ во апологијата на Црноризец Храбар; јазичните карактеристики на словата на Јоан Егзарх; црковнословенскиот јазик на фреските во Македонија;

соопштението на Хоматијан во краткото житие на Климент, дека тој открил појасни букви и за варијантите на црковнословенскиот јазик во Македонија во првата половина на XIV век.

Во „Новиот период“ лингвистичкиот интерес е концентриран врз развојот на современиот македонски јазик. Таму посебно внимание им се посветува на состојбите во македонскиот јазик од XIX век до моментот кога беше создаден новиот литературен јазик. Во овој дел се застапени статиите: За некои црковнословенски елементи во усната традиција во Македонија во XIX век; Стихови на глас трпезечки (епитафот на К. Пејчиновиќ); За еден прилепски ракопис од средината на XIX век; Факторот на традицијата во развитокот на македонскиот литературен јазик; Односот на К. П. Мисирков спрема факторот на традицијата во развитокот на литературниот јазик; За некои појави во лексиката на македонскиот говор и писмен јазик; а на крајот се коментира појавата на македонскиот речник и работата врз истиот.

„Споменици за средновековната и поновата историја на Македонија“. Четирите тома се појавија под уредништво на Владимир Мошин (I, Скопје 1975; II, Скопје 1977; III, Скопје 1980; IV, Скопје 1981), а петтиот том се отпечати под уредништво на Владимир Мошин и Ли дија Славева во Прилеп 1988 година.

ОСМО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1976

Манифестацијата на македонското културно и духовно создавање „Денови на македонската култура“ и оваа година се одржа во Рим и Неапол од 23 до 27 мај. Таа уште еднаш ги потврди можностите за успешно презентирање и афирмирање на македонските културни духовни дострели и во средини каде што на овој план се зацртани богати традиции. Ваквите релации добиваат особено значење во светлината на фактот што манифестацијата во Италија се одржува во чест на рамноапостолот свети Кирил Солунски, чии мошти се наоѓаат во базиликата „Свети Климент Римски“. Се чини посебна чест што во слава на епохалното дело на свети Кирил, што стои во основата на писменоста и културниот развој на словенските народи, се презентира македонскиот растеж од културата и црквата, кој сè посведочено и поевидентно се вклучува во европските културни и духовни текови.

И оваа година како и во седумте минати, во Рим допатува делегација со претставници од државата и од црквата, и тоа: Светиот архијерејски синод на Македонската православна црква како водач на делегацијата го одреди преосвештениот епископ пелагониски г. Ангелариј, а членови беа прота-саврофор Велко Филиповски, ѓаконот Јован Таковски и г. Јовица Симоновски, додека државната делегација ја предводеше академик Ацо Шопов, претседател на Републичката комисија за културни врски со странство, во која се наоѓаа и членовите д-р Радмила Угринова-Скаловска, професор на скопскиот Филолошки факултет и Михаил Бенде, помошник претседател на Комисијата, како и Ансамблот за игри и песни „Танец“.

Во деновите пред молебенот, црковната делегација посети повеќе понтификални просветни институции, меѓу кои: Ориенталниот институт, Институтот „Русикум“, Словачкиот институт „Свети Кирил и Методиј“ и манастирот „Гротаферата“, кој се наоѓа недалеку од Рим. Исто така, делегацијата ја посети Руско-католичката црква „Свети Антониј“, каде присуствуваше на светата литургија. Потоа, епископот г. Ангелариј, во сослужение на прота-ставрофор Велко Филиповски, отец Антоние Корен и ѓаконот Јован Таковски отслужи панихида за настраданите во земјотресот што веќе ја беше зафатил Северна Италија. На панихида-

та одговараше хорот на Ориенталниот институт, а потоа епископот г. Ангелариј одржа пригодно слово, во кое, меѓу другото, рече:

„Веста за катастрофалниот земјотрес што ги снајде североисточните предели од вашата земја длабоко ги трогна сите југословенски народи, а особено нас Македонците кои пред 13 години ја доживеавме истата несреќа, кога катастрофалниот земјотрес го разруши нашиот главен град Скопје и однесе голем број човечки животи. Чувствувам света должност пред Бога, Господарот на живите и мртвите, да принесеме молитва за покој на душите на загинатите од земјотресот, за простување на нивните волни и неволни гревови и за живот вечен во царството небесно. Се молиме и за утеха на членовите на нивните семејства кои ја преживеаја оваа трагедија“.

На 24 мај, пак, делегацијата на Македонската православна црква, културната делегација, претставниците на амбасадите, ансамблот „Танец“ и бројните поклоници кои пристигнаа од Македонија влегоа во базиликата „Свети Климент Римски“. Сите тие се поклонија пред моштите на свети Кирил Солунски што се наоѓаат на престолот во базиликата, а потоа се формира литија до гробот. Хорот на црквата „Света Петка“ од Скопје го пречека епископот г. Ангелариј, а потоа со пеене стасаа до гробот, на кој делегацијата на СР Македонија на чело со академикот Ацо Шопов, претставници на амбасадите положија венци со пригодна посвета. Веднаш потоа, почна молебенот, на кој покрај пелагонискиот епископ г. Ангелариј, служеа прота-ставрофор Велко Филиповски, ѓаконот Јован Таковски, како и членови на делегацијата, а со благослов на епископ г. Ангелариј зедаа учество протојереите ставрофори Трајан Митревски, ректор на Македонската православна богословија во Скопје, Славчо Петров, старешина на црквата „Света Петка“ во Скопје и свештеникот Илија Димитриевски, парох од Скопје.

Молебенот се служеше на македонски јазик, а на ектенијата на оваа света молитва одговараше хорот на Ансамблот за народни игри и песни „Танец“ од Скопје облечени во народни македонски носии, со кој диригираше г. Ѓоко Димчевски кој годинава допатува во Рим за да учествува на манифестацијата „Денови на македонската култура“.

По молебенот, епископот Ангелариј одржа пригодно слово, во кое, покрај другото, рече:

...На небескиот небесклон над вечниот град Рим, светлеа безброј ѕвезди. Се радуваме што една од тие е и ѕвездата на нашиот народ и на сите Словени, големиот сесловенски просветител и учител, св. Кирил Солунски.

Во времето на IX век, словенските народи, кои живееле во незнаење и под сенката на смртта, светите солунски браќа, со светлоста на Христовото евангелие, ги просветиле и ги накалемиле, како диви маслинки, на благородното стебло на христијанството.

Во вршењето на оваа божествена мисија извршени се големи дела, но епохално и значајно за нас, како и за сето словенство е создавањето на нашата прва азбука и описменувањето. Јазикот на македонските Словени, од Солун, што светите браќа добро го познавале, го овековечија со словенското писмо, преведувајќи ги потребните книги, за светите богослужби и христијанската просвета што им беше доверена од кнезот Ростислав во Моравија. На тој начин ја поставија цврстата основа за натамошното црковно и културно издигнување на словенските народи.

Христовата наука проповедана на словенски јазик - мајчин јазик, и на моравските Словени падна како здраво семе на плодната земја во широката нива на словенската душа. Нивните соработници и ученици, слично на Христовите апостоли, од Моравија, каде ја одвија мисијата Свети Кирил и Методиј во проповедањето на Христа, се растуриле по сите словенски земји и го проповедале и утврдиле започнатото дело на своите учители...

По молебенот и говорот на г. Ангелариј, професорот отец Лацко ги запозна присутните со историјата на базиликата „Свети Климент Римски“ и со историјата на критпата во која се наоѓа гробот и светите мошти на свети Кирил Солунски. Потоа, епископот Ангелариј се заблагодари на старешината на црквата и изрази топла благодарност за грижата околу чувањето и одржувањето на гробот на просветителот и учителот свети Кирил.

Во текот на манифестацијата се одржаа бројни средби и разговори со претставници на ватиканските институции. Од приемиите треба да се истакне оној кај кардиналот Шепар, со ректорот на Институтот „Џуридичи“, г. Кармело Нигро, како и со бискупот Роман Тореља, при што домаќините покажаа големо интересирање за животот и активностите во Македонската православна црква, богословијата, можностите за развој на кадрите и друго.

Државната делегација, пак, покрај другото, беше примена од директорот на Одделот за источно-европски студии при Институтот за ориентални јазици на Универзитетот во Неапол - познатиот италијански лингвист, професор Нуло Миниси, кој, меѓу другото, рече: „Сите култури и јазици имаат исто предимство, зашто сите народи и мали и големи имаат исто значење во контекстот на остварените вредности на човековата цивилизација“. Овие зборови имаат и практично значење. Имено, македонскиот јазик е еден од 70-те јазици што се изучуваат на Институтот во Неапол, кој по својата намена и значење е единствен во Италија и е еден од ретките во светот. Лекторатот за македонски јазик е формиран во 1970 година и во неговото досегашно работење триесетина студенти ги завршиле студиите под раководство на лекторот Наум Китановски.

„Деновите на македонската култура“ во Италија годинава беа под знакот на презентирање на македонското фолклорно богатство. За

тоа се погрижи Ансамблот за народни игри и песни „Танец“ од Скопје кој со концертите во преполнетите сали на „Театарот Париоли“ во Рим и во театарот „Сан Фердинандо“ во Неапол ги освои симпатиите на публиката.

Посебно треба да се одбележи предавањето на сликата „Свети Кирил и Методиј“ од Димитар Кондовски на Музејот на современата уметност со религиозна тематика во Ватикан, којашто претставува прво уметничко дело од Македонија што влегува во редот на еден извонредно богат фонд од врвни светски остварувања. Подвлекувајќи дека делата на многу сликари живо сведочат за култот на Кирил и Методиј и на нивните ученици и дека една таква традиција ги инспирира и современите македонски сликари, Ацо Шопов при предавањето на сликата рече дека меѓу нив посебна заслуга му припаѓа на академскиот сликар Димитар Кондовски, кој во својот богат опус постави еден дефиниран префинет однос кон културното наследство на својот народ. Понатаму академикот Шопов нагласи дека ова дело носи искрени пораки со кои македонскиот народ го дава својот дар како знак за особена почит кон споменот и делото на светите браќа Кирил и Методиј, така и во знак на благодарност кон вечниот град Рим во чии пазуви блажено почиваат моштите на свети Кирил Солунски.

Исто така, академикот Ацо Шопов по завршувањето на манифестацијата посебно подвлече дека годинешните успешни настапи го даваат правото за изнаоѓање нови фирми за што поцелосно искористување на реални можности македонското културно наследство и современите културни достигнувања да излегуваат на светската сцена, која сè понагласено ја изразува својата заинтересираност за она што се создава во Македонија.

Cvetan Grozdanov: *Les icons et les fresques du fessor de la Macedoine*, Скопје, 1976.

Меѓу светителските ликови неизбежни се старите портрети на словенските просветители.

Хицаи наке ѿ беличица, кѡтнлз самы стѣи моши . ѿ ц
со крѣз анѣнакѣ . писавѣ стѣенѣи миханлз ѿ синѣ бѣ да

ДЕБЕТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1977

Оваа година Деновите на културата на СФРЈ во Италија се одржаа како комплексна југословенска културна манифестација, со која беше презентирано современото културно творештво и културната традиција на СФРЈ пред италијанската публика. СР Македонија зеде учество во оваа манифестација на тој начин што акциите што беа планирани за македонските Денови во чест на свети Кирил, беа приклучени кон „Месецоt на југословенската култура“, што се одржа од 21 април до крајот на мај истата година. На тој начин чествувањето на сесловенските просветители прерасна во општојугословенска манифестација. Во програмата на Месецоt на културата на СФРЈ, СР Македонија беше застапена со следните содржини: по еден концерт во Рим, во областа Лацио и во Неапол одржа Камерниот хор на Радио Телевизија Скопје, а од македонските филмови беа прикажани „Црно семе“ на Кирил Ценевски и кусометражните филмови „Оган“ од Столе Попов и „Стол“ од Дарко Марковиќ. Музејот на современата уметност од Скопје, пак, беше организатор на изложбата за современата југословенска карикатура, а проф. д-р Ѓорѓи Старделов учествуваше во дискусијата за самоуправувањето во културата.

Овогодишната културна делегација на СР Македонија ја предводеше г. Љупчо Копровски, републички секретар за образование и наука, а делегацијата на Македонската православна црква ја предводеше митрополитот американско-канадско-австралиски г. Кирил, со членовите протојерејот Богољуб Димитриевски, парох при црквата „Свети Ѓорѓи“ од Чаир, Скопје и протоѓаконот Александар Цандовски, секретар на Скопската митрополија, како и хорот на црквата „Свети Кирил и Методиј“ од Тетово.

Молебенот во базиликата „Свети Климент Римски“ се одржа на Денот на светите браќа, токму во 12 часот, на кој членовите на делегацијата на СР Македонија положи венец на гробот на свети Кирил. Таму се наоѓаа двата хора од Скопје, членовите на двете југословенски амбасади во Рим со амбасадорите г. Зденко Свете, при Светата столица и д-р Борислав Јовиќ, при Република Италија, членови на ватикански институции и околу 150 поклоници од Македонија, кои дојдоа да се помолат пред гробот на просветителот и учителот свети Кирили Солунски.

По молебенот митрополитот Кирил одржа слово во кое, меѓу другото, истакна:

...Евангелското слово, посеано од тебе длабоко во душата на нашиот народ давало стократен плод, го хранело со здрава духовна храна и го поело со животворна вода, така што, национално и духовно запазен, веднаш по ослободувањето, благочестивиот наш народ побара да има и своја самостојна Црква, свои свештеници и свои владици. Црквата наша, обновена и осамостоена, под постојаната молитвена закрила на твојот најдаровит ученик свети Климент Охридски - Чудотворец, постепено ги обновува древните црковно-народни традиции, ги поправа старите и изградува нови цркви ширум нашата слободна земја. Последните години, Македонската православна црква ги собра распрснатите чеда на Македонија по сите меридијани на Земјината топка. Под нејзината мајчинска закрила и духовно раководење, Македонците во далечниот свет го слушаат словото Божјо на својот мајчин јазик...

Свети оче, Кириле, ти си наш сопатник и предводник низ сите нагорнини и удолинни во нашето постоење повеќе од единаесет векови. Ти ја знаеш и нашата слава и нашите многубројни понижувања и патила. Ова што го говориме, го говориме не затоа што ти не го знаеш тоа, туку да си припомнене за твојата голема љубов, за твоите богати дарови и за твојата безгранична саможртва... ”

Во текот на престојот, делегацијата на СР Македонија, заедно со делегацијата на Македонската православна црква, беше примена во Ватикан, во одделни посети од монсињор Копа, помошник на заменикот на државниот секретар на Ватикан, и од монсињор Силвестрини, потсекретар во Советот за јавни работи во Ватикан. Ова беше првпат една државна делегација од СР Македонија, како и делегацијата на Македонската православна црква да бидат примени од високи ватикански личности.

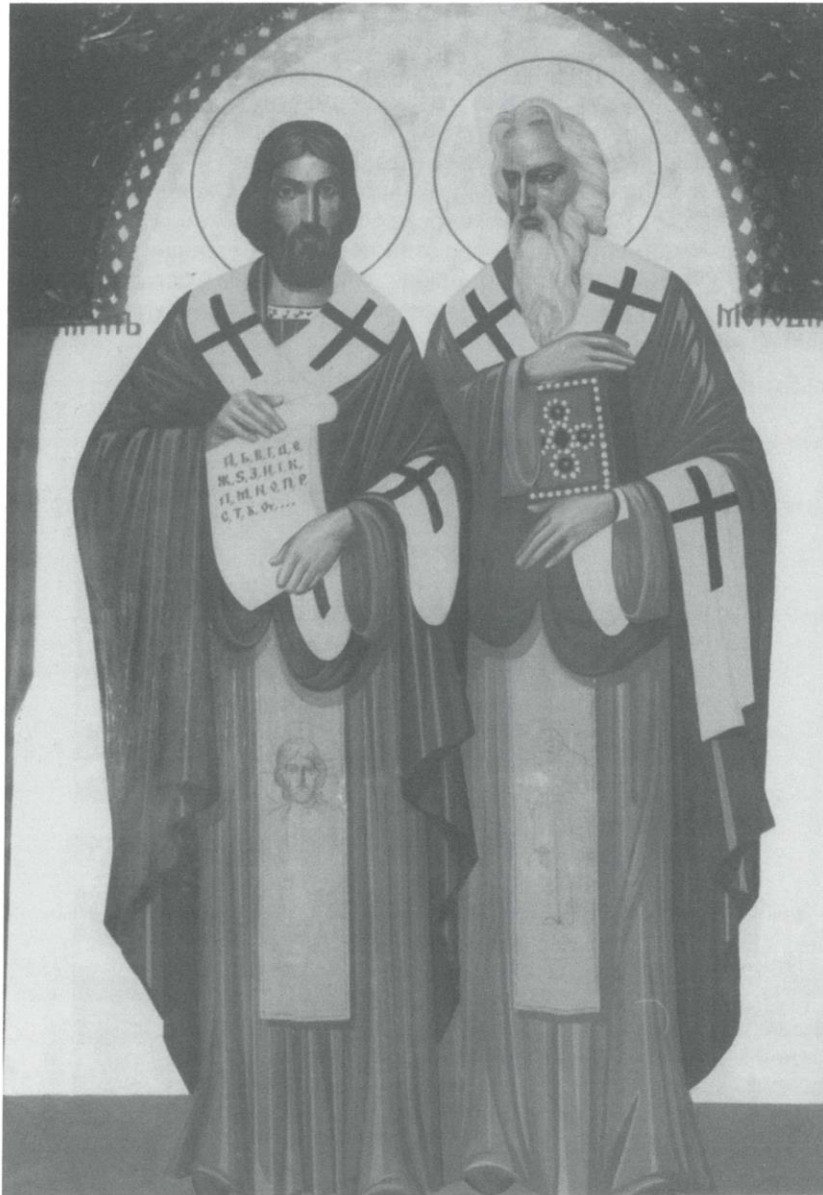
Покрај Рим, државната делегација од СР Македонија го посети и Неапол, како и Семинарот за студии на Источна Европа при Ориенталниот институт на Универзитетот во Неапол. Притоа, беа водени разговори со проф. д-р Нуло Миниси, директор на овој институт и со проф. Сигари, ректор на Унвиерзитетот во Неапол.

Што се однесува, пак, до делот од културата, треба да се одбележат настаните на Камерниот хор на Радио-телевизија Скопје, одржани во Рим и во Неапол, а кои наидоа на забележителен прием кај италијанската публика, како и проекциите на играниот филм „Црно семе“ од Кирил Ценевски, на краткометражните филмови „Оган“ од Столе Попов и „Стоп“ од Дарко Марковиќ. Не помал беше интересот за предавањето на проф. д-р Ѓорѓи Старделов и изложбата за карикатура.

Вера Антиќ: „Локални хагиографии во Македонија“, „Просветно дело“, Скопје 1977.

Со воведниот дел и петте локални македонски светителски ликови застапени во книгата, авторот има за цел да ги проследи развојните култни светителски традиции во Македонија. Основата на словенските локални хагиографии ја чинат светите браќа Кирил и Методиј, кои ги формираа и вредните наследници Климент и Наум Охридски, кои ќе ја формираат значајната средновековна Охридска книжевна школа. Нивниот подвиг остварува благопријатна почва и за наредните развојни линии на културните локални традиции: свети Јоаким Осоговски, свети Прохор Пчински, свети Гаврил Лесновски, свети Иларион Мегленски и свети Ѓорѓи Кратовски.

Св. Кирил и Методиј, икона во црквата „Св. Климент Охридски,“ во Скопје,
автор Ѓорѓи Даневски

ДЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1978

Почнувајќи од оваа година, со одлука на Меѓурепубличкиот координационен одбор за културна и просветна соработка на СФРЈ со странство, досегашната манифестација „Денови на македонската култура“, беше заменета со пошироката манифестација под наслов „Југославија во чест на свети Кирил“, која во иднина треба да го прикажува творештвото на југословенските народи. Како општојугословенска заедничка акција нејзината програма ја сочинуваат приредби од сите републики и покраини на СФРЈ. За непосредна координација и реализација на манифестацијата е определена СР Македонија, односно Републичката комисија за културни врски со странство од Македонија.

Манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“ се одржа од 16 до 25 мај, а на програмата беа застапени следните активности: Изложба на фотографии „Поглед врз Македонија“, на која фотографот Благој Дрнков презентираше педесет фотографии во боја, на кои беа прикажани културното наследство, пејзажи и друго. Изложбата, која беше поставена во „Palaco del espozicioni“, ја отвори советникот за култура во Римската општина г. Ренато Николини. Се изврши проекција на југословенски документарни и анимирани филмови во Рим и Неапол, коишто беа проследени со предавања за филмот од страна на режисерот Димитрие Османли. Д-р Марија Митровиќ, декан на Филолошкиот факултет во Белград и доцент на Катедрата за словенечка книжевност при истиот факултет одржа предавање за студентите на Институтот за славистика на двата универзитета во Неапол и Рим, на тема: „Хетерогеноста на стилските системи во современите југословенски книжевности“. Притоа, на Римскиот институт за славистика, д-р Томе Саздов, декан на Филолошкиот факултет во Скопје, подари 200 книги на македонски јазик. Поетско-уметничката вечер во Рим и Неапол, пак, беше составена од два дела: настап на солистот на Скопската опера Ѓорѓи Божиќов, бас, во придружба на пијанистката Лилјана Иванова, а Камерниот оркестар на РТВ Скопје под диригенство на Олджик Пипек се претстави со дела од современи музички автори, меѓу кои од Томислав Зографски, Тома Прошев, Милко Келемен и други.

И годинава, по повод празникот Свети Кирил и Методиј и манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“, чиј главен организатор беше „Театро-клуб, Премио Рома“ престојуваше делегација на Светиот синод на Македонската православна црква, што ја предводеше митрополитот американско-канадски австралиски г. Кирил, а членови на делегацијата беа: протојереј-ставрофор Методи Гогов и ѓаконот Јован Таковски, професори на Богословскиот факултет „Свети Климент Охридски“ во Скопје. Првата југословенска државна и културна делегација ја предводеше Матеја Матевски, претседател на Комисијата за културни врски со странство на СР Македонија, а членови беа д-р Томе Саздов, декан на Филолошкиот факултет во Скопје и Ахил Тунте од СРМ, д-р Дамир Грубиша од СР Хрватска и д-р Марија Митровиќ од СР Србија.

На самиот празник на светите Кирил и Методиј Солунски, во базиликата „Свети Климент Римски“ беше отслужен благодарствен молебен. Откако беа положени венци и свежо цвеќе од страна на државната делегација, митрополитот г. Кирил, во сослужение со свештените лица го отслужи молебенот на македонски јазик. На процесијата пееше хорот на Институтот „Русикум“, под диригенство на отец Пихлер, а беа присутни двајцата југословенски амбасадори, службеници при амбасадите, членови на државната делегација, учесници на културно-уметничката програма, сплитскиот надбискуп Фране Франиќ и голем број поклоници и туристи од светот.

По молебенот што митрополитот Кирил го отслужи, тој го одржа и следниот говор пред гробот на свети Кирил Солунски:

...Усовршениот и продуховен јазик на македонските Словени станал погоден инструмент не само за успешно христијанско мисионерство, туку и за богато литературно творештво. Со тоа биле положени здравите основи на словенските христијански цркви и културни дејности на словенските народи; биле создадени услови за подлабоко христијанизирање на одделните личности, за плоден верски и морален живот, за наука, за државност, за култура и цивилизација.

Делото на свети Кирил, продолжено од свети Климент, свети Наум и голем број нивни последователи во другите словенски земји, им го отвори патот на сите словенски народи, преку запознавањето на вистината да бидат ослободени од мракот на непросветеноста и да постигнат ненаситни дострели во својот национален и црковен живот, во своето културно творештво.

Сите словенски народи и сите словенски цркви им должат голема благодарност на свети Кирил и Методиј, на свети Климент и Наум, на Горазд, Анегелариј и Сава и на сите други просветители и реализатори на големата програма на просветителот свети Кирил Солунски...

По говорот на митрополитот г. Кирил беше произнесено „Пофално слово“ од свети Климент Охридски за свети Кирил Солунски, негови-

от учител, чијшто текст го читаше артистот Дарко Дамевски, додека поетите Јован Котевски и Јован Стрезовски, низ свој поетски израз, го прославуваа делото на свети Кирил и на свети Климент.

Во текот на манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“, во општината Кампидолио-Рим, за првпат беше организирана конференција за печат на која зборуваше Матеја Матевски и професор Гуериери, познат историчар на уметноста, театролог и публицист. Во меѓувреме делегацијата беше примена од проф. д-р Ѓулио Карло Арган, градоначалник на Рим. Таа, исто така, беше примена и од г. Романс, директор на Генералната дирекција за културна соработка со странство при Министерството за надворешни работи. Претставниците, пак, на двете делегации, во присуство на г. Звонко Свете, амбасадор при Светата столица, беа примени во Советот за јавни работи на Ватикан од монсињор Казарели, а потоа и во Државниот секретаријат на Ватикан од монсињор Каприо.

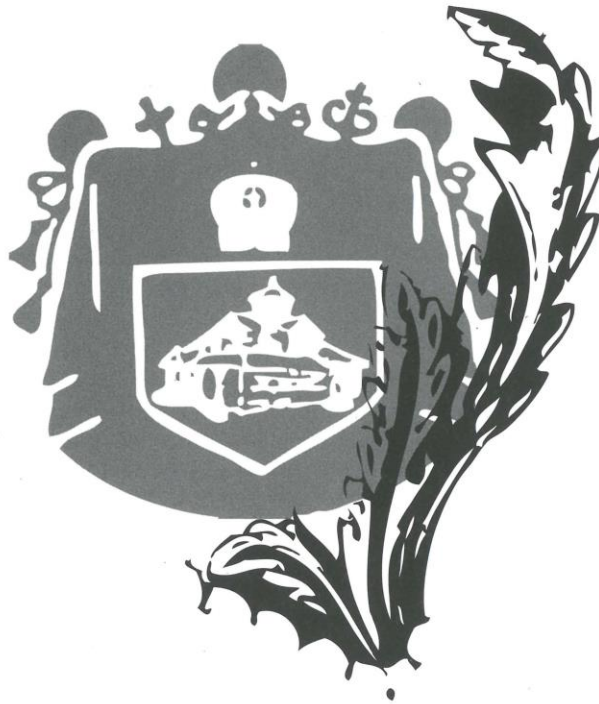
Делегацијата на Македонската православна црква предводена од митрополитот г. Кирил, беше гостин на Понтификалниот институт „Русикум“. Другиот ден по пристигнувањето делегацијата го посети Словачкиот богословски институт „Свети Кирил и Методиј“, во чија црква почиваат и мошти од свети Климент Охридски. Посетата на овој институт стана веќе традиционална бидејќи нашата црковна делегација десет пати го посетува Рим и десет пати служи благодарствен молебен на гробот на големиот сесловенски апостол и просветител и се поклопува пред неговите свети мошти и секогаш делегацијата го посетува Институтот „Свети Крими и Методиј“. Во Институтот, во отсуство на ректорот, делегацијата беше пречекана од заменик ректорот проф. д-р Јозеф Варовиќ, кој како славист добро ја познава историјата на словенските народи. Притоа, тој рече дека може да се издвојат трите најмали словенски народи: македонскиот, словенечкиот и словачкиот и укажа на истоветноста од нивната историска судбина, нагласувајќи дека овие три народи во текот на долгата историја биле подложувани на онеправдување, разделувања и асимилација, но дека сепак го сочувале својот идентитет и интегритет, благодарение на големите и вечно современи светикириловски идеи и идеали, кои се присутни особено кај овие мали словенски народи.

Исто така, црковната делегација беше примена од кардиналот Шепар. Во разговорот, овој ватикански великодостојник изрази радост поради отворањето на Богословскиот факултет во Скопје, нагласувајќи дека „со тој акт Светиот архијерејски синод на Македонската православна црква покажува сериозна грижа за подготвување на високообразован свештенички кадар во крилото на својата црква“. Потоа, делегацијата беше примена од југословенскиот амбасадор при Светата столица г. Зденко Свете, како и од монсињор Торелја во Секретаријатот за единство на христијаните при Светата столица. На приемот присуствуваа и монсињорите Мелер, Лонг, Вирвол и Смит. Притоа митрополитот г.

Кирил се заблагодари за доделените стипендии на постдипломците Ристо Трајковски и Славе Јовановски од Македонската православна црква, а кои се усовршуваат на Ориенталниот институт, каде што делегацијата беше примена од ректорот монсињор Јоаким Хуберт, професорите Михаил Аранц, Роберт Таф, Иван Жужек, а разговараше и со д-р Антонио Јерков. Митрополитот г. Кирил од името на Светиот синод на Македонската православна црква на Институтот му подари примероци од првото издание на илустрираната Библија за млади на македонски јазик.

Републичката комисија за културни врски со странство на СР Македонија и Филолошкиот факултет на Универзитетот „Кирил и Методиј“ Скопје на Институтот за словенска филологија на Универзитетот во Рим му подарија избор од изданија на македонски јазик, на 24 мај 1978 година.

ЕДИНАЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1979

Манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“ што се организира во спомен на сесловенскиот просветител свети Кирил Солунски и неговиот брат свети Методиј, оваа година се одржа од 21 до 26 мај во шест италијански градови и тоа: Рим, Неапол, Соренто, Л'Аквила, Козенца и Тарквинија. Оваа форма на организирано претставување на културата и на народите и народностите на Југославија во Италија, започна да прераснува во сè позначајно презентирање на југословенските традиции и културни достигнувања. Растежот особено стана евидентен минатата година по потпишувањето на програмите за културна соработка меѓу Југославија и Италија. Според таа програма се предвидуваат мноштво размени и форми на соработка, во коишто спаѓа и манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“, со учество на ансамбли, уметници и научни работници од сите простори.

И оваа година во Рим допатува делегација составена од државни и црковни претставници. Југословенската културна делегација ја сочинуваа: Матеја Матовски, претседател на Републичката комисија за културни врски со странство, како шеф на делегацијата, и членовите Цирил Злобец од СР Словенија и д-р Петар Милосављевиќ од САП Војводина, додека делегацијата на Светиот синод на Македонската православна црква беше предводена од американско-канадскиот и австралиски митрополит г. Кирил, а во чиј состав беа и дебарско-кичевскиот митрополит Ангелариј, протојереј Методи Гогов и факонот Јован Такоски, професори на Богословскиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје, како и протојерејот Јован Каровски, професор од Богословијата. Во програмата, пак, активно учество зедао КУД „Гоце Делчев“ од Скопје, кое настапи во Рим и Соренто, Народното казалиште „Иван Зајц“ од Риека, со претставата „Скуп“ од Марин Држиќ, хорот на КУД „Светозар Марковиќ“ од Нови Сад, кој настапи во Рим, Неапол и Соренто, Студентскиот хор на Музиколошкиот институт на Српската академија на науките и уметностите, кој настапи во Рим и Л'Аквила, а музички рецитал одржаа Иван Калција (класична гитара) и Маргит Томиќ (мецосопран) од Сараево, додека академикот Харалампие Поленаковиќ одржа предавање во Рим и Неапол на тема: „Одегот на делото на свети Кирил

во југословенската литература". Во продолжение се одржа изложба на југословенски книги, чиј фонд потоа беше подарен на Централната библиотека на Италија во Рим. Исто така, се организираше вечер на југословенскиот краткометражен филм на тема „Културата на тлото на Југославија“, програма од осум филмови кои беа прикажани во Неапол, а се одржа и „Вечер на современата југословенска поезија“ во Л'Аквил и Неапол, со учество на поети од СР Црна Гора, СР Босна и Херцеговина, СР Словенија, СР Србија, САП Војводина и СР Македонија.

Централниот дел на приредбите се одржа на 24 мај во базиликата „Свети Климент Римски“, пред гробот на селовенскиот просветител свети Кирил Солунски, со молебен на митрополитот американско-канадско-австралиски г. Кирил и пригодниот настап на хорот на скопскиот соборен храм „Свети Димитрија“, под диригенство на прота-ставрофор Борис Ангеловски. Откако државната делегација положи венци, митрополитот Кирил, заедно со митрополитот Ангелариј и свештените лица Методи Гогов, Јован Каровски, Јован Таковски, како и поклониците прота-ставрофор Петар Давитковски и протојерејот Трајко Гроздановски отслужи благодарствен молебен на македонски јазик, при што, меѓу другото рече:

...Еве веќе еднаесетти пат Светиот архијерејски синод на Македонската православна црква испраќа своја делегација за да се помоли над светите мошти и над гробот на Светиот рамноапостол, учител и просветител Кирил Солунски. На овие молебени присуствуваа и поклоници - свештеници и верници на нашата света Македонска православна црква. Оваа година меѓу поклониците се наоѓаат и неколкумина наши верници - Македонци од далечна Австралија. Стоејќи пред твојот гроб, светителе оче Кириле, со трепетна радост ти благодариме за сето она што го направи за нас низ вековите.

Во историјата на народите има личности, кои со својот живот и со своите дела значат вистински пресврт и решавачко долгорочно насочување кон подобра и посветла иднина. Тие им влеваат нови духовни сили и ги разбудуваат и активираат сите нивни дотогаш латентни сили и дарби. Во оваа смисла тие се творци на нов живот и претставуваат нова етапа во нивното историско постоење...

Во текот на престојот, црковната делегација беше примена од кардиналот Шепар, потоа во Словачкиот институт „Св. Кирил и Методиј“ од професорот на Ориенталниот институт отец Михаил Лацко, како и од заменик-ректорот проф. Вавровиќ, кој срдечно и топло ја поздравил делегацијата велејќи меѓу другото: „Иако германските свештеници настојуваа да го уништат ширењето на евангелското семе фрлено во плодната духовна нива на Западните Словени, тоа израсна и даде богати плодови... Драги Македонци, ве примаме со дух на љубов и благодарност за сето она што го правите низ вековите за зголемување на култот на светите браќа“. Исто така, делегацијата беше примена во Секретаријатот за единство на христијаните од потпретседателот ар-

хиепископот монсињор Римон Торела Касканте и неговите соработници, монсињорот Мелер, отец Дипре, отец Вирвол и други.

Ке останат во долго сеќавање ручекот и приемот во југословенската амбасада при Светата столица на кои покрај амбасадорот Зденко Свете, членовите на делегацијата на чело со академикот Матеја Матевски, црковната делегација на чело со митрополитот Кирил, како и високите личности од Ватикан, меѓу кои, кардиналите Фрањо Шепар и Силвио Оди, архиепископите Ѓузепе Каприо и Роман Торела, загрепскиот помошник бискуп Ѓуро Кокша присуствуваа и голем број претставници и еминентни личности на институции и институти на Ватикан.

Меѓутоа, се чини највпечатлива ќе остане средбата со папата Јован Павле II. Имено, на 26 мај, точно во единаесет часот, во салата „Клементина“, државната делегација на Македонската православна црква на чело со митрополитот Кирил беше пречекана и примена од папата Јован Павле II. Притоа, тој беше очигледно добро расположен и поздравот со секого му беше срдечен. Еве што пишува „Весник“ на Македонската православна црква во број 3 од мај-јуни 1979 година: „Веднаш пријде кон својата работна маса, на која беше отворен атлас со карта на Југославија, со зборовите: „Ајде да видиме каде се наоѓа Македонија“, изговорени на полски јазик. Водачот на делегацијата, митрополитот Кирил, на македонски јазик, полека и разбирливо, рече: „Еве, ова е Македонија“, покажувајќи ги границите на нашата Република. Веднаш потоа додаде: „Ова е само еден дел од нашата македонска земја. Само во овој дел на Македонија Македонците се слободни и можат непречено да кажат дека се Македонци. Ние сме рамноправни со сите народи и народности во Југославија. Имаме држава, наше школство, Академија на науки и уметности, универзитети и наш културен живот и сестрано творештво. Во овој дел на Македонија во 1958 година е обновена древната Охридска архиепископија, која била основана од најдаровитиот ученик на свети Кирил Солунски - свети Климент Охридски Чудотворец и неканонски укината од турскиот султан во 1767 година. Тој е основачот на првиот Словенски универзитет, низ кој минале преку 3500 ученици, кои мисионирале во сите словенски земји“. Папата се интересираше за бројот на верниците на Македонската православна црква и за епископските седишта во СР Македонија. Митрополитот Кирил одговари дека нашата Црква има околу два милиона верници, во кој број спаѓаат и оние наши сонародници кои живеат и работат во САД, Канада, Австралија и некои западноевропски земји, а таму повеќето се појдени од оние делови на Македонија кои се под Грција, Бугарија и еден дел на Албанија. Кога факонот Таковски се обиде да ги преведува зборовите на митрополитот Кирил, папата рече: „Вашиот факон мисли дека ние не се разбираме кога говориме на полски и македонски јазик. Јас ве разбираам мошне добро, а сметам дека и вие мене ме разбирате. Знаете, јас сум студирал и словенска филологија. Сум читал ракописи што настанале во вашата земја. Наоѓам голема сличност во

корените од зборовите на стариот црковнословенски јазик и вашиот денешен литературен јазик". Митрополитот Кирил потврди дека добро го разбира кога тој зборува на својот мајчин, полски јазик, додавајќи: „Се чувствуваме многу среќни што слушаме од вас, кого Господ го издигнал на највисокиот трон на Римокатоличката црква, како човек од словенско потекло, што слушаме за толку големата сличност на полскиот и македонскиот јазик“.

Откако му беа предадени подароците (ликовите на св. Кирил и Методиј во резба, илустрираната Библија за млади на македонски јазик, „Macedonian vistas“, чаршаф со македонски вез, репродукции на стари македонски икони, книгата „Почит кон свети Кирил - десетте поклоненија на гробот на свети Кирил Солунски“ И книгата „Света Гора“, од јеромонахот Гаврил, од што беше очигледно пријатно изненаден, тој ги поведе гостите кон центарот на салата каде беше неговиот трон со уште неколку фотелји од левата и десната страна. Откако беа спомнати неколку познати врски меѓу свети Матодиј и високи претставници на Охридската архиепископија со Полската црква низ историјата, митрополитот Кирил ја прочита поздравната порака од поглаварот на МПЦ, архиепископот Доситеј I и Светиот архијерејски синод на македонски јазик до папата Јован Павле II.

Со возбуда во тонот, митрополитот Кирил му се обрати на папата Јован Павле II со следните зборови:

...Ви благодариме најсрдечно, Ваша Светост, за овој висок прием, да ги пренесуваме молитвените братски поздрави од поглаварот на Македонската православна црква - Неговото Блаженство архиепископот охридски-македонски Доситеј и членовите на Светиот архијерејски синод. Истовремено, Ви ги пренесуваме благопожелбите за успешен и плоден понтификат.

Македонската православна црква високо го цени пријателскиот и екуменскиот евангелски однос на Вашата Светост, на Вашите претходници, како и на голем број понтификални институции и еминентни личности на Светата столица кон нашата Црква. Тој однос во изминатиот период, преку вонредната екуменска соработка со Скопско-призренската бискупија со седиште во Скопје во текот на овие десет години и со Светата столица, се покажа мошне корисен и за нашата Македонска православна црква. Веруваме дека Господ ќе ни помогне плодовите од вакви екуменски врски и понатаму да се зголемуваат.

Ве молиме, Ваша Светост, да ги примате овие симболични подароци. Нашата желба е тие да Ви напомнуваат за Македонската православна црква, за нејзините верни чеда и за творечкиот дух на македонскиот народ низ вековите..

Веднаш потоа, поздравувајќи се со сите членови на делегацијата, папата им подари по една книга репродукција од Рафаеловите станци во Ватикан. За тоа време беа направени повеќе снимки од страна на официјалниот фотограф во Ватикан. Приемот траеше половина час.

Во попладневните часови митрополитот Кирил и прота Гогов дадоа опширни информации на претставникот на Танјуг во Рим за молебениот и приемот кај папата. Вечерта, во 19,15 часот, Радио Ватикан на словенечки јазик објави кратка вест за овој прием кај папата која беше објавена и во попладневното издание на ватиканскиот официјален весник „Осерваторе Романо“. Во 19,30 часот, во вестите на хрватски јазик, преку Радио Ватикан беше предадена поопширна вест во која отприлика се рече: *Светиот Отец го прими митрополитот Кирил, предводник на православната делегација од СР Македонија. Вакви делегации Македонската православна црква испраќала повеќе пати досега, но ова е првпат во историјата Неговата Светост да прими македонска црковна делегација. На 24 мај имаше верски обред - мошне свечен молебен на гробот на свети Кирил Солунски во базиликата „Свети Климент Римски“. На молебенот присуствуваа поклоници - Македонци, два автобуса од Република Македонија и од Америка, Канада и Австралија. Беше забележано присуството на високи личности од Светата столица, меѓу кои и кардиналот Фрањо Шепар. Исто така, беа присутни загрепскиот помошник бискуп Ѓуро Кокша, отец Антонио Корен и голем број монаси и монахињи. Во црквата пееја три хора: хорот од скопскиот соборен храм „Свети Димитрија“, хорот „Светозар Марковиќ“ од Нови Сад и хорот на музиколошкото одделение на Српската академија на науките и уметностите од Белград. А сега на крајот, во чест на сестринската православна црква на Македонија ќе емитуваме „Иже херувими...“, исполнувана од хорот на „Русикум“.*

За приемот на делегацијата на Македонската православна црква кај Неговата Светост папата Јован Павле II беше објавен извештај од страна на Танјуг во дневниот југословенски печат. Ја поместуваме веста од „Нова Македонија“:

„Папата прими делегација на Македонската црква. Папата Јован Павле II денес во Ватикан ја прими делегацијата на Македонската православна црква, која учествуваше во религиозните и културните манифестации во Рим, во спомен на свети Кирил.

Во македонската делегација беа митрополитот американско-канадски и австралиски Кирил и митрополитот дебарско-кичевски Ангелариј, членови на Светиот архијерејски синод, како и други високи свештени личности.

Митрополитот Кирил на папата Јован Павле II му ја изнесе историјата на Македонската црква, посебно на Охридската архиепископија. Митрополитот Кирил, исто така, му ги пренесе поздравите и добрите желби за успешна работа на понтификатот од поглаварот на Македонската православна црква архиепископот Доситеј.

Во писмото до папата Јован Павле II архиепископот Доситеј го изразува задоволството поради успешната соработка меѓу двете цркви врз основа на евангелските и екуменските принципи.

Папата се заблагодари на помошта на преведувачот и рече дека сосема добро го разбира македонскиот јазик, кој за своето писмо, како и другите словенски народи, му должи на свети Кирил.

Делегацијата на Македонската православна црква на папата му предаде подароци: чаршаф за маса во народен вез, скулптура на свети Кирил и Методиј, репродукции на икони и Библија на македонски јазик, а како подарок доби репродукции на Рафаелови слики од Ватиканските музеи.

Средбата помина во исклучително срдечна и пријателска атмосфера”.

Од 21 до 24 мај 1979 година во Солун, во организација на Елинистичката асоцијација за славистички изучувања, се одржа *Интернационалниот симпозиум*, на тема „Средновековната грчка литература и словенските литератури”. Организациониот комитет го сочинуваа: А. Е. Тахиаос (претседател), Ј. Тарнанидис (секретар) и Ф. Малингудис (секретар).

Македонската делегација ја сочинуваа: акад. Петар Хр. Илиевски и проф. Вера Стојчевска-Антиќ. Од СФРЈ учествуваа: Б. Јовановиќ-Стипчевиќ, Р. Маринковиќ, Б. Грабар, Д. Богдановиќ, Ѓ. Трифуновиќ.

Во текот на симпозиумот беше приреден прием за странските учесници во куќата на проф. Тахиаос, каде што учесниците имаа можност за подолги разговори и запознавања.

„Почит кон свети Кирил Солунски” (*Десетте поклоненија на Светикириловиот гроб во Рим*”), текстот го подготвија: американско-канадскиот и австралиски митрополит Кирил, прота-ставрофор Методи Гогов, Олга Спирковска, Црковно-просветен совет, Скопје, 1979.

Во предговорот на ова важно остварување дадени се мотивите, побудите и желбите за чествувањето на денот на смртта на словенскиот просветител и светител свети Кирил Солунски, погребан на 14 февруари 869 година во Рим. Токму од 1969 година, по повод 1100-годишнината од смртта на свети Кирил Солунски, започнува организирано чествување на светикириловото име и дело во Рим. Книгата ги содржи описите на сите десет поколенија, со илустрации од значајните средби и личности и од страната на Македонија, а и од италијанска страна.

ДВАНАЕСЕТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГОД РИМ — 1980

Како и во изминатите, така и во оваа година, во Рим се оддаде почит на свети Кирил, всушност, на кирилometодиевското свето дело. На манифестацијата што имаше општојугословенски карактер се одвиваше богата програма од 24 до 29 мај. Така, во салата на киното „Планетариум“ се изврши проекција на играниот филм „Посебен третман“ во режија на Горан Паскаљевиќ, на анимираните филмови „Рака“ на Дарко Марковиќ и „Уфо“ на Петар Глиговорски, како и на филмот „Барања“ на режисерот М. Клопчич (СР Словенија). По тој повод во Рим престојуваше југословенска филмска делегација во состав - Горан Паскаљевиќ, Милена Дравиќ и Љубиша Тадиќ. Во салата „Санта Чечилија“, пак, Јован Колунџија (виолина) и Нада Колунџија (пијано придружба) од СР Србија одржаа концерт, а во салата на Историскиот институт на средниот век на Италија, д-р Бранко Фучиќ од СР Хрватска одржа предавање на тема: „Културно-историските видови на глаголските натписи“. Посебно внимание кај италијанската публика привлече изложбата „15 македонски современи ликовни уметници“ што ја подготви Музејот на современата уметност од Скопје, а којашто се одржа во малата галерија на Изложбената палата на Италија.

Во текот на одржувањето на манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“, чиј реализатор од италијанска страна беше „Театро клуб премио“, во Рим допатува југословенска културна делегација чиј шеф беше г. Стјепан Хумо, директор на Републичкиот завод за заштита на спомениците на културата на СР Хрватска, а членови беа Душан Белиќ, секретар на СИЗ за култура на САП Војводина и г. Цветан Станоевски, помошник претседател на Републичката комисија за културни врски со странство на СР Македонија. Делегацијата, пак, на Светиот синод на МПЦ ја предводеше митрополитот дебарско-кичевски г. Ангелариј, а членови беа протојерејот-ставрофор Трајан Митревски и факонот Јован Таковски, професори на Богословскиот факултет „Свети Климент Охридски“ во Скопје, како и пртојерејот Јован Каревски, сегашниот преспанско-битолски архијереј митрополит Петар и г. Славе Јовановски, сегашниот дебарско-кичевски архијереј митрополит Тимотеј, кои се наоѓаа на постдипломски студии во Рим.

Делегацијата од Скопје за Рим појде на 19 мај, а се врати на 25 мај. По пристигнувањето, црковната делегација на чело со митрополитот Ангелариј го посети Секретаријатот за единство на христијаните при Ватикан, каде беше примена од бискупот Мелер и од господата Шмит и Вирвол. Разговорот со нив покрена и низа заемни прашања и мина срдечно, во пријателска атмосфера.

И оваа година делегацијата беше примена со најголеми почести на генерална аудиенција од Неговата Светост папата Јован Павле II. При тоа, митропо?? Стр. 109 недостасува дел

Блаженство архиепископот охридски и македонски г. Доситеј, поглаварот на Македонската православна црква, а потоа на папата Јован Павле II му беше предаден подарок - пригодно издание на беседата од свети Климент Охридски за римскиот епископ Климент. Папата посебно внимание посвети на југословенската делегација и на делегацијата на МПЦ, при што посебно поразговара со митрополитот г. Ангелариј и со другите членови, нагласувајќи дека му е драго што делегацијата е дојдена да оддаде почит и да учествува на прославата за свети Кирил Солунски.

Исто така, делегацијата на Македонската православна црква го посети државниот секретар на Ватикан, кардиналот Аугустино Казароли, кој во срдечниот разговор, меѓу другото рече: „Љубовта е силна за меѓусебно разбирање. Ние имаме една вера и треба да имаме и едногласна теологија, за што почнуваат разговори на Патмос овие денови“. Потоа делегацијата беше примена од кардиналот Шепар, како и од амбасадорот г. Зденко Свете кој приреди ручек во чест на делегацијата на кој присуствуваа истакнати личности од државата и црквата, меѓу кои кардиналите Шепар и Каприо, монсињор Вирвол, делегати од Секретаријатот за единство, ректорот на „Словеникум“ д-р Језерник и други.

И оваа година централната прослава се одржа на 24 мај, кога беше отслужен традиционалниот молебен во црквата „Свети Климент Римски“ во Рим. На свечената служба што ја водеше митрополитот Ангелариј, во сослужение на свештените лица Трајан Митревски, Јован Каревски и Јован Таковски, покрај југословенската културна делегација присуствуваше и хорот „Русикум“, амбасадорот во Светата столица г. Зденко Свете, монсињор Вирвол, ректорот д-р Језерник, проф. Лацко и бројни поклонници. По полагањето венци и свежо цвеќе, митрополитот Ангелариј го одржа следното слово пред гробот на свети Кирил Солунски и, меѓу другото, рече:

...Делото на свети Кирил е универзално, апостолско. Тоа е целосно исполнување на Христовата заповед: „одете и научете ги сите народи крштевајќи ги во името на Отецот и Синот, и Светиот Дух, и учејќи ги да пазат сè што сум ви заповедал“ (Мт. 18,19). Поради ова, тоа не може да се смести во географски граници на еден народ, зашто „нивниот глас се слуша дури до крајот на вселената“. Евангелското дело секогаш е ново, бесмртно и вечно, проткаено со препородувачка потенцијална

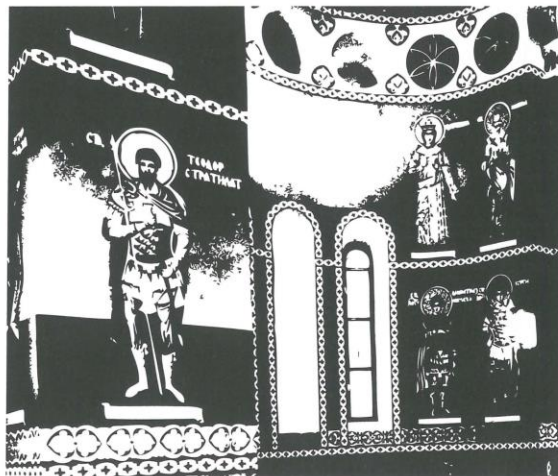
сила, импресивно и поучно за младите поколенија како ориентација во нивниот верско-просветен прогрес...

Македонскиот народ, облагодарен со животната сила на големото дело на свети Кирил, преку употребата на словенските богослужбени книги, одобрени и благословени од римскиот папа Адријан II, со што е манифестирана љубовата Христова како цврста спона на една единствена света, соборна и апостолска црква, се здоби со сите благодети на Божествената премудрост и му дава примарно значење на употребата на мајчиниот јазик кое го потврдува и свети апостол Павле: „Во црквата повеќе сакам да кажам пет збора разбрани, за да поучам други, отколку илјада зборови на непознат јазик“ (I Кор. 14, 19).

Манифестацијата „Во чест на свети Кирил“ и, особено, посетите на делегацијата беа одбележани во средствата за информирање на Ватикан и пошироко. Така, опширни извештаи дадоа Радио Ватикан, службениот орган на Ватикан - „Осерваторе Романо“, „Глас Концила“ од Загреб, „Дело“ од Љубљана, „Релационе Мачедониа“, „Релационе религиозе“ и други. По повод одбележувањето на светите браќа Кирил и Методиј, средствата за јавно информирање во СР Македонија дадоа широк публицитет.

Споменици на културата во Македонија **Коста Балабанов, Антоние Николовски, Димитар Корнаков**, „Мисла“, Скопје 1980.

Авторите на ова значајно дело даваат преглед на поважните споменици на културата во Македонија и тоа според следните нејзини области: Скопје и Скопско, Кумановско, Штипско-Струмичко-Злетовско, Титоввешско, Битолско-Прилепско-Демирхисарско, Тетовско-Гостиварско, Охридско-Преспанско.

Делегација на МПЦ во Рим 1970 година

Делегација на МПЦ во Рим 1980 година

ТРИНАДЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1981

Манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“, се одржа од 23 до 26 мај, меѓутоа делегацијата на Македонската православна црква престојуваше во Рим од 19 до 22 мај и за првпат молебенот е отслужен на 21 мај, а не на Денот на светите браќа Кирил и Методиј. Тоа се случи поради смртта на поглаварот на Македонската православна црква Неговото Блаженство архиепископот охридски и македонски г. Доситеј.

Оваа година Светиот синод на Македонската православна црква за шеф на делегацијата го испрати дебарско-кичевскиот митрополит г. Ангелариј, а беше придружуван од архимандритот Петар Каревски (сега митрополит преспанско-битолски г. Петар) и ѓаконот Јован Таковски, додека официјалната југословенска делегација ја предводеше проф. Анатоли Дамјановски, републички секретар за наука и образование на СР Македонија, а останатите членови беа - Димитар Солев, директор на Универзитетската библиотека „Свети Климент Охридски“ од Скопје и Ерос Секви, уредник на списанието „Ла Батана“, од СР Србија. Поради прогласувањето на светите браќа Кирил и Методиј за заштитници на Европа, заедно со делегацијата од СР Македонија допатува и бискупот скопско-призренски д-р Јоаким Хербут со секретарот Анте Цериматиќ.

Програмата што се одржа во рамките на манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“ се состоеше од следните приредби: настап на Загребскиот квартет, со солистот Звонимир Ружѓак што се одржа на Денот на светите браќа; концерт на камерниот оркестар на Војводинската филхармонија; концерт на пијанистите Гордана Бачоска и К. Коста во градот Месина, на Сицилија. Потоа во организација на претставништвото на Туристичкиот сојуз на Југославија во Рим беше организирана изложба на југословенското наивно сликарство, а се изврши и промоција на специјалниот број на списанието „Ла Батана“, кое е посветено на македонската литература и култура и кое е отпечатено на италијански јазик.

Посебен белег на овогодишната манифестација му дадоа неколку значајни настани. Имено, од страна на Неговата Светост папата Јован Павле II светите браќа Кирил и Методиј беа прогласени за созаштитници

на Европа, заедно со свети Бенедикт; врз папата Јован Павле II е направен обид да се изврши атентат; како и смртта на поглаварот на МПЦ, Неговото Блаженство архиепископот охридски и македонски г. Доситеј, кој се упокои во Господа на 19 мај, на денот кога делегацијата пристигна во Рим. Бидејќи погребот на поглаварот г. Доситеј беше закажан за 24 мај, токму на Денот на светите браќа, програмата на делегацијата мораше да претрпи поголеми промени. Така, на 20 мај делегацијата го посети Секретаријатот за единство на христијаните, каде беше примена од потпретседателот монсињор Торела и отец Никола Вирвол. Потоа црковната делегација ја посети болницата „Џемели“ во која се наоѓаше на лекување Неговата Светост папата Јован Павле II од здобиените рани при атентатот и се запиша во книгата за посетителите на папата.

Како и во минатите, така и оваа година на гробот на свети Кирил се одржа молебен, но не на 24 мај, туку на 21 мај, во четврток во 10 часот. На молебенот чинодејствуваше дебарско-кичевскиот архиепископ митрополитот г. Ангелариј, во сослужение на архимандритот Петар Каревски и ѓаконот Јован Таковски, а во придружба на хорот на Институтот „Русикум“, под диригенство на отец Пихлер. На овој свечен чин, покрај државната делегација присуствуваше амбасадорот на СФРЈ при Светата столица г. Зденко Свете, бискупот д-р Хербут Јоаким, неговиот секретар Анте Цериматиќ, како и претставници на повеќе институти од словенско потекло и бројни поклоници. Културната делегација, пак, имаше средби со југословенските амбасадори во Рим и Ватикан, а беше примена и во Министерството за надворешни работи на Италија од заменик-директорот на Дирекцијата за културна соработка г. Античи.

По одржувањето на молебенот, митрополитот г. Ангелариј одржа пригодно слово за значењето на светите браќа, во кое, меѓу другото, рече:

...Дозволете ни од името на Светиот архијерејски синод на Македонската православна црква и од свое име да искажам топла и искрена благодарност за Вашето присуство на овој свечен чин, кога македонскиот народ и Црквата ја манифестираат својата љубов кон свети Кирил Солунски, великиот учител, апостол, светител и просветител, и чие мисионерско дело, извршено заедно со неговиот брат свети Методиј, вечно ќе ги осветлува со евангелска светлина душите и срцата, не само на нашиот туку и на сите словенски народи.

Нашата радост е уште поголема што од средината наша се појавија вакви синови кои, испратени од византискиот цар Михаил, неуморно и самопрегорно го проповедаа словото Божјо, а откако ја преведоа Библијата и светите богослужбени книги од грчки на словенски јазик, тие ги осветлија душите на словенските народи со вечниот факел на вистинската духовна просвета и наука Божја.

Поради тоа, деветтиот век, кога им беше поверена мисионерската служба на светите браќа, е век на нашето духовно раѓање зашто со

благодатна сила на Светиот Дух, беа украсени и просветени словенски народи. А како апостоли, со проповедта на христијанската вера и Божјата премудрост, не ослободија од темнината за која говори свети апостол Павле: „Вие некогаш бевте темнина, а сега сте светлина во Господа (Еф. 5,8)“ ...

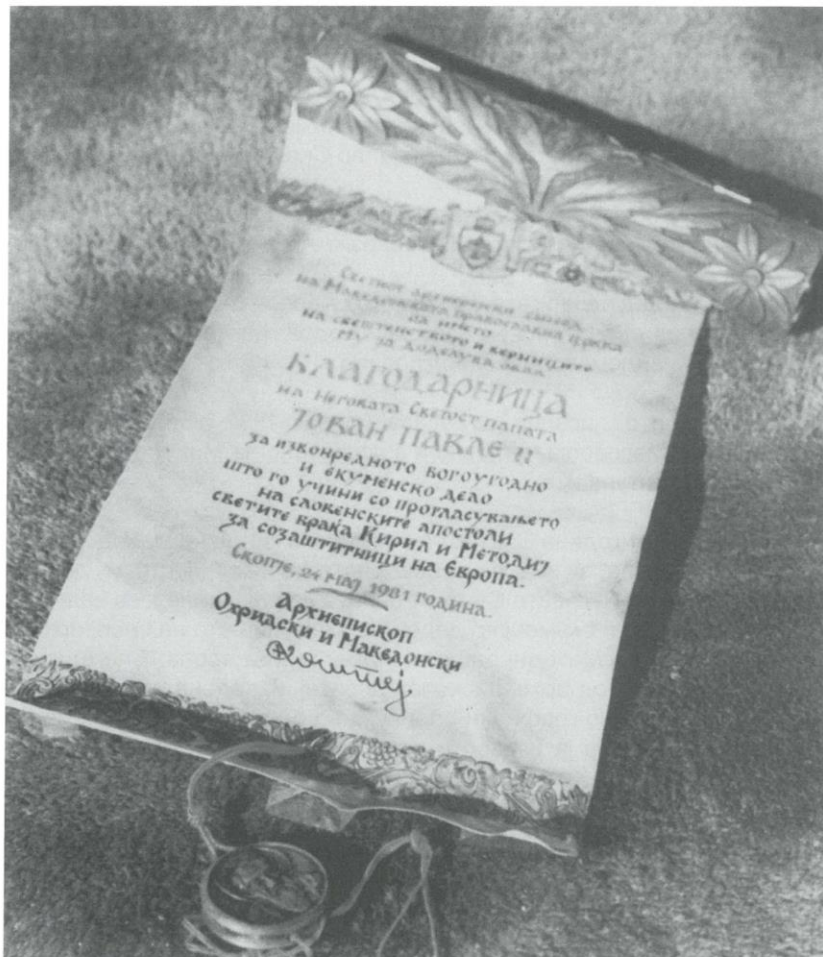
Веднаш по пригодното слово пред гробот на свети Кирил Солунски, дебарско-кичевскиот архијереј митрополитот г. Ангелариј отслужи краток помен за покој на душата на блажено починатиот поглавар на МПЦ архиепископот г. Доситеј. Другиот ден, двете делегации се вратија за Скопје за да присуствуваат на закопот на архиепископот, што се одржа на 24 мај во црквата „Свети Димитрија“ во Скопје.

„Документи за борбата на македонскиот народ за самостојност и за национална држава“, том први, Универзитет „Кирил и Методиј“, Скопје 1981.

Во првиот дел од книгата, во којашто се презентирани документите од периодот на VI до XVIII век, своевиден одраз наоѓаат текстовите од времето на кирилometодиевскиот период.

Италијанското списание „La battana“ (maggio 1981, anno XVIII, 59), numero speciale Macedonia, целосно ѝ е посветено на Македонија (јазик, литература, култура итн.).

На 24 мај 1981 година Светиот архијерејски синод на Македонската православна црква, од името на свештенството и верниците, му додели Благодарница на Неговата Светост папата Јован Павле II за извонредното богоугодно и екуменско дело - прогласувањето на словенските апостоли Кирил и Методиј за созаштитници на Европа. Благодарницата е потпишана од архиепископот Доситеј, изведена на пергамент, со позлата, ликовно-графички обликувања од сликарот Нико Този, а футролата во резба ја изработи познатиот охридски мајстор-резбар Славе Атанасовски-Крстанче.

Благодарница од Синодот на МПЦ, на папата Јован Павле II

ЧЕТИРИНАДЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1982

По повод празникот на светите браќа Кирил и Методиј и годинава во Рим престојуваше делегација на Светиот архијерејски синод на Македонската православна црква, како и државната, односно културната делегација и се одржа манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“. Црковната делегација која престојуваше од 19 до 27 мај, ја предводеше американско-канадскиот митрополит г. Кирил, а членови на делегацијата беа преспанско-битолскиот митрополит г. Петар и протојереј-ставрофор Методи Гогов, професор на Богословскиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје. Југословенската делегација, пак, ја сочинуваа: Ерос Секви (СР Србија), Душко Белиќ (САП Војводина) и Цветан Станоевски (СР Македонија).

Манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“ се одржа од 24 до 31 мај, чијашто програма ги имаше следните содржини: се одржа средба и разговори на група југословенски и италијански писатели на тема „Југословенската и италијанската литература денес“. Учесници од СФРЈ беа Ерос Секви (СР Србија), Слободан Вујачиќ (СР Црна Гора), како и Слободан Мицковиќ и Веле Смилевски (СР Македонија), а од италијанска страна учествуваа Алдо Дејако, Марио Лунета, Фабио Добликер и други. Средбата се одржа во салата на Клубот на книжевниците „Ремо Кроче“. Се одржа солистички концерт на пијанистот Владимир Крпан од СР Хрватска, а камерниот хор на Музичкиот центар на САП Војводина, во катедралата „Света Њезе ин Агоне“ настапи со југословенска програма. Во продолжение во салата „Агика“ се изврши проекција на филмот „Бановиќ Страхиња“ во режија на Ватрослав Мимица и се одржа кратка програма од три цртани филма на авторите Петар Глигоровски, Дарко Марковиќ и Мирослав Грчев. Исто така, се одржа разговор на тема „Југословенско-италијанската соработка во филмот и телевизијата“.

Во текот на престојот членовите на културната делегација беа примени во Министерството за надворешни работи на Италија од генералниот директор на културната дирекција на Министерството, амбасадорот Серџо Романо. Црковната делегација, пак, беше примена во Секретаријатот за единство на христијаните од заменик-секретар архиепископот Торела и советниците монсињорите Дипре и Вирвол. При-

тоа митрополитот Кирил ги пренесе срдечните поздрави од новиот архиепископ охридски и македонски Неговото Блаженство г. Ангелариј, кој по упокоението на архиепископот г. Доситеј, минатата година беше избран за поглавар на МПЦ. Митрополитот г. Кирил од негово име и од името на членовите на Светиот архијерејски синод искажа искрена благодарност за братското разбирање во текот на сите овие години на поклонување и оддавање почит на македонскиот и сесловенскиот рамноапостол закрилник свети Кирил Солунски во Рим. Тој искажа особена благодарност за овозможените прилики повеќемина постдипломски студенти од Македонија да ги прошират своите теолошки знаења на понтификалните теолошки институции и да се оспособат за научна работа во Богословијата и Богословскиот факултет на Македонската православна црква. Исто така, митрополитот Кирил ја истакна особена помош што во текот на изминативе години беше пружена од сега покојниот кардинал Фрањо Шепар.

Во програмата на црковната делегација влезе и посетата на словенечкиот колеџ „Словеникум“ на чиј влез на посетителот му паѓаат во очи врежаните зборови на мермерната плоча: *„Словенците ширум светот, благодарни за дарот на верата, по повод 1200 години од покрстувањето на словенечкиот народ му го даруваат Словеникум и во иднина да му ги пази пламенот на верата и факелот на културата“*. Во овој колеџ работат десетина истакнати професори на понтификалните институти и дваесетина постдипломски студенти од Словенија. На приемот и ручекот, што по повод делегацијата на Македонската православна црква беше приреден од ректорот д-р Максимилијан Језерник, беа разменети здравици.

Исто така, црковната делегација присуствуваше и на литургијата во храмот на „Русикум“, а потоа го посети Словачкиот институт „Свети Кирил и Методиј“, каде беше пречекана од монсињор Франческо Шкода. Притоа, митрополитите Кирил и Петар зборуваа за значењето на рамноапостолското мисионерско дело на светите браќа Кирил и Методиј и нивните најистакнати и најпознати ученици и продолжувачи на нивното дело во Македонија, подвлекувајќи го особено значењето на Светиклиментовиот универзитет во Охрид за развојот на христијанството меѓу словенските народи. Истиот ден, делегацијата го посети Ирскиот понтификален колеџ, каде се сретна со монсињор Шон и со ректорот на Институтот монсињор Ханли. Во разговорот монсињор Шон ја искажа радоста што во нивниот институт престојува поранешниот студент-постдипломец, сега преспанско-битолски архијереј митрополит г. Петар, покрај чиј живот и однесување даде непосредна можност тие да се запознаат со древните молитвени и монашки традиции на Македонската православна црква и со автентичниот примерен христијански живот на тој истакнат член од нејзината висока епархија.

На 24 мај, на празникот на светите Кирил и Методиј, точно на пладне, пред гробот на свети Кирил Солунски, во криптата на базили-

ката „Свети Климент Римски”, каде што со векови почиваат светите мошти на сесловенскиот рамноапостол, започна најсвечениот чин од манифестацијата. Најпрво амбасадорите на СФРЈ во Италија и Светата столица, г. Марко Косин и г. Звонимир Стенек, положија венци пред светиот гроб, а потоа со чинодејствувањето на митрополитот Кирил, а во сослужение на митрополитот Петар и протојереј-ставрофор Методи Гогов, го отслужи молебенот на македонски јазик. На свеченоста учествуваше хорот на „Русикум”, кој под диригенство на јеромонахот Људевико Пихлер на македонски јазик го пееше тропарот на свети Кирил. Молебенот со внимание го следеа покрај амбасадорите, делегацијата и голем број словенски претставници на Римокатоличката црква, на Понификалниот хрватски завод „Свети Ероним”, на чело со ректорот д-р Ратко Перик, на колеџот „Словеникум”, на чело со ректорот д-р Максимилијан Језерник, бројни професори, свештеници и постдипломци од Ориенталиот институт и од Русикум, претставници на Ирскиот колеџ и Словачкиот институт во Рим, како и голем број свештеници, монаси и монахињи. Од името на ватиканскиот државен совет присуствуваше монсињор Минос Сајна, а од името на Секретаријатот за единство на христијаните, монсињор Никола Вирвол. Беше присутен и словенечкиот асистент на Исусовата дружба, монсињор Петар Галауер.

По завршувањето на молебенот митрополитот Кирил одржа слово во кое говореше за делото на свети Кирил Солунски и постигањата на Македонската православна црква во светлоста на 15-годишниот јубилеј од обновувањето на нејзината автокефалност. Притоа, тој, меѓу другото, истакна:

...Овој свет молебен над твојот гроб, светителе наш и возљубен учителе Кириле, го извршуваме со посебна радост, зашто годинава прославува и се радува целата Македонска православна црква. Го прославуваме петнаесетгодишниот јубилеј од обновувањето на автокефалноста на нашата Света црква. Прославуваме со нов поглавар на нејзиното светиклиментово кормило, зашто нејзиниот обновител, блаженоупокоениот архиепископ Доситеј, веќе една година е заедно со тебе во лоното Аврамово, молејќи се заедно со тебе за своето дело во кое го втемели сето свое земно чекорење.

Радувај се свети оче Кириле, радувај се со нас и со твојто свет ученик Климент. Радоста наша, која се извива во пламен во срцата на сите верни македонски чеда, принеси ја денес пред престолот на Севишниот Бог како твој дар, како заслуга на твојот апостолоподобен ученик свети Климент, зашто сè што правиме е само нов чекор врз вашето чекорење, нов цвет и нов плод врз од вас посадено евангелско дрво на плодното македонско тло.

Нашата празнична радост, принесена во царството на небесната Божја црква, споделена со венецот на светителите и опеана со песните на ангелите, веруваме ќе ги одмрзне и ќе ги растопи замрзнатите и

закоравените срца за љубов на ова парче земја во космосот, та меѓу сите луѓе да зацари мирот, рамноправноста и братољубието...

Во текот на престојот во Рим, делегацијата на Македонската православна црква беше примена и се задржа на ручек кај амбасадорот г. Звонимир Стенк, каде присуствуваа и амбасадорот г. Марко Косин, г. Антониј Јерков, г. Веле Смилевски, дописник на РТВ Скопје и секретарот на југословенската амбасада при Светата столица г. Петар Кастелин. Другиот ден делегацијата беше примена од кардиналот Рацингер, кој е секретар за вероисповедание, а во Понтификалниот универзитет „Салезијана“ делегацијата ја пречека монсињорот Анџело Амато. На овој факултет постдипломски студии посетува теологот г. Петко Златески, за кого беа искажани бројни пофални зборови. Исто така, делегацијата беше примена од архиепископот Поџи, заменик-државен секретар за надворешни работи на Ватикан, како и од кардиналот Каприо и од професорот Шпидлик во Ориенталниот институт.

На јавната аудиенција, пак, папата Јован Павле II ја прими делегацијата на Македонската православна црква што ја предводеше митрополитот Кирил. Тој срдечно ја поздравил делегацијата која возврати со благодарност за искажаното внимание на поглаварот на Римокатоличката црква на Светата столица во целина. Притоа, митрополитот Кирил ги пренесе поздравите од поглаварот на Македонската православна црква, изразувајќи му ја трајната благодарност за досегашната соработка во евангелско-екуменските односи. Потоа делегацијата беше примена од државниот секретар на Ватикан, кардиналот Аугустино Казароли, при што митрополитот Кирил ја пренесе желбата на поглаварот на Македонската православна црква да биде примен во приватна аудиенција кај Неговата Светост папата за да му ја предаде својата благодарница за прогласувањето на светителите Кирил и Методиј за созаштитници на Европа заедно со свети Бенедикт. Кардиналот Казарели се заблагодари за посетата и рече дека лично ќе се заложил да биде исполнета желбата на поглаварот на Македонската православна црква.

ПЕЌНАЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1983

По повод одржувањето на традиционалната манифестација „Југославија во чест на свети Кирил“ од 23 до 25 мај годинава во Рим престојуваша делегации на СР Македонија и на Македонската православна црква. Државната делегација ја предводеше потпретседателот на Извршниот совет на Собранието на СР Македонија и претседател на Републичката комисија за односи со верските заедници г. Кочо Тулевски, а членови беа: д-р Борис Петковски, професор на Филолошкиот факултет во Скопје, Цирил Злобец, писател и публицист од СР Словенија, Аника Сковран, стручњак од Народниот музеј во Белград, СР Србија и д-р Тонко Маројевиќ, соработник во Центарот за историски науки на СР Хрватска. Црковната делегација, пак, ја предводеше преспанско-битолскиот архијереј митрополитот г. Петар, заедно со ѓаконот Славе Пројковски.

И оваа година програмата за манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“, што ја организира Националниот синдикат на писателите на Италија беше богата и се состоеше од следните содржини: за првпат во Италија се организира изложба на македонската резба, што се одржа во една од најрепрезентативните сали во Рим - „Палацо Венеција“. Изложбата ја отвори г. Милчо Балевски, претседател на Републичкиот комитет за култура на Македонија. Потоа во истиот музеј се одржа тркалезна маса на тема „Југославија-Италија: пораки и зачетоци во културата на осумдесетите години“, при што д-р Борис Петковски, Аника Сковран, Цирил Злобец и д-р Тонак Маројевиќ зедоа учество како членови на југословенската културна делегација, додека од италијанска страна настапија Фабио Доблигер, член на претседателството на националниот синдикат и писателите Чезаре де Сада и Ѓулијано Манакорда, а се изврши и промоција на новоизлезените книги од југословенските автори на италијански јазик и тоа: „Фонетика на македонски јазик“ од проф. д-р Нуло Муниси, Наум Китановски и Умберто Чинкве и „Во регистратурата“ од Анте Ковачевиќ.

На 24 мај на Денот на светите Кирил и Методиј, во црквата „Свети Климент Римски“, делегацијата на Македонската православна црква отслужи благодарствен молебен над гробот на свети Кирил, на кој присуствуваа околу осумдесет гости. Тука, положија венци државната делегација, предводена од г. Кочо Тулевски, како и југословенските

амбасадори во Рим и Ватикан. На крајот од молебенот митрополитот г. Петар произнесе свечено слово во кое говореше за потребата од правда, мир и слобода меѓу сите луѓе во светот. Тој, меѓу другото, рече:

Во името на Отецот, Синот и Светиот Дух

„Дивен е Господ во своите светии“

Денес, насекаде каде се слуша милозвучниот словенски збор и ширум светот, на светите браќа Кирил и Методиј им се пеат пофални и благодарствени песни. И нас, на ова свето место, самиот Господ Бог не собира да им благодариме заеднички и да им се помолиме. Не собира како поклоници на Вистината, на Правдата и Мирот, на Љубовта и Слободата, зашто Бог е Љубов.

Слободата и Мирот, Вистината и Правдата без Љубовта ја немаат онаа животворна сила која овие божји дарови ги издигнува над земното и телесното. Проткаени со љубовта и темелени во срцата на луѓето, како полнота на божеството, тие човечкото достоинство го издигнуваат до небеска височина. Со таква определба во срцата денес од името на целата МПЦ над гробот на Свети Кирил отслуживме благодарствен молебен, прославувајќи го Бога во делата на неговите светии.

Наоѓајќи се овде, над овој свет гроб и доживувајќи го духовното присуство на рамноапостолните свети браќа Кирил и Методиј, во своите души го оживуваме секој нивни чекор на земајќа, секој нивни збор и нивните горешти молитви кон Бога за соединување на сите Божји цркви и за остварување на Царството Божјо на земјата како и на небото.

Тие добро знаеја дека Царството Божјо на земајќа, Царството на љубовта, се остварува не со оружјето на силата и себичноста туку со оружјето на верата, надежта и љубовта. Но тие, исто така, знаеја дека оружјето не е нивно, туку им е дадено од Бога за да се прослави Бог на земјата. И токму затоа, за сè што постигнаа во својот живот на земјата, слава и благодарност Му оддаваа на Бога, радувајќи се во страданијата и одбегнувајќи ги земните почести...

За време на престојот во Италија, југословенската културна делегација го посети Институтот за славистика на Универзитетот во Рим и Универзитетот во Неапол каде беа подарени комплет книги од македонски автори од областа на литературата и лингвистиката. Исти такви книги им беа подарени и на југословенските амбасади во Рим и Ватикан. Делегацијата на Македонската православна црква, пак, го посети Секретаријатот за единство на христијаните, Ориенталниот институт, хрватскиот завод „Свети Ероним“, ирското колеџ и словенечкиот колеџ „Словеникум“, каде имаше средби во кои евангелската љубов можеше да се доживее преточена во едно вистинско заемно почитување и уважување. Тоа беа средби во кои доминираше она што го соедину-

ва човекот, без оглед на реалните различија и посебности. Беа тоа моменти кои посведочуваа дека посебностите и особеностите не се нешто што разединува и што ги руши мостовите на пријателството, туку предизвик за што поголемо заемно запознавање и доживување во христијанскиот дух.

Исто така, за време на престојот на делегациите на СР Македонија и на Македонската православна црква ги прими папата Јован Павле II во Ватикан. На средбата која помина во срдечна атмосфера, во сообразност со традиционално добрите односи на Македонската православна црква и Светата столица, присуствуваше и амбасадорот на СФРЈ при Светата столица г. Звонимир Стенек. При средбата Неговата Светост папата Јован Павле II, обраќајќи се на митрополитот Петар, на г. Кочо Тулевски и на другите присутни на приемот изрази најдобри желби за успех во работата на Македонската православна црква, при што рече: *„Да е благословена од Бога вашата црква и вашиот народ“*.

Потпретседателот г. Кочо Тулевски беше примен и од членот на италијанската влада и потсекретар на Министерството за надворешни работи г. Бруно Корти. Во разговорот стана збор за мошне успешниот развој на односите меѓу Италија и Југославија и за соработката на Македонија со италијанската покраина Емилија Ромања, која неодамна ја посети делегација на СР Македонија. На средбата Корти-Тулевски се разговараше и за значењето на манифестацијата во Рим, што се одржува во знак на почит и признание кон делото на големиот просветител свети Кирил.

Цветан Грозданов: *„Портрети на светителите од Македонија од IX до XVIII век“*, изд. Републички завод за заштита на спомениците на културата, Скопје 1983, стр. 321.

Според воведот на оваа комплексна студија, предметот на проучување е насочен кон откривање на еден дел од влијанието на македонските Словени во создавањето на уметничките дела што се однесува на изборот и претставувањето на светителските личности, чиј култ имал основни жаришта во Македонија. Првиот дел од книгата Цветан Грозданов им го посветува на портретите на словенските првоучители Кирил и Методиј, а во истата истражувачка рамка свое внимание ќе им посвети и на портретите на Климент и Наум Охридски, како и на композицијата на Седмочислениците во живописот по црквите и манастирите. Особено поширока анализа е извршена врз портретите на Климент.

Посебен дел им е посветен на портретите на другите светители од Македонија, како што се петнаесетте тивериополски маченици, Еразмо-Размо Лихндиски, Прохор Пчињски, Јоаким Осоговски, Гаврил Лесновски, Иларион Мегленски и др. Авторот се задржува и врз проследувањето на културното движење во Македонија, конкретно во

охридската дијецеза во рамките на историјата на уметноста од XVIII век. На тој план се разоткриваат влијанијата настанати меѓу Охрид и Москополе во збогатувањето на иконографијата и посебното влијание врз Карловачката дијецеза и врз Света Гора. Во тој контекст се проучуваат и портретите на Јован Владимир, Самоиловиот брат Давид и на Теофилакт Охридски, а е истакната и творечката дејност на Христофор Жефаровиќ.

Никола Бошале: „Климент Охридски и школата на хуманизмот“, Завод за заштита на спомениците на културата и Народен музеј во Охрид, Охрид 1983, 9-169.

Авторот на овој труд пополнува една празнина, еден аспект на согледување на хуманизмот во средновековниот период, поврзан за Охридската книжевна школа и Климент Охридски. Меѓутоа, за да се сфати феноменот Охрид авторот се задржува на значајната предисторија на овој град, времето на антиката и предхристијанскиот период. Бошале ги претставува Лихнидос и Хермелеја, култот кон непосредните и живи односи, за да ѝ даде акцент на Климентовата школа на хуманизмот, на одразот во народната традиција. Се разбира целокупниот социолошки приод кон оваа тема ја чини книгата занимлива, а авторот со оваа социолошка студија пополнил еден значаен вакуум во изучувањата на засегнатата проблематика од средниот век.

ЦЕСНАСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1984

 држувањето на манифестацијата „Во чест на св. Кирил“ во 1984 година ја означи и нејзината традиција и континуитет што започна во 1969 година како чествување што го организираше Република Македонија и Македонската православна црква и доби нов квалитет прераснувајќи во општојугословенски настан.

По тој повод од 23 до 26 мај во Рим престојуваше две делегации, државна која ја предводеше Тихомир Илиевски, член на Извршниот совет и претседател на Републичкиот комитет за информации и Михаил Банде, помошник-претседател на Републичката комисија за културни врски со странство, која како и во минатото беше носител на организацијата и координатор на манифестацијата. Во договор со југословенскиот амбасадор во Рим, за член на делегацијата беше одреден Данило Малиќ, министер-советник, додека во својство на преведувач на делегацијата се приклучи Наум Китановски, лектор по македонски јазик во Неапол. Црковната делегација, пак, ја предводеше архиепископот охридски и македонски г. Ангелариј, а во неа беа и митрополитот Горазд и прота-ставрофорот Методи Гогов. Во уметничкиот дел настапи Ансамблот за средновековна музика „Ренесанс“ од Белград. За време на престојот во Рим, на 23 мај 1984 година, двете делегации, во придружба на амбасадорот Звонимир Стенек и скопско-призренскиот бискуп г. Јоаким Хербут, беа примени во приватна аудиенција кај папата Јован Павле II. До оваа средба дојде во рамките на екуменските средби што ги организира Светата столица, во знак на посебно почитување кон светите Кирил и Методиј. Приемот кај папата Јован Павле II помина во пријателска и срдечна атмосфера, што остави посебен впечаток. Во таа прилика шефот на државната делегација г. Тихомир Илиевски изрази задоволство од тоа што папата Јован Павле II годинава за првпат на верниците им го честита Велигден и на македонски јазик. Притоа господинот Илиевски ги најави подготовките во врска со одбележувањето на 1100-годишнината од смртта на свети Методиј во 1985 година. И црковната делегација предводена од архиепископот охридски и македонски г. Ангелариј топло и срдечно се заблагодари за приемот и на папата Јован Павле II му предаде пригоден подарок, во знак на почитта што

му ја укажува на споменот и делото на свети Кирил и за поддршката што ѝ ја дава на Македонската православна црква.

Истиот ден, вечерта, во познатата црква „Света Ањезе“, во центарот на Рим, ансамблот за средновековна музика „Ренесанс“ од Белград приреди мошне успешен концерт пред голем број љубители на оваа музика. Речиси една третина од програмата на „Ренесанс“ ја сочинуваа музички творби посветени на делото и славата на свети Кирил и свети Методиј и на нивните ученици, што вонредно добро се надоврза со поводот на манифестацијата.

На 24 мај државната делегација, во придружба на амбасадорот на СФРЈ при Република Италија, г. Марко Косин, беше примена кај Фиорет Марио, заменик на министерот за надворешни работи на Италија. Во пријателската средба се разговараше за соработката во областа на информирањето и во други области од културата, науката и литературата.

Истиот ден се одржа значајна свеченост на гробот на свети Кирил во базиликата „Сан Клементе“, којашто помина во знакот на пригодно и достоинствено одбележување на делото и споменот на Свети Кирил. Венци положија амбасадорот Марко Косини и Звонимир Стенк, како и шефот на делегацијата Тихомир Илиевски. Во присуство на бројни истакнати јавни и културни работници од Рим и од Ватикан, претставници на двете амбасади, католички свештеници од хрватска и Словенија и поголема група верници од Македонија. Најнапред, членовите на Ансамблот „Ренесанс“ изведоа кратка пригодна програма, а потоа се одржа молебен, што заврши со говор на архиепископот охридски и македонски г. Ангелариј.

Во рамките на програмата на овие свечености двете делегации беа примени од монсињор Акиле Силвестрони, секретар на Секретаријатот за јавни работи на црквата на Светата столица. Во подолгиот срдечен и пријателски разговор беше искажано обостраното задоволство од досегашната соработка, како и желбата тоа во иднина уште повеќе да се унапреди. Исто така, се разговараше и за подготовките за одбележувањето на 1100-годишнината од смртта на свети Методиј која треба да се одржи во 1985 година, што наиде на поддршка и спремност за содејство од страна на домаќинот.

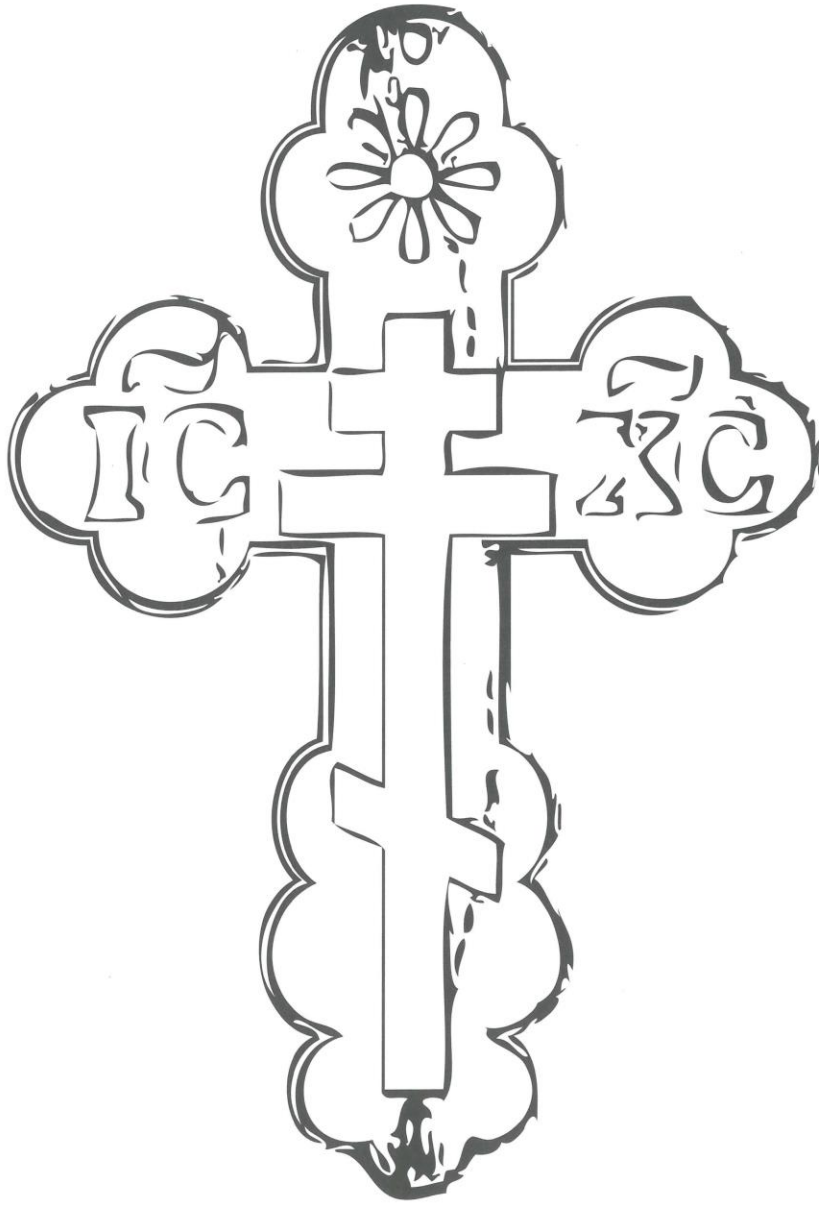
Делегацијата на Македонската православна црква имаше средба и со истакнати претставници во Светата столица, меѓу кои со префекторот на Конгрегацијата на Светата столица во Источната црква, кардиналот Владислав Рубин и со секретарот за единство на христијаните монсињор Пјер Дипре.

Членовите на државната делегација имаа средба и со г. Антонио Јерков, уредник на списанието *"Balcanica"* што излегува во Рим и се испраќа на поголем број странски амбасади во Рим, институции, редакции, претплатници итн. Исто така, беше остварена средба и со проф. Јури, голем пријател на Македонија и македонскиот народ.

Манифестацијата „Во чест на свети Кирил“ доби забележителен публицитет преку средствата за јавно информирање во двете земји, што придонесе за нејзината натамошна афирмација.

На Семинарот за македонски јазик, литература и култура во Скопје и Охрид, во 1984 година, учествуваше проф. Јижи Марија Весели од Рим, кој заедно со проф. Вера Стојчевска-Антиќ, изработи предлог-програма за учеството на македонските претставници на јубилеите на свети Кирил и Методиј во Рим, за 1985 година. Вера Стојчевска-Антиќ изработи текст за ватиканско-македонските врски, изработен по барање на Републичката комисија за културни врски со странство во Скопје, на барање од проф. Весели. Во заедничкиот предлог на професорите Весели и Стојчевска-Антиќ, беа апострофирани : подготвување и реализирање на документарен филм за светите Кирил и Методиј и нивните ученици (меѓу РАИ и Телевизија Скопје), учество на македонска научна славистичка делегација на Интернационалниот славистички конгрес во Рим во 1985 година, подготвување изложба на македонската книга, прикажана на Конгресот, како и други активности. Републичката комисија за културни врски имаше слух за предлозите и тие беа успешно реализирани. Со подготовката посебно беше ангажиран и активираан Цветан Станоевски. Телевизија Скопје, со своите директори Љупчо Јакимовски и генералниот директор Стојан Димовски, мошне сериозно го прифатија предлогот за филмот во разговорите со директорот од РАИ-Ѓузепе Лизи и професорите Весели и Стојчевска-Антиќ. Во него беше вклучена екипа што ја предводеше режисерот Роберто Алтамура од Рим, додека освен главниот снимател којшто беше од Рим, останатиот дел од екипат ја претставуваше Телевизија Скопје, со главниот и одговорен уредник Васил Тоциновски.

Комисијата за културни врски издаде и посебен славистички зборник на италијански јазик.

СЕДУМНАЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1985

И годинава, по традиција кога се одбележува 1100-годишнината од смртта на свети Методиј во Рим, се одржа манифестацијата „Во чест на свети Кирил“, втемелувачот на словенската писменост и култура. Во рамките на програмата на оваа значајна манифестација се одржа изложба на уметнички колор-фотографии „Светлините на Охрид“ од талентираниот охридски фотограф Ристо Шапкар, којашто претходно беше подготвена по повод вклучувањето на Охрид во УНЕСКО-виот список на објекти од светско значење, а д-р Јосип Братулиќ, професор на Филозофскиот факултет во Загреб, одржа предавање на тема : „Наследството на Константин-Кирил и Методиј на Балканот“.

Државната делегација ја сочинуваа : проф. д-р Данчо Зографски, шеф на делегацијата, дописен член на Македонската академија на науките и уметностите и директорот на Институтот за национална историја во Скопје, потоа д-р Јосип Братулиќ, професор на Филозофското факултет во Загреб, Алберт Бубичиќ, советник за култура во амбасадата на СФРЈ при Република Италија и Михаил Банде, помошник-претседател на Републичката комисија за културни врски со странство, која беше и организатор на манифестацијата. Црковната делегација, пак, ја сочинуваа митрополитот австралиски г. Тимотеј и свештеникот Спасе Стефановски.

Манифестацијата отпочна во Рим на 20 мај 1985 година со свеченото отворање на изложбата „Светлините на Охрид“ чија ликовна-графичка спрема на каталогот и експозицијата на изложбата ја направија Нико и Жарко Този, а се изврши во присуство на преку 120 гости, меѓу кои беа и амбасадорот на СФРЈ при Република Италија Анте Скатеретико и амбасадорот на СФРЈ при Светата столица Звонко Стенек, директорот на музјот г. Бернини, претставници на Министерството за надворешни работи на Италија и Ватикан, поголем број истакнати јавни и културни работници од главниот град на Италија и други гости. Воведен збор, со мошне топла интонација, имаше г-ѓата Барбеилини Амидеј, заменик на директорот на музејот, а изложбата ја прогласи за отворена шефот на делегацијата проф. д-р Данчо Зографски, чијшто говор на италијански

јазик го прочита проф. Лионело Константино, шеф на Одделот за србско-хрватска при Институтот за славистика на Универзитетот во Рим. На изложбата беше претставен репрезентативен каталог и изложени 180 примероци од поранешните изданија на италијански јазик на посебната публикација „*Gloria a san Cirillo*“, и на специјалниот број на списанието „*La battana*“, коешто беше посветено на Македонија.

На 23 мај во Рим, проф. д-р Јосип Братулиќ го одржа своето предавање на тема: „*Наследството на Константин-Кирил и Методиј на Балканот*“, кое наиде на мошне добар прием кај присутните.

Традиционалната церемонија, којашто беше одржана на 24 мај 1985 година на гробот на свети Кирил во црквата „Сан Клементе“ во Рим, помина пригодно и достоинствено. Најпрвин, делегацијата и амбасадорите на СФРЈ положија венци и свежо цвеќе, а делегацијата на МПЦ одржа молебен со асистенција на хорот на „Русикум“.

Во текот на манифестацијата се организираа неколку средби и приеми. Така, на 22 мај 1985 година двете делегации беа примени од кардиналот Силвестрини, кој ја врши функцијата министер за надворешни работи на Ватикан.

Иако со мошне задоцнета најава, на 23 мај двете делегации во придружба на амбасадорот Звонко Стенек беа примени во посебна аудиенција кај папата Јован Павле II. Во разговорот што се водеше спонтано на македонски, односно на повеќе јазици, беше изразено обостраното задоволство од позитивниот придонес на манифестацијата којашто помага во продлабочувањето и проширувањето на пријателските односи меѓу двете земји.

Исто така, на 23 мај проф. д-р Данчо Зографски, во придружба на амбасадорите Анте Скатеретико и Звонко Стенек, беше примен и во Министерството за надворешни работи на Република Италија, каде што имаше подолга пријателска среба со г. Бартоломео Атолико, директор на Културната дирекција за надворешни работи, задолжен за културна и научна соработка со странство. Потоа д-р Зографски заедно со советникот за култура при амбасадата на СФРЈ, Алберто Бабиќ, го посети директорот на Архивот на Министерството за надворешни работи, проф. д-р Енрико, при што стана збор за можноста македонски историчари да истражуваат во овој Архив дипломатски документи од значење за македонската историја.

Во текот на манифестацијата, а во чест на државната делегација на Македонската православна црква, двајцата југословенски амбасадори приредија свечен прием, на којшто меѓу гостите присуствуваа и високи функционери од Министерството за надворешни работи на Италија, од Ватикан и повеќе истакнати јавни и културни работници, како и раководители на стопански и други претставништва во Рим. Исто така, културната делегација имаше средба и разговори со проф. д-р Лионе-

ло Константино, кој се интересираше за издавање поголема едиција литературни преводи.

И оваа година манифестацијата „Во чест на свети Кирил“ доби забележително место во средствата за јавно информирање, како во Македонија, така и во Италија.

МАНУ ја одбележа 1100-годишнината од смртта на Кирил Солунски, а во 1985 година и годиншнината од смртта на Методиј. По повод 1100-годишниот јубилеј беше организиран научен собир на тема „Кирилометодиевскиот (старословенскиот) период и кирило-методиевската традиција во Македонија“. Собирот се одржа под покровителство на Советот на академиите на науките и уметностите на СФРЈ. Собирот се одржа од 1 до 3 октомври во Скопје.

Целта на собирот беше да се долови поширок приод кон разоткривањето и запознавањето на состојбите во Македонија во старословенскиот период и на живата кирилометодиевска традиција во Македонија.

Претседател на Организациониот одбор беше академик Блаже Конески, кој и го отвори симпозиумот. Собирот го поздравил: претседателот на Советот на академиите - Сурја Пуповци, претседателот на МАНУ - Јордан Поп Јорданов, и претседателот на Републичкиот комитет за образование и наука - Анатоли Дамјановски, ректорот на Универзитетот „Кирил и Методиј“ од Скопје - Христо Андонов-Полјански.

На собирот учествуваа 35 излагачи. Покрај југословенските научници, настапија и претставници од Австрија и Полска.

На 6 август 1985 година, претседателот на Извршниот совет на Собранието на СР Македонија, Драгољуб Ставрев, во Охрид ја отвори изложбата „Словенска писменост“, по повод 1100-годишниот јубилеј на свети Методиј. Од оваа година изложбата прерасна во „Постојана изложба на словенската писменост“ во Охрид.

Експозицијата ги претстави собрани на едно место спомените на словенската писменост од сите словенски подрачја, од IX век, сè до појавата на современите словенски книжевни јазици.

На изложбата беше поделен каталогот „Словенска писменост“, Охрид 1985.

ИНТЕРНАЦИОНАЛНИОТ СЛАВИСТИЧКИ КОНГРЕС ВО РИМ

Во чест на 1100-годишниот јубилеј на свети Методиј, 1985 година, и другите пропратни програми

Единствено во Рим тече постојана река на посетители, кои можат во сите четири годишни времиња да ги разгледуваат монументалните

уметнички галерии, споменици од минатото, низ улиците, на плоштадите, во центарот и периферијата на градот. Овој музеј и единствена светска галерија има свој центар, најпосетениот уметнички паметник - црквата „Свети Петар“. До неа е сместен и Ватикан, со не помалку значајните експонати, канцеларии, голема библиотека. Овде некаде беше и центарот на одржаниот Интернационален славистички конгрес.

На славистичкиот конгрес учествуваа научници-слависти од словенски и несловенски земји. Македонската делегација ја сочинуваа четворица научни работници: акад. Петар Илиевски, проф. Радмила Угринова-Скаловска, проф. Вера Стојчевска-Антиќ и д-р Наум Целаковски.

Во аулата на Универзитетот „Урбанизам“, каде што се одржуваше Конгресот, беше поставена изложбата „Македонска книга“, којашто се состоеше од 200 книги. Насловите се однесуваа на областите: историја, литература, култура, јазик, уметност и наука. Во оваа аула славистите разговараа, ги минуваа паузите од работата и имаа можност да добијат претстава за македонската издавачка дејност. За одредени наслови постоеше и поголем интерес. Конгресниот комитет изрази благодарност за подарените книги, коишто ќе останат во трезорите на ватиканската библиотека.

Во секцијата литургија-култ-археологија, проф. Јиж Марија Весели говореше за современите културни дострели во Македонија, базирани врз традицијата. Посебно се осврна на значењето на култот, на поширок план, во којшто го вклучи дејствувањето на браќата Кирил и Методиј. Со длабочината на културниот култ, засведочен во Македонија, треба поблиску да бидат запознати европските и другите народи. Како продукт на браќата се појави плодотворниот Климент Охридски, Охридската книжевна школа во Охрид и Македонија. Преку неговото дело кирилometодиевскиот култ продолжи да живее и да се шири и надвор од Македонија. Весели посебно ги истакна специфичностите на Словените, кои не се зародиле во новата татковина. Свети Кирил и Методиј ним им дале многу културни придобивки, но и тие самите не почнале тогаш од нултата точка. Тој истакна дека на градот Охрид му претходела долговековна културна традиција.

Учесниците на Конгресот ги посетија гробовите на значајните христијански проповедници и мисионери, меѓу кои и на свети Петар и на свети Кирил.

По повод 1100-годишнината од смртта на свети Методиј во повеќе словенски и европски центри се одржаа разновидни манифестации и изложби. Во Рим покрај Славистичкиот конгрес, беше отворена изложба од копии на македонски фрески од средниот век (IX-XIII) во уметничката галерија „La Pigna“. Изложбата траеше од 5 до 19 октомври и ја посетија голем број посетители, и домашни и странски.

За оваа изложба посебен свој придонес даде проф. Јиж Марија Весели, во соработка со Републичката комисија за културни врски со странство од Скопје.

Ве чест на прославите на свети Кирил и Методиј во Рим беа приредени повеќе изложби. Меѓу нив треба да се апострофираат изложбата на средновековните македонски икони и изложбата на новопронајдените теракотни икони од Винаца, коишто ги подготви д-р Коста Балабанов. Во јубилејната 1985 година во Болоња (од 20 декември до 12 јануари) беше отворена изложба на фотографии од Ристо Шапкар, од македонските фрески од IX до XIII век, по повод соработката меѓу Република Македонија и регионот Емилија Ромања во Италија.

Чествувањата во Рим и Италија беа проследени и со заеднички научни собири, со предавања од повеќе научни области и во разновидни научни и културни институции, како и во цркви, уметнички галерии и сали.

*

Во јубилејната 1985 година беше снимен документарен филм во два дела во копродукција на Италијанската телевизија (РАИ) и Телевизија Скопје со наслов „Учениците на Методиј“. Филмот го режираше Роберто Алтамура од Рим, а сценариото го подготвија професорите Јиж Марија Весели, археолог од Универзитетот „Свети Томазо“ во Рим и Вера Стојчевска-Антиќ од Универзитетот „Кирил и Методиј“ во Скопје. Од 13 до 17 јануари 1986 година, откако филмот беше реализиран, Вера Стојчевска-Антиќ, со уредникот на Телевизија Скопје - Васил Тоциновски, престојуваша во Рим за дефинитивното одобрување на филмот. По долги дискусии забелешките беа заеднички прифатени. Всушност, филмот се состои од три дела. Првиот дел е работен од РАИ, а вториот и третиот дел се снимени речиси целосно во Македонија, поточно во Охрид во 1985 година.

На приемот кај папата, по повод Интернационалниот славистички конгрес во знак на јубилејот за свети Методиј, проф. Вера Стојчевска-Антиќ му беше претставена на папата Јован Павле II од страна на проф. Јиж Марија Весели. Разговараа околу реализираниот филм, за учеството на Телевизија Скопје, при што папата го изрази своето задоволство, бидејќи веќе го гледал филмот.

Во февруари 1985 година, по повод прославата од смртта на свети Кирил во Рим, на првата програма на РАИ се емитуваше триделниот документарен филм за браќата свети Кирил и Методиј и нивните ученици. Филмот беше прикажан и во други европски земји, во Република Македонија, а посебен третман доживеа во Германија. Директорот на документарната редакција од РАИ, господинот Ѓузепе Лизи, изрази задоволство од заедничката работа и пројави интерес за нови остварувања. Филмот наиде на одзив во информативните гласила во Италија и Македонија.

ПАПСКИ АПОСТОЛСКИ ПИСМА ВО ВРСКА СО КУЛТОТ НА СВЕТИТЕ КИРИЛ И МЕТОДИЈ

По смртта на браќата светители Кирил и Методиј, нивниот најран забележан светителски ореол се среќава во синаксарот на Асемановото евангелие. Ова изборно евангелие е датирано различно, но за најран датум се смета крајот на X век. Ова говори дека нивниот култ бил рано оформен и веќе влезен како канонизиран непосредно по нивната смрт. Нивната светителска традиција се пренесувала во словенските земји, па и пошироко. Европа била запозната со нивната епохална дејност.

На 30 септември 1880 година, папата Лав XIII посебно го апострофира и прошири нивниот култ со Енцикличното послание „*Grande Munus*“. Со ова послание нивниот култ посебно беше нагласен во Европа.

Папата Павле VI, со Апостолското послание „*Pacis nuntius*“, од 24 октомври 1964 година го прогласи свети Бенедикт за покровител на Европа.

На 31 декември 1980 година, папата Јован Павле II го издаде Апостолското послание „*Egregiae Virtutis*“, со кое ги прогласи светите Кирил и Методиј за сопокровители на Европа, заедно со светиот Бенедикт. Со ова писмо вниманието на Европа се сврте кон свети Бенедикт и кон светите Кирил и Методиј.

На 2 јуни 1985 година, папата Јован Павле II го издаде Енцикличното послание за словенските апостоли, упатено до сите епископи, свештеници, монашки заедници и до сите христијани, во спомен на евангелизаторското дело на светите Кирил и Методиј. Во него папата го нагласува нивното епохално дело, евангелизаторското слово меѓу Словените, нивните настојувања за заеднички братски живот, за почитувањето на достоинството на секој народ, заради што и нивната слава се разлеа надалеку. Не случајно папата Јован VIII во далечната 880 година ја одобри употребата на словенскиот јазик во богослужбата, преведена од светите браќа. Ова послание е по повод 1100-годишнината од смртта на Методиј, со што папата Јован Павле II се осврнува на најважните пунктови од нивниот апостолски, просветителски и творечки пат.

Оваа енциклика е преведена на повеќе јазици, а на македонски гласи : „*Енциклично послание за словенските апостоли од врховниот архијереј папата Јован Павле II*“. Енцикликата од 1980 година гласи : „*Litterae apostolicae ss. Cyrillus et Methodius, totius Europae caelestes apud deum compatroni a summo Pontifice notu proprio constituuntur*“.

Комплетниот италијански печат им даде значајно место на вестите за високиот ранг на светите Кирил и Методиј.

Денот на свети Кирил и Методиј, на 28 ноември 1985 година во Бри-сел свечено беше прославена 1100-годишнината од смртта на Методиј, во организација на „*Institut Libre Marie Haps*“, во Конгресната палата, сала Бенелукс.

Свечениот пленарен собир го отвори К. Ј. Верлеј со рефератот: „Европеизација и екуменизмот на Кирил и Методиј“, а втор настапи П. Девос. Од Република Македонија учествуваше Вера Стојчевска-Антиќ, со реферат за датирањето на некои словенски ракописи од раниот период на писменоста. Ф. Ј. Томсон говореше на тема за старословенските преводи, а М. В. Паријс за светите Кирил и Методиј.

Нашиот претставник проф. В. Стојчевска-Антиќ го запозна Универзитетот во Брисел и членовите на Славистичката катедра. Во Институтот контактираше со А. Ј. Фаниел, кој предава руски јазик и литература и кој повеќе пати потоа гостувал на Семинарот за македонски јазик, литература и култура во Скопје и Охрид.

Прочитаните реферати се објавени во *"Langage l'homme" (Institut Libre Marie Haps, Bruhelles vol. 21/1986)*. Директор на Институтот беше госпоѓата Ц. Голоши-Жиблет.

Стјепан Антолјак и Бранко Панов: „Средновековна Македонија“, том I-III, издавач „Мисла“, Скопје 1985.

Публикацијата „Средновековна Македонија“ опфаќа три тома. Во обемот содржина се застапени монографии, статии и други позначајни научни трудови. Истите автори ги имаат пишувано во периодот од 1958 до 1983 година. Поголемиот број од трудовите се објавени низ страниците на повеќе списанија, зборници и други публикации, а дел од нив за првпат се објавуваат овде. Ова импозантно издание содржи поширок преглед на македонското културно и историско минато. Опфатен е периодот од населувањето на Словените во Македонија до првите векови на османлиското владеење, т.е. периодот меѓу VI и XVI век.

Наум Охридски. „Научен зборник“, издавач Историски архив-Охрид, Охрид 1985, стр. 1-130.

Овој научен зборник посветен на Наум Охридски, претставник на првата генерација кирилometодиеви ученици, содржи десет научни прилози од исто толку научни истражувачи. Како што ќе биде забележано и во воведниот дел на Зборникот, главна иницијатива за неговото составување е „да внесе нови светлини во една одамна присутна празнина во научната литература - делото на Наум Охридски и севкупните традиции на неговиот манастирски комплекс“. Содржински, прилозите се од интердисциплинарен карактер и опфаќаат дотични истражувања од областа на лингвистиката, историјата, книжевноста, ликовната уметност, архитектурата, палеографијата, археологијата и психијатријата.

Јован Белчовски, „Автокефалноста на Македонската православна црква“, „Студентски збор“, Скопје 1986.

Овој труд е пресек на историјата на Македонската православна црква од времето на Самоил до ден-денес.

Изложба „Светлините на Охрид“

ОСУМНАДЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1986

д 20 до 25 мај 1986 година во Рим се одржа манифестацијата „Вочест на свети Кирил“, што традиционално се организира во знакот на основоположниците на современата писменост, солунските браќа светите Кирил и Методиј. По тој повод, во светиот град Рим пристигна културна делегација што ја предводеше членот на Претседателството на СРМ академикот Матеја Матевски, а ја сочинуваа: Владислав Радаковиќ, претседател на Покраинскиот комитет за наука и култура на САП Војводина, Цветан Станоевски, заменик на претседателот на Републичката комисија за културни врски со странство, Драган Драгојловиќ, претседател на Републичката комисија за односи со верските заедници и секретар на Републичката заедница на културата на СР Србија и д-р Коста Балабанов, директор на Музејот на Македонија и комесар на изложбата на икони. Делегацијата на Македонската православна црква ја предводеше митрополитот австралиски г. Тимотеј во придружба на свештениците Спасе Стефаноски и Љупчо Двојаковски.

Делегациите во Рим имаа средба со амбасадорот на СФРЈ во Република Италија и амбасадорот на СФРЈ при Светата столица, со што во духот на традицијата започна официјалниот дел на манифестацијата. Потоа во галеријата „Ла Пиња“ во Ватикан, д-р Коста Балабанов го одржа првото од двете предавања на тема: „Средновековните икони од XI до XVII век во СРМ“. Исто така, д-р Коста Балабанов на Универзитетот во Рим го одржа второто предавање на тема „Новооткриените глинени икони на археолошкиот локалитет Виничко Кале во СРМ“, што беа проследени со соодветно внимание. Притоа, глинените икони предизвикаа посебна љубопитност како реткост и новина, кои за првпат излегуваат пред светската јавност.

Исто така, трите концерти: солистичкиот на Јадранка Јовановиќ, оперска солистка од Белград и на Дејан Богдановиќ, виолинист од Нови Сад, како и настапот на Хорот на просветните работници „Св. Кирил и Методиј“, под диригентство на Тоде Радевски, што се одржаа во концертната сала во тврдината „Сан Анџело“, ѝ дадоа позитивен белег на манифестацијата.

Најзначајна средба на целата делегација беше приватната аудиенција кај папата Јован Павле II, која според ватиканскиот протокол е од највисок ранг, а се одржа во приемните простории на Ватикан, каде што по традиција во сите вакви досегашни средби нашите делегации биле примени од високодостојници на Светата столица. Според сознанијата, тоа е првпат папата да ја прими во таква посебна аудиенција југословенската културна делегација и делегацијата на Македонската православна црква заедно со амбасадорот при Светата столица Ш. Цигој, а и првпат да се дозволи на една странска ТВ екипа да ја сними таа средба. Овој прием и неговото ниво покажа дека Ватикан им дава посебно значење и на манифестацијата и на изложбата на иконите.

Во таа свечена пригода, академик Матеја Матевски изрази благодарност за приемот, а посебно за укажаната можност Ватикан да ја прими изложбата на иконите и пресретливоста кон манифестацијата. Тоа е знак на добрите односи со Ватикан, како и знак на високата оценка за културната вредност на експонатите и културната комуникација меѓу народите, што придонесува во меѓународното заемно разбирање и зачувување на мирот во светот. Македонскиот народ, нагласи Матевски, живо ја негува кирилometодиевската традиција која е во корените на словенската и македонската култура.

Обраќајќи им се на двете делегации, папата Јован Павле II го подвлече значењето на кирилometодиевската традиција и во поздравите и говорот до делегацијата изрази благодарност поради честувањето на свети Кирил и свети Методиј чија улога за христијанството кај Словените имаат голема заслуга, за што и се прогласени од папата за созаштитници на Европа, покрај Бенедикт. Притоа, папата изрази благодарност што се одбележува 1100-годишнината од доаѓањето на Климент Охридски во Охрид, додека за иконите папата изјави дека тие се голема вредност на традициите на словенската и грчката црква и се заблагодари што се донесени и презентирани во Ватикан.

Откако ја прими како подарок книгата „Уметничкото богатство на Македонија“, поглаварот на Римокатоличката црква му посака на македонскиот народ, врз своите сопствени корени, а тоа се корените на учителите свети Кирил и Методиј и нивните ученици светите Климент и Наум Охридски, да ја гради и да ја унапредува својата сопствена македонска култура.

Третиот ден од манифестацијата, главно, помина во знакот на приеми и официјални разговори на двете делегации со нивните домаќини, а во Ватикан беше одржана и конференција за печат, на која за годинешните „Денови“ зборуваа д-р Коста Балабанов и Цветан Станоевски. Потоа високи личности од Ватикан приредија ручек во чест на двете делегации.

Вратите на престолнината на Римокатоличката црква, тогаш, тие денови, се отворија и педесет и двата бисера на средновековната ма-

кедонска уметност се најдоа во прекрасната сала на папата Пие V, сала која се наоѓа во непосредна близина на Сикстинската палата на чии сводови Микеланџело оставил дел од своето генијално уметничко дело и уште стотици такви дела што им припаѓаат на различни векови и разни уметници и каде што секојдневно минуваат десетини и стотици илјади намерници, од целиот свет. Ете тука, меѓу тоа огромно богатство кое по својата бескрајна вредност му припаѓа на сето човештво пристигнаа иконите од Македонија. Да постојат тука, не би ли светот и нив ги видел во друштво на најубавите и најдрагоцените, во друштво на рамноправните.

И веднаш штом тие пристигнаа во просториите на Ватиканските музеи, известувачите го испратија во своите редакциски извештаи податокот што дотогаш немаа можност да го соопштат. Ватикан, пишуваа тие, првпат ги отвори вратите за уметнички предмети кои не спаѓаат во негова збирка, а таа историска чест ја доби Збирката икони од Македонија. Така се случи по претставувањето на дел од оваа наша уметничка збирка, од научници прогласена за четврта по вредност во светот на сличните, во галериите на Париз и Токио, третото патување да го извршат со мисионерство што потсетува на патот на селовенските просветители и проучители, светите Кирил и Методиј. На отворањето на изложбата, гостите најнапред ги поздрави шефот на културната делегација, членот на Претседателството на СРМ, академик Матеја Матевски.

- Голема е честа пред овој еминентен собир и во музеите на Ватикан да се препорачаат иконите од Македонија и културната манифестација во чест на свети Кирил, што осумнаесет години на ред се одвива во Рим и Ватикан во спомен на големиот словенски просветител чии мошти веќе единаесет века почиваат во тишината на римската црква „Сан Клементе“. Нам, на членовите на делегацијата, ни е многу драго што благодарение на разбирањето и помошта на Светата столица и на Неговата Светост денес се отвораат портите и галериите на оваа неповторлива културна институција. Тоа укажува на добрите односи меѓу СФРЈ и Ватикан и уште еднаш ја потврдува нашата заедничка желба плодовите на творечкиот гениј на народите и културите да им бидат достапни на сите, на сиот свет што ѝ се восхитува на убавината и што се стреми кон неа... изложбата на икони од Македонија претставува избор на богатото културно наследство на македонскиот народ и на СРМ и, покрај неговиот јазик, тоа е, бездруго, едно од најголемите негови богатства што ги надживеаја искушенијата на вековите. Таа укажува на живиот култ на свети Кирил и Методиј среде македонскиот народ и на нивниот најзначаен ученик, првиот словенски архиепископ - писателот - просветителот свети Климент Охридски.

Потоа, присутните во салата на папата Пие V во Ватикан ги поздрави, од името на домаќините, високиот црковнодостојник, кардиналот Паул Пупар. И неговите зборови беа мошне пофални и со изрази на восхит.

- Со голема радост ви ги упатувам овие зборови на добредојде, рече кардиналот Паул Пупар, во името на Понтификалниот совет за култура што соработуваше на изложбата на иконите од Македонија заедно со Ватиканските музеи и Музејот од Скопје. Иконите што денес ни ги претставува СРМ, без сомнение, се еден од врвовите на црковната уметност и претставуваат чест на религиозната и културната традиција на македонската нација. Тоа укажува за значението на оваа уметничка манифестација што ние ја инаугурираме во вој момент.

Високодостојникот на Римокатоличката црква кардиналот Паул Пупар со одбрани зборови се осврна и на екуменското значење на изложбата, завршувајќи го своето обраќање до присутните со следниве зборови:

- Ова изложба е, исто така, еден културен чин на зближување на народите и државите, како и на луѓето со различни идеолошки хоризонти. Во името на Понтификалниот совет за култура, а една од неговите задачи е плодниот дијалог меѓу културите, јас ја изразувам сета моја радост за оваа уметничка манифестација со убеденоста дека таа ќе создаде едно проширување на културните хоризонти и исклучително збогатување, човечко и духовно за сите што учествуваат во неа. На сите творци на оваа исклучителна изложба им се упатени мојата жива благодарност и длабока восхит.

На крајот од оваа прекрасна свеченост, од тоа инаугурирање на македонските икони во ризницата на светското уметничко богатство во средина и место каде што тој чин добива највисок легитимитет, зборуваше директорот на Дирекцијата на Ватиканските музеи, проф. Карло Пјетранџели.

На Денот на свети Кирил и Методиј, 24 мај, главните свечености се одржаа во базиликата „Свети Климент“ во Рим пред гробот на свети Кирил. Притоа, митрополитот австралиски г. Тимотеј одржа молебен на којшто учествуваа хорот на просветните работници „Свети Кирил и Методиј“ од Скопје со диригентот Тоде Радевски и октетот „Русикум“, од Рим, а во присуство на југословенските амбасадори при Светата столица и при Република Италија - Штефан Цигој и Анте Скатерлетко, и културната делегација на чело со академик Матеја Матевски. Пред одржувањето на молебенот беа положени венци во името на културната делегација и на амбасадорите.

„Денес на молебенот во катедралата „Сан Клементе“ присуствуваше и мноштво народ кој веќе беше во катедралата и со внимание го следеше оддавањето почит и благодарност кон солунските браќа свети Климент и свети Методиј, што претставува континуирано оддавање благодарност на свети Кирил и свети Методиј во прославувањето на

нивните светителски ликови” - истакна митрополитот Тимотеј во својата беседа над Кириловиот гроб, додавајќи дека ова, истовремено, е и „наша голема и трајна благодарност на свети Климент Охридски, зошто сè што го красеше свети Климент научи од своите учители”. Натаму, митрополитот Тимотеј нагласи: „Во овој скромн вид на манифестирање на нашата благодарност како кон свети Кирил, така и кон свети Климент Охридски, ние како самостојна црква и како народ конституиран во македонска држава, во братска заедница на рамноправни народи и народности, Социјалистичка Југославија, уште повеќе ја чувствуваме потребата од оживување на делото на светите браќа, како и на свети Климент Охридски”.

Во текот на еднонеделниот престој делегацијата на Македонската православна црква имаше разговори во Секретаријатот за единство на христијанските цркви и во Ориенталниот институт, а ја посети и Марјанската академија.

Со целовечерниот концерт на хорот на просветните работници „Кирил и Методиј” од Скопје, што се одржа во црквата „Сан Ангело”, заврши програмското дел на манифестацијата „Во чест на свети Кирил”, која сепак останува да трае со изложбата на икони од Македонија од IX до XVII век што во присуство на голем број културни и политички работници на Ватикан и Рим беше отворена во просториите на Ватиканските музеи, која остана таму до 29 јуни.

Во текот на манифестацијата, државната делегација имаше срдечна средба и отворени разговори со министерот за надворешни работи на Ватикан г. Силвестрини. Притоа, од страна на шефот на делегацијата академик Матеја Матевски беше изразена благодарност за прифаќањето на изложбата на иконите и беа подвлечени добрите меѓусебни односи на Југославија и Ватикан. На планот на односите со СР Македонија, беше изразена желбата да ѝ се излезе во пресрет на Македонската православна црква да добие дел од моштите на свети Кирил за осветување на Македонската соборна црква. Тоа не е само религиозен однос и црковен чин, туку и израз на пиететот што го има македонскиот народ кон основоположниците на словенската и македонската писменост и култура.

Кардиналот Силвестрини изрази задоволство од средбата и благодарност за приредувањето на изложбата, при што подвлече дека Ватиканските музеи не примиле досега изложба од ниедна земја и дека овој „преседан” е направен од највисоко место во Ватикан (т.е. папата) поради нивната голема вредност, а и со оглед на традиционалното чествување на свети Кирил во Рим.

Во сличен дух и атмосфера дојде до средба и разговори со кардиналот П. Пупар, министер на културата и П. Пјетранџели, директор на Ватиканските музеи, на ручекот приреден од амбасадорот на Југославија при Светата столица, Ш. Цигој за високи ватикански функционери

и двете делегации, при што содржината на разговорите беше идентична со онаа при средбите со папата и г. Силвестрини.

Културната делегација и амбасадорот во Италија, А. Скатерико, беа примени во Министерството за надворешни работи на Италија каде што се водеа разговори со амбасадорот Д'Андреа, кој од италијанска страна ги води работите за реализација на одредбите на Осимските спогодби. Шефот на делегацијата академик Матеја Матовски имаше среба и со потсекретарот во Министерството за надворешни работи на Италија, г. Фјорети.

1100 — ГОДИШНИНАТА ОД ДОАГАЊЕТО НА КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ КО ОХРИД И ФОРМИРАЊЕТО НА ОХРИДСКАТА КНИЖЕВНА ШКОЛА (886 — 1986)

Во 1986 година беа подготвени повеќе манифестации, научни собири и изданија во чест на свети Климент Охридски.

Централен настан претставуваше Меѓународниот научен собир, организиран од Македонската академија на науките и уметностите на тема: „Климент Охридски и улогата на Охридската книжевна школа во развитокот на словенската просвета“, Симпозиумот се одржа од 25 до 27 септември 1986 година во Охрид. Претседател на Организациониот одбор од Македонската академија на науките и уметностите беше академикот Матеја Матовски. Симпозиумот го отвори М. Матовски, со беседа за Климент Охридски. Собирот го поздравил: претседателот на Извршниот совет на СР Македонија - Глигорие Гоговски, претседателот на Македонската академија на науките и уметностите - Јордан Поп-Јорданов и претседателот на Собранието на Општина Охрид - Димитар Зарчев. Беа поднесени 40 реферати на научници од СФРЈ и од странство.

ОСНОВНОТО УЧИЛИШТЕ „КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ — СКОПЈЕ

Во 1986 година основното училиште „Кирил и Методиј“ од Скопје свечено го прослави јубилејот „Сто и педесет години воспитна и образовна дејност“ (1836-1986). Јубилејот беше одбележан свечено, со богата приредба, на којашто учествуваа гости и претставници од воспитно-образовните институции, од Градското собрание и од Владата на Македонија.

ДЕБЕТНАСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1987

Годинешната културна манифестација „Во чест на свети Кирил“ започна во Рим и траеше од 19 до 26 мај. Во текот на прославата беа одржани повеќе манифестации на културно и на верско ниво, со коишто се дава придонес во традиционалното одбележување на годишнината од смртта на еден од творците на словенската писменост и култура свети Кирил.

Делегацијата во Рим ја предводеше Борислав Наумовски, претседател на Републичкиот комитет за култура, а во неа беа вклучени: д-р Борис Петковски, претседател на Републичката комисија за културни врски со странство, академик Крум Томовски, секретар на Македонската академија на науките и уметностите и професор на Архитектонскиот факултет во Скопје, и академик Војислав Кораќ, член на Академијата на науките и уметностите на Србија и професор на Филозофскиот факултет во Белгард. Црковната делегација ја предводеше митрополитот австралиски г. Тимотеј. Во изведувањето на програмата со свое предавање се вклучи и проф. д-р Томислав Марасовиќ од Филозофскиот факултет од Сплит и директорот на Заводот за градителско наследство од Сплит. Преведувач на делегацијата беше Наум Китановски, виш предавач на Филолошкиот факултет во Скопје.

Манифестацијата почна со две предавања што професорите В. Кораќ и К. Томовски ги одржаа на Универзитетот „Ла Сапиенда“. Предавањето на професорот Кораќ на овдешната публика ѝ ја претстави архитектурата на словенските народи и нивните византиски корени, додека професорот Томовски ги изложи основните одлики на македонската архитектура во средниот век. Професор Томислав Марасовиќ одржа посебно предавање на сакралната архитектура на високиот среден век на источниот брег на Јадран на Ватиканскиот универзитет „Свети Тома Аквински“. Професорите Кораќ и Томовски одржаа слични предавања во Неапол на тамошниот универзитет. На предавањата на Римскиот и Неаполскиот универзитет присуствуваа голем број студенти и професори од отсеците архитектура и славистика. Југословенските претставници од името на Универзитетот ги поздрави професор Лионело Константини од отсекот за книжевност и славистика на Римскиот универзитет. На предавањето присуствуваа и амбасадорите на СФРЈ

при Светата столица, Стефан Цигој, како и претставници на амбасадата на СФРЈ во Италија.

Сите овие предавања оставија силен впечаток и уште еднаш го будија интересот за југословенската наука во Италија, во Ватикан, па и пошироко. Нивното значење е во тоа што сите предавања ќе бидат објавени, што значи дека ќе бидат ставени на увид на светската научна јавност. Инаку, не само предавањата, туку и целата манифестација беа атрактивни за италијанската стр. 162?? манифестацијата го доби во италијанскиот печат. Водечките италијански весници како што се „Република“, „Ил Месерџеро“ и „Опсерваторе Романо“ објавија најави и пошироки текстови за предавањата што беа одржани.

Пред одржувањето на предавањата на Римскиот универзитет, делегацијата ја прими и поздрави продеканот проф. Франческо Питочо, кој ѝ подари публикации за развојот на оваа установа. А. Ш. Цигој зборуваше за личноста на падре Јиржи Мариа Весели и за неговата книга „*Grideranno le pietre*“ („*Ќе врескаат камењата*“), издадена од Институтот Шилер во Рим на италијански јазик, а чија промоција беше изведена по овој повод. Книгата е коментар на папската енциклика за словенските апостоли светите Кирил и Методиј, и додека првиот дел е научно-теолошка студија за дејствувањето на браќата свети Кирил и Методиј, вториот дел е приказ на соработката помеѓу Италија и СРМ во областа на археологијата и уметноста (снимање филмови од страна на РАИ и Санпаоло филм од Рим за кирилometодиевската проблематика), прашањата поврзани со изложбата на македонските икони во Рим 1986 итн.

На 21 мај, културната делегација беше примена во приватната библиотека на папата Јован Павле II, со што за првпат ѝ е даден толку висок третман и од протоколарната страна.

Поздравувајќи го папата, претседателот Наумовски го истакна посебното значење на манифестацијата, со која се одбележува денот на св. Кирил. Притоа ја нагласи и конкретната помош што Светата столица и нејзините институции ја даваат при реализацијата на културните приредби што се одржуваат во Италија и Ватикан веќе 19 години. Заблагодарувајќи му се на папата за помошта, а посебно за онаа од минатата година кога во Музеите на Ватикан беше организирана познатата изложба на икони од Македонија, претседателот Наумовски додаде дека во Југославија мошне високо се цени придонесот што го дава папата во развојот на односите меѓу СФРЈ и Светата столица, за неговиот придонес за подобро разбирање меѓу народите, за мир во Европа и во светот, за развојот на културната соработка итн.

Одговарајќи на поздравната реч на претседателот Наумовски, папата евоцираше спомени од неговите студентски денови и студирањето на старословенскиот јазик, „што му овозможува целосно да го разбира македонскиот јазик, но не е во можност на тој јазик и да се изразува“. Во продолжение го истакна значењето на манифестацијата и изрази

задоволство што на најсвечен начин се искажува поврзаност и оданост кон светите браќа кои имаат огромни заслуги за евангелизацијата на словенските народи и нивниот културен развој.

Непосредно пред средбата со папата, културната делегација беше примена и од надбискупот А. Силвестрини, секретар на Советот за јавни работи во Црквата. Во разговорот, Силвестрини изрази големо задоволство што секоја година по традиција доаѓа до средба со културните и црковните делегации. „Светата столица, истакна Силвестрини, мошне позитивно ги оценува напорите за што посвечено да го одбележи Денот на сесловенските просветители“. Според Силвестрини, посебно место во одбележувањето на Денот ѝ припаѓа на минатогодишната изложба на икони од Македонија, како првокласна културна приредба.

Потоа делегацијата беше примена во Министерството за надворешни работи на Италија од Стефано Д'Андреа, ополномоштен министер (задолжен за спроведување на Осимските спогодби). Разговорот на кој присуствуваше и амбасадорот на СФРЈ во Рим А. Скатеретико, беше содржаен и корисен и како основна тема ја имаше годинешнава манифестација „Во чест на свети Кирил“, а беше проширен и со теми од целокупната културна соработка меѓу двете земји.

На разговорот со министерот Д'Андреа се разгледани и плановите за јубилејната годишнина на манифестацијата „Во чест на свети Кирил“ (1988), а третирали се и други теми од културната соработка меѓу двете земји, како што се актуелизирањето на прашањето за одржување изложби, симпозиуми, научни собири и средби, соработка меѓу универзитети и други институции.

Министерот Боланзино, кој присуствуваше на разговорот кај Д'Андреа, информира за научната соработка и за претстојното заседание на заедничката Комисија за обнова на научниот протокол, објаснувајќи ги конкретните и мошне елаборирани ставки кои фигурираат во документот особено на планот на соработката на институти, универзитети итн.

Шефот на делегацијата Б. Наумовски изрази задоволство од досегашната културна соработка и резултатите, поврзувајќи го ова во контекстот на годинашнава манифестација „Во чест на свети Кирил“. Притоа, ја подвлече и неопходноста од натамошно проширување и продлабочување на овој значаен вид билатерални односи, тргнувајќи од Осимските спогодби како база за натамошен развој на соработката, со почитување на реципроцитетот како услов за димензионирање на културната размена. Во разговорите со соодветно образложение беше изнесен предлогот италијанската страна да ја разгледа можноста за воведување емисија на македонски јазик на програмата на РАИ.

Делегацијата приреди ручек во чест на кардиналот Уго Полети, римски викар и претседател на Конференцијата на бискупите во Италија. Покрај него на ручекот присуствуваа уште двајца високи свештеници

и функционери во Ватикан, претставникот на службата за печат при Светата столица, делегацијата на Македонската православна црква на чело со господин Тимотеј, митрополитот австралиски, проф. Л. Константинови со сопругата и падре Јиржи Марија Весели.

Традиционалната манифестација „Во чест на свети Кирил“ заврши во Рим со положување на венец на гробот на свети Кирил во црквата „Св. Климент“. Венецот го положија членовите на делегацијата, предводена од Борислав Наумовски, а венец положија и членовите на делегацијата на Македонската православна црква предводена од митрополитот г. Тимотеј.

И годинава на разговорите што беа водени во Ватикан и во Рим стана збор за продлабочување на натамошната соработка, при што посебно се говореше за соработката меѓу Ватикан и Музејот на Македонија, кој ја организираше минатогодишната изложба на иконите во Ватикан, потоа за соработката меѓу универзитетите, соработката на полето на архивистиката, на заштитата на културно-историските споменици и на археологијата, полиња во кои Ватикан има светски признаени стручњаци. Потоа беа разгледувани и конкретните можности за издавање на публикации кои би послужиле за подобро меѓусебно запознавање, за размена на кадри во повеќе научни области, за размена на стручњаци и на студенти, вршење на специјализации и други облици на соработка.

*

Доне Илиевски, „Македонско православно свештенство во борба за национална и црковна слобода“, Сојуз на здруженијата на православните свештеници на СР Македонија, Скопје 1987.

Книгата содржи значаен материјал за историско-црковните настани, како сведоштво за борбата на македонскиот православен свештеник во националната и црковната слобода на македонскиот народ.

ДВАДЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1988

Традиционалната манифестација „Во чест на свети Кирил“ се одржа по 20-ти пат во Рим, од 22 до 26 мај. Оваа манифестација опфати поголем број приеми, разговори, приредби и предавања поврзани со дејноста на свети Кирил, со македонски и југословенско-италијански врски и, посебно, со македонската култура. Годишната делегација ја предводеше претседателот на Извршниот совет на Собранието на СР Македонија м-р Глигорие Гоговски, а во неа се наоѓаа уште д-р Борис Петковски, претседател на Републичката комисија за културни врски со странство и Ратко Бутулија, потпретседател на Извршниот совет на Собранието на СР Србија. На „Деновите“ присуствуваше и делегација на Македонската православна црква на чело со полошко-кумановскиот митрополит г. Кирил, како и протоѓаконот Александар Цандовски.

На првиот ден на престојот делегацијата беше примена во одделна аудиенција кај папата Јован Павле II. Притоа, шефот на делегацијата м-р Глигорие Гоговски на папата (Карел Војтила) му предаде библиофилски примерок од преводот на неговата книга „Поезија“ што на македонски јазик што ја издаде „Македонска книга“ од Скопје. На папата Јован Павле II, исто така, му беше предаден и избор од поезијата на досегашните добитници на Златниот венец на Струшките вечери на поезијата, а членот на делегацијата Ратко Бутулија на папата Јован Павле II му ја предаде монографијата „800 години на манастирот „Студеница“. Притоа, обраќајќи му се на папата, шефот на делегацијата м-р Гоговски му изрази благодарност за гостопримството и помошта што Ватикан ја укажа во изминатите две децении во оддавањето почит на сесловенскиот просветител свети Кирил, чие огромно дело ја збогати ризницата на културата на целиот свет.

- Во изминатите 20 години благодарејќи на поддршката на Ватикан, нагласи претседателот Гоговски, на достоинствен начин беа претставени многу вредни остварувања на културата на нашите народи и народности, а во тие рамки и јазикот и современите дострели на дел од творештвото создадено во многувековното постоење на македонскиот народ.

Заблагодарувајќи се, папата Јован Павле II го истакна значењето на светите браќа Кирил и Методиј за писменоста и културата на сите словенски народи и за негување на споменот за нив преку културата, особено од македонскиот народ, затоа што тоа, истовремено, е и најзначаен момент за зачувување на самобитноста.

Папата Јован Павле II се интересираше за тоа каде сè живее македонскиот народ. Претседателот Гоговски го информира дека македонскиот народ живее во СР Македонија и дека постои многубројно македонско малцинство во СФРЈ, Грција, Бугарија и Албанија, како и многубројно иселеништво во прекуокеанските земји - Австралија, Канада, САД и во западноевропските земји.

Истиот ден, делегацијата беше примена од кардиналот Роже Ечегерај, претседател на Понтификалната комисија *Justitia et pax*, кој воедно е задолжен за формулирањето на ставовите на Ватикан во поглед на односите развиени-неразвиени, борба за мир и сл.

Во присуство на повеќе од 100 угледни личности на јавниот, културниот и политичкиот живот на Ватикан и на Рим, членови на дипломатскиот кор акредитирани при Светата столица и други посетители, во „*Circolo di Roma*“ беше промовирана книгата „*Поезија*“ на Карел Војтила на македонски јазик. На промоцијата зборуваше кардиналот Роже Ечегерај и претседателот на Републичката комисија за културни врски со странство д-р Борис Петковски, а избор од стиховите од поезијата на Карел Војтила беше презентираан на италијански, полски и на македонски јазик.

На вториот ден од престојот во Рим, во просториите на југословенската амбасада, беше организирана свеченост по повод 20 годишнината од оддавањето почит на делото на свети Кирил, на која зборуваше м-р Глигорие Гоговски. Во својот говор, меѓу другото, шефот на делегацијата г. Гоговски укажа на значењето што ѝ се дава на манфестацијата, како и на епохалното дело што го остварија браќата свети Кирил и Методиј во областа на писменоста и културата на словенските народи.

Истиот ден напладне во црквата „Свети Климент“ во Рим, каде што се наоѓаат моштите на св. Кирил Солунски, беше одржан традиционалниот молебен, на кој покрај делегацијата присуствуваа и амбасадорите Штефан Цигој и Анте Скатаретико, високи личности на Ватикан, свештеници на католичката црква, како и голем број посетители и стотина граѓани од Штип и Битола. Свеченоста започна со традиционално полагање венец, а потоа беше одржан молебенот. Свечено беседеше полошко-кумановскиот митрополит г. Кирил. Тој нагласи дека епохалното дело на свети Кирил и неговит брат свети Методиј кои учењето го ширеа на јазикот на македонските Словени веќе 11 векови, значи го ширеа кај сите словенски народи.

Со овогодишното јубилејно поклонение се навршуваат и три децении од обновувањето на Охридската архиепископија како самостојна Македонската православна црква, чиј патрон е најистакнатиот ученик на светите браќа, свети Климент Охридски.

Во оваа пригода, повторно беше изразена благодарноста што уште од првото доаѓање овде пред 20 години, делегацијата на Македонската православна црква беше примена со добредојде од највисоките личности на Светата столица која во 1986 година светите браќа Климент и Наум Охридски ги прогласија за светители на Римокатоличката црква.

Делегацијата предводена од м-р Глигорие Гоговски имаше средба во италијанското Министерство за надворешни работи, а беше примена и од секретарот на Советот за јавни работи на црквата, монсињор Акиле Силвестрини.

Во срдечниот разговор е констатирано дека односите меѓу СФРЈ и Светата столица се добри и дека тие успешно се развиваат. Потоа, делегацијата го посети Ватиканскиот таен архив каде што се запозна со начинот на чување историска граѓа и со постапката на конзервација на документите.

Во рамките на манифестацијата беше направена посета на Институтот за славистичка филологија на Универзитетот „Ла Сапиенца“, при што членот на делегацијата д-р Борис Петковски, претседател на Републичката комисија за културни врски со странство имаше разговори со директорот на Институтот д-р Санто Грачоти. Исто така, д-р Петковски во Ориенталниот институт во Неапол одржа предавање на тема: *„Традицијата во современото македонско сликарство“*, а се одржаа и два концерта. Така, клавичембалистката Смиљка Исаковиќ од Белгард одржа концерт во театарот „Гионе“, а професорот Хуберт Бергони одржа концерт на оргули во црквата „Сан Игнацио“ пред голем број слушатели.

Во текот на престојот во Рим, делегацијата имаше средба и разговори во италијанското Министерство за надворешни работи, каде што беше примена од потсекретарот Џани Манослини. Исто така, м-р Гоговски имаше средба и со заменикот на министерот за надворешна трговија Клаудио Ленеци.

Претседателот на Извршниот совет на Собранието на СР Македонија м-р Глигорие Гоговски, кој ја предводеше делегацијата на манифестацијата *„Југославија во чест на свети Кирил“* имаше средби и разговори во Болоња со претседателот на Покраинската влада на покраината Емилија Ромања, Лучано Гверцони, како и со другите претставници од регионот. На разговорите со претседателот на Владата на Емилија Ромања и со неговите соработници што беа водени во пријателска и срдечна атмосфера, беа покренати повеќе прашања од соработката меѓу Социјалистичка Република Македонија и покраината Емилија Ро-

мања, која повеќе години наназад, врз основа на потпишаниот протокол се остварува во различни области.

Исто така, за време на престојот во Болоња, делегацијата направи три одвоени средби на владиниот комесар за Емилија Ромања, д-р Џузепе Колачо, на префектот на Болоња, д-р Џакоро Росано, како и на повереникот на Општината Болоња за проблемите во енергетиката, Џани Туњоли. Притоа, домаќините беа запознати со основната карактеристика на историскиот и општествениот развој на СР Македонија, како и со некои клучни моменти од историјата на македонскиот народ.

За престојот на делегацијата во Болоња, каде што имаше мошне корисни и срдечни средби и разговори со претставниците на Владата и на регионот Емилија Ромања, со кои СР Македонија повеќе години остварува соработка, Глигорие Гоговски истакна:

...На средбата и разговорите што ги имавме со нашиот домаќин Лучано Гверцони, претседател на Покраинската влада на Емилија Ромања, дојде до израз заедничката заинтересираност и готовност за проширување на соработката и за нејзино интензивирање особено во областа на стопанството. Обострано беа посочени повеќе предлози и иницијативи на соработка и беа набележани некои конкретни подрачја во кои таа би можела во иднина да се остварува.

Тоа се однесува, пред сè, на соработката во областа на земјоделието, машиноградбата, хемиската, електроиндустријата, градежништвото и во други области, во кои во догледно време ќе бидат остварени и понепосредни средби на експерти заради натамошно конкретизирање на можностите за соработка. Нашите партнери од своја страна ќе ги проучат можностите за нивно учество во користењето на поволните кредити што ги одобри италијанската влада наменети за соработка со Југославија. Беа набележани и други правци на соработка, особено онаа на Универзитетот „Кирил и Методиј“ и Универзитетот во Болоња, кој годинава одбележува 900 години од своето постоење, како и соработката во областа на заштитата на човековата средина, соработка што ја остварува Институтот за земјотресно инженерство и сеизмологија од Скопје со партнери од Болоња...

На 24 мај 1988 година, Архиепископот охридски и македонски - Гаврил, му изрази писмена благодарност на Неговата Светост папата Јован Павле II, од името на Македонската православна црква, за братскиот прием на македонските црковни делегации, кои доаѓаат да се поклонат пред гробот на свети Кирил Солунски. Исто така, на папата Јован Павле II му е изразена благодарност за прогласувањето на светите браќа Кирил и Методиј за копатрони на Европа заедно со светиот Бенедикт, како и за признавањето на светите Климент и Наум Охридски во 1986 година за светители на Римокатоличката црква.

Во 1988 година во Новгород беше одржана „Словенска конференција“ по повод 1000 години од покрстувањето на Русија. На 24 мај на Конференцијата настапи претставникот од Македонија, д-р Блаже Ристовски, со реферат: „Кон запознавањето на заемните врски и односи помеѓу Македонија и Русија во периодот од X до XIII век“. Рефератот е објавен во зборникот „Охридската архиепископија и покрстувањето на Русија“ што го издаде Православниот богословски факултет „Свети Климент Охридски“ - Скопје, во 1988 година по повод 1000-годишниот јубилеј.

Цветан Грозданов, како единствен претставник од Македонија и од бивша Југославија, учествуваше на научната конференција во Париз во 1988 година во организација на УНЕСКО, на тема „1000 години од покрстувањето на Русите“. Рефератот на Грозданов беше со наслов: „Ликовните врски на Македонија, Србија и Русија во средниот век“. Во ова излагање, своето место го најдоа и светителите: Кирил и Методиј, Климент и Наум Охридски, како и други словенски светители. Зборникот со рефератите од оваа научна конференција беше отпечатен:

Cvetan Grozdanov: *La Macédonie, la Serbie et l'art médiéval de la rus': La christianisation de la russie ancienne: 988-1988: un millénaire. Paris: UNESCO, 1989, p. 119-129.*

По повод 20-годишниот јубилеј од манифестацијата „Југославија во чест на свети Кирил“, во 1988 година се појави списанието: „*In gloria di San Cirillo*“ (20 anni dela manifestazione "La Jugoslavia in anore di S. Cirillo").

Во овој број воведна статија за делото на светите Кирил и Методиј објави проф. д-р Вера Стојчевска-Антиќ.

Охридската архиепископија и покрстувањето на Русија (Зборникот излегува по повод 1000-годишнината од покрстувањето на Русите, Скопје 1988 година).

Овој зборник го издава Православниот богословски факултет „Свети Климент Охридски“ во Скопје, под уредништво на архиепископот г. г. Гаврил. Зборникот содржи повеќе студии.

Михајло Георгиевски: „Словенски ракописи во Македонија“, опис III, IV, Скопје 1988. Овие два тома словенски ракописи претставуваат логично продолжение на два претходно споменати од Владимир Мошин. Опишаните ракописи се откриени во периодот од 1970 до 1985 година. По опишаните 168 ракописи од Владимир Мошин, се надоврзуваат описите од Георгиевски на уште 152 нови словенски ракописи, пронајдени во Македонија. Предговорот на описите и самите показатели на ракописите даваат убав увид во новопронајдените значајни ракописи, особено нивните одбрани факсимили предадени во IV том.

Вангелија Десподова - Лидија Славева: „Македонски средновековни ракописи“, I, Прилеп 1988. Во книгата се опишани (и со одредени факсимили) 100 македонски значајни ракописи од X до XVI век.

Угринова-Скаловска, Р., Рибарова, З.: „Радомирово евангелие“, Скопје 1988. Обработен е значајниот македонски споменик со наслов Радомирово евангелие, со потекло од XIII век.

Цветан Грозданов: „Црква Свети Климент - Охрид“ - Kirche Hl. Kliment Ohrid, Завод за заштита на спомениците на културата, Народен музеј, Охрид 1988.

Монографски приказ и претставување на историско-уметничките вредности на охридската црква „Свети Климент“.

Цветан Грозданов: „Света Софија“ - Охрид - Saint Sophia of Ohrid, Завод за заштита на спомениците на културата, Народен музеј, Охрид 1988.

Делото претставува монографски приказ на охридската црква „Света Софија“.

Колаж од публикациите „Глорија сан Кирило“

ДВАЕСЕТ И ПРВО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1989

Дваесет и првата манифестација „Во чест на свети Кирил“ траеше од 22 до 26 мај оваа година. Во тој период, во вечниот град Рим присуствуваа државна и црковна делегација, чиј шеф беше академикот д-р Јордан Поп Јорданов, претседател на Македонската академија на науките и уметностите, а во неа беа вклучени: д-р Борис Петковски, претседател на Републичката комисија за културни врски со странство, Гоко Стоичиќ, претседател на Републичкиот завод за меѓународно научна, просветно-културна и техничка соработка на СР Србија, м-р Јован Мартиновиќ, советник во Заводот за заштита на спомениците на културата во Котор, а како преведувач и предавач беше вклучен Наум Китановски, виш предавач на Филолошкиот факултет во Скопје. Црковната делегација ја предводеше дебарско-кичевскиот архијереј митрополитот г. Тимотеј, а во придружба на свештеникот Димитрија Кочовски.

Во текот на манифестацијата академикот д-р Јордан Поп Јорданов одржа предавање на тема „Современите природни науки и филозофијата“; Наум Китановски зборуваше за „Проблемите на преведувањето на македонската поезија на италијански јазик“; м-р Јован Мартиновиќ говореше за „Културно-историските споменици во Котор, Црна Гора и пошироко“, а беше отворена и изложба на фотографии за санација и реконструкција на Котор. Редоследот на активностите беше следниот:

Веднаш по пристигнувањето, делегацијата беше примена од амбасадорот на СФРЈ во Италија г. Душан Штрбац. Другиот ден таа беше примена од деканот на Факултетот за книжевност и филозофија, проф. Акиле Тарспаро. Во разговорот беше поднесена досегашната повеќегодишна соработка на овој факултет во Македонија преку манифестацијата „Во чест на свети Кирил“. Притоа беше искажана благодарност за коректниот однос на овој факултет што работи во рамките на Универзитетот „Ла Сапиенца“ и придонесот на проф. Лионело Константино, кој и оваа година непосредно се ангажираше за реализирање на двете предавања, и тоа: „Денешната состојба на преводите на италијанската литература на македонски и на македонската литература на италијански“, од проф. Наум Китановски и „Спомениците на СР Црна Гора и нивната обнова по земјотресот од 1979 година“ од м-р Јован Мартиновиќ. На

предавањата присуствуваа професори, студенти и специјалисти за темите што тие ги обработуваа.

На 23 мај, делегацијата имаше разговор со монсињор г. Анџело Содано, а присуствуваа и амбасадорот на СФРЈ при Ватикан Штефан Цигој и поранешниот папски нунцие во Југославија, Франческо Каласконо. Во разговорите, меѓу другото, академик Поп Јорданов изрази чудење што папата Јован Павле II оваа година не упатил честитка на македонски јазик за Велигденските празници.

Веднаш потоа уследи посетата кај папата Јован Павле II, кој ја прими во приватна аудиенција делегацијата, заедно со амбасадорот Ш. Цигој. Во разговорот академикот Поп Јорданов ја истакна улогата на солунските браќа свети Кирил и Методиј за развојот на писменоста на словенските народи и на сета културна Европа. Потоа, Поп Јорданов го спомна говорот на папата одржан пред неколку илјади вработени во фабриките за хемиски производи, што решиле да преземат разновидни мерки за отстранување на загадувањето на животната средина. Притоа, папата нагласи дека еколошката проблематика треба да ги обединува сите луѓе. Потоа на папата му беше предадена книга со стари средновековни ракописи од Македонија, а во разговорот академик Поп Јорданов укажа дека македонскиот народ бил задоволен кога папата упатувал празнични честитки и на македонски јазик и дека поради тоа е изненаден што тој не го направил тоа и во 1989 година.

На 24 мај, делегацијата ја посети Академијата Nazionale dei Lincei, која е основана во 1603 година и во текот на своето постоење се развила во најугледна италијанска установа од ваков карактер. Притоа, академикот Поп Јорданов ја објасни организацијата на работата во МАНУ.

Истиот ден, делегацијата заедно со амбасадорите и членовите на нивните амбасади, со посетителите, како и една поголема група професори од едно средно училиште во Битола што престојувала во Рим, присуствуваа на свечениот молебен на гробот на свети Кирил во црквата „Свети Климент“ во Рим, што го изврши дебарско-кичевскиот митрополит г. Тимотеј.

Притоа, академикот Поп Јорданов и двајцата амбасадори на СФРЈ положија венец на гробот на свети Кирил.

Наредниот ден, делегацијата имаше средба со деканот на Факултетот за математички, физички и природни науки, проф. д-р Луиџи Кампанело. Во разговорот се констатира дека поголемиот дел од проектите што ги реализирала МАНУ од областа на природните науки се од интерес и за овој факултет, а се искажа и спремност за соработка во повеќе научни области.

Истиот ден, делегацијата водеше разговори во Министерството за надворешни работи со г. Серџо Силвио Баланцино, генерален директор на Генералната дирекција за културни врски. И овој разговор се одвиваше во мошне добра атмосфера. Исто така, делегацијата го посети Институтот

на италијанска енциклопедија, каде што беше примена од генералниот директор, проф. Винченцо Каполети и двајца негови соработници.

Во текот на престојот во Рим, шефот на делегацијата академик Поп Јорданов одржа предавање на англиски јазик на тема: „Односот на модерните природни науки и филозофијата“. Предавањето беше следено со големо внимание од академиците и другите врвни италијански специјалисти за овие области. По излагањето на д-р Поп Јорданов, уследи жива дискусија и прашања на кои тој исцрпно одговараше.

Исто така, во рамките на манифестацијата беше отворена изложба на фотографии за реставрацијата и реконструкцијата на Котор, што ја претстави проф. Анџеј Томашевски.

На последниот ден од престојот во Рим, на 26 мај, делегацијата ја посети Понтификалната академија на науките на Ватикан. Оваа исклучително угледна установа, основана 1922 година, составена е од голем број членови од повеќе земји во светот, меѓу кои и бројни носители на Нобеловата награда за разни области на природните науки. Во оваа установа делегацијата беше примена од проф. Г. Б. Масини-Бетоло, кој исцрпно ја објасни нејзината работа.

Проф. д-р Вера Стојчевска-Антиќ со своите предавања во САД и Канада изврши посебно претставување на светите Кирил и Методиј, Климент и Наум Охридски.

Во 1989 година таа одржа предавања на американските универзитети: Чикаго, Мајами (Флорида), Северна Каролина во Чапел Хил, Јуси Елеј - Лос Анџелес, како и во македонските православни цркви: „Свети Кирил и Методиј“ - Чикаго, „Света Богородица“ - Детроит, „Свети Климент Охридски“ - Торонто, Канада (две предавања), „Свети Петар и Павле“ Гери, Индијана.

Славко Димевски: „Историја на Македонската православна црква“, Македонска книга, Скопје 1989 година.

На 1146 страници авторот Славко Димевски го проследува развојниот пат на Македонската православна црква, низ цели тринаесет векови. Опфатени се сите карактеристични моменти од нејзиниот развој, од времето на разните покорувања на Македонија, до нејзиното укинување, и потоа напорите за нејзино обновување, како и прогласувањето на нејзината автокефалност. На крајот следи резиме на англиски јазик.

Ѓорѓи Поп Атанасов: „Речник на старата македонска култура“, Македонска книга, Скопје 1989.

Во оваа книга доаѓаат до израз значајните македонски книжевници и книжевни творби од средниот век. Меѓу нив посебно се истакнуваат разновидните прашања, дела и настани, поврзани со светите Кирил и Методиј и светите Климент и Наум Охридски, затоа што делото е неопходно важно за односната проблематика.

„Сведоштва за Кирил и Методиј“, (словенски и латински извори), избор, превод и белешки: Радмила Угринова-Скаловска, Љубинка Басотова, „Мисла“ и „Македонска книга“, Скопје 1989.

Авторките на оваа книга, Радмила Угринова-Скаловска и Љубинка Басотова, во воведниот дел ги образложуваат целите што сакале да ги постигнат со ова издание. Тие се запираат врз значајните кирилометодиевски извори и ги преведуваат на современ македонски јазик Панонските легенди, потоа Успението Кирилово, Солунската легенда, Италијанската легенда, Сведоштвата на Анастасиј Библиотекарот, Воведниот збор од Осмиот цариградски синод, писма од римските првосвештеници. На крајот следат и нужните белешки.

"Macedonian national treasures Editorial board: **C. Grozdanov, S. Janevski, T. Kaja, B. Koneski, R. Kostovski, D. Koco, M. Matevski, I. Mikulčić, A. Nikolovski, D. Popovski, G. Stalev, G. Stadelov**, Makedonska kniga, Skopje 1989.

Книгата „Македонските национални богатства“ претставува репрезентативно резиме на македонското уметничко богатство. Текстовите и илустрациите се однесуваат на сите периоди од развојот на Македонија, со репрезентативните експонати. Во неа своевиден одраз наоѓа словенскиот период од содејноста на светите Кирил и Методиј и Климент и Наум Охридски.

Блага Алексова „Епископијата на Брегалница“, Институт за истражување на старословенската култура - Прилеп 1989.

На 12 ноември 1989 година, претседателот на Претседателството на Социјалистичка Република Македонија Јездимир Богдански ја врачува скулптурата „Свети Кирил и Методиј“ од Томе Серафимовски, по повод свеченото отворање на „Македонскиот културен центар“ во Перт - Западна Австралија.

ДВАЕСЕТ И ВТОРО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1990

На годишните „Денови на културата во Италија“, кои се одржаа по повод чествувањето на свети Кирил, беше презентирани дел од културното творештво на Македонија и пошироко. Оваа значајна манифестација се одржа во периодот од 21 до 26 мај, а на програмата на чествувањето беа застапени следните содржини: се одржа молебен на гробот на свети Кирил во црквата „Свети Климент“, потоа, проф. д-р Цветан Грозданов, декан на Филозофскиот факултет одржа предавање на тема: „Живописот на Охридската архиепископија од X до XI век меѓу Цариград и Рим“, се одржа изложба на фотографии од манастирот Студеница, додека флејтистот Никола Атанасов, тромбонистот Кирил Рибарски, во придружба на пијано од Милица Шперовиќ-Рибарски, како и Александар Ивановиќ, мецосопран, во придружба на пијано од Оливера Ѓурѓевиќ одржаа концерти кои со одушевување беа примени од публиката.

Овогодишната државна делегација од Македонија, а таа ја претставуваше и Југославија, ја предводеше Драгољуб Ставрев, член на Претседателството на СР Македонија, и проф. д-р Цветан Грозданов, декан на Филозофскиот факултет во Скопје, Александар Димитров од Републичкиот секретаријат за односи со странство беше секретар на делегацијата, а службен преведувач беше проф. Наум Китановски. Црковната делегација, пак, ја предводеше митрополитот австралиски и администратор дебарско-кичевски г. Тимотеј, во придружба на факонот Димитар Белчовски, професор на Богословскиот факултет „Свети Климент Охридски“ од Скопје.

Во текот на чествувањето во Рим, државната делегација имаше средба во Ватикан со Анџело Содано, секретар за односи со државите, како и со државниот секретар на Светата столица, кардиналот Казароли. Во разговорот беа разменети мислења за културната и за меѓународната соработка меѓу Ватикан и Југославија, а во тие рамки и Македонија. Делегацијата на Македонската православна црква и во оваа пригода, како што тоа го чини над дваесет години, во името на Македонската православна црква му оддаде достоинствена почит на сесловенскиот просветител свети Кирил, чија дејност остави неизбришливи траги во

ширењето на културата и христијанството, не само меѓу словенските народи, туку и во светот воопшто.

Во рамките на посетата, на 23 мај, црковната делегација, на аудиенцијата заедно со другите претставници, имаше средба со поглаварот на Римокатоличката црква, Неговата Светост папата Јован Павле II, во салата Павле VI во Ватикан. Притоа на папата му беше искажана благодарност во името на Македонската православна црква за разбирањето што го има Римокатоличката црква за Енцикличкото послание за светите браќа Кирил и Методиј, издадено во Ватикан на македонски јазик. Од својата страна папата ја искористи можноста да упати уште еднаш благопожелба до Македонската православна црква за успехот на нејзиното евангелско просветителско дело.

Во текот на престојот, црковната делегација имаше средба и во Понтификалниот совет за единство на христијаните, како и во повеќе образовни институции во Ватикан.

Главниот настан, што беше и основната причина за престојот на двете делегации, молебенот во чест на свети Кирил, беше отслужен на 24 мај во базиликата „Свети Климент Римски“, каде се наоѓа и гробот на свети Кирил. Меѓутоа, поради смртен случај во семејството на митрополитот Тимотеј кој веднаш се врати во Македонија, факонот Димитар Белчовски беше овластен и задолжен да ја организира програмата до крај. Така, молебенот се одржа во 12 часот, а богослужеа свештеници од дебарско-кичевската епархија кои беа на поклонение на гробот на свети Кирил, заедно со група верници од Македонија. На молебенот славата за свети Кирил што требаше да ја прочита митрополитот Тимотеј, ја презентираше членот на делегацијата факонот Димитар Белчовски. Словото беше произнесено на македонски и на италијански јазик.

На молебенот по традиција пееше хорот од Понтификалниот колеџ „Русикум“, во присуство на членовите на културната државна делегација, југословенските амбасадори, поклоници од Охрид, како и многубројни поканети гости. Исто така, по традиција шефот на делегацијата, годинешниот член на Претседателството на СР Македонија, г. Драгољуб Ставрев, заедно со југословенските амбасадори, положија венец и свежо цвеќе на гробот на свети Кирил.

Претседателот на Друштвото на писателите на Македонија г. Тодор Чаловски, пак, во текот на чествувањето на Амбасадата на СФРЈ при Светата столица ѝ предаде Повелба за прогласување на Карел Војтила за почесен член на Друштвото на писателите на Македонија, која веднаш му беше предадена на папата Јован Павле II. Ова признание на Друштвото на писателите му се доделува на папата со намера да се изрази почитта кон писателското и поетското дело на Карел Војтила и на неговата световна, екуменска и хумана дејност, иако е познато дека поглаварот на Римокатоличката црква, поради карактерот на

својата положба, не може да биде член на каква и да е друга освен на световна организација.

На 12 август 1990 година во Скопје беше осветена Соборната црква „Свети Климент Охридски“. Меѓу новите иконографски творби посебно се истакнуваа иконите на светите Кирил и Методиј и Климент и Наум Охридски, од македонскиот уметник Ѓорѓи Даневски.

Во олтарот е вградена следната Повелба:

ПОВЕЛБА

Ние, архиепископ Охридски и Македонски Гаврил, поглавар на самостојната Македонска православна црква, на 12 (30.7.) 08.1990 година - недела - ден посветен на светите апостоли Сила и Силуан, го осветивме соборниот архиепископски храм на Македонската православна црква, посветен на свети Климент Охридски Чудотворец. Осветувањето го извршивме со сослужение со архијереите на Македонската православна црква и многумина свештенослужители, а при многубројно присуство верници на Македонската православна црква од татковината и од прекуокеанските земји и Западна Европа. Осветувањето се изврши во годината кога го одбележуваме 75 годишниот јубилеј од загинавањето на „Пиринскиот цар“ Јане Сандански и 85 годишниот јубилеј од трагичната смрт на првиот претседател на Крушевската Република Никола Карев, како и 50 годишнината од смртта на борецот за црковна и национална самобитност на македонскиот народ Димитрија Чуповски.

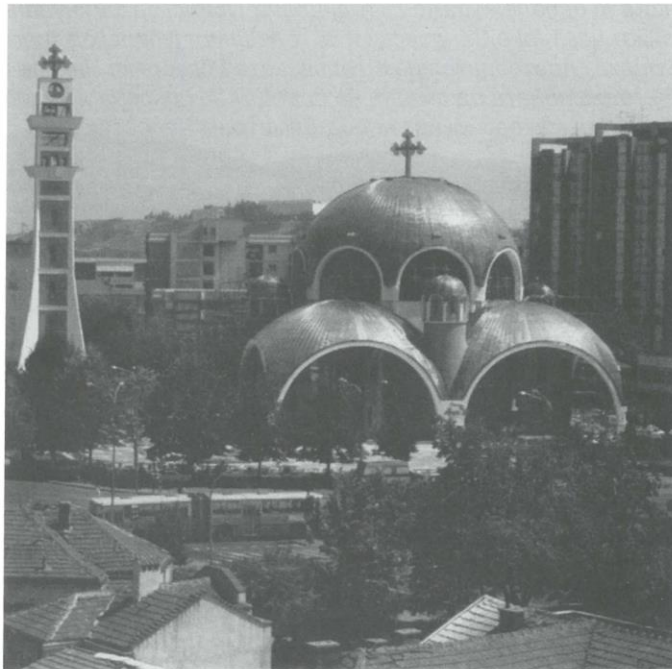
*Архиепископ Охридски и Македонски
Гаврил
И митрополити
Кирил, с.р.
Горазд, с.р.
Петар с.р.
Тимотеј с.р.
Стефан с.р.
Михаил с.р.*

Повелбата на пергамент, испишана со калиграфија во духот на Охридската книжевна школа и иницијали во позлата, ја обликува ликовниот уметник Нико Този.

Друштвото на писателите на Македонија со Повелбата од 15 мај 1990 година го прогласи Карел Војтила за свој почесен член.

Осветувањето на соборниот храм „Св. Климент Охридски“ во Скопје

Цветан Грозданов „Студии за охридскиот живопис“, Скопје 1990.

Во посочената книга своето место го наоѓаат вредни студии за значајниот охридски живопис, во кој својот одраз и израз ќе го најдат значајни општохристијански, но и локални светители. Не случајно во една од нив станува збор за месецословот на Асемановото евангелие и за постариот монументален живопис во Македонија. Во овој месецо-слов ги среќаваме канонизирани имињата на светите Кирил и Методиј, на свети Климент Охридски итн. Покрај 19 студии, застапени се: предговор, библиографска белешка, резиме на француски јазик, листа на цртежи и слики и индекс на имиња.

„**Свето писмо на Стариот и Новиот завет**“, изд. Македонската православна црква во соработка со Британско и инострано библиско друштво - Лондон 1990.

Ова капитално издание на Македонската православна црква е прво од ваков вид на литературен македонски јазик и претставува голем придонес во семејството на многуте преводи на „Светото писмо“. Целта на „Светото писмо“, наречено уште „Библија“, е човекот и неговите поколенија да се запознаат со основните Божји поставки и пораки. Со тоа на луѓето им се дава можност, не само преку збор, туку и преку симболи да ја разберат вечната Божја правда. Библијата е составена од 77 книги, од кои 50 од Стариот, а 27 од Новиот завет.

Стојан Ристески „Легенди и преданија за свети Наум“, Скопје 1990.

Авторот Стојан Ристески подготвил убаво издание, преку кое целосно може да се согледа свети Наум во народната традиција. Бројните преданија и легенди, групирани во четири циклуси, даваат колоритна претстава за односот и претставата на свети Наум во народот. Покрај тоа, авторот се погрижил да даде и опстоен предговор, со што посебно доаѓаат до израз целите и истражувањата на С. Ристески како автор. Покрај резимето на француски јазик, следат и библиографски белешки и регистар на лични имиња.

Bibliski atlas, The times, uredio James B. Pritchard, "Cankarjeva založba", Ljubljana – Zagreb 1990.

Ова ексклузивно издание на „Цанкарјева založba“ заслужува посебно внимание. Во неа својот интерес може да го најде и библиологот, и научникот, и обичниот љубопитник насочен кон вечната Библија. Посебно поглавје е посветено на развојот на Библијата кај Македонците, со примерите на кирилометодиевскиот превод на Библијата, и понатаму. Ова поглавје ѝ е доверено на Вера Стојчевска-Антиќ, која се јавува и како еден од соработниците и авторите на изданието број 51.

Мирослав Спировски „Борба за автокефалност“, Нова Македонија, Скопје 1990.

Со дејноста на светите Климент и Наум Охридски во Македонија се зацврстува темелот на организираниот црковен живот. Во X век се формира и востановува Охридската архиепископија, која ќе се одржи сè до 1767 година кога била укината и приклучена кон Цариградската патријаршија. Авторот на оваа книга понатаму го проследува патот на Македонската православна црква до нејзиното прогласување за автокефална.

Ратомир Гроздановски „Свети Климент Охридски основоположник на МПЦ“, Скопје 1990.

Авторот на овој труд ја нагласува светата кирилometодиевска словенска мисија, која го добила својот полн израз во делата на светите Климент и Наум Охридски. Тие својата широка дејност ја прошириле низ цела Македонија и свети Климент Охридски ја сфатил суштината на писмото, големината на „книгата“ и започнал да ги расејува. На тој начин создал култура, услови за зачувување и потврдување на идентитетот и создал основа на црковниот живот во Македонија.

Митрополит Повардарски Михаил „Нашето свето православие“, Македонската православна црква, Скопје 1990.

Авторот на овој труд се задржува врз хронолошките периоди низ кои минале Македонците во осознавањето и прифаќањето, а потоа и афирмирањето на христијанството, на нашето свето православие. Започнува со ширењето на христијанството меѓу македонските Словени. Христијанизирањето на Македонците пред добивањето на писменоста, пред IX век, било стихийно, зашто се одвивало на друг јазик, недоволно разбирлив за Словените. Со апостолското и просветителското дело на светите браќа Кирил и Методиј христијанството започнало суштински да се прифаќа. Нивното дело во Македонија го продлабочиле учениците - светите Климент и Наум Охридски. Климент бил хиротонисан за прв словенски епископ во Велика. Во X век се создава самостојна Македонска православна црква, олицетворена преку Охридската патријаршија (архиепископија). Митрополитот Михаил понатаму ја следи историјата и развојот, како и укинувањето на Охридската архиепископија, сè до прогласувањето на автокефалноста на Македонската православна црква на 17 јули 1976 година.

Славе Николовски - Катин „Македонски холокауст, „Студентски збор“ 1990.

Авторот на публикацијата, меѓу другото, дава текстови за Македонската православна црква во Републиката и дијаспората, како и за судбината на Македонците во поделена Македонија.

*

Илија Велев: Преглед на средновековните цркви и манастири во Македонија, Скопје 1990.

Книгата на авторот Илија Велев претставува 887 македонски цркви и манастири, градени од времето на IX до XVIII век.

Списание „Свети Климентово слово“, Мелбурн, Австралија, 1990 година.

Ова Списание е периодична публикација и орган на Македонската православна епархија во Австралија. Првиот број се појави во април 1990 година, на 20 страници и 2 корици на среден формат, а го издава Епархискиот управен одбор при Австралиско-македонската православна епархија со седиште во Мелбурн. Се печати на македонски јазик со кирилица, а има и бројни текстови на англиски јазик. Во текот на трите години од излегувањето се отпечатени 12 броја кои содржат бројни материјали за активностите на македонските православни црковни општини во Австралија и за македонските иселеништва на петтиот континент.

Икона, Свети Наум и Свети Климент

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1991

На годинава денот 24 мај, македонскиот народ и Македонската православна црква го прослави во Рим во базиликата „Свети Климент“ и им се оддаде почит со голема благодарност на светите Кирил и Методиј за нивното дело кое ги издигнаа на светители. Тоа уште еднаш ги потврди можностите за афирмирање на македонските културни и духовни дострели во средина како што е Италија, каде што на овој план се зацртани богати традиции. Ваквите релации добиваат посебно значење со фактот што поклонението во Рим се одржува во чест на рамноапостолите свети Кирил и Методиј Солунски.

Оваа година во Рим допатува државна делегација само од Република Македонија, во која беше приклучена и делегација на Македонската православна црква. Имено, со новонастанатите услови на поранешните југословенски простори се формираа нови држави, меѓу кои и Република Македонија, со што престана заедничкиот настап во Рим. Во состав на државната делегација беа академик Блаже Ристовски, потпретседател на Владата на Република Македонија, како шеф на делегацијата, а членови беа: академик Властимир Николовски, д-р Борис Петковски, професор на Филозофскиот факултет, Александар Димитров, заменик во Министерството за односи со странство, како секретар на делегацијата и Аленка Лапе како преведувач. Црковната делегација, пак, ја предводеше повардарскиот митрополит Михаил, во придружба на протоѓаконот Александар Цандовски, личен секретар и шеф на кабинетот на поглаварот на Македонската православна црква Неговото Блаженство г. г. Гаврил.

Свеченото оддавање почит беше одржано на денот на свети Кирил и Методиј, на 24 мај, длабоко во катедралата „Св. Клемент“, токму каде што и сега постојат остатоци од ранохристијанска црква од четвртиот век. Церемонијата започна со пеење на тропарот за светите Кирил и Методиј и за свети Климент Охридски уште во горниот дел на црквата. Во тие свечени мигови, заменик-премиерот академик Блаже Ристовски положи венец на гробот на св. Кирил, а митрополитот Михаил, во придружба на протоѓаконот Александар Цандовски и хорот на Ориенталниот институт „Русикум“ го отслужи молебенот. На отпустот митрополитот Михаил го

одржа своето слово, при што го истакна големото и значајно дело на овој македонски сесловенски светител и просветител.

Во вториот работен дел од посетата на делегациите во Рим, треба да се истакнат средбите со повеќето претставници на разни институции на Италија и Ватикан. Државната делегација беше примена и имаше мошне плодотворни разговори во италијанското Министерство за трговија, потоа во Министерството за надворешни работи, во Комисијата за културни врски и во италијанскиот Парламент. Мошне успешна беше посетата на државната делегација што ја направи на Ватикан, каде беше примена во приватна аудиенција од папата Јован Павле II. Притоа на папата му беше подарен македонско-полски и полско-македонски речник што неодамна беше објавен на што тој мошне срдечно се заблагодари. Исто така, државната делегација водеше мошне значајни разговори и со министерот за надворешни работи на Ватикан, при што беа разгледани односите меѓу Ватикан и Република Македонија кои добро се одвиваат во последните години.

Во текот на престојот од 21 до 24 мај, црковната делегација посети повеќе понтификални институции, меѓу кои Ориенталниот институт, Понтификалниот колеџ „Русикум“, Секретаријатот за единство на христијаните и југословенската амбасада во Светата столица. Меѓутоа, средбата со папата Јован Павле II ќе остане во трајно сеќавање. Тоа беше една јавна аудиенција пред многу народ, кој се радуваше што гледа еден православен владика заедно со поглаварот на Римокатоличката црква. Притоа беше констатирано дека врските што постојат во еден подолг период меѓу Ватикан и Македонската православна црква се мошне корисни и треба и во иднина да се негуваат. При таа пригода на папата Јован Павле II му беше врачена Библијата како целосно издание во превод на современ македонски литературен јазик.

На 24 мај 1991 година Архиепископот Охридски и Македонски г.г. Гаврил му упати посебно писмо на Неговата Светост папата Јован Павле II во Рим, со кое го известува за современиот македонски превод на Библијата. Црковната делегација му ја предаде Библијата на папата Јован Павле II.

Славе Николовски - Катин „Македонските православни црковни општини во Австралија, САД и Канада“, „Нова Македонија“, Скопје 1991.

ДВАЕСЕТ И ЧЕТВОТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1992

вогодишната традиционална манифестација во чест на светите Кирил и Методиј, која во минатите години се одржуваше како „Денови на југословенската култура“, со распаѓањето на Југославија и конституирањето на новите држави, продолжи да се одвива само како дел од македонското духовно и културно живеење и како продолжување на остварената соработка на општествено-политичките и економските односи меѓу Република Италија и Република Македонија. Како резултат на таквите услови и прилики, на 23 мај од Скопје за Рим заедно отпатуваа две делегации, државна и црковна, кои останаа во вечниот град до 26 мај 1992 година. Државната делегација ја предводеше премиерот на Владата на Република Македонија, академикот Никола Кљусев, а во делегацијата беше и академик Ѓорѓи Ефремов, министер за наука во Владата на Република Македонија и претставник на Министерството за односи со странство, а преведувач беше Аленка Лапе. Во делегацијата на МПЦ, пак, беа: повардарскиот архијереј митрополитот Михаил и преспанско-битолскиот архијереј митрополитот Петар, а во придружба беше протоѓаконот Александар Цандовски, личен секретар на поглаварот на Македонската православна црква, архиепископот охридски и македонски г. г. Гаврил. Исто така, во Рим беше присутен и Скопско-призренскиот бискуп д-р Јоаким Хербут.

Една од карактеристиките на дваесет и третото поклонение на гробот на свети Кирил, кој многу веруваше во божественоста на Евангелието и рамноправноста на словенскиот јазик со латинскиот, грчкиот и еврејскиот, е тоа што на гробот се поклони делегација од највисокиот врв на суверена и самостојна Република Македонија што ја предводеше првиот премиер на Владата, а која беше избрана од првиот македонски парламент на Република Македонија.

Значајниот светол чин на оддавање почит на македонските и сесловенските просветители започна на 24 мај во 11 часот кога, најпрво, делегациите се поклонија пред светите мошти на свети Кирил Солунски во Штросмаеровата капела, потоа со пеење на тропарот за светите Кирил и Методиј и свети Климент Охридски од страна на свештените лица, присутните се упатија кон гробот на свети Кирил. По полагањето венец од страна на членовите на државната делегација на РМ, на чело со премиерот, академик Никола Кљусев, црковната делегација го

Папата Јован Павле II во разговор со митрополитот Михаил, 1992 година

отслужи молебенот на македонски јазик. Потоа, преспанско-битолскиот архијереј митрополитот Петар одржа пригодна беседа на македонски и на италијански јазик, што со симпатии беше примена од присутните. Инаку, на молебенот, покрај членовите на делегациите присуствуваа и претставници на поголем број институции и институти на Ватикан и Рим, од кои најзабележително беше присуството на претставниците од Хрватскиот колеџ „Свети Јероним“.

По завршувањето на церемонијата на гробот на свети Кирил Солунски, на покана на Хрватскиот колеџ „Свети Јероним“, отец Ратко Перик, црковната делегација беше гостин на оваа институција. На ручекот присуствуваа бројни професори, постдипломци, како и гаковачкиот бискуп Кирил Кос. Притоа, ректорот г. Перик ја претстави делегацијата и замоли митрополитите Петар и Михаил да презентираат некои состојби и вистини за Македонската православна црква и за Република Македонија.

Честувањето за светите Кирил и Методиј во Рим беше збогатено со програмата на состав ученици од Македонија кои одржаа концерт на класична музика. На концертот присуствуваа делегациите, бројни личности од културата и граѓани, кои со одушевување и восхит ги поздравуваа „виртуозите од Македонија“, како што ги нарекоа италијанските средства за информирање.

Истиот ден во придружба на отец Пихлер, црковната делегација го посети Ориенталниот институт, каде беше примена од поголем број професори, кои мошне живо се интересираа за постигнувањата на духовен и црковен план во Македонската православна црква, со посебна нагласка за нејзините просветно-воспитни институции. Притоа, беше изразена подготвеност од страна на Ориенталниот институт да продолжи традицијата за испраќање кандидати за постдипломски студии од Република Македонија.

На 25 мај, пак, државната делегација што ја предводеше академик Никола Кљусев беше примена од папата Јован Павле II. Во срдечниот разговор стана збор за поголем број прашања од интерес на Република Македонија, како и Римокатоличката и Македонската православна црква. Поради некои недоразбирања во информирањето и одредувањето на точното време на приемот, црковната делегација задоцни за приемот, за што беше одреден 27 мај за прием на општата аудиенција, меѓутоа, двете делегации се вратија во Македонија на 26 мај, со што изостана приемот на црковната делегација кај Папата.

На 26 мај, црковната делегација го посети Советот за единство на христијаните и се сретна со секретарот, бискупот Пјер Дипре, каде, покрај другото, се разговараше за студентите на постдипломски студии во римокатоличките институции и за некои други прашања од заеднички интерес. Во Државниот секретаријат за односи со државите во Ватикан, пак, црковната делегација беше примена од секретарот г. Жак Луис Торан и неговиот заменик г. Џан Клаудиј Перисет. Делегацијата, најпрво, ја изрази благодарноста за приемот и ги пренесе поздравите

од поглаварот на Македонската православна црква и од членовите на Светиот архијерејски синод, а потоа им го предаде барањето на Синодот со кое се бара Република Македонија да биде призната од страна на Ватикан како суверена и независна држава, како и беше упатена молба до папата Јован Павле II да го вложи својот авторитет и кај другите државници во светот, особено кај римокатоличките земји, за поскоро признавање на Република Македонија. Истиот ден двете делегации се вратија во татковината.

Во 1992 година во Москва се одржа посебна прослава на денот на светите Кирил и Методиј, како и во претходните и наредните денови од 24 мај. Прославата ја организира Министерството за култура на Русија и Руската патријаршија. Посебни приеми за гостите од странство и од Русија приредија министерот Евгениј Сидоров и патријархот на Москва и Русија - Алексеј. Во рамките на кирилометодијевската прослава се одржа Првиот конгрес на словенските култури. Меѓу учесниците на Конгресот со свое излагање настапи дописниот член на МАНУ, д-р Блаже Ристовски, како претставник на Република Македонија. Неговиот реферат беше насловен: *„Руско-македонските културно-научни врски“*. Во него, Б. Ристовски се осврна на долгогодишните, долговековните културни и научни врски меѓу Русија и Македонија. Нивните допири започнале со продирањето на писменоста, христијанството, од Охридскиот книжевен и духовен центар. Таа заемна традиција ќе се чувствува и во XI и во XII век, ќе трае и во наредните векови, ќе се засили во XVIII и XIX век. XX век ги зацврстува овие врски, за да достигнат современи комуникации и по НОБ и денес. Б. Ристовски со излагањето ја подвлече важноста на сесловенскиот собир.

Во склопот на прославата се одржаа повеќе собири и надвор од програмата за Конгресот. Посебно свечено беше одбележан 24 мај, со свечена литургија што ја одржа патријархот Алексеј со други претставници на Руската црква. Беа организирани повеќе пропратни манифестации и изложби.

„15 години Православен богословски факултет „Св. Климент Охридски“ - Скопје, Македонската православна црква (1977-1992), Скопје 1992.

По повод 15-годишниот јубилеј на Богословскиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје се појави оваа споменица, која мошне прегледно говори за развојот на факултетот. Оваа високошколска институција започна со работа во 1977 година, формирана според Уставот на Македонската православна црква, според одредбите на Законот за високото школство, но надвор од Скопскиот универзитет. Факултетот беше основан токму на десетгодишниот јубилеј на Македонската православна црква од нејзиното осамостојување. Архиепископот Доситеј

со указ го објави прогласувањето, на денот на свети Климент, на 8 декември 1977 година.

На 26 декември 1992 година се одржа свечена академија на Богословскиот факултет, што ја отвори архиепископот Гаврил, декан на истиот факултет.

Cvetan Grozdanov, Lydie Hadermann - Misguich; Kurbinovo, Цветан Грозданов, Лидија Хадерман-Мисгвиш, „Курбиново”, Македонска книга, Скопје 1992 (сл. 11, 12, 13, 14, 16).

Радмила Угринова-Скаловска, Вангелија Десподова: „Добромирово евангелие” II Скопје-Прилеп 1992. Ова значајно македонско евангелие потекнува од XII век.

На тркалезната маса „Охрид во минатото, денес и утре”, во Феникс-Аризона, проф. д-р Вера Стојчевска-Антиќ настапи со реферат за кирилметодијевската проблематика во тематиката на современата македонска книжевност.

Славе Николовски - Катин „Во Австралија како дома” „Матица македонска”, 1991.

Оваа публикација содржи бројни текстови за животот и активностите на Македонците во македонските православни црковни општини во Австралија.

МАКЕДОНСКАТА ПРАВОСЛАВНА БОГОСЛОВИЈА (УЧИЛИШТЕ) „СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ” И ТЕОЛОШКИОТ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ „СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ” ВО СКОПЈЕ

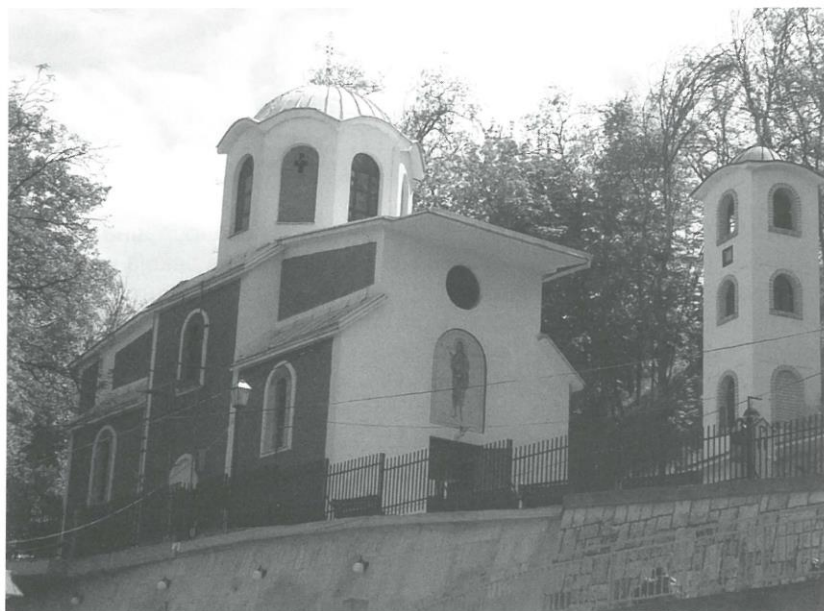
Во 1967 година беше отворена Македонската православна богословија (училиште) „Свети Климент Охридски”. Таа секоја година свечено го одбележува 8 Ноември, денот на свети Климент Охридски, патронот на Богословијата. Притоа, еден од професорите поднесува посебен реферат, а потоа следи соодветна програма, во која настапува богословскиот хор, како и учениците со свои творби, а се доделуваат и годишни награди за особени достигнувања.

Во 1977 година започна со дејност Теолошкиот факултет „Свети Климент Охридски”. Патронот на Факултетот посебно се одбележува секоја година, најчесто заедно со Македонската архиепископија.

По повод 15 години од основањето на Богословскиот факултет во Скопје, во 1992 година се одржа свеченост. Беше издадена и посебна Споменница.

Богословскиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје

Црквата „Св. Јован Крстител“ при Богословскиот факултет

ДВАЕСЕТ И ПЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ КО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1993

ваа година убавиот Рим, тој вечен град, како многумина го нарекуваат, беше местото што државната и црковната делегација го посетија и оддадоа почит на делото на светите браќа Кирил и Методиј, што започна во далечната 1969 година и по дваесет и четврти пат се одржа молебен на гробот на свети Кирил Солунски. Овој пат државната делегација ја предводеше претседателот на Парламентот на Република Македонија, г. Стојан Андов, во чиј состав беа и д-р Димитар Бајалциев, министер за образование и физичка култура, Златко Теодосиевски, заменик на министерот за култура, Никола Тодорчевски, помошник на министерот за односи со странство и Аленка Лапе, преведувач, додека црковната делегација ја сочинуваа митрополитот австралиски и администратор на Дебарско-кичевската епархија г. Тимотеј и старешината на Архиепископскиот соборен храм „Свети Климент Охридски“ од Скопје, протојереј Драги Костадиновски.

Ден спроти празникот на светите Кирил и Методиј, на 23 мај, државната делегација предводена од претседателот на Парламентот на Република Македонија г. Стојан Андов, заедно со црковната делегација замина од аеродромот „Петровец“ во Скопје за Рим, каде на воениот аеродром „Чиапино“ беше срдечно дочекана од домаќините.

На Сенот на свети Кирил, на 24 мај, во претпладневните часови, поточно во 10 часот, пред влезот на базиликата „Св. Климент“ се среќааа двете делегации од РМ. Свечениот чин на оддавање почит и изразување благодарност на делото коешто солунските браќа ги издигна на ниво на светители, започна со пеење на тропарот за светите Кирил и Методиј на македонски јазик, уште во горниот дел на црквата од Штросмаеровата капела, каде има мошти на свети Кирил и од каде тргна литијата кон криптата. Таму, на гробот на македонскиот и сесловенскиот просветител свети Кирил Солунски, државната делегација од Република Македонија, која за првпат ја предводеше претседателот на Парламентот г. Стојан Андов, беше положен венец. Потоа црковната делегација го отслужи молебенот, на кој со вдохновеност учествуваа и хорот на Ориенталниот институт „Русикум“.

По отпустот, митрополитот Тимотеј го одржа своето слово, искажувајќи го светителскиот подвиг на светите браќа и нивното

значење за словенските народи, а особено за македонскиот народ. Истото слово за присутните беше пренесено и на италијански јазик.

Во текот на престојот во Ватикан, делегацијата на Македонската православна црква водеше разговори со ректорот на Ориенталниот институт „Русикум“ и високиот функционер при одделот за односи со Римокатоличката и православната црква на Институтот, во кој најголем број студенти доаѓаат од црквите на источните земји: Руската, Романската, Украинската, Грчката и други православни цркви. Исто така, црковната делегација беше примена од в.д. ректорот на Центарот за научни студии и истражувања „Енцие Алети“, патер Марко Иван Рупник и проф. Томаш Шпидлек и други. Во разговорот, претставниците на оваа висока научна институција, меѓу другото, понудија, преку делегацијата на Македонската православна црква, искрена соработка преку прифаќање студенти од Македонија. Беше посочено дека Ориенталниот институт не ги третира догматските разлики меѓу Православната и Римокатоличката црква, туку работи како поуспешно да ја доближи верата до граѓаните. На крајот, црковната делегација беше примена од секретарот на Советот за единство на црквите, епископот Пјер Дипре и од префектот на Советот, кардиналот Касиди. Притоа делегацијата беше информирана дека се доделени две стипендии за школување на нивниот институт за професорите на Македонската православна богословија, Ѓоко Ѓорѓевски и Зоран Копчаревски.

Државната делегација имаше неколку средби со видни личности од политичкиот живот на Италија и тоа: во Министерството за односи со странство се сретна со членови на Парламентот на Република Италија. Меѓутоа, се чини највпечатлива беше средбата со папата Јован Павле II, која се одржа во приватна аудиенција и траеше околу половина час. Притоа беа покренати разговори во врска со состојбите во Македонската православна црква и Република Македонија, во новонастанатите плуралистички услови. Средбата кај папата Јован Павле II заврши со срдечност и со желба за успех и просперитет на Република Македонија, која се бори за целосно признавање од светот како самостојна, суверена и демократска држава.

Културниот дел на манифестацијата опфати два концерта на група македонски музички уметници што се одржа во салата „Балдини“ во Рим на 19 и 21 мај и настап на најталентирани ученици од Музичко-балетскиот училишен центар „Илија Николовски-Луј“ од Скопје, одржан во салата на Понтификалниот институт, на 23 мај. Во програмата беа вклучени и предавања на три универзитетски професори што се одржаа на 24 мај на Понтификалниот универзитет „Ангеликум“.

Предавања одржаа: д-р Кирил Темков, професор на Филозофскиот факултет во Скопје, на тема: „Делото на свети Кирил“, д-р Елица Манева, професор на Филозофскиот факултет, на тема: „Средновековиот накит во Македонија“ и отец Стефан Санџаковски, професор на

Теолошкиот факултет во Скопје, на тема: „Македонската култура плод на христијанскиот елинизам на светите браќа Кирил и Методиј“.

За поуспешно реализирање на овој дел од програмата голем придонес имаше падре Јиржи Марија Весели, професор на Универзитетот „Ангеликум“ и долгогодишен пријател и соработник на нашата земја.

1100 — ГОДИШЕН ЈУБИЛЕЈ ОД ДОДАВАЊЕТО НА СВЕТИ НАУМ ОХРИДСКИ ВО ОХРИДСКАТА КНИЖЕВНА ШКОЛА

1100 — ГОДИШЕН ЈУБИЛЕЈ ОД ХИРОТОНИСУВАЊЕТО НА СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ ЗА ПРВ СЛОВЕНСКИ ЕПИСКОП ВО КЕЛИКА

Филолошкиот факултет во Скопје при Универзитетот „Свети Кирил и Методиј“, го одбележа јубилејот на свети Наум Охридски со свечен час, што се одржа во големиот амфитеатар на Филолошкиот факултет, на 6 мај 1993 година. Предавања одржаа професорите и научниците од Филолошкиот факултет во Скопје: Вера Стојчевска-Антиќ, Мито Миовски, Красимира Илиевска, Добрила Миловска, Димитар Пандев, Емилија Црвенковска, Илија Велев и Маја Јакимовска. Оваа свеченост ја зголеми настапот на камерниот вокален состав „Свети Јован Кукузел“, со изведба на делови од Македонскиот октоих, чија реконструкција ја изврши проф. д-р Сотир Голабовски. На 13 мај 1993 година, ГИТ „Гоце Делчев“ и НИО „Студенски збор“ во чест на Климентовиот јубилеј ја издадоа книгата „Свети Клименту“ од Вера Стојчевска-Антиќ, чија промоција се изведе на „Саемот на книгата 1993“. Промотор на книгата беше проф. д-р Георги Сталев, а фрагменти од песните посветени на свети Климент читаа студентите од Катедрата за македонска и јужнословенска книжевности при Филолошкиот факултет во Скопје.

МОСКВА 1993

Од 22 мај до 1 јуни 1993 година во Москва се одржа манифестацијата „Словенската писменост и култура во чест на светите браќа Кирил и Методиј“. Во прославата своето место го најде Меѓународниот ден на детето, под покровителство на УНЕСКО.

Оваа година на московската прослава учествуваше македонската културна делегација предводена од министерот за култура Гунер Исмаил, со членовите: проф. д-р Вера Стојчевска Антиќ, проф. Владимир Георгиевски, началникот на Министерството за култура Жељка Демниева и лекторот Чедо Цветановски. Гости на прославата беа поканетите делегации од словенските земји.

Централната манифестација започна на 24 мај, со извонредно изведената „Божествена литургија“ во чест на светите Кирил и Методиј,

во акустичниот Успенски катедрален патријаршки собор на московскиот Кремљ. Служеа блажениот папа и патријарх александриски и на цела Африка - Партениј, светиот патријарх московски и на цела Русија - Алексеј, со бројни руски архиепископи, митрополити и свештеници. Свечената процесија по тој повод продолжи со народот до споменикот на светите Кирил и Методиј, каде што се одржа молебен во нивна чест. Московскиот народ со внимание ја следеше програмата.

Истиот ден, министерот за култура на Руската Федерација, заедно со патријархот Алексеј, приреди прием за гостите и делегациите. На приемот гостите можеа да разменат мислења за идните соработки и контакти. Членовите на македонската делегација разговараа со министерот и патријархот за новоформираното Руско-македонско друштво на пријателство, за прославите на светите Климент и Наум Охридски во Македонија, по повод нивниот 1100-годишен јубилј. Министерот Ѓунер Исмаил ги поздрави домаќините и гостите, изнесувајќи ги најновите согледби за општиот и културниот тренд на Македонија и нејзиниот однос кон делото на просветителите Кирил и Методиј.

На 25 и 26 мај се одржа научната конференција посветена на словенската писменост што ја отвори патријархот Алексеј со воведно предавање. Два дена салите во „Домот на сојузите“ беа преполни со излагачи и дискусанти. Покрај пленарната седница се одржаа и активно работеа тркалезните маси: Националното прашање и современиот словенски свет; Образованието и воспитувањето како духовна, интелектуална и културна преродба; Народната уметност на Словените; Црквата и културата.

Македонската делегација зеде учество во сите форми на научната програма. Проф. д-р Вера Стојчевска-Антиќ беше определена во пленарната седница и го прочита рефератот „Традицијата на свети Кирил и Методиј во Македонија“. Министерот Ѓунер Исмаил и лекторот Чедо Цветановски учествуваа во дискусијата на тркалезната маса за националното прашање. Посебни предавања организира проф. Рина Усикова на Универзитетот „Ломоносов“, на Славистичката катедра, каде што пред руските слависти што студираат македонски јазик предавање за „Јубилејот на свети Климент Охридски, по повод хиротонисувањето за прв словенски епископ“ одржа проф. д-р Вера Стојчевска-Антиќ. Второ предавање за „Зборот на сликата“ одржа проф. Владимир Георгиевски од Архитектонскиот факултет во Скопје. Началникот Жељка Демниева имаше посебно корисни разговори и договори со проф. Усикова, со лекторот по македонски јазик на Московскиот универзитет - Роза Тасевска, во врска со потребите и тековните активности за успешно одвивање на наставата по македонски јазик.

Министерот Ѓунер Исмаил имаше посебни средби со министерот Сидоров, потоа следеше посебен прием со ручек кај патријархот Алексеј.

Во водените говори, во словата што се одржаа во чест на светите Кирил и Методиј, доминираа потенцијалните заеднички врски и влијанија меѓу словенските народи, што е од големо значење и за единството и афирмацијата на православието, а чија основа ја дале светите Кирил и Методиј.

Делегацијата имаше подолги разговори со проф. Рина Усикова, која мошне сериозно ја унапредува македонистиката во Москва, каде што работи и македонскиот лекторат, потоа со академикот Виктор Кумањев, кој неколкупати престојувал во РМ. И двајцата многу придонесоа за формирањето на Руско-македонското друштво на пријателство во Москва, а веќе на 30.06.1993 година се формира Македонско-руско друштво на пријателство во Скопје. Претседател на Руско-македонското друштво е академикот Виктор Кумањев, а на Македонско-руското друштво - писателот и новинар Јован Павловски.

Од 3 до 6 јули 1993 година во Охрид се одржа научниот собир „Свети Климент и Свети Наум и нивниот придонес во развојот на словенската писменост и култура“. Научниот собир го организира Македонската православна црква.

Собирот со посебна реч го отвори митрополитот Тимотеј. Претседателот на МАНУ од Скопје - Ксенте Богоев го поздравил собирот од името на највисоката научна установа во Македонија.

Овој научен собир започна со следните пленарни излагања: „*Теологијата на свети Климент*“ од митрополитот Стефан и „*Автографот „Нишчи Наум“ во канонот на свети Апостол Андреј*“ од академикот Петар Хр. Илиевски.

Вечерта се одржа вечерна богослужба во црквата „Свети Наум“, а целиот собир се одвиваше во склопот на истоимениот манастир.

На собирот работела повеќе пленарни секции: литература и јазик; јазик и ракописна традиција; теологија и култ; археологија, уметност, историја и музикологија. Според програмата се пријавија 32 излагача, но на собирот зедоа учество 27.

Од 12 до 15 септември 1993 година во Охрид се одржа Меѓународниот симпозиум „Светите Климент и Наум Охридски и придонесот на Охридскиот духовен книжевен центар кон словенската просвета и култура“. Симпозиумот го организира Македонската академија на науките и уметностите од Скопје.

На 12 септември, учесниците на симпозиумот ги прими претседателот на Македонија Киро Глигоров, во вилата „Билјана“ во Охрид. Гостите имаа можност да разменат мислања со претседателот Глигоров.

Наредните три денови се одвиваше научниот дел од програмата, во којашто зедоа учество 35 од предвидените 40 излагачи од 8 земји: Австрија, Бугарија, Македонија, Полска, САД, Југославија, Унгарија и Хрватска. Отсутните излагачи ги приложија рефератите кои ќе би-

дат објавени во посебен зборник заедно со прочитаните излагања. По научниот дел од програмата се разви богата дискусија во којашто се истакна потребата од тимска работа. Притоа, доминираше откривањето на свети Наум како средновековен химнограф - поет.

Петар Миљковиќ-Пепек, „Нови научни сознанија за првобитниот гроб на свети Кирил Солунски“, Културен живот, 2, Скопје 1993, 36-40.

Според најновите истражувања на П. Миљковиќ-Пепек, гробот на свети Кирил Солунски погрешно се бара во североисточниот дел од северниот кораб, зашто првобитно бил во југоисточниот дел од олтарниот простор, под остатоците од фреската со композиција „Симнување на Христос во пеколот“. Всушност, заблудата ја внесува изборниот податок дека телото му било положено од десната страна на олтарот на црквата „Свети Климент“ во Рим, а истражувачите страната десно ја сфаќале од аспект и поглед кон олтарот, а не од олтарот. Веројатно во X век гробот бил преместен на сегашното место, каде што се служи и слави на денот 14 февруари. Во композицијата „Симнување на Христос во пеколот“ се наоѓа и најстариот портрет на св. Кирил, настанат 869-870 година. Во Кириловото житие се наоѓа податокот дека кај неговиот гроб имало насликана икона со негов лик. Значи, целата композиција се наоѓала над Кириловиот гроб.

Протоѓакон Ратомир Гроздановски: „Евангелие според Матеј“, Книгоиздателство „Матица македонска“, Скопје 1993.

Најновото издание на Книгоиздателството „Матица македонска“ дава убав пример на секогаш нужната литература за проучувањето и толкувањето на Евангелието. На овој план може да се набројат доста-тен број имиња од христијанскиот свет кои се зафатиле со оваа секогаш актуелна работа. Во нашата средина, токму со ова дело се покренала интересните прашања за евангелските толкувања. Авторот Гроздановски мошне сериозно и опширно ги опфаќа и најпознатите и најделикатните делови од Евангелието, толкувајќи ги врз основа на старите и познати осврти на еминентните библиолози, но и со своевидни истражувања, со што на читателите вистински им го приближува Евангелието.

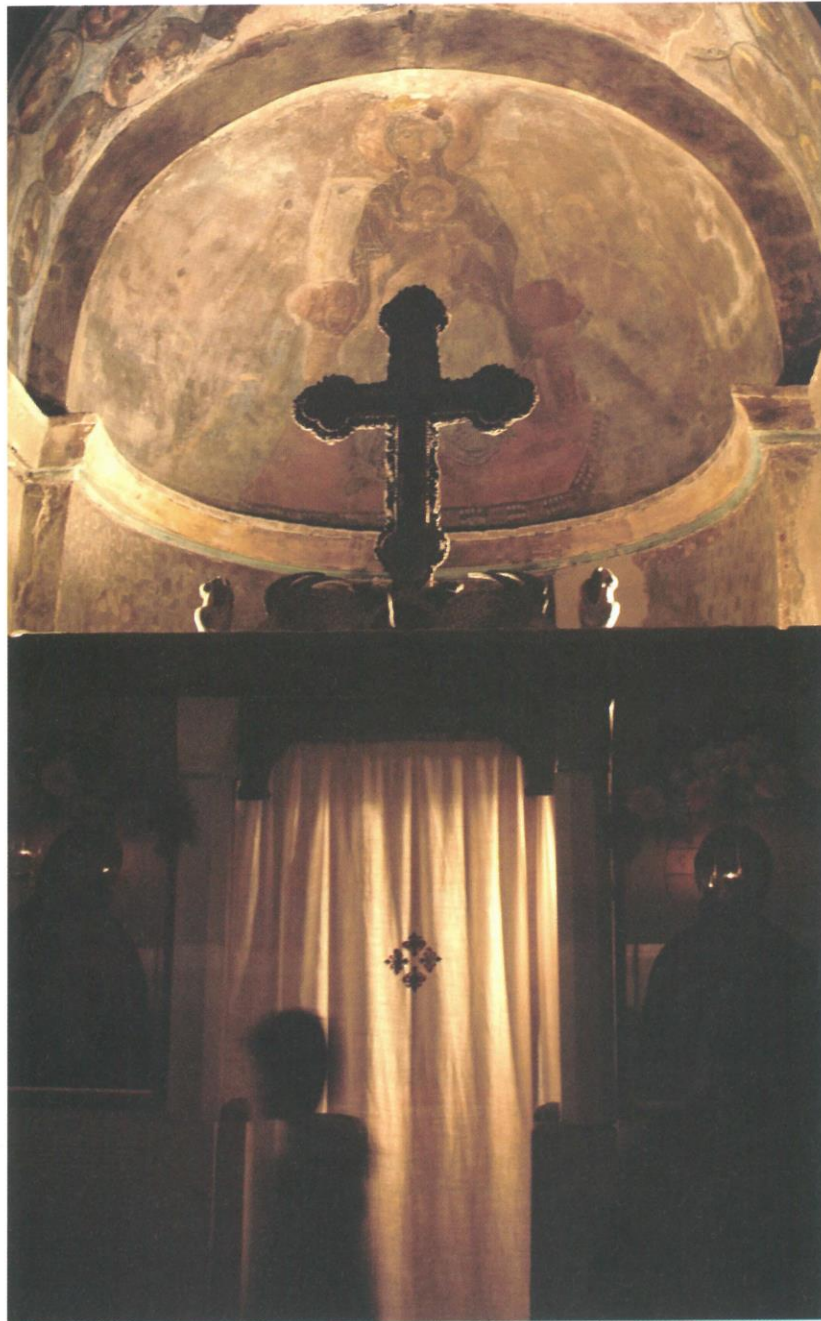
Михајло Георгиевски „Словенски ракописи во Македонија“, Скопје 1993, V, VI том.

Во 1971 година Владимир Мошин ги објави првите два тома „Словенски ракописи во Македонија“. Третиот и четвртиот том „Словенски ракописи во Македонија“ ги издаде Михајло Георгиевски во 1988 година. На крајот од 1993 година се појавија описите на словенските ракописи во Македонија, петтиот и шестиот том од истиот автор Михајло Георгиевски. Во последните два тома се презентирани 71 словенски

книжевни споменици, чиј распон на настанување се движи од XIII до XIX век. Жанровски овие словенски паметници им припаѓаат на текстовите од видот на: литургиските и библиските состави, ерминии, лекарственици, кодичи, слова итн. Со ова збогатување на откриеното словенско наследство се даваат можности за нови приоди на проучување од повеќе научни области.

Св. Кирил и Методиј пред папата Адријан II бараат словенска богослужба, црква „Св Климент“ во Рим

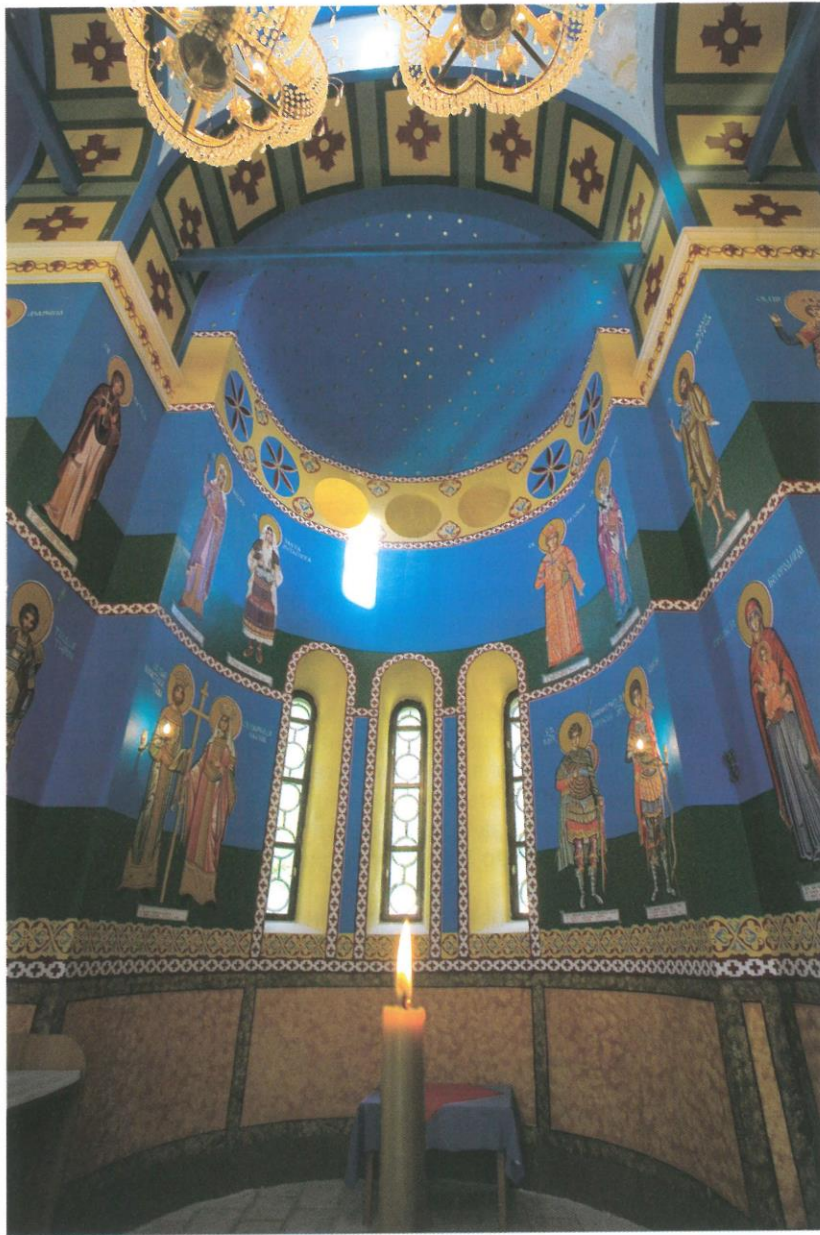

ПОКЛОНИЧКИТЕ ПАТУВАЊА НА ГРОБОТ НА СВЕТИ КИРИЛ СОЛУНСКИ ВО РИМ ОД 1994 ДО 2008 ГОДИНА

Светите рамноапостоли Кирил и Методиј Солунски, како вистински столбови на христијанската култура во Европа, особено го задолжија македонскиот, но и сите словенски народи, чии историски патишта значајно беа одбележани од делото на светите браќа. Секогаш кога станува збор за нив, мора да се нагласи дека нивниот суштински придонес треба да го гледаме најмалку во два подеднакво важни контекста. Од една страна, создавањето на писмото и раѓањето на првите преводи на библиски и богослужбени текстови на разбирлив словенски јазик, што денес претставува фундамент на целата словенска култура, писменост и образование. Од друга страна, автентичниот подвижнички и спасоносен живот во Бога на светите Кирил и Методиј и нивните најблиски ученици, нешто на кое науката не обрнува доволно внимание, а кое, сепак, низ вековите го одредува карактеристичниот образец на македонскиот светител.

Имајќи предвид дека за византолозите и археолозите гробот на свети Методиј сè уште претставува своевидна загатка, во последните децении на дваесеттиот век гробот на свети Кирил во базиликата на свети Климент Римски во Рим разбирливо предизвикува постојан интерес и во пошироките кругови на современото македонско општество и помеѓу архијереите, свештенослужителите и верните чеда на Македонската православна црква. Секоја година на 24 мај, државно-црковна делегација од Македонија патува на поклонение на гробот на свети Кирил, каде што на достоин начин се чествува споменот на светителот и неговото дело.

Така, и во последниве десетина години овие чествувања веќе традиционално се продолжуваат. Еве и прилика да се запознаеме како проследија и тие средби во последнава деценија.

ДВАДЕСЕТ И ШЕСТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1994

Оваа година во Рим престојуваша Македонската државна и културна делегација и делегацијата на МПЦ, Македонската филхармонија и хорот на КУД „Стив Наумов“ од Битола.

По повод чествувањето на празникот на сесловенските просветители, солунските браќа свети Кирил и Методиј, делегацијата на Македонската православна црква, предводена од Архиепископот Охридски и Македонски господин Михаил, придружуван од митрополитите: Полошко-кумановски Кирил и Брегалнички Стефан и протоѓаконот д-р Јоаким Хербут, во периодот од 22 до 26 мај 1994 година престојуваше во Рим.

Како по традиција, цел на патувањето беше поклонување пред моштите на свети Кирил Солунски и отслужување на Молебен пред гробот на сесловенскиот просветител, како и посети и средби на официјални личности во Ватикан и Рим.

По овој повод предавањето на д-р Љубинка Босотова, професор на Филозофскиот факултет во Скопје, со наслов „Дејноста на светите браќа и односот на Светата столица“ се одржа во папскиот институт „Августиниарум“. Концертот на Македонската филхармонија се одржа во просториите на концертната сала на Италијанската државна телевизија РАИ. Концертот во црквата „Сан Бартоломео“ во островот на Тибар, го одржа хорот на КУД „Стив Наумов“ од Битола.

Чинот на Молебенот на гробот на св. Кирил Солунски (24 мај) во катедралата „Сан Клементе“ се одржа со почеток од 11 часот. На Молебенот учествуваа сите членови на црковната делегација, на државната делегација на чело со премиерот на македонската влада, г-дин Бранко Црвенковски, кој положи венец на гробот, министерот за култура, г-дин Гунер Исмаил, членовите на Македонската филхармонија, претставници на Ватикан, Македонци присутни во Рим, како и други пријатели и почитувачи на МПЦ и свети Кирил Солунски. Пееја: хорот од „Русикум“, под диригенство на проф. Пихлер и хорот на КУД „Стив Наумов“, кој ги исполни композициите „Величанија за Светите браќа“ и „Тебе Бога хвалим“, со што се зголеми свеченоста во чест на свети Кирил. Оваа година манифестацијата привлече бројни посетители.

Истиот ден на 24 мај, во Државниот секретаријат на Ватикан бевме примени од потсекретарот монсињор Клаудио Чели, апостолскиот нунциј кардиналот Трикарико и монсињор Мишел Парисе. Приемот помина во пријатна и срдечна атмосфера. Домаќините се интересираа за ситуацијата на МПЦ и македонската држава во новите состојби на Балканот. Неговото Блаженство ги запозна претставниците на Ватикан со историјата и животот на нашата Црква, за нејзиното минато и сегашност. Посебно ги нагласи односите со соседните држави и цркви, кои кон Македонија и Македонската црква не се изменети и до ден-денес.

На 25 мај, беше посетен Советот за единство на христијаните, со мон. Елефтерио Фортино, монсињор Дубаскве Бернард и монсињор Степан Смит.

За време на престојот, делегацијата на МПЦ посети и други видни личности од Ватикан, меѓу кои Архиепископот д-р Алојз Вабнер, постојан претставник на Ватикан во мисијата на Обединетите нации и со кардиналот Роже Ечегерај, претседател на Папскиот совет за правда и мир. Беше посетена хуманитарната заедница „Свети Егидиј“, која прифаќа незгрижени и сиромашни луѓе и за нив обезбедува храна, организира курсеви за изучување на италијанскиот јазик и им помага на странци кои се нашле во Рим.

Истиот ден, на 25 мај, Делегацијата присуствуваше и на вечерната молитва во црквата Свети Филип Нери, каде што беа собрани млади верници од сите римски парохии, а ги поздрави и проповедаше Неговото Блаженство Михаил. Во чест на делегацијата, домаќините приредија вечера.

Делегацијата на МПЦ за време на престојот во Рим ги посети и папските институции „Свети Беда“, каде што е примен и нашиот постдипломец Зоран Копчаровски, и тоа на денот кога прославува патронен празник и хрватскиот завод „Свети Јероним“, каде што беше приреден и ручек. Посетата беше успешна и прифатена од римската и ватиканската јавност. Неговата Светост папата Јован Павле II оваа година не ги прими делегациите од Р. Македонија бидејќи беше во болница.

ДВАДЕСЕТ И СЕДМО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1995

 ваа година во Рим престојуваше македонската државна делегација на чело со претседателот на републиката г-дин Кири Глигоров, министерот Стево Црвенковски и министерот Ештреф Алиу.

По повод 24 Мај, празникот на сесловенските просветители солунските браќа свети Кирил и свети Методиј, делегацијата на Македонската православна црква, предводена од Поглаварот на нашата Црква, г.г. Михаил, а во придружба на митрополитот Полошко-кумановски Кирил и протоѓаконот Александар Цандовски, во периодот од 23 до 26 мај 1995 година престојуваше во Рим. Во составот на нашата делегација беше вклучен и бискупот Скопско-призренски д-р Јоаким Хербут. Ова патување се врши со цел поклонување пред моштите на сесловенскиот светител, просветител и учител свети Кирил Солунски и отслужување на Молебен пред неговиот гроб, а потоа и посети и средби со официјални личности во Ватикан.

И двете делегации (црковната и државната) за Рим отпатуваа на 23 мај во попладневните часови. Делегациите ги пречекаа: амбасадорот на Р. Македонија во Ватикан, д-р Димитар Мирчев, и двајца претставници на Ватикан. По пристигнувањето во Рим (околу 18 часот), дел од државната делегација и членовите на црковната делегација беа сместени во најрепрезентативниот хотел „Гранд хотел“ во Рим. Според програмата, истиот ден, на предвидената средба за 19:45 часот за посета на македонската амбасада во Рим, присуствуваше митрополитот Кирил и во таа прилика беа извршени консултации и со вршителот на должноста амбасадор на Р. Македонија во Р. Италија - г-дин Ристо Блажевски, како и нашиот амбасадор при Ватикан, г-дин Димитар Мирчев околу претстојните наши активности во Рим.

Истиот ден, во 21 часот, митрополитот Кирил и бискупот д-р Јоаким Хербут присуствуваа на концертот на камерниот состав „Гајдов“ од Македонија, во салата „Балдини“ во Рим.

Средбата со папата Јован Павле II се одржа на платото пред ватиканската базилика „Свети Уфицио“, а пред општата аудиенција на плоштадот „Свети Петар“, откако претходно за еден час подоцна беше одложен молебенот над гробот и моштите на свети Кирил Солунски.

Имавме значаен разговор со папата, кој раздели подароци, а му беа подарени две книги од Институтот за старословенска книжевност „Словенски ракописи“ и книгата за „Македонските икони“ од д-р Коста Балабанов, во издание на издавачката куќа „Табернакул“. На крајот од средбата, папата го предаде своето писмо „Ориентале лумен“ во повеќе примероци на англиски и на руски јазик.

Во 12 часот, во базиликата „Свети Климент папа Римски“ беше отслужен молебенот над гробот и моштите на свети Кирил Солунски. Таму присуствуваа членовите на хорот „Русикум“, а по кратките консултации со диригентот отец Пихлер околу пеењето на молебенот, делегацијата се упати кон престолот на базиликата, односно Штросмајеровата капела на поклонение пред дел од моштите, а потоа со пеењето на тропарот на свети Кирил и Методиј, кон гробот. Откако делегацијата на Република Македонија на чело со претседателот Киро Глигоров го положија венецот и се поклониле над гробот, на сите присутни им беа поделени восочни свеќи. На крајот од Молебенот, Неговото Блаженство ја произнесе свечената беседа. Говорот, освен на македонски, беше преведен и на италијански јазик и им беше поделен на сите заинтересирани присутни.

Самиот чин на Молебенот помина во совршен ред и тишина и пред голем број присутни.

Истиот ден, во 13:30 часот, претседателот на Р. Македонија, Киро Глигоров, приреди ручек (присуствуваа Архиепископот Михаил и митрополитот Кирил), а попладне во 18 часот беше посетена патничката агенција „Палер - Виа А. Саландрија“, која приреди и вечера за гостите.

На 25 мај 1995 година, делегациите го посетија „Радио Ватикан“ и директорот падре Фредерико Ломбарди. Присутни беа: Архиепископот Михаил, митрополитот Кирил, амбасадорот Мирчев, Славе Николовски-Катин и протоѓаконот А. Цандовски. На директротот Ломбарди му беше изразена благодарност во интервјуто на „Радио Ватикан“, што повеќепати во честитките на папата за Божиќ и Велигден, покрај другите јазици, поздравот беше упатуван и на македонски јазик. Тој чин претставува голема радост за верниците на Македонија. Во разговорите беше потенцирано дека имаме многу добри односи со католичката заедница во Македонија, а посебно беше нагласено дека и во иднина ќе треба преку „Радио Ватикан“ да се слуша за Македонската црква и црковниот живот.

Вечерта, во 18:30 часот, беше отворена изложба на теракотните икони од Винаца. Присутните, најнапред, ги поздрави домаќинот на галеријата падре Карли, а потоа изложбата официјално ја отвори министерот за култура на Р. Македонија, Ештреф Алиу, а д-р Коста Балабанов одржа предавање за историјата на теракотните икони во Виничкото кале и нивното огромно значење, не само за македонската, туку и за светската археологија.

Архиепископ Охридски и Македонски Михаил

Слово за свети Кирил Солунски

Христос воскресе !

**"Помнете ги вашите наставници
што ви го проповедаа словото Божје
и, имајќи го пред очи крајот на нивниот
живот; поддржувајте ја верата нивна"
(Љвр. 13.7)**

Господине Претседателе на Република Македонија,
Ваши Екселенции,
Почитувани дами и господа,
Браќа и сестри и пријатели на македонскиот народ
и на Македонската православна црква,

Веќе е вообичаено нашата света Црква, на овој празничен ден, а во чест на светиот рамноапостол Кирил Солунски, да испраќа делегација во Рим. Собрани сме да му оддадеме најголема и најдостојна почит на својот апостол, кој е апостол и на сите словенски народи. Молитвено бараме од него помош и закрила за нашиот народ, за нашата суверена држава - Република Македонија и за нашата Светиклиментова мајка црква. Исто така, дојдени сме за да му се помолиме на нашиот голем светител да се застапува пред Бога што поскоро да зацари божјиот мир на Балканот, на европските простори и во целиот свет.

Ова е наше 27-мо молитвено поклонение пред светите мошти и пред гробот на овој голем апостол и молитвеник.

Светите браќа Кирил и Методиј, словенските апостоли и учители, основоположниците на сесловенското христијанство, се служеле, како со силно средство во своето големо мисионерско дело, со јазикот на македонските словени. Нашиот стародревен јазик е првиот книжевен словенски јазик. Светото писмо и богослужбените книги биле преведени најнапред на овој јазик и со нив се служеле сите новопокрстени словенски народи. Во тоа време, разликите меѓу словенските јазици биле сосема мали, така што тој јазик им бил потполно разбирлив на сите и затоа станал цврст темел за натамошната религиозна и културно-уметничка дејност на целото словенство.

Во овој миг на празнична радост, нашите мисли и нашите чувства не пренесуваат во далечниот деветти век и во тогашните прилики. Се восхитуваме од длабочината на вистинската христијанизираност на тогашните претставници на државната и црковната власт во Цариград. Тие од Бога вдановени луѓе се раководеле многу повеќе со идеите и идеалите на

Светото евангелие и на Светата црква, отколку што го прават денес оние што се сметаат за продолжители и закрилници на светата ортодоксија. За нив биле суштествени пораките на светото евангелие и настојувале тие да навлезат длабоко во душите на Словените. Тие сакале секој словенски народ да образува своја црква за да го доближат христијанството до секоја народна душа. Сакале тоа огромно духовно богатство да не го присвојуваат само за себе, одречувајќи им го правото на другите народи и тие да ја култивираат својата национална самобитност и да ја богатуваат својата црковна самостојност.

Мисионерското дело и неговите методи на светите браќа Кирил и Методиј не донеле трајни резултати меѓу западните Словени, но пренесените и применувани од нивните најдаровити ученици свети Климент и свети Наум, охридските чудотворци во Македонија, вродиле богати плодови. Без нив и без нивната дејност, возвишените намери на Цариградската црква би останала без резултати кај словенските народи.

Свети Климент Охридски е основател и организатор на нашата Света црква - на древната Охридска архиепископија. Тој не само што ги запазил основните идеи и идеали на своите учители, туку ги продлабочил и збогатил овие високи вредности. Познато е дека тој е основоположникот и на Охридскиот универзитет, каде, освен богословските науки, се предавале и сите други знаења во тоа време: од астрономијата, филозофијата, психологијата, медицината, архитектурата, сликарството, музиката, па дури и агрикултурата.

Врз тие основи и врз пораките на овие голмеи свети луѓе е втемелена и нашата древна и сегашна света Македонска православна црква. Ние ја чувствуваме нивната молитвена закрила и денес и ги продолжуваме нашите народни и црковни традиции. Минавме низ многу тешкотии, многу ропства, но, вдахновувани од нивните возвишени пораки, успеавме да се запазиме и како народ и како црква. Денес имаме и наша суверена држава и наша автокефална црква. Продолжуваме со уште поголема интензивност да создаваме и нови вредности во согласност со ваквите идеали на македонскиот народ и на Македонската православна црква. Имаме наши богословски просветни институции - Богословија и Богословски факултет. Имаме наши новоизградени цркви и манастири во татковината и насекаде во светот, каде што живеат наши браќа и сестри Македонци. Во нив се црквуваат нашите духовни чеда од сите простори на Македонија.

Се наоѓаме пред почетокот на третиот милениум од христијанската историја. Веруваме дека ќе навлеземе во еден нов период на живеење. Христијанската љубов ќе ни помогне да се подготвиме достоино и со мир и благосостојба да го дочекаме овој голем сехристијански јубилеј - двеилјадитата годишнина од богоовоплотувањето на нашиот спасител Господ Исус Христос.

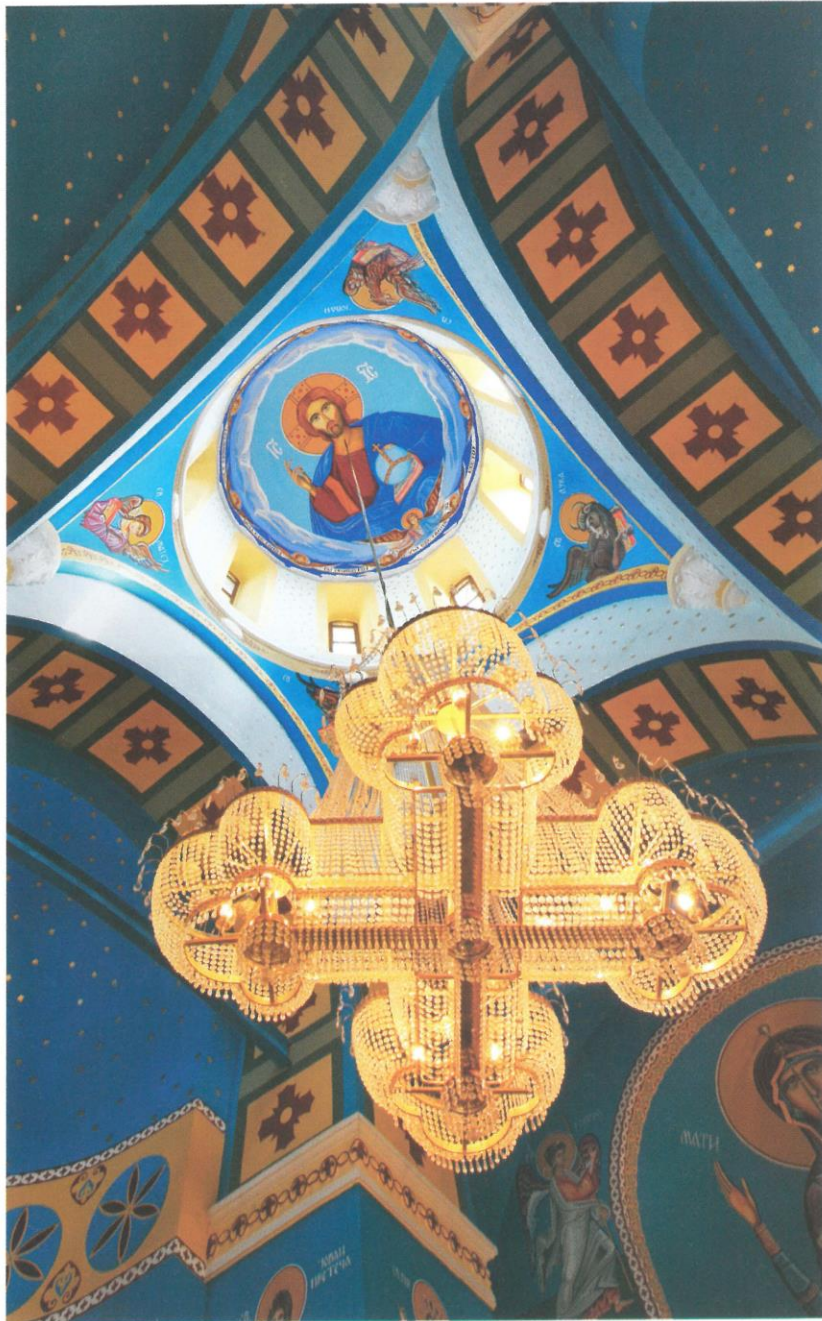
Свети Кириле, ти се молиме да ги исполниш нашите души со сепобедната Христијанска љубов.
Светителе оче Кириле, моли го Бога за нас!
Амин - така да биде!

Рим, 24 мај 1995 година.
На гробот на свети Кирил Солунски.

Од издавачката дејност:

Вангелија Десподова: Карпинско евангелие (со коавтори), Матица македонска, Скопје 1995.

ДВАДЕСЕТ И ОСМО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1996

Во 1996 година црковната делегација беше во состав: Митрополитот Дебарско-кичевски Тимотеј, свештеник Зоран Данев и протоѓаконот Ратомир Гроздановски. Предводник на државната делегација беше и тогашниот претседател на Собранието г-динот Тито Петковски. На специјална аудиенција во папската библиотека, македонската делегација беше примена од папата Јован Павле II, кој прочита и поздравен говор на француски јазик. Особен интерес папата покажал за делото и култот на светите Климент и Наум во Македонија. Наредниот ден, на 24 мај, на гробот на свети Кирил Солунски митрополитот Тимотеј чиноначалствуваше со молебенот, по што државната делегација положи венец. Црковната делегација оваа година оствари повеќе значајни билатерални средби со високи претставници на Ватикан, како што беше средбата со кардиналот Содано, со отецот Јозеф Мај од Советот за единство на христијаните, епископот Пјер Дипре, отецот Јиржи Весели од Ватиканскиот универзитет Анџеликум. Црковната делегација ја посети и библиотеката на најголемиот католички универзитет Грегоријана.

На 1 јуни 1996 година во градот Елванген во Германија каде што свети Методиј бил затворен од 870 до 873 година, беше одбележан Денот на светите Кирил и Методиј. По свечената богослужба во чест на Браќата, присутниот Архиепископ и поглавар на МПЦ - Господин, Господин Михаил, со митрополитите Господин Кирил, господин Горазд и протоѓаконот Александар Цандовски, одржа беседа за грандиозното дело на Светите Браќа. Црковната делегација изврши молебен, а делегацијата на Владата на Р. Македонија беше предводена од министерката Софија Тодорова. Пред спомен-плочата беа положени венци, посебни од амбасадорот на Р. Македонија г-дин Срѓан Керим. По беседата на поглаварот Господин, Господин Михаил, беше осветена спомен-плочата со ликот на свети Методиј, изработена во бакар и бронза од скулпторот Боро Митриќески, на ѕидот од манастирот каде што бил заточен свети Методија. На банкетот во нивна чест слово одржа господинот Букс, заменик-градоначалник на градот Елванген.

Од издавачката дејност:

Илија Велев: Македонскиот книжевен XIV век, Веда, Скопје 1996.

Илија Велев: Свети Гаврил Лесновски во книжевната традиција, Менора, Скопје 1996.

Вера Стојчевска-Антиќ: Апокрифи, Табернакул, Скопје 1996.

ДВАЕСЕТ И ДЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1997

Во годината кога МПЦ одбележуваше 30 години автокефалност, црковната делегација беше предводена од Архиепископот Охридски и македонски г.г. Михаил, кого го придружуваа митрополитот Кумановско-полошки Кирил, митрополитот Дебарско-кичевски Тимотеј, протојерејот Стојко Ристевски и протоѓаконот Ратомир Грозданоски. Во државно-црковната делегација беа вклучени и Скопско-призренскиот бискуп д-р Јоаким Хербут, министерот за култура г-дин Слободан Унковски, заменик-претседателот на Републичката комисија за односи со верските заедници Славе Николовски-Катин.

Архиепископот Михаил, во присуство на голем број верници, се поклони на светите мошти и отслужи молебен на гробот на свети Кирил Солунски. Веднаш потоа одржа вдахновено празнично слово за светителот, што беше проследено со големо внимание и интерес од присутните, особено од новинарите кои цитираа делови од словото во медиумите. Откако се поклони, делегацијата оствари и повеќе средби со видни личности и институции на Ватикан, како и со папата Јован Павле. На средбата, папата беше информиран за поставувањето на камен-темелникот на римокатоличката црква во Охрид и, по тој повод, му беше упатена покана да ја посети Македонија. Црковната делегација оствари средба и со кардиналот Ечегариј.

Од издавачката дејност:

Илија Велев (со коавтори): Македонски скрипторски центри IX-XVIII век, Скопје 1997.

Илија Велев: Лесновскиот книжевен центар, Мисла, Скопје 1997.

Илија Велев: Кирилометодиевската традиција и континуитет, Институт за македонска литература, Култура, Скопје 1997.

Вера Стојчевска-Антиќ: Свети Климент Охридски, Епоха, Скопје 1997.

Добрејшево евангелие, XIII век

ТРИЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 1998

Новаа година во рамките на манифестацијата „Македонија во чест на свети Кирил“, Македонската православна црква испрати своја делегација во Рим, за поклонение на гробот на светителот. Делегацијата ја сочинуваа: митрополитот Дебарско-кичевски г. Тимотеј, митрополитот Брегалнички г. Стефан, протојерејот Ефтим Бетински и протоѓаконот Димче Миланов. Државната делегација оваа година беше предводена од премиерот г-дин Бранко Црвенковски, а од Католичката црква во Македонија учествуваа бискупот Јоаким Хербут и отец Анте Церимотиќ. Најнапред делегацијата беше примена од папата Јован Павле Втори и на таа средба, освен за делото на свети Кирил и Методиј и нивните ученици, стана збор и за актуелни теми во Македонија, и особено за МПЦ. Прием за македонската делегација организираше и кардиналот Анџело Содано. Беше остварена и посета на Хрватскиот колеџ „Свети Ероним“. Претставниците на Македонската православна црква имаа срдечни разговори со великодостојници во Советот за единство на христијаните во Рим, секретарот бискупот Пјер Дипре, бискупот Перисе и отецот Јозеф Мај.

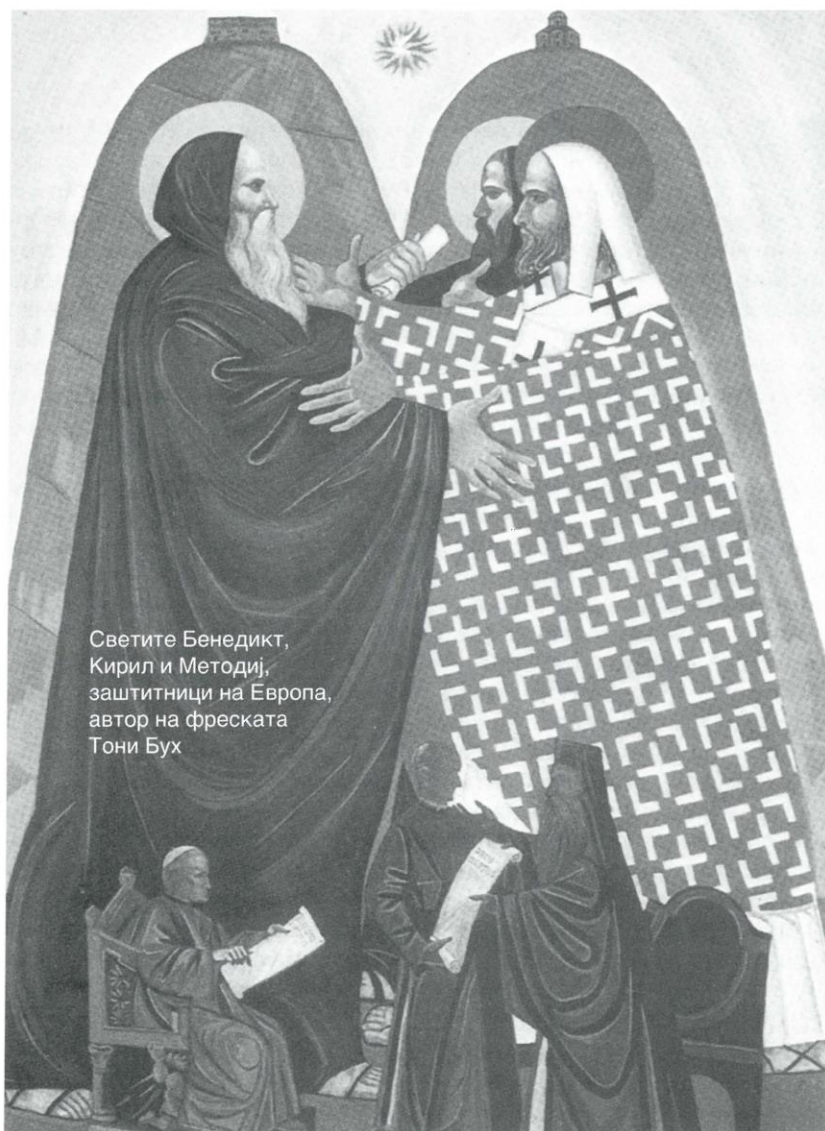
Овогодишната посета на Рим ја одбележа и работниот ручек на кој двајцата македонски митрополити се сретнаа со кардиналот Роже Ечегерај, претседател на Ватиканскиот оддел за Правда и мир, а на средбата присуствуваа и г-дин Владо Наумовски, претседател на Комисијата за односи со верските заедници, како и амбасадорот на Република Македонија при Светата столица.

На централниот настан на патувањето што се случува во базиликата „Свети Климент“ во Рим, беше отслужен молебен, на кој пригодна беседа одржа митрополитот Стефан, а со молитвени песни учествуваше и хорот „Русикум“. Покрај македонската делегација, беа присутни и голем број видни личности од Ватикан: отец Јозеф Мај, отец Томаш Шпидлик од Институтот „Ориентале“, отец Ричард Чемус, професор на институтот „Грегоријана“, доминикански отци од базиликата, фрањевскиот отец Леонардо Орач и др.

Од издавачката дејност:

Зденка Рибарова и Зоја Хаупатова: Григоровичов паримејник, МАНУ, Скопје 1998.

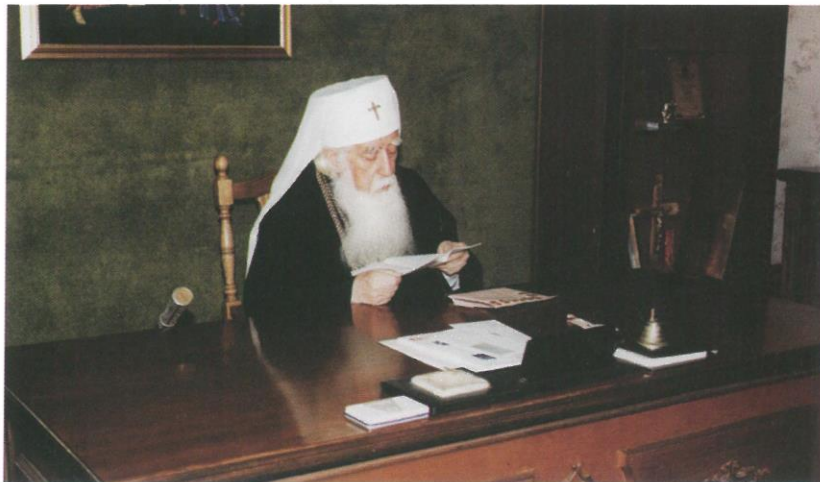
Мито Аргировски: Грцизмите во македонскиот јазик, Скопје 1998.

ТРИЕСЕТ И ПРВО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГОРАД РИМ — 1999

Црковната делегација оваа година беше составена од митрополитот Дебарско-кичевски Тимотеј, митрополитот Брегалнички Стефан, архимандритот Нектариј и протоѓаконот Димитар Белчовски, Државната делегација ја предводеше премиерот г-дин Љубчо Георгиевски, кого го придружуваа Александар Димитров и Димитар Димитров. Двете делегации, како и претходните години, одржаа заедничка средба кај папата Јован Павле. Средбата беше срдечна и во атмосфера на пријателство, при што на папата му беше упатена усна покана да ја посети Македонија. Вториот значаен прием беше во Комисијата за единство на христијаните, каде беше разговарано за состојбата во Македонија. Тоа беше година на косовските немири што во Македонија се одразија преку бегалската криза и на овие разговори во Ватикан нашата делегација беше запознаена со хуманитарните активности на Римокатоличката црква во врска со кризата.

На 6 јули 1999 година почина Поглаварот на МПЦ, Неговото Блаженство, Архиепископот Охридски и Македонски, г.г. Михаил. Во Република Македонија беше прогласена тридневна жалост.

На 9 и 10 октомври 1999 година, во Охрид беше избран поглаварот на Македонската православна црква - Неговото Блаженство Архиепископот охридски и македонски, г.г. Стефан. Неговото Блаженство Стефан ја изрече следнава Заклетва:

ЗАКЛЕТВА

Ние, Стефан, избран и востоличен
Архиепископ Охридски и Македонски,
Се заколнуваме во семејниот Бог дека:
+ на Македонската православна црква и
на својата Татковина ќе им бидеме верни и предани,
+ ќе го почитуваме и чуваме црковниот устав,
+ ќе ја чуваме чистотата на Светото Православие, црковните
канони и прописи,
+ ќе го чуваме канонското единство со сите православни
автокефални цркви, а посебно ќе ја почитуваме
Македонската православна црква во со,
па и во своите дела и постапки,
+ ќе се раководиме исклучиво од доброто и интересите
на нашата Света црква и Татковина,
+ и дека нема да се согласиме со никаква измена
што би била спротивна на нивните интереси.
+ Нека ни помогне сезнајниот Бог,
Пресветлата Мајка Богородица,
Светите словенски равноапостоли Кирил и Методиј,
Свети Климент и Свети Наум Охридски
И сите македонски светии.

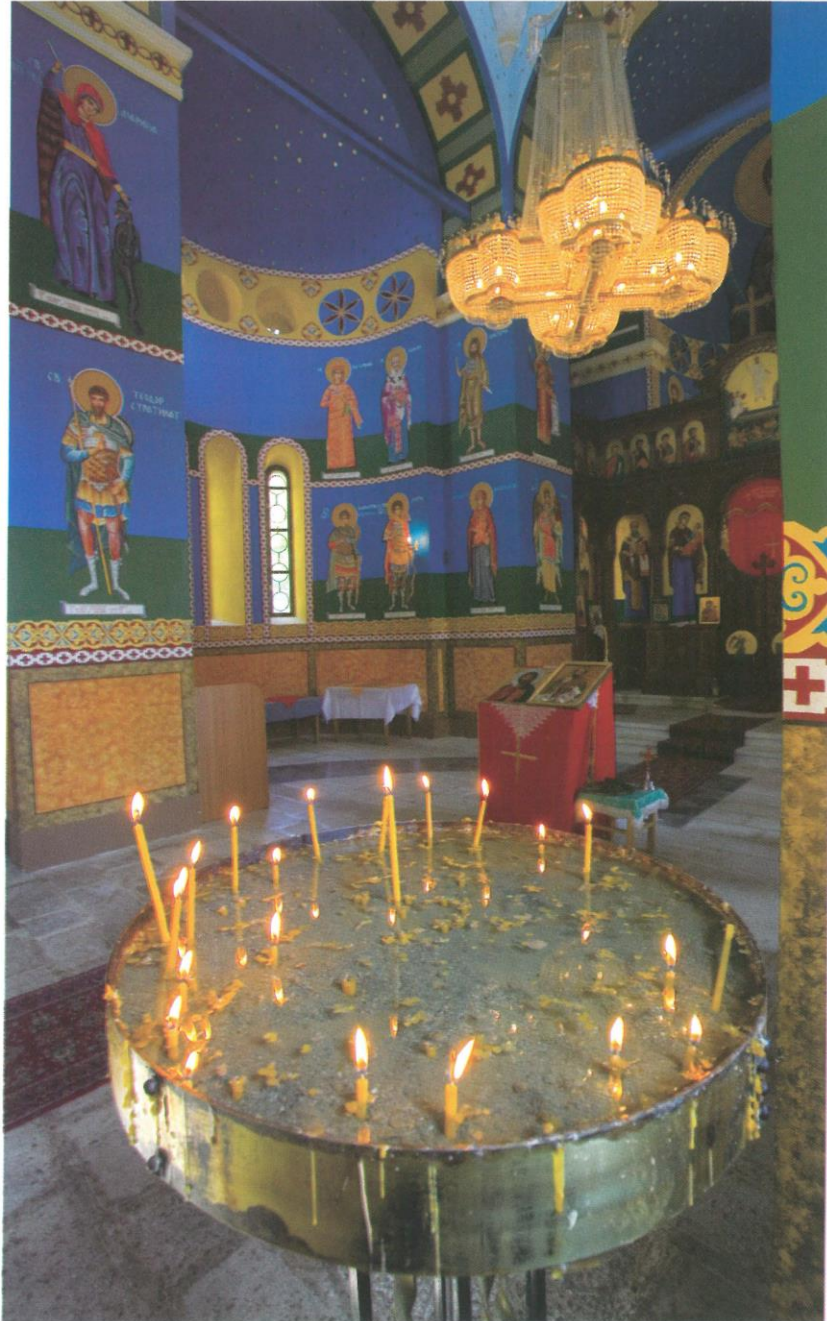
Архиепископ Охридски и Македонски Стефан

Лето господово 1999 година
Месец октомври 10, град Охрид

Од издавачката дејност:

Вангелија Десподова: Старословенско-македонски речник (редактор и соработници), Матица македонска, Скопје 1999.

Емилија Црвенковска: Загребскиот Триод, Институт за македонски јазик, Скопје 1999.

ТРИЕСЕТ И ВТОРО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 2000

Во јубилејната 2000 година, црковната делегација беше предводена од Архиепископот Охридски и Македонски г.г. Стефан, кого го придружуваа митрополитот Дебарско-кичевски г. Тимотеј, архимандритот Нектариј, протоѓаконот Димитар Белчовски и Ѓоко Ѓорѓевски. На молебенот со кој оваа година чиноначалствуваше архиепископот Стефан, се создаде вистинска празнична атмосфера со пеењето на хорот „Свети Климент Охридски“ од Соборниот храм во Скопје и од хорот „Русикум“ во Рим. Во пригодната беседа архиепископот зборуваше за животот и делото на свети Кирил и за неговата исклучителна улога за православниот Македонец низ вековите. На молебенот присуствуваше и државната делегација, претседателот г-дин Борис Трајковски, г-динот Ѓорѓи Наумов, министерот за надворешни работи Александар Димитров, министерот за спорт Ѓорѓи Боев, бискупот Јоаким Хербут и др. На одделни средби, и државниот и црковниот врв беше примен на аудиенција кај папата Јован Втори.

Беше остварена и средба во Ватикан во Папскиот совет за единство на христијаните, каде што нашата црковна делегација беше примена од бискупот Касепр и свештениците Јозеф Мај и Фортино.

Архиепископ Стефан

(Слово над гробот на свети Кирил во „Свети Климент“ во Рим, 24 мај 2000)

Тие премудроста си ја направија сестра

Во името на Отецот, и Синот и Светиот Дух,

Господине претседателе на Република Македонија, Ваши екселенции, пријатели и почитувачи на светото Кирилومتодијево дело, возљубени во Господа браќа и сестри,

Секогаш и постојано сме должни да Му благодариме на Бога за добрините и благодетите што ни ги дава; секогаш и постојано сме должни да Го воспеваме Господа, потсетувајќи се на наставниците што ни го проповедаа словото Божјо па, имајќи го пред очи крајот на нивниот живот, да ја подражаваме верата нивна.

Господи, оваа година се радува сиот христијански свет и Ти благодарат сите народи за љубовта со која не прегрна, давајќи ни можност за повторно единство со Тебе. Затоа, еве, и ние Македонците, како христијански народ, како држава и црква, во оваа јубилејна двеилјадита година од Твоето доаѓање како Бог Спасител на земјата - се радуваме и Ти благодариме за сè!

Во овие, пак, повелигденски-воскресенски денови, „како соучесници во радоста што ги исполни првите сведоци и благовесници на Твоето воскресение“ (Мт. 28,9), „се радуваме и ние со истата радост што го развесели сиот свет, со радоста од Денот над деновите, со радоста што ни ја зададе како заповед преку апостолот, како радост дарувана за сета вечност“ (1Сол. 5, 16). „Ти благодариме, Боже, за сè, оти таква е волјата Твоја во Христа Исуса спрема нас“ (1Сол. 5, 18), „а најпрво што си не избрал за Свој народ“ (1Сол. 1, 4), „и преку осветувањето на Светиот Дух и преку верата во вистината сме избрани за спасение“ (2Сол. 2, 13); „Ти благодариме, Боже, што ни испрати благовесници, кои не учеа со силата на Светиот Дух, преку кои се угледавме и на Господа, така што станавме образец за сите верници во Македонија и Ахаја, и за што од нас одекна словото Господово, не само во Македонија и Ахаја, туку и во секое место се пронесе славата за верата наша во Господа“ (1Сол. 1, 5-8), „како и за нашето стоење во Господа и за нашето растење во верата“ (2Сол. 1, 3).

Ти благодариме, Боже, што од нас Македонците, по Твојата света промисла, избра човек, кој на сон му се јави на апостолот Павле и го повика да дојде во Македонија (Дела 16, 9), што всушност, беше Твој повик уште тогаш, во апостолско време, и на македонските простори да се слушне проповедта на Твоето Евангелие (Дела 16, 10).

Ти благодариме, Боже, што ни испрати апостоли и проповедници на Христа, коишто се трудеа меѓу нас, не учеа и страдаа за верата (сп. 1Сол. 5, 12):

Павле и Силуан, Тимотеј и Сила (Дела 18,5), па Гај и Аристах (Дела 19, 29 и 20, 4), како и Лидија, првопокрстената Македонка (Дела 16, 14-15), потоа свети Ахилеј, епископот Лариски, свети Еразмо Охридски, светите Тивериополски маченици и многу други светии и исповедници за верата христијанска. Нивната проповед и мачеништво се вградија во Твојата Црква, која со благодатта Божја почна да се шири по македонските простори (2 Кор. 8, 1), најпрво во Филипи, Солун, Бер, Тијатир, па во Стоби, Хераклеја, Баргала, Скупи и многу други места за, потоа, да прерасне во помесна црква.

Исто така, Боже, посебно сме благодарни што, во потребното време, ни ги испрати светите рамноапостоли просветители Кирил и Методиј, кои не беа слуги на темнината, туку беа проповедници на вистината, како нови апостоли и светила на целата вселена, коишто светнаа како утринска звезда... Овие двајца преблажени и богоугодни мажи, како сојузници на апостолите, со ништо помали од оние со ист дух одозгора напоени, ги изведоа народите од многумрачното демонско море, кои и нас Македонците, како и словенските народи, не утврдија во вистината и, наоружани со вера и со сила на крстот, не упатија кон богоразумна светлина и не нахранија со вечна храна и вечна питаа... Тие два ластара, коишто премудроста си ја направија сестра, на себе носеа плод даден од Бога и срца дадени од Господа, кои, како со духовен меч, ги истребија како пиреј и ги изгореа со духовна благодат, а словото Господово го посеаја како пченица во нивата на срцето, и сите луѓе ги наследиле со медоточни зборови и, откако, каде што било потребно, Го исповедиле јасно за сите Тривечното Божество, објаснувајќи ја едната суштина и еднаквоста на Отецот и Синот и Светиот Дух... Така, во западните панонски и моравски земји, светнаа како сонце, разгонувајќи го мракот на гревот, ги просветуваа луѓето низ писмо, а учениците ги научиле да го исполнуваат црковниот чин... Потоа, откако го свршија патувањето, стасаа на римскиот пат, каде што апостолскиот намесник Адријан им излезе во пресрет далеку од градот Рим и ги пречека како ангели Божји... И тука, во вечниот град, се приближи времето, нашиот преблажен отец и учител Константин Филозоф да прими покој... Така, тој почина во летото господово 6377 (во 869 по Христа) и им се придружи на отците, пророците, апостолите, мачениците и сите светители, та го положија во црквата на свети Климент... (Од житието на светите Кирил и Методиј).

Почитувани пристуни, овде, на ова свето место, каде што и денес се наоѓаат неговите свети мошти, во овој свет храм, во кој, по триесет и вторпат, како делегација од Македонија, молитвено поклонувајќи се, искажуваме вечна благодарност за неговото рамноапостолно дело, како за македонскиот, така и за сите словенски народи, и општо - за европската и општочовечката култура и цивилизација.

Возљубени почитувачи на свети Кирил,

Да Му благодариме на Бога што блаженото упокоение на големиот учител не значеше крај на започнатото дело, туку тоа продолжи да живее, најпрво, во дејноста на сотрудинокот Методиј, а потоа, по неговото упоко-

јување (855 година), и по враќањето во Македонија на поголемата група ученици и соработници, делото на светите Браќа продолжи да дејствува на просторот од Македонија, раководено од свети Климента, идниот епископ во Кутмичевица и архиепископот на Охридската столица.

Ти благодариме, Боже, што благослови, покрај светите рамноапостоли, да расте духовно и да се надградува нашиот златен свети Климент, кој во дело го преточи споменот за своите свети учители. Продолжувајќи со просветителската дејност во Охрид, го отвори првиот универзитет, не само на Балканот, туку и пошироко. Исто така, продолжи со започнатите преводи на јазикот кој бил говорен во тоа време на македонските простори, како и со пишување на оригинални творби. Постанувајќи, пак, епископ во Охрид, ги постави темелите на идната Охридска архиепископија, вековната Црква на просторот на Македонија која, и по укинувањето во 1767 година, продолжи да живее во духот на своите верни македонски чеда па, откако се создадоа услови, истата и се возобнови во 1967 година, во лицето на Македонската православна црква.

Ти благодариме, Боже, што во овие дваесет столетија Си со нас, како избран народ, што во она време, преку Самуила помаза цар од родот наш, што неговата држава потоа беше основан на нашиот вековен копнеж за самостојна македонска држава. Затоа, еве, кон Тебе од ова свето место, пред гробот на великиот свети Кирил, Ти искажуваме благодарност од сите македонски генерации и поборници за самостојна македонска држава.

Ти благодариме, Боже, за милоста што, по свети Кирил и Методиј, свети Климент и Наум, ни испракаше духовни водачи, учители, подвижници и маченици. Ти благодариме, што меѓу нас, како неминлив дар ги имавме: свети Гаврил Лесновски, свети Прохор Пчински, свети Јоаким Осоговски, свети Иларион Мегленски, свети Агатангел и Нектариј Битолски, свети Ѓорѓи Кратовски, света Злата Магеланска, свети Спасо Радовишки...

Ти благодариме, Боже, што во тешките вековни страдања и туѓи владеанија, тогаш кога сите не негираа како народ, ни ја распарчија земјата, само Ти беше со нас, беше и наша единствена утеха и надеж. И, еве, воскреснати сме како народ и црква, зашто со Тебе се родивме и со Тебе живееме, и Ти си нашиот Пат, Вистината и Живот.

Затоа, во годината на големиот јубилеј на христијанството и на денот кога го чествуваме празникот на нашите првопросветители рамноапостоли, можеме со восхит да исповедаме дека Црквата, чиј ка.аголен си Ти, векува и ќе векува и де.. „прекрасен Господ во Своите светии“ (ПС 7, 35).

Амин!

Христос Воскресе!

На 13 февруари 2000 година е извршена интронизација на Повардарската епархија со Митрополитот повардарски Агатангел.

Од издавачката дејност:

Вангелија Десподова: Студии за македонската средновековна книжевност, Матица македонска, Скопје 2000.

Вангелија Десподова: Трескавечки аухологиум (со коавтори), Институт за старословенска култура, Прилеп 2000.

Ѓорѓи Поп-Атанасов: Кичевски октоих: Македонски книжевен споменик од XIII век, Скопје 2000.

Ѓорѓи Поп-Атанасов: Библијата за Македонија и Македонците, Скопје 2000.

Ѓорѓи Поп-Атанасов: Октоихот во македонската книжевна традиција, Скопје 2000.

Вера Стојчевска-Антиќ (со коавтори): Средновековни книжевни жанри, Култура, Скопје 2000.

Илија Велев: Средновековни книжевни антологии, Менора, Скопје 2000.

Илија Велев: Проникнувања на традицијата и континуитетот, Институт за македонска литература, Скопје 2000.

ТРИЕСЕТ И ТРЕТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 2001

Оваа година црковната делегација на чествувањето на свети Кирил во Рим ја сочинуваа митрополитите Тимотеј и Агатангел, протојерејот-ставрофор Љупчо Двојаковски и протоѓаконот Ратомир Грозданоски. Предводник на државната делегација беше претседателот на Собранието на Република Македонија г-дин Стојан Андов. На молебенот беа присутни и видни претставници од неколку ватикански институции, претставникот на Советот за единство на христијаните, ректорот на „Русикум“, ректорот на хрватскиот колеџ, итн.

Празникот на светите словенски браќа годинава се совпадна со прославувањето на Спасовден, Вознесението Христово. Беседа произнесе митрополитот Тимотеј. Македонската делегација беше примена на кратка средба кај папата Јован Павле Втори.

Од издавачката дејност:

Маја Јакимовска-Тошиќ: Македонската книжевност во XV век, Институт за македонска литература, Скопје 2001.

Георги Георгиевски: Македонистички студии, Скопје 2001.

Ѓорѓи Поп-Атанасов: Од македонското книжевно минато, Скопје 2001.

Ѓорѓи Поп-Атанасов: Македонска книжевна традиција, Скопје 2001.

Ѓорѓи Поп-Атанасов: Палеографски албум, т. 1, Словенски ракописи во Македонија, Скопје 2001.

Илија Велев: Записи и натписи од Лесновскиот книжевен центар, Институт за македонска литература, Скопје 2001.

ТРИЕСЕТ И ЧЕТВТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 2002

Во 2002 година се одбележаа 35 години од возобновувањето на Охридската архиепископија во лицето на МПЦ, како и 35 години од поклоничките чествувања на гробот на свети Кирил во Рим. Црковната делегација беше во состав: митрополитот Кирил, митрополитот Тимотеј, свештеникот Сашко Николовски, ѓаконот Сашко Ристески и професорот Ѓоко Ѓорѓевски. Покрај делегацијата, во Рим престојуваше и хорот при Соборниот храм „Свети Климент Охридски“ од Скопје и старешината на храмот протојерејот-ставрофор Ѓорѓи Кацарски.

Делегацијата, најпрвин, беше примена од новоназначениот и прв резиденцијален амбасадор на Република Македонија при Светата столица, г-дин Иван Ангелов. Истиот ден, црковниот хор настапи со концерт.

Делегацијата на МПЦ оствари средба со Папскиот совет за единство на христијаните и Католичкиот комитет за културна соработка во Ватикан, на која беа присутни и бискупот Марк Квеле, отец Елевтериј, претседател на Понтификалниот совет и проф. отец Мај. На молебенот на гробот на свети Кирил, митрополитот Кирил произнесе празнична беседа. Од името на Република Македонија и нејзините граѓани, на гробот положи венец државната делегација предводена од министерот за култура, г-ѓа Ганка Самоилова-Цветановска

Митрополит Полошко-кумановски Кирил

Слово за свети Кирил Солунски,
одржано на неговиот гроб, во Рим, на 24 мај 2002 година

Христос Воскресе !

Светителе Оче наш Кириле: „Ти како сонце огреа на земјата, просветувајќи ги сите со богогласните лачи на твоето учење. Стоиме пред гробот во кој почива твоето свето тело и со вера ти пееме: „Блажени, спомни си за нас, твоите наследници“.

**Ваше Високопреосвештенство,
Почитувани министри при Владата на Република Македонија,
Ваши Екселенции,
Чесни оци,
браќа и сестри во Господа,
почитувачи на свети Кирила и пријатели на
македонскиот народ,
на Република Македонија и на Македонската
православна црква,**

На овој празничен ден - посветен во спомен, чест и слава на ликот и на огромното и епохално дело на рамноапостолите - светите солунски браќа Кирил и Методиј, како што е веќе традиција за нашата света црква и за нашата татковина, Република Македонија, доаѓаме на поклонение, овде во вечниот град - Рим, и молитвено оддаваме почит пред моштите и гробот на свети Кирил.

Овогодишното чествување на големиот наш апостол, кој е апостол и на сите словенски народи, кој, заедно со брата си Методиј и со свети Бенедикт се сомолитвеници и созаштитници на Европа, еве, е триесет и петто по ред и, во некоја смисла, е јубилејно. Како потсетување: за првпат дверите на базиликата „Свети Климент Римски“ ни беа отворени во 1968 година, само една година по обновената самостојност на древната Охридска архиепископија во 1967 година, олицетворена во денешната света Македонска православна црква. Всушност, тогаш како црква ја продолживме заораната бразда на големиот просветител, која беше прекината со неговото упокојување и преселување во небесната црква, во 869 година, овде во Рим.

Значи, уште пред три и пол децении почнаа да се создаваат вонредни услови за разбирање на нашата вистина и искрено почитување и соработка на екуменски план со нашата тукушто возобновена Света црква, како со Светата столица, така и со голем број ватикански просветни институции и институти. Како резултат на таквата продлабочена соработка меѓу другите плодови, повеќе наши сегашни архипастири и професори во нашите просветни богословски институции беа на постдипломски студии во овие институции, а некои станаа и доктори на науки. И при оваа пригода искажуваме благодарност од нашата Света црква кон Светата столица, за сите досегашни добрини и помошти.

Затоа, кога веќе го спомнавме 35-годишното наше јубилејно присуство на ова свето место и христијанската братска соработка, проникната со евангелска Христова љубов, заедно со 35-годишниот јубилеј од воскреснувањето на нашата Света црква, со воспоставено целосно литургиско и канонско живеење, со задоволство можеме да истакнеме дека овогодишните светоденски празнични одбележувања, на богоблагословениот и христољубив македонски христијански народ, срцата

ги исполнува посебна радост, пропратена со вечна благодарност кон нашиот заеднички отец небесен.

**Екселенции,
Дами и господа,
браќа и сестри во Господа,**

Пред 35 години, на 17 и 18 јули 1967 година, во древниот наш Охрид, во тој македонски и сесловенски Ерусалим, ги донесовме историските одлуки и ја исправивме големата неправда која ѝ беше нанесена во 1767 година од страна на отоманската власт, неправда која на нашата Света црква со апостолско приемство и на нашиот христољубив библиски христијански народ, траеше цели две столетија. Иако бевме свесни дека ќе најдеме пред сложени проблеми од страна на некои сестрински православни цркви, ние, тогашните учесници на историскиот собор, ја донесовме Одлуката за возобновување на нашата Света црква.

Борбата што ја водевме и сè уште ја водиме беше и сè уште е мако-трпна, но е славна и ќе биде победоносна за нашиот христољубив народ. Затоа, со право се надеваме, со Божја помош, дека ќе надвлеее љубовта кај великодостојниците на сестринските православни цркви, та во најскоро време ќе се најдеме на заедничката евхаристична Христова трпеза, со нив и со сите крстени во Господа воскреснатиот.

Ние силно веруваме во ваквото позитивно решение за нашата Света црква, иако за некои обновата на нашата црква се истакнува како проблем, проблем кој всушност не постои, туку тој е измислен! Па, ние само го повративме и го оживотворивме она што го имавме, а кое, незаконски од иноверна власт, ни беше одземено!

Во овој 35-годишен период постигањата на нашата Света црква, во татковината и во дијаспората, се огромни. Но чувството на радост од постигањата, за жал, ни е нарушено со наметнатите еднадвор терористички напади и извршени злодела, кои минатата година, во северозападните делови на нашата суверена татковина - Македонија, беа извршени од албанските вооружени банди од кои беа разрушени и обесветени повеќе десетици наши светилишта, а беа протерани и десетици илјади недолжни православни граѓани од своите вековни огништа. Трагичните последици ги чувствуваме, еве, и оваа година.

Но, му благодариме на Спасителот, Господ Исус Христос, кој со своето славно воскресение ја победи смртта и ни даде можност и ние да ја славиме победата на животот над смртта и победата на мирот над војната.

Во овој миг на воскресенска велигденска радост, со најголем пиетет, гордо стоиме пред гробот на свети Кирил и се поклонуваме пред него - големиот сесловенски апостол и учител. Тој, заедно со својот брат Методиј, со нивното големо мисионерско дело се основоположници

на културата и просветата и утврдувачи на христијанството кај сите словенски народи.

А ние, како народ, чувствуваме посебна милост, пред лицето на троичниот Бог, зашто на нашиот стародревен македонски јазик биле преведени богослужбените книги и Светото писмо. Тој наш јазик, што се говорел во Солунско станал цврст темелник врз кој се градело цивилизациското дело, потпрено врз идеите и идеалите на светото евангелие и на Светата црква, дело кое постанало и останало извор на културно и просветно обединување за целиот словенски род.

Епохалното мисионерско дело на светите рамноапостоли Кирил и Методиј, продолжено од нивните најнадарени ученици, охридските чудотворци свети Климент и свети Наум, вродило изобилни плодови на просторот од Библиска Македонија.

Без нив и без нивната саможртвеност во збогатувањето и запазувањето на основните идеали на своите учители - огромно и епохално дело на овие свети мажи, можеше и да исчезне. Но, овие наши горостасни македонски молитвеници, дури и ги збогатиле високите светокирилови и методиевски вредности, продолжувајќи ги на Охридскиот универзитет, на тој прв образовен центар не само на Балканот, туку и пошироко.

Затоа, ние денес како народ, како црква и како суверена држава, минувајќи низ многу тешкотии и голготски крсни распнувања, ја бараме и ја чувствуваме молитвената закрила на овие големи светители и молитвеници. Нивното дело, кое е недвојливо од нас како народ и црква покажува колку се длабоки и цврсти нашите корени. А, ние ги продолжуваме древните традиции и обичаи, оживотворени, повеќекратно оплодотворени и осветени во сето наше постоење, со цел да ги сочуваме и сите наши духовни и национални скапоцени вредности и да им ги предадеме на нашите идни поколенија.

Така, вдахновени од нивните евангелски и богољубиви пораки и нивното молитвено застапништво пред Бога, еве, успеавме да се спасиме од исчезнување и како народ и како црква и како суверена македонска држава. Затоа и ветуваме на ова свето место, светителе оче наш Кириле, дека ќе продолжиме, следејќи го нивниот пример, со посилен ентузијазам да создаваме нови вредности за нас, и во татковината и во дијаспората, да твориме дела за доброто на целото мирољубиво и правдољубиво човештво, во новиот од Бога благословен трет милениум. Во тоа најмногу ќе ни помогне евангелската христијанска љубов која длабоко ја носиме како народ Светикирилов и Светиклиментов и сакаме да ја подариме на сите луѓе, без оглед на национална и верска припадност, со кои милееме да живееме во мир и благосостојба.

Ете затоа, браќа и сестри во Господа, молитвено и денес се поклонувате родот наш македонски пред ликот и делото на великанот и духовен горостас свети Кирил. Дај Боже сепобедната Христова воскресенска

љубов да ни биде ѕвезда водилка преку молитвите на свети Кирил Солунски и на сите свети, за да живееме како чеда Христови.

Така Господ ќе биде секогаш со нас, а ако Господ е со нас тогаш кој ќе може да биде против нас?!

Само така, да веруваме, дека Господ Бог и Пресвета Богородица ќе го прослават и нашиот живот и нашето постоење за навек!

Светител, оче наш Кириле, моли го Бога за нас, за целосен мир и благосостојба во нашата родна и мила татковина Македонија и за мир во целиот свет. Амин!

Христос Воскресе !

Архиепископ Охридски и Македонски Стефан

ВОЗОБНОВУВАЊЕ НА СВЕТОКЛИМЕНТОВИОТ МАНАСТИР - НАШЕ ВОЗОБНОВУВАЊЕ

(Слово на осветувањето на Светиклиментовиот манастир на Плаошник, 11 август 2002)

Да му благодариме на Бога што ни го дарува овој ден, со сета негова убавина и радост! Слава Му на Бога, за сè што ни дал и ни дава! Да Му благодариме и за тоа што не избрал за свој народ, што сме постанале храм Божји и бог се вселил во нас, а преку нас и во храмовите што сме ги изсидале како народ. Да Му благодариме на Бога што сме народ - живеалиште на живиот Бог, зашто Тој со нас станува и живее и ние сме Негов народ (сп. 2Кор. 6,16). Дека е тоа така, говори светоста на нашата Црква, говори богољубието на македонскиот човек, говори душата на македонската земја. За тоа сведочи и нашето богатство од свети и уште од апостолско време, од времето кога по македонска земја чекорел свети апостол Павле, сведошто е и пресветото дело на свети Климента златниот, како и подвизите на златарот свети Ѓорѓи Кратовски и Злата Мегленска, сведочат и безбројните позлатени од злато - свети ликови од нашиот народ.

Таков е нашиот историски од, таков е нашиот христијански живот во Македонија: ем библиски свет - ем библиски страдален; ем голготски распнуван - ем воскресенски радосен; ем распнуван - ем повторно возобновуван и воздигнуван!

Има ли друг народ, како македонскиот, со толку распетија, со толку страдања, а, пак, да биде благодарен и да продолжи да биде храм на живиот Бог? Не, нема! Зашто, никаде како во Македонија, Црквата „не е украсена со толку крв“, со толку мачеништво, со толку голготи! Да тргнеме од овде, од Плаошник, па и од било кое место: насекаде

Македонија е жив сведок дека силата на Црквата Христова е токму во нејзиниот подвиг, во нејзиното трпение, во нејзиното мачеништво. Затоа, Плаошник е паметник на македонското страдање!

Кога, пак, говориме за Црквата наша, кога говориме за Плаошник, - ние во исто време говориме и за свети Климента Охридскиот Чудотворец! Не е можно да се одвојат Црквата наша, Охридска и Македонска, како од овој Плаошник, така и од свети Климента. Но, и тој од нив!

Оваа охридска височинка, која, чиниш постојано ја гали небесно синило, оваа тврдина и сокровиште на нашата духовност, на нашата култура и просвета, овој непресушлив врток на нашето духовно опстојување - е Светиклиментов дом и темел на нашата Света црква, е Светиклиментовото почивалиште, но и надеж и потпора на нашата Света црква и на нашето постоење.

Па, зарем случајно ли е удрено токму во темелот на црквата Светиклиментова и врз гробот на свети Климента, овде на Плаошник? Не знаеле ли што значи рушењето на црквата на Плаошник врз која, всушност, се потпира Црквата во Македонија? Не знаеле ли што значи рушењето на гробот Светиклиментов? Тие што го правеле тоа - или знаеле, или, пак, добро ги поучиле што ќе направат рушејќи ја најголемата светост за овој народ и за оваа земја. Но, она што Бог ни го дал за свето - тоа ќе живее вечно! Светото е вечно и тоа ги победува времињата! Еве, пак, даде Господ, по цели пет столетија, по сè она што се случувало со светоста на овој простор - Плаошник пак продолжува да живее, со сето свое велелепие и со сето свое духовно величие.

Возљубени во Господа,

Овде, денес, можеби е и отповеќе да се говори!? - Не само заради тоа што овде и храмов, и дворов, и секој камен, и секоја пета земја, и сета оваа околина - доволно говорат сами за себе; не само што говори присутноста на многубројниот верен народ, почитувачи на светоста на Плаошник и на Светиклиментовото дело, дојдени од сите страна на Македонија, туку заради фактот - на кое место и пред кого треба да се говори!

Како да се говори пред нашиот најголем говорник, пред најубедливиот проповедник, пред оној којшто ни ја предал сета убост на зборот наш, пред оној кој за Словото ни објаснил со наши слова, пред оној кој не само што знае, туку и живее со Бога, пред оној кој не само што градел храмови, туку и ни сосидал и создал Црква? Пред него, пред свети Климента, да се говори - признавам, се доживува и возбуда, и восхит. Можно ли е да се говори без да затрепери и душата и гласот пред оној којшто ни ја охристовил душата и ни го благословил зборот? И како да се говори за оној, за кого колку и да кажете - ќе биде недоволно?!

За светител, каков што е нашиот свети Климент златен, Охридскиот Чудотворец, најдобро и најдоволно говори неговото дело и неговата светост! Говори неговото постојано мачеништво!

За свети Климента мачеништвото не е само тоа што му беше срушен манастирот, што му беше опоганет гробот, што му се поделени моштите: и тоа на три дела, како и неговата и нашата Татковина - Македонија; од неговото свето тело, од неговите светителски мошти, најголемиот дел се овде, во овој саркофаг и во овој негов свет манастир, во Охрид, во Вардарскиот дел на Македонија, еден дел има во Бугарија - во Софија, како и во манастирот Св. Јован Продром, близу Верија, во Беломорска Македонија. Но, и тоа не е сето мачеништво; за свети Климента и за нас, мачеништвото е и страдањето и рушењето на нашите храмови и на нашите свети, во текот на целата наша историја. Мачеништвото и за свети Климента и за нас е и рушењето на Лешочкиот манастир и на другите наши светињи, мачеништво е и измачувањето и страдањето на нашиот македонски народ, мачеништво беа и сите жртви паднати во одбрана на Татковината и верата наша!

Возљубени во Господа, за свети Климента мачеништво е и нашиот лош однос кон него, кон Црквата негова и кон верата наша. За свети Климента мачеништво е и ако се може, а не се заштитува стара, или не се гради нова црква.

Зарем свети Климент не страда и за нашите проблеми во Синодот, за нашето неединство во Австралија, за нашите недоразбирања во Америка, и за нашата поделеност насекаде? Кој родител е среќен, ако децата му се раскарани и чии чеда се едни против други? Кој родител е спокоен, ако гледа дека некој му го поткопува, разграбува или продава домот? Како може да не страда свети Климент гледајќи ја опасноста што одамна е видлива за нашата земја и за нашиот народ?

Возљубени, свети Климент страда и заради нашата поделеност како народ и заради нашето неединство, особено во овие исклучително тешки времиња, времиња во кои е дури загрошено и опстојувањето на македонската држава, а со тоа и на Македонската православна црква. Затоа, чеда Светиклиментови, на овој голем ден, од овој голем настан и од ова свето место, од гробот и црквата Светиклиментови, од името на свети Климента, упатуваме повик за веќе неопходното македонско помирување и единство. Тоа од нас го бара свети Климент, тоа го бара нашата Црква, тоа го сака и неодложно го очекува нашиот народ. Па, кој има право заради лични, партиски или било какви интереси да ги заборава интересите на Татковината, на Црквата и на својот народ? Што треба да се случи за да сфатиме дека самите сме си најголемите непријатели и дека, за жал, историјата се повторува: овој народ, оваа земја, па и Црквата - најмногу страдаат од своите! Свети Клименте, моли се да се вразумиме и да го разбереме и времето, и потребите, а особено опасностите што не демнат!

Возљубени чеда Светиклиментови, еве, годинава, кога одбележуваме 35 години од возобновената автокефалност на древната Охридска архиепископија, во лицето на Македонската православна црква, и еве, Господ ни даде уште еден величествен и достоинствен чин, чинот на

денешново осветување на обновениот Светиклиментов манастир, овде на Плаошник, во Охрид. Ова, пак, го постигнавме благодарение, пред сè, на верата и почитта кон свети Климента, како и на исклучителната помош и залагање на Владата на Република Македонија, особено на премиерот, г-дин Љубчо Георгиевски, на Министерството на култура, на претседателот на Одборот за обнова на Светиклиментовиот манастир, на вработените во Завод и Музеј - Охрид, на проектантот, и на изведувачите, и, особено, на вредните раце на мајсторите Македонци од Преспа под Албанија, и на сите што на свој начин се вградија и го помогнаа ова дело, како и на ангажирањето на надлежниот архијереј митрополитот господин Тимотеј, за релативно кратко време, од темел се обнови ова велелепно и исклучително важно здание - храмот на Светиклиментовиот манастир на Плаошник. Со ова дело, всушност, започна да се враќа забравената слава на Светиклиментовиот манастир. Со Божја помош, и по молитвите на свети Климента, ќе треба да го возобновиме и Универзитетот Светиклиментов со сите свои содржини, не заборавајќи на тоа дека, возобновувајќи го неповторливото дело на Охридскиот Чудотворец, ние го градиме и своето духовно и национално возобновување.

Возљубени,
Светители, учители, просветители, великани и водачи,
заслужуваат само оние народи што знаат да го вреднуваат,
почитуваат и чуваат нивното дело!

Нека ни е честит и вековит денот, и возобновениот манастир! На многаја лета!

Од издавачката дејност:

Маја Јакимовска-Тошиќ: Оригинаалните книжевни состави во македонскиот XV век, Институт за македонска литература, Скопје 2002.

Лилјана Макаријоска: Девербативните именки во македонските црковнословенски ракописи, Посебни издања на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ - Скопје, кн. 32, Скопје 2002.

Стојна Поп-Атанасова: Лексиката на македонската црковна поезија, Скопје 2002.

Александра Ѓуркова: Декларативните зависнословени реченици во Крнинскиот дамаскин, Скопје 2002.

Катица Трајкова: Лексиката на Станиславовиот пролог, Скопје 2002.

ТРИЕСЕТ И ПЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГОДА РИМ — 2003

Во 2003 година на празникот на патроните на словенското писмо, свети Кирил и Методиј, црковната делегација беше во состав митрополитите Тимотеј и Наум. Празнична беседа одржа митрополитот Тимотеј, во која накратко се осврна на животот и делото на светите браќа. Државниот врв беше на чело со македонскиот премиер.

М.Т.: „Свети Кирил и Методиј знаеле дека и престојниот успех ќе биде загарантиран само ако Христовата наука се проповеда со љубов и жар, но само на разбирлив јазик за слушателите на словото Божјо... Светите браќа, со доаѓањето во Моравија, на повик од кнезот Ростислав, патувале од место до место, им пристапувале на луѓето искрено и топло, како свој на свој и можеле најнепосредно да го посеат во срцата нивни, полезното семе на христовата љубов и вера.

На 4 ноември 2003 година на Православниот богословски факултет „Свети Климент Охридски“ во Скопје се одржа научен собир со наслов „Историјата на македонскиот народ и историјата на МПЦ“.

Од издавачката дејност:

Лилјана Макаријоска: Лексиката на материјалната култура во македонските црковнословенски ракописи, Скопје 2003.

Наталија Андријевска: Преводот на грчкото привативно алфа во старите македонски текстови, Скопје 2003.

Весна Костовска: Македонско четвороевангелие, Скопје 2003.

Ѓорѓи Поп-Атанасов: Палеографски албум, т. 2, Словенски ракописи од Македонија во странски ракописни збирки, X-XIV век, Скопје 2003.

Ѓорѓи Поп-Атанасов: Палеографски албум, т. 3, Словенски ракописи од Македонија во странски ракописни збирки, XIV-XIX век, Скопје 2003.

Св. Кирил и Методиј,
автор Димитар Кондовски

ТРИЕСЕТ И ШЕСТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 2004

Шрковната делегација ја сочинуваа митрополитите Тимо-теј и Наум, архимандритот Пимен, протоерејот-ставрофор Љупчо Двојаковски, отец Сашо Додевски и јероѓакон Арсениј. Државната делегација ја предводеше претседателот на Република Македонија г-дин Бранко Црвенковски, министерот за култура Благој Стефановски, претседателот на Комисијата за односи со верските заедници Цане Мојановски, итн. На официјалната средба со папата Јован Павле, присуствуваше целата државна и црковна делегација, како и претставниците на Католичката црква во Македонија, бискупот Јоаким Хербут и викарот Киро Стојанов.

Од издавачката дејност:

Ѓорѓи Поп-Атанасов, Илија Велев, Маја Јакимовска-Тошиќ: Творци на македонската средновековна литература (IX-XVIII век), Институт за македонска литература, Скопје 2004.

Д-р Цане Мојановски, Автокефалноста на Македонската православна црква, Македонска искра, Скопје 2004.

Протоѓакон д-р Ратомир Гроздановски: Евангелие според Марко, проучување и толкување на евангелскиот текст, Скопје 2004.

Ѓорѓи Поп-Атанасов (со коавтори: Творци на македонската литература IX-XVIII век, Институт за македонска литература, Скопје 2004.

Илија Велев (со коавтори): Творци на македонската литература IX-XVIII век, Институт за македонска литература, Скопје 2004.

Илија Велев: Лесновски Ковачевиќев пролог, Менора, Скопје 2004.

Вера Стојчевска-Антиќ: Култот на Света Богородица, Просветно дело, Скопје 2004.

Црква „Свети Климент“ Охрид, Плаошник

Црква „Св. Климент Охридски“ во Торонто

ТРИЕСЕТ И СЕДМО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 2005

Црковната делегација беше предводена од митрополитот Тимотеј, во придружба на архимандритот Нектариј, протојерејот Борислав Лазов, протоѓаконот Ратомир Грозданоски и д-р Ѓорѓо Ѓорѓевски. Покрај државната делегација на чело со премиерот Владо Бучковски, имаше претставници од Римокатоличката црква и од Комисијата за односи со верските заедници. Во Советот за единство на христијаните делегацијата беше примена од бискупот Фарон од Холандија, на кого му беше пренесена состојбата во МПЦ, односите со СПЦ, итн. Македонската делегација беше примена за првпат и од новиот папа Бенедикт XVI, со кого имаше срдечна и пријателска средба. Премиерот беше примен и од државниот секретар на Ватикан кардиналот Ангело Содано.

На молебенот покрај присуството на гостите од Македонија, беше забележително присуството и на повеќе амбасадори во Ватикан, од САД, Израел, Ватикан и Италија, и од сите поранешни југословенски републики. Митрополитот Тимотеј одржа свечена празнична беседа, која беше прочитана и на италијански јазик.

М.Т.: „Наоружувајќи се со вечната Премудрост и облекувајќи се со силата на верата и љубовта, свети Кирил заедно со неговиот брат свети Методиј тргнаа да го проповедаат Бога меѓу народите и, како некогаш и апостолите, го избраа патот на Крстот Христов и доследно го носеа на земјата до последниот здив. Затоа, и денес, по многу векови, нивната слава расте и се умножува во Светата црква Христова ширум Европа и ширум целиот свет. Затоа со право се прогласени за копатрони на Европа... Денешниот живот на МПЦ во голема мера наликува на времето во кое живееле светите браќа. Проблемите и искушенијата што ги трпиме денес, ги трпеле и тие, во поинаква форма, но со истиот дух. И ние сега, како и тогаш светите Кирил и Методиј, незаконски и нелогично сме обвинувани за сè и сешто, негирајќи ни го нашиот национален идентитет... Свети Кирил е нашиот пастир и нашиот духовен родител. Огрешувајќи се кон него се огрешуваме кон Божјите заповеди, се огрешуваме кон нашата историја, се огрешуваме кон нашите предци и ги забораваме страдалните солзи на оние кои го граделе зданието на нашата слобода, самостојност и самобитност... Смирено и искрено го

молиме големиот светител, учител и просветител на нашиот народ и проповедник на Словото Божјо, свети Кирил, пред чиј гроб се молиме со синовска благодарност за извршената просветна преобразба преку евангелското слово, да ја запази нашата црква и нашиот народ.

На 2 април 2005 година почина папата Јован Павле Втори. Кардиналот Јосиф Рацингер беше избран за нов папа - Бенедикт XVI.

На 15 април 2005 година во Скопје почина монсињор Јоаким Хербут, бискуп на Римокатоличката црква во Република Македонија. На негово место беше востолчен монсињор Киро Стојанов.

Во Охрид се одржа Меѓународен научен собир „Свети Наум Охридски - живот и дело“, по повод 1100-годишнината од изградбата на манастирот Свети Наум, на 20 октомври 2005 година.

Од издавачката дејност:

Зденка Рибарова: Јазикот на македонските црковнословенски текстови, МАНУ, Скопје 2005.

Ханс Лотар Штефан: Македонскиот јазол, АЗ-БУКИ, Скопје 2005.

Протоѓакон д-р Ратомир Гроздановски: Послание на Светиот апостол Павле, проучување и толкување на текстот, Скопје 2005.

Црква „Св Кирил и Методиј“ во Чикаго

ТРИЕСЕТ И ОСМО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГОД РИМ — 2006

Државната делегација ја предводеше претседателот на Република Македонија г-дин Бранко Црвенковски, а црковната митрополитот Тимотеј. Во составот на црковната делегација беа уште и архимандрит Нектариј, протојереј-ставрофор Ефтим Петински, протојереј Борислав Лазов, свештениците Сашо Богдановски, Димче Горѓевски, Мики Миовски, г-донот Бобан Бобевски и проф. Гоко Горѓевски. Македонската делегација традиционално, најпрвин, имаше средба со папата Бенедикт XVI, а потоа и во Советот за единство на христијаните, каде што беа примени од првиот човек на Советот, кардиналот Валтер Каспер, секретарот, бискуп Брајан Фарел и отец Милан Жуст, кој е одговорен за односот со православните христијани. На молебенот, покрај црковната делегација и претседателот на Република Македонија, присуствуваа и нашите амбасадори во Рим и Ватикан, Љупчо Тозија и Бартоломеј Кајтази, надбискупот Пјетро Рабу и монсињор Мигуал Маври, Милан Жуст од Католичкиот комитет за културна соработка, кардиналот Томаш Шпидлик и др.

М.Т.: „Перспективата на христијанството како едно големо семејство, можеби треба да ја забележиме и во усилбите на денешна Европа, која ги подава своите раце на доверба кон сите народи кои ја сочинуваат. Но, и тука треба да го имаме предвид и светогледот на свети Кирил како образец што денес треба да го практикуваме.“

Митрополит Тимотеј Во спомен на свети Кирил Солунски

(Беседа на 24 мај 2006 пред гробот на свети Кирил Солунски, во црквата „Свети Климент Римски“ во Рим)

Во името на Отецот и Синот и Светиот Дух!

Почитуван Претседател на Р. Македонија, почитувани министри, Ваши екселенции, почитувани Ваши преосвештенства, почитувани

отци, драги браќа и сестри, почитувачи на животот и делото на свети Кирил Солунски!

Повторно и оваа година, доаѓајќи во вечниот град Рим, во нашите мисли навираат сеќавањата на претходните поклоненија извршени од претставниците на Македонската православна црква на гробот на свети Кирил во базиликата „Свети Климент Римски“. Спомените се налик на птица, некогаш умеат мошне високо да се издигнат, преминувајќи го дури и работ на времето, водејќи не денови назад, векови назад, во овој миг првенствено во вечниот град, којшто во своите преградки ги прими светите словенски браќа Кирил и Методиј - со пофални песно-словија и молитвословија: бидејќи со себе ги носеа скапоцените мошти на свети Климент папа Римски.

Спомените се големо богатство во душата и срцето не само на секој човек, туку и на секој народ, бидејќи ако ги погледнеме тие говорат за неговата историја, за неговиот развој, за неговите идеали, говорат за неговото вградување во небоземната историја на спасението на човештвото.

Таков е и денешниот спомен на свети Кирил Солунски, којшто со својот брат Методиј и со помошта на своите богоудбрани ученици - светите петточисленици, и преку Божјото севидечко око, и на словенскиот род им ја даруваа просветителската светлина за познанието на вистината на својот мајчин јазик. Ваквиот спомен е незаборавен.

Перспективата на христијанството како едно големо семејство, можеби треба да ја забележиме и во усилбите на денешна Европа, која ги подава своите раце на доверба кон сите народи кои ја сочинуваат. Но, и тука треба да го имаме предвид и светогледот на свети Кирил како образец што денес треба да го практикуваме. Оти не случајно современа Европа ги прифати светите браќа како свои копатрони. А тоа значи дека сè уште можеме ново да научиме од нив. Првенствено за рамноправноста на славењето на Бога на секој народ на свој мајчин јазик и да учиме за нивниот космополитски и сехристијански дух. Оти да забележиме тие не беа жители на царскиот град Константинопол, ниту на вечниот град Рим, туку пред сè жители на небесниот Ерусалим, кој во свое време, во историјата, ќе се појави.

Токму затоа денешниот Македонец поколениски носејќи ги спомените од своите предци и втемелен врз својата Македонска православна црква, со право и пиетет ги почитува светите браќа рамноапостоли Кирил и Методиј како едни од своите родоначелници. Со право во својата мачна и страдална историја македонскиот народ си споменува на славните предци и на просветителите на својот род, имајќи мисла дека на великаните од нашето минато треба да им се оддаде секаква чест и почит. Во прв ред преку молитвата.

Денес, пред телесното почивалиште на свети Кирил молиме за напредок и христијански успеси на нашиот македонски род и нашата тат-

ковина Р. Македонија. Ги молиме свети Кирил, свети Методиј, Климент и Наум, Горазд, Ангелариј и Сава да го застапат нашиот род пред нашиот Небесен Отец, измолувајќи благодат и благослов за добар плод во сите полиња од нашата дејност.

Нивниот спомен и понатаму нека биде вечен во срцата на сите верни почитувачи на делото на светите браќа Кирил и Методиј. Амин!

Од издавачката дејност:

Свето писмо (Библија), Со благослов на Светиот архиерејски синод на Македонската православна црква, Библиско здружение на Република Македонија, Скопје 2006, 3-то издание.

Зденка Рибарова: Речник на црковнословенскиот јазик од македонска редакција, Институт за македонски јазик „Крсте Петков Мисирков“, Скопје 2006.

Лилјана Макријоска: Речник на црковнословенскиот јазик од македонска редакција (коавтори и член на редакција), главен уредник Зденка Рибарова.

Вера Стојчевска-Антиќ: Славистички студии, Штрк, Скопје 2006.

Илија Велев: Низ премиот на традицијата, Дијалог, Скопје 2006.

Емилија Црвенковска: Јазикот и стилот на Триодот, Менора, Скопје 2006.

Фреска од црквата „Св. Климент“ во Рим, процесija од пренесувањето на моштите на Римскиот папа Климент, XI век

ТРИЕСЕТ И ДЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГРАД РИМ — 2007

Делегацијата на МПЦ ја сочинуваа: архиепископот Стефан, митрополитот Тимотеј, епископот Климент, архимандритот Нектариј, протојереј-ставрофор Драги Костадиновски, протоѓакон Димитар Белчовски, ѓакон Влатко Стојменов и проф. д-р Ѓорѓо Горѓевски. Државата Република Македонија ја претставуваа: г-дин Љубиша Георгиевски, претседател на Собранието со голема придружба. За одбележување е што оваа година македонската делегација која го чествуваше споменот на свети Кирил беше најбројна. На манифестацијата беше промовирано капиталното дело „Византиска Македонија“ во издание на италијански јазик. Делегацијата, најпрвин, се поклони на гробот на свети апостол Павле, каде што беше пречекана од кардиналот Кордеро Ланца Ди Монтеѕемоло.

На 23 мај вечерта, хорот „Свети Климент Охридски“ одржа концерт во црквата Марија ди Транспонтина.

На приемот кај папата Бенедикт XVI, архиепископот Стефан му подари панагија со ликот на Богородица Пелагонитиса. На молебенот на гробот на свети Кирил имаше бројни гости, а за поздравување беше што оваа година дојдоа и многу поклоници од Македонија. Во беседата на архиепископот Стефан стана збор за животот и делото на свети Кирил.

Архиепископот Охридски и Македонски Стефан

**Вечна благодарност
за љубовта и Жртвата**

(Слово изговорено на гробот на свети Кирил,
во Базиликата „Сан Клементе“, Рим, 24 мај 2007)

Свети оче Кириле - добро Ти дојдовме и добро Те најдовме!

Ти дојдовме од Македонија - од Твојата и нашата Татковина! Дојдовме од земјата на љубовта, од крајот каде што е божествена убавината и бескрајна добрината. Ти дојдовме во име на народот, крстен од рацете Павлови и просветен од устите Твои, од народот благословен

и пастируван од Твоите духовни рожби - Климент и Наум и од многуте богопратени личности; дојдовме од Црквата божја во Македонија, олицетворена како Црква Јустинијанова и Охридска архиепископија, на која Ти ѝ служеше. Дојдовме од име на народот маченик и страдалник, од народот поделен и раселен, дојдовме од каде што сè е Господово и Твое во Македонија.

Учителе, дојдовме да Ти се поклониме и да Ти благодариме: најпрво, за љубовта и жртвата, а потоа и за сè што направи за нашиот народ и за сите што го разбираа и примија зборот Твој и наш, и писмото Твое и наше. Да. Ти заблагодариме што „со Твоите божествени прсти на својот народ му ја напиша слободата од гревовното ропство..., што одозгора, со Твоите молитви, му дотече животворна вода..., што со Твоите златозрачни стапки ги упати на прав пат нашите заблудени нозе..., што ја излекува душата од струпјето на гревот, и што всади разум во нашите срца и што во нив ни ја напиша за многумина сокриентата богоразумна тајна...” - како што Те воспее некогаш и златоустиот свети Климент.

Рамноапостоле, дојдовме да Ти се поклониме и да Ти заблагодариме што направи да разберат оние кои се противеа на нашето словенење и на нашето молење како неугодни на Бога, што помогна да разберат дека секој народ може да се моли на својот и за себе разбирлив јазик. Ти благодариме што ги надмудри, говорејќи им дека сонцето грее за сите и дождот паѓа за сите, а не само за некои народи, и дека подобро е „в' црква да се кажат пет разбирливи, отколку илјадници неразбирливи зборови” (1. Кор. 14: 19).

Просветителе, Ти благодариме што направи Македонија да постане земја-книга, земја-икона и земја-олтар, да постане небо на земјата и земја за небото. Ти благодариме што направи зборот наш да постане непобедливо оружје и сила што се распростре од Солун до Владивосток, што со него ги направи горди и Балканот, и Моравија и панонија, што на Охрид му остави вечна белина и светлина што не заоѓа.

Свети оче Кириле, Ти дојдовме, како и секоја година во изминативе 40 години, на гробот Твој, на вековниот за нас извор на нови сили и поткрепи. Одовде постојано го црпиме она што ни е најпотребно: и утеха, и надеж, и храброст, и трпение, и сè што ни треба. Горди сме што Те имаме и за себе и за другите, што Те имаме за сите. Ти дојдовме заради Црквата која Ти ја сведочеше - едната и неподелена Црква Божја. Светите и богоугодниците како Тебе, им припаѓаат на сите. Господ Сознајниот посака токму овде, во Рим, близу Павловото, да биде и Твоето земно почивалиште, за да сееш и понатаму љубов меѓу луѓето, за да го проповедаш мирот меѓу Истокот и Западот, за да продолжиш со градењето на добра волја меѓу народите...

Просветителе, дојдовме по благословот Твој, за да можеме да ги издржиме искушенијата што ги имаме како Црква и народ, што, како и на Тебе некогаш, и нам некои ни ги оспоруваат - јазикот и писмото, историјата и културата, ни го оспоруваат името, ни ја негираат Тат-

ковината и сè што е македонско. Дојдовме овде, каде што и твоето дело беше признато и благословено. Дојдовме да побараме благослов во годината кога одбележуваме 40 години од целосната возобновена автокефалност на нашата Црква - Охридска и Македонска архиепископија. Дојдовме и да Ти кажеме, дека и покрај сите распетија што ги доживевме и ги доживуваме како народ и земја, постигнавме и постигнуваме дела, веруваме, достоини за почит: ја чуваме верата, ја браниме Црквата, се грижиме, според силите, за спасението на душите на богољубивиот наш народ.

Учителе, дојдовме за да не благословиш со благословот Божји што секогаш ни го даваше, и за да Ти кажеме дека, по Твоите молитви, ќе истраеме на патот Твој, по браздата Твоја и Методијева, на делото Климентово и Наумово, ќе истраеме за да се запази достоинството на Твоето богоугодно и свето дело.

Свети оче Кириле, благослови не и моли се за Црквата наша македонска, за народот Божји и државата наша македонска: моли се за оние што не љубат и за оние што ни прават зло, - за да се просветат. Моли се за оние што го следат и за оние кои застраниле од Твојот пат - моли се за сите! Биди ни и понатаму постојан застапник пред Семќниот Господ, заедно со брата Ти Методиј, со свети Климента и со сите свети. Амин!

На 14 и 15 јули 2007 година во Охрид беше свечено одбележана 40-годишнината од донесувањето на Одлуката за возобновување на автокефалноста на Охридската архиепископија, чија легитимна наследничка е МПЦ.

Од издавачката дејност:

Цветан Грозданов, Живописот на Охридската архиепископија, студии, 2 издание, МАНУ, Скопје 2007.

Маја Јакимовска-Тошиќ: Кирилometодиевски книжевни проекции, Институт за македонска литература, Скопје 2007.

Лилјана Макаријоска: Студии од историската лексикологија, Посебни изданија од Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“, кн. 48, Скопје 2007.

Ѓорѓи-Поп-Атанасов: Средновековна македонска химнографија, IX-XIII век, Скопје 2007.

Ѓорѓи-Поп-Атанасов: Света Гора, Скопје 2007.

Вера Стојчевска-Антиќ, Странските слависти за Македонија и за македонскиот јазик, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2007.

Вера Стојчевска-Антиќ и Славе Николвоски-Катин: Култот на Дева Марија и Света Богородица Слимничка во Преспа, Македонска искра, Скопје 2007.

Вера Стојчевска-Антиќ: Ореолот на свети Климент Охридски, Охрид 2007.

Вера Стојчевска-Антиќ: Претскажувањата на Голем Александар, Дијалог, Скопје 2007.

Д-р Ратомир Гроздановски: Свети апостол Павле и Македонија, Скопје 2007.

ЧЕТИРИЕСЕТТО ПОКЛОНЕНИЕ ВО ВЕЧНИОТ ГОД РИМ — 2008

Четириесет години Македонската републичка делегација свечено го одбележува Денот на словенските просветители светите Кирил и Методиј во Рим. Во месец мај веќе 40 години е претставувано македонското традиционално наследство, во кое е вткаена плодната дејност на солунските просветители, кои во основата на литературниот старословенски јазик ги вткаа јужномакедонските говори од околината на Солун. Во програмите во чест на свети Кирил Филозоф и свети Методиј, широко чествувани во Македонија, важно место зазедоа и тие во Рим, посветени на поклоненијата пред гробот на Свети Кирил Филозоф, починат во Рим, на 14 февруари стар стил, (27 нов стил), во 869 година. Во широкото откривање на Кирилometодиевското наследство, преку културни, научни и други уметнички програми и манифестации во Рим, и МПЦ со пиетет ги одбележа изминатите чествувања, на кои посебно се задржуваме во оваа книга. Разбирливо е дека ваквиот однос се засили со признавањето на автокефалноста на МПЦ во 1967 година, по што веќе во 1969 година започнаа редовно одржуваниите молебени на гробот на свети Кирил Филозоф во Рим. Првиот архиепископ на МПЦ, г.г. Доситеј им даде значаен белг на сите чествувања, кои понатаму го продолжија истиот пат наредните архиепископи, за да ја одбележи 40-годишнината на поклоненијата денешниот охридско-македонски архиепископ г.г. Стефан.

На чествувањата во Рим и во Република Македонија земаат учество високи претставници на Владата на Р. Македонија, на Министерството за култура, на Министерството за надворешни работи, на Комисијата за односи со верските заедници и религиозни групи, Универзитетот “Св. Кирил и Методиј” во Скопје, а во училиштата ширум Македонија, кои го носат името на просветителите денот се одбележува празнично и свечено.

Оваа година е посебно одбележана во календарите за прослави, во која зема учество Македонската државна делегација. Архиепископот охридски и македонски г.г. Стефан организира свечен настап со молебен на гробот на свети Кирил, со посебна беседа. Покрај свечениот чин

пред гробот предвидени се и билатерални средби на државно, верско, културно и научно ниво.

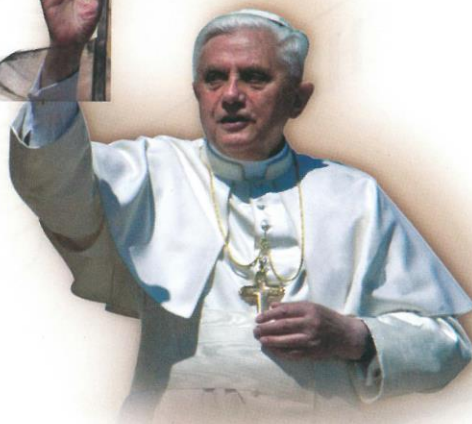
Резимиран осврт на досегашните 40 прослави дава монографијата “40 чествувања пред гробот на Св. Кирил Филозоф во Рим”, изработена од авторите: проф. д-р Вера Стојчевска-Антиќ, епископ Климент и Славе Николовски-Катин, промовирана на четириесеттиот јубилеј во Рим, со промотор од страната на охридско-македонскиот архиепископ г.г. Стефан.

Универзитетот “Свети Кирил и Методиј” од Скопје организира, како и секоја година, покрај свечената прослава и академија, молебен пред споменикот на светите Кирил и Методиј во универзитетскиот комплекс.

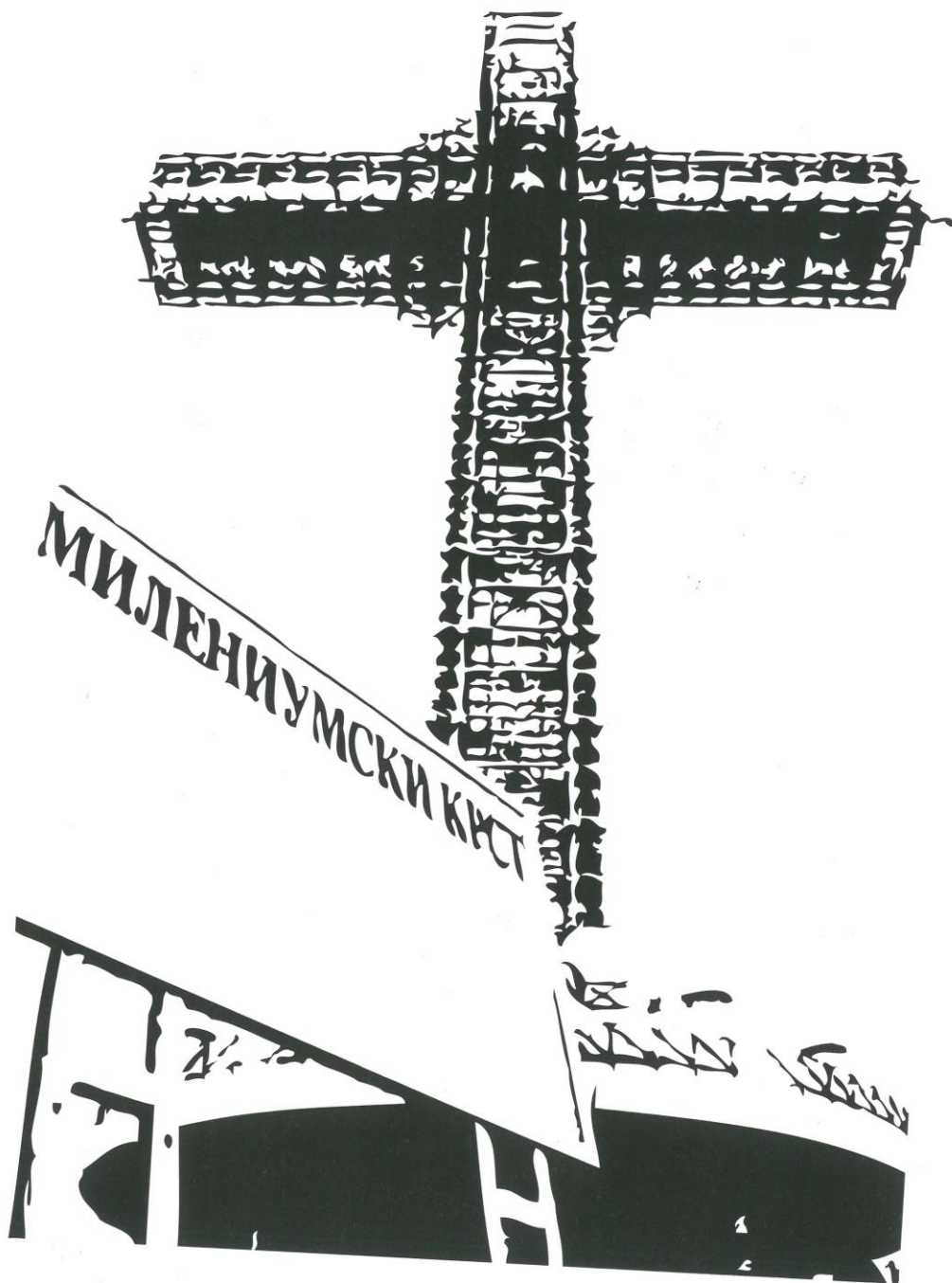
Музејот на Македонија учествува со “Етнолошка изложба на македонски народни носии и накит”. Избор на хорски изведби подготви женскиот камерен хор “Света Злата Мегленска” од Скопје.

Во изминатите чествувања се остваруваа контакти со папите Јован павле II и Бенедикт XVI.

Издавачка дејност:

Вера Стојчевска - Антик и Методиј Златанов: По стапките на христијанството во Македонија (книга 3), Скопје 2008.

МИЛЕНИУМСКИОТ КРСТ — ГРАДБА ЈА БОГА И ЈА СЕБЕ

*Говор по повод Донаторската конференција за
доизградба на Милениумскиот крст на Водно*

**"Само она што од вера и со љубов започнато,
само за тоа има и надеж дека ќе се заврши!"**

Возљубени во Господа,

Гледајќи ве сите овде дојдени, а поаѓајќи од желбата што не собра и, имајќи ја предвид, верувам и подготвеноста кај сите да се дарува, да му се помогне на поводот за којшто сме поканети, би можел да речам - ако со љубов започнавме, ако со љубов градевме, ќе најдеме љубов и да го доградиме, да го дозавршиме Милениумскиот крст на Водно!

Во животот на секој човек и во историјата на секој народ - ништо не станува случајно: ни раѓањето, ни упокојувањето, ни градењето, ни уривањето, ниту издигнувањето, ниту паѓањето... - Се е по Божја волја!

Зарем само за нас, во Македонија, беа 2000 години од доаѓањето на Бога на земјата, или ние бевме најмоќните тоа на ваков начин да го одбележиме!?

Бог, во Својата промисла, на Македонија ѝ давал и ѝ дава од Својата милост: тогаш кога требаше да се прошири христијанството, свети апостол Павле дојде во Македонија, како и тогаш кога требаше да се зацврсти христијанството во дел од Европа, пак беа избрани наши луѓе од Македонија - Светите Браќа од Солун и нивните помошници.

И ова со крстот во Македонија, треба да веруваме - не е случајна градба! Но, обично, подоцна ги разбираме пораките што ни доаѓаат одозгора. А, досега, како по правило, за Бога сме граделе кога ни било најтешко, и сме изградиле дела со кои и ние денес се гордееме.

Јас верувам дека и во ова наше исклучително време ќе најдеме сили да го доградиме започнатото дело. Економската не е најтешката криза, туку моралната! Еве ни прилика да покажеме дека во нас живее духот на нашите претходници, духот на верата и традицијата прадедовска. Да потврдиме дека најсилото и најсветото во човекот и во секој народ, го имаме и ние во нашава генерација.

Навистина, големите дела бараат многу жртви и многу средства... А, Милениумскиот крст е големо дело! Тоа е наш Тавор и наш Сион! Тоа е нова духовна тврдина што ја градиме и ќе ја доградиме како дело за гордост на сите, како дело - крепост и завет на оваа за идните наши генерации.

Во 2002 година стигнавме до таму до каде што се можеше. Тогашните членови на Фондацијата го направија тоа што можеше тогаш да се направи, благодарение на даренијата од верниците, од работните организации - во приватна и државна сопственост, а особено со помошта и разбирањето на тогашната Влада - Крстот се издигна во сета своја убавина и израсна во сета своја височина. Остана уште малку, а тоа малку е значајно не помалку од направеното: заштитата на металот, изолацијата на бетонот, осветлувањето и, секако, пристапот му се потребни на Крстот, за тој, конечно, да ги има и вистинскиот изглед и вистинската намена.

Вечерва сме собрани токму за тоа: да го помогнеме доградувањето на Милениумскиот крст! Да дадеме во име на верата, љубовта и надежта, во име на добродетелите што треба да го красат секој човек!

- Давајќи за Крстот, всушност, даваме за себе, градејќи го Крстот - себе си се вградуваме во него, дарувајќи за Крстот да се догради, си даваме можност и тој, Крстот, нас да не гради и надградува...

А, Крстот гради само вистински личности и само добри општества. Затоа и ќе потсетам: долго траат само градбите градени од градители со визија и од личности на коишто градбата им била пред сè!

Еве, само за миг да се прошетаме, со мислите, низ нашата земја и ширум по Европа и по светот, и ќе видиме што останува да трае, да биде сведок пред генерациите и пред времињата!?

- Градбите сведочат за себе и за своите градители. Ние имаме прекрасна можност да доградиме градба за многу времиња, градба што ќе сведочи за нас како народ и за ова наше време.

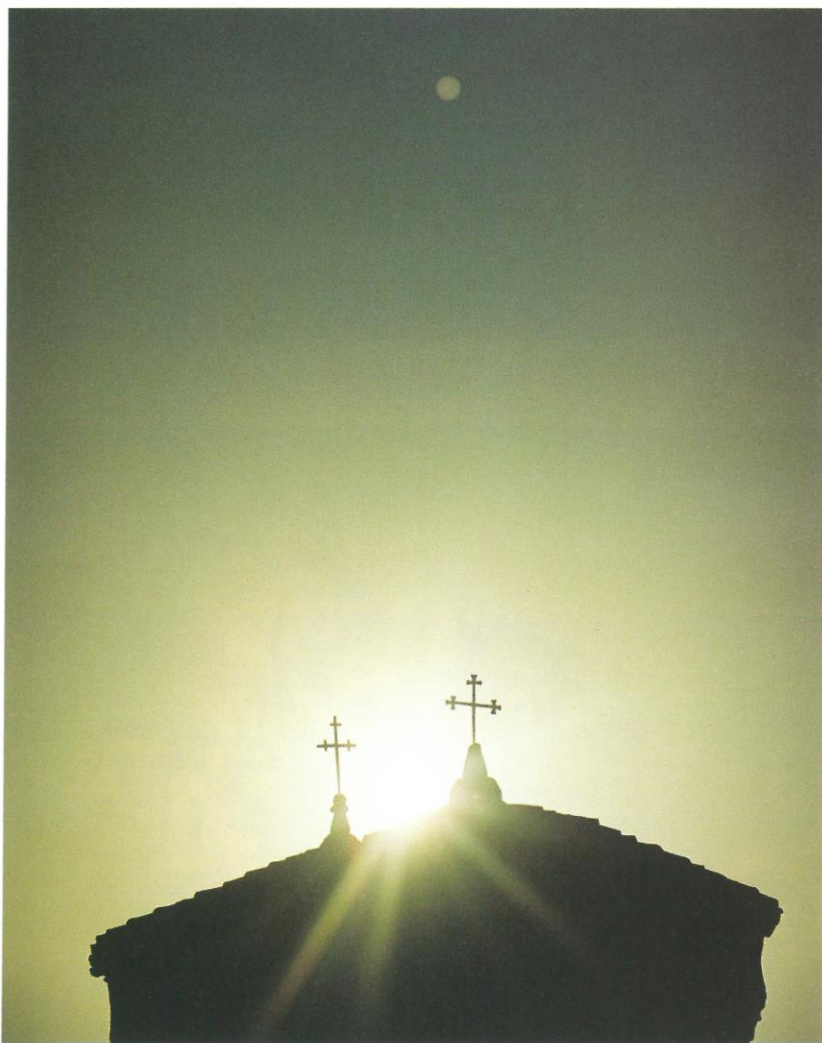
Милениумскиот крст од Македонија е веќе позната градба на сите страни по светот. Информацијата за неговото подигнување, а особено за чинот од 28 август 2002 година, и со збор и со слика, стигна на сите меридијани. Тој Крст веќе постанува белег на Македонија, зашто, по сите оценки, е проект и градба за приказ: и по своето велелепие, и по својата грандиозност! Но, ќе се согласите, најубава и најголема е самата идеја за него, како и желбата и, секако, подготвеноста, по повод големиот јубилеј на христијанството - таа идеја да постане стварност!

Возљубени, ние ја имаме историската прилика да се вградиме во градба што ќе има цивилизациско значење, во дело што ќе го почитуваат сите поклоници на вистинските вредности и убавини. Крстот на Водно не е градба само за онаа планина над Скопје и само за ова наше македонско небо, туку е градба што не се омеѓува и им припаѓа на сите височини и на сите неба!

Затоа, Ве повикувам да даруваме за да имаме со што да се гордееме, да дадеме денес, за да има што да остане по нас! И, да не забораваме:

Кој гради за Бога, тој за себе вечен спомен и споменик си подига! И кој на Бога Му дава, тој, всушност, за себе добива!

Господ, Милостивиот и Дарителот на сè, нека го награди секое дарување и нека не вгради во вечната градба горе на небото. На многу години! Амин!

RIASSUNTO

Quest'anno si compiono 40 anni di celebrazioni macedoni davanti alla tomba di San Cirillo il Filosofo a Roma. Durante i secoli, quest'attività civilizzatrice e culturale dagli inizi della creazione della scrittura e letteratura slava lasciava le sue tracce in Macedonia. Nella slavistica si scriveva molto spesso di questa tradizione e possiamo concludere che nelle fonti scritte ma anche nella tradizione popolare esiste la continuità. Proprio per questo, con la presente pubblicazione volevamo dare una rivista di attività più importanti riguardanti la tradizione cirillo-metodiana nel periodo 1969-2008. In questo modo rileviamo gli avvenimenti più importanti collegati all'opera memorabile dei santi fratelli e dei loro discepoli, dimostrando le radici profonde conservate nella nostra vita contemporanea e le celebrazioni come debito verso i nostri maestri senza precedenti, i santi Cirillo e Metodio.

La lingua macedone appartiene alle lingue slavo-meridionali ed è stata formata dalle tribù slave stabilitesi nella parte più meridionale della Penisola Balcanica. Già allora, nel secolo nono, essa eccelleva in particolarità caratteristiche riguardanti gli elementi linguistici. Nel corso dello suo sviluppo, la lingua progrediva. La questione di lingua macedone letteraria contemporanea si poneva già nel Ottocento ma è stata risolta solo dopo il trionfo della Lotta di liberazione nazionale (LLN). La lingua letteraria macedone è stata codificata con la decisione presa dall'Assemblea antifascista di liberazione nazionale della Macedonia nel 1944. L'attività linguistica-creativa cresceva nel periodo passato. Non per caso, il famoso Blaze Koneski rileva: "Lo sviluppo di stili funzionali della lingua letteraria macedone nel periodo della sua codificazione conferma l'ampiezza e il successo di tali sforzi."

Subito dopo la LLN sono state ricostruite le scuole in Macedonia e la maggior parte di loro conservarono o ottennero il nome "Santi Cirillo e Metodio" e "San Clemente d'Ocrida". Questi nomi di scuole contemporanee macedoni non sono solo segni simbolici ma rappresentano un legame vivo della tradizione letteraria e culturale radicata dai fratelli thessalonicensi e santi Cirillo e Metodio nel secolo nono.

Una parte importante delle manifestazioni dedicate ai fratelli S. Cirillo e Metodio in Macedonia si organizza in onore di Cirillo il Filosofo, deceduto a Roma nel 869. Proprio per questo, in occasione della Giornata dei fratelli civilizzatori, il 24 maggio, davanti alla sua tomba si organizzano la commemorazione solenne e una serie di altri avvenimenti culturali, religiosi e scientifici.

Dal 1969 al 1990, le celebrazioni a Roma erano organizzate dal Governo federale della Repubblica Federale Socialista della Jugoslavia mentre dal 1991 a programmarle è il Governo della Repubblica di Macedonia, nella collaborazione con il Ministero della cultura, il Ministero degli affari esteri, la Chiesa ortodossa macedone, la Commissione per i rapporti con le comunità religiose ed altre istituzioni.

СОДРЖИНА

В О В Е Д	стр. 11
СЛОВЕНСКИТЕ ПРОСВЕТИТЕЛИ И СВЕТИТЕЛИ КИРИЛ И МЕТОДИЈ.....	стр13
КОН ХАЗАРСКАТА МИСИЈА НА СВЕТИ КИРИЛ И МЕТОДИЈ.....	стр 15
- Книжевното и преведувачкото дело на свети Кирил и Методиј	стр 19
- Вестите за Кирил и Методиј според италијанската легенда.....	стр 23
- Кирилометодиевската традиција во Македонија	стр 27
КОН МАНИФЕСТАЦИЈАТА „Во чест на Свети Кирил во Рим,“.....	стр 33
- Прво поклонение во Вечниот град Рим - 1969	стр 35
- Второ поклонение во Вечниот град Рим - 1970.....	стр 41
- Трето поклонение во Вечниот град Рим - 1971	стр 51
- Четврто поклонение во ВВечниот град Рим - 1972.....	стр 55
- Петто поклонение во Вечниот град Рим - 1973	стр 61
- Шесто поклонение во Вечниот град Рим - 1974	стр 65
- Седмо поклонение во Вечниот град Рим - 1975.....	стр 71
- Осмо поклонение во Вечниот град Рим - 1976	стр 75
- Деветто поклонение во Вечниот град Рим - 1977	стр 79
- Десетто поклонение во Вечниот град Рим - 1978.....	стр 83
- Единаесетто поклонение во Вечниот град Рим - 1979.....	стр 87
- Дванаесетто поклонение во Вечниот град Рим - 1980	стр 93
- Тринаесетто поклонение во Вечниот град Рим - 1981.....	стр 97
- Четиринаесетто поклонение во Вечниот град Ри -1982.....	стр 101
- Петнаесетто поклонение во Вечниот град Рим - 1983.....	стр 105
- Шеснаесетто поклонение во Рим - 1984	стр 109
- Седумнаесетто поклонение во Рим - 1985	стр 113
- Осумнаесетто поклонение во Вечниот град - 1986.....	стр 121
- Деветнаесетто поклонение во Вечниот град Рим - 1987	стр 127
- Дваесетто поклонение во Вечниот град Рим - 1988	стр 131
- Дваесет и прво поклонение во Вечниот град Рим - 1989	стр 137
- Дваесет и второ поклонение во Вечниот град Рим - 1990.....	стр 141
- Дваесет и трето поклонение во Вечниот град Рим - 1991.....	стр 149
- Дваесет и четврто поклонение во Вечниот град Рим - 1992	стр 151

- Дваесет и петто поклонение во Вечниот град Рим - 1993стр 157

ПОКЛОНИЧКИТЕ ПАТУВАЊА НА ГРОБОТ НА СВЕТИ КИРИЛ
СОЛУНСКИ ВО РИМОД 1994 ДО 2008 ГОДИНАстр 165

- Дваесет и шесто поклонение во Вечниот град Рим -1994стр 167
- Дваесет и седмо поклонение во Вечниот град Рим - 1995стр 169
- Дваесет и осмо поклонение во Вечниот град Рим - 1996стр 175
- Дваесет и деветто поклонение во Вечниот град Рим - 199...стр 177
- Триесетто поклонение во Вечниот град Рим - 1998стр 179
- Триесет и прво поклонение во Вечниот град Рим - 1999стр 181
- Триесет и второ поклонение во Вечниот град Рим - 2000.....стр 185
- Триесет и трето поклонение во Вечниот град Рим - 2001стр 191
- Триесет и четврто поклонение во Вечниот град Рим - 2002..стр 193
- Триесет и петто поклонение во Вечниот град Рим - 2003стр 201
- Триесет и шесто поклонение во Вечниот град Рим - 2004.... стр 203
- Триесет и седмо поклонение во Вечниот град Рим - 2005стр 205
- Триесети осмо поклонение во Вечниот град Рим - 2006.....стр 207
- Триесет и деветто поклонение во Вечниот град Рим - 2007..стр 211
- Четириесетто поклонение во Вечниот град Рим - 2008стр215
- Милениумскиот крст - градба за Бога и за себестр 219

- RIASSUNTOстр 223

CIP – Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св.Климент
Охридски”, Скопје

235.3 Св.Кирил и Методиј
394.46:929 Св.Кирии Методиј

СТОЈЧЕВСКА-Антиќ, Вера
40 поклоненија пред гробот на Свети Кирил филозоф во Рим /
Вера
Стојчевска-Антиќ, Славе Николовски – Катин, епископ
Климент:
Македонска искра, 2008. – 220стр. : илустр ; 24см

ISBN 978-608-202-001-3

1. Николовски – Катин, Славе [автор] 2. Климент, епископ
[автор]

а) Кирил, Свети (827-869) - Чествувања
COBISS.MK – ID 72192522

Document Outline

- SKM_C224e20011412050
- SKM_C224e20011414160